

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ГОМОН МАРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 351.824:330.341(043)

ДИСЕРТАЦІЯ

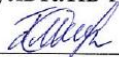
ОЦІНЮВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Спеціальність 051 – Економіка

Галузь знань «Соціальні та поведінкові науки»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

 М. В. Гомон

Науковий керівник: Найденко Олексій Євгенович, кандидат економічних наук,
доцент

Дисертація є ідентичною іншим примірникам дисертації

Голова спеціалізованої Вченої ради ДФ 64.055.014

д.е.н., професор О. М. Ястремська

Харків – 2020

АНОТАЦІЯ

Гомон М. В. Оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (05 – Соціальні та поведінкові науки). – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця Міністерства освіти і науки України, Харків, 2020.

Дисертацію присвячено удосконаленню і подальшому розвитку теоретичних положень, розробленню методичних та практичних рекомендацій щодо оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

В дисертації на основі аналізу видових проявів потенціалу, систематизації наукових підходів до визначення потенціалу, а також морфологічного аналізу понять «державне регулювання» та «інноваційна діяльність підприємств» було сформульовано поняття «потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств», що за своєю сутністю являється реалізацією можливостей держави шляхом застосування інструментів державного регулювання забезпечувати стимулюючий вплив на здійснення інноваційних процесів на підприємствах шляхом створення сприятливих умов для підприємств, котрі займаються інноваційною діяльністю.

За результатами ретроспективного аналізу нормативно-правової бази з питань державного регулювання інновацій, а також аналізу поточного стану нормативно-законодавчого забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності підприємств виявлено, що економічне та організаційно-правове забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності в Україні не є дієвим та позбавлене цілеспрямованості. На це вказує ряд таких причин як: переважання фінансової підтримки інноваційної діяльності над податковим стимулюванням, обмеженість фінансування інновацій лише пріоритетними

видами інноваційної діяльності, скасування значної кількості нормативно-правових актів щодо стимулювання інноваційної та науково-технічної діяльності, відсутність на даний час у податковому законодавстві норм щодо регулювання наукової та інноваційної діяльності, відсутність реалізації на практиці впроваджених законопроектів щодо дієвого регулювання і стимулювання інновацій. Такі недоліки стримують інноваційний розвиток та послаблюють потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

В розрізі аналізу та узагальнення зарубіжного досвіду щодо державного регулювання інноваційної діяльності було розглянуто основні напрямки реалізації державної інноваційної політики у країнах світу. Визначено, що більшість країн дотримуються таких методів як стимулювання наукових досліджень і розробок наукомістких та високотехнологічних галузях, підтримка співробітництва науки і виробництва, приватних підприємств та некомерційних наукових установ, стимулювання інноваційної діяльності приватного сектору шляхом залучення іноземних інвестицій, підтримка молодих науково-дослідних компаній в період їх становлення, стимулювання підвищення кваліфікації наукових кадрів, державна підтримка венчурного фінансування. Визначено, що у практиці зарубіжних країн наразі спостерігається переважання непрямих методів державного регулювання у вигляді податкових пільг на результати наукових досліджень і розробок над прямим державним фінансуванням.

Виконано аналіз інновацій України на макрорівні згідно до міжнародних індексів та визначено що Україна має такі сильні сторони як значний науково-винахідницький потенціал, якість вищої освіти, інформаційно-комунікаційні технології, а також робота з програмним забезпеченням. Разом із цим, аспектами слабкості України є політичне середовище, законодавче забезпечення, венчурне фінансування, інвестиції. В ході аналізу інноваційної діяльності промислових підприємств України виявлено такі тенденції як зменшення кількості підприємств, що впроваджують інновації, зростання інноваційних витрат за рахунок власних

коштів підприємств та зниження обсягів реалізації інноваційної продукції, недостатнє фінансування інновацій за рахунок державних коштів, обмеженість державного фінансування лише у межах стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності. За результатами аналізу пільгового оподаткування інноваційної діяльності як непрямого методу державного регулювання було виявлено тенденцію до зниження кількості надання податкових пільг та відсутність податкових пільг, що надаються саме для інноваційної діяльності, що свідчить про недостатність державного стимулювання інноваційної діяльності підприємств. Потенціал державного регулювання наявний але умови для його ефективної реалізації є недостатніми, тому виникає необхідність в методиці оцінювання, формування і реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

Запропоновано методичний підхід до оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, який дозволить надати якісну та кількісну характеристику потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств у розрізі основних інтегральних показників компонентів потенціалу. Виокремлено такі компоненти потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств як «Інноваційна діяльність підприємств», «Ефективність діяльності підприємств» та «Державне стимулювання підприємств». Такий вибір компонентів обумовлюється тим, що наразі перелік показників оцінки потенціалу державного регулювання є обмеженим через незначну кількість досліджень цього питання, а також тим, що Україна знаходиться на етапі становлення інноваційної економіки. Кількісне оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств пропонується у вигляді комплексного інтегрального показника, який складається з інтегральних показників компонентів потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, що дозволить оцінити динаміку як загального рівня потенціалу, так і динаміку за основними компонентами. Якісне оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств пропонується здійснити у вигляді

шкального вимірювання компонент потенціалу на основі розрахованих інтегральних показників, що надає змогу привести показники кожного компоненту потенціалу до універсального лінгвістичного опису. Запропонований методичний підхід дозволить визначити стан державного регулювання інноваційної діяльності підприємств у динаміці та визначити аспекти державного регулювання, які позитивно або негативно впливають на здійснення інноваційної діяльності підприємствами.

Відповідно до запропонованого методичного підходу виконано оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. За результатами розрахунку рівня інтегральних показників компонентів потенціалу у динаміці (досліджуваний період 2011–2019 рр.) визначено тенденцію до зростання, загальний комплексний показник потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств також має позитивну динаміку, однак значення показників незначні. Надано якісну характеристику потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств за його основними компонентами, відповідно до введених лінгвістичних множин. Визначено, що протягом досліджуваного періоду компоненти потенціалу мали здебільшого середнє значення. Такий результат свідчить про наявність потенціалу державного регулювання та його перспективність, тим не менш відсутня його належна реалізація. Так, показники державного регулювання і ефективної діяльності підприємств є стабільними та зростають на відміну від показників стану інноваційної діяльності підприємств, що підтверджується попередніми аналітичними даними. На основі розрахованих значень показників у складі компонент було виділено аспекти, що негативно впливають на проведення інноваційної діяльності підприємствами: обмеженість державного фінансування, відсутність стабільного і послідовного надання податкових пільг для інноваційної діяльності, недосконалість нормативно-правового забезпечення щодо державного стимулювання інноваційної діяльності.

Розроблено методичний підхід до формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, що складається з трьох блоків – блок 1: формування інформаційного простору за критеріями наявності законодавчого та організаційно-функціонального забезпечення, готовності держави до стимулювання інноваційного розвитку, потенційних та реальних можливостей для взаємодії держави і підприємств з метою визначення складових, що становлять організаційну та функціональну структуру потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств; блок 2: формування трьохкомпонентної моделі реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств за компонентами доцільності, результативності та ефективності запроваджених та застосовуваних інструментів державного регулювання; блок 3: обґрунтований вибір інструментарію державного регулювання інноваційної діяльності відповідно до потенційних та реальних можливостей суб'єктів інноваційних відносин. Запропонований методичний підхід дозволяє отримати об'єктивну картину існуючих умов державного регулювання інноваційної діяльності та здійснити обґрунтований вибір щодо впровадження і використання оптимальних інструментів державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

Сформовано сукупність принципів, що стосуються формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств за складовими визначення та ключовими аспектами потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Виділено пріоритетність принципу стимулювання як головного мотиву реалізації потенціалу державного регулювання саме в сфері науки та інновацій. Сформовані принципи дозволять визначити складові формування та напрям реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

Проведено оцінку реалізації потенціалу державного регулювання за компонентами доцільності, результативності та ефективності впроваджених

інструментів регулювання, а саме – пільгового оподаткування. Теоретично обґрунтовано що податкові пільги є інструментом реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності за принципом стимулювання. Оцінено доцільність запровадження інструментів державного регулювання за критерієм бюджетної спроможності впровадження таких інструментів як передумови державного регулювання інноваційної діяльності. Виконано прогноз обсягів втрат доходів бюджету через застосування податкових пільг. Обґрунтовано ствердження, що результативність надання податкових пільг виникає у довгостроковій перспективі, так як податкові пільги повернуться державі як доходи у вигляді розширення податкових баз через реалізацію інноваційної продукції та технологій. Для оцінки результативності пільгового оподаткування запропоновано показник еластичності. На основі показника еластичності визначено, що зміна податкових пільг цілком може призвести до зростання податкових надходжень, податкові пільги можуть позитивно впливати на формування податкових надходжень що є підтвердженням результативності надання податкових пільг для держави. Запропоновано коефіцієнт результативності, який представляє відношення суми наданих податкових пільг до суми витрат на інновації за рахунок власних коштів підприємств. Розрахунок рівня результативності надання податкових пільг за кожним окремим етапом життєвого циклу інновацій дозволяє виявити на якому етапі виникає найбільша необхідність у державному стимулюванні. Виконано оцінку ефективності пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств на основі розрахунку коефіцієнтів, що відображають внутрішню ефективність застосування податкових пільг в інноваціях. Оцінка реалізації потенціалу надає змогу обґрунтовувати практичні рекомендації щодо підвищення рівня потенціалу державного регулювання за рахунок впровадження і застосування інструментів державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

Запропоновано послідовність процедури обґрунтування вибору інструментів державного регулювання інноваційної діяльності з урахуванням

рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств та результатів оцінки компонент реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. У вигляді практичних рекомендацій запропоновано до розгляду на впровадження інструменти державного регулювання інноваційної діяльності підприємств у вигляді податкових стимулів відповідно до етапу життєвого циклу інноваційного процесу, характеру інноваційних витрат підприємства та цілей державного регулювання.

Практичне значення одержаних наукових результатів дисертаційної роботи підтверджується довідками про впровадження у діяльність підприємств ТОВ «УРСК» (довідка № 151/31 від 20.02.2019 р.), ТОВ «ХАРПРОД» (довідка № 200/1 від 10.06.2020 р.), а також у діяльність Ізюмської районної ради Харківської області (довідка № 128/01-31 від 25.06.2020 р.).

Ключові слова: потенціал, державне регулювання, інноваційна діяльність підприємств, оцінювання потенціалу, формування і реалізація потенціалу, інструменти державного регулювання, пільгове оподаткування, доцільність, результативність, ефективність, державне стимулювання інноваційної діяльності.

SUMMARY

Homon M. V. Evaluation of the State Regulation Potential of Enterprises Innovative Activity. – Qualifying scientific work should be treated as a manuscript.

The thesis for obtaining a Doctor of Philosophy degree (Ph.D.) in specialty 051 Economics (05 – Social and Behavioral Sciences). – Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2020.

The dissertation is devoted to the improvement and further development of theoretical provisions, development of methodical and practical recommendations for assessing the potential of state regulation of innovation.

In the dissertation on the basis of the analysis of specific manifestations of potential, systematization of scientific approaches to definition of potential, and also the morphological analysis of concepts «state regulation» and «innovative activity of the enterprises» the concept «potential of the state regulation of innovative activity of the enterprises» was formulated. States through the use of instruments of state regulation to provide a stimulating effect on the implementation of innovation processes in enterprises by creating favorable conditions for enterprises engaged in innovation.

According to the results of retrospective analysis of the regulatory framework for state regulation of innovation, as well as analysis of the current state of regulatory and legislative support for state regulation of innovation, it was found that economic and organizational support for state regulation of innovation in Ukraine is not effective and purposeless. This is indicated by a number of reasons such as: the predominance of financial support for innovation over tax incentives, limited funding for innovation only by priority types of innovation, the abolition of a significant number of regulations to stimulate innovation and scientific and technical activities, the current lack of tax legislation on the regulation of scientific and innovative activities, the lack of implementation in practice of the implemented bills on effective regulation and stimulation of innovation. Such shortcomings hinder innovation development and weaken the potential of state regulation of innovation activities of enterprises.

In the context of analysis and generalization of foreign experience in the state regulation of innovation, the main directions of implementation of state innovation policy in the world were considered. It is determined that most countries follow such methods as stimulating research and development of knowledge-intensive and high-tech industries, supporting cooperation between science and production, private enterprises and non-profit research institutions, stimulating private sector innovation by attracting foreign investment, supporting young research companies. their formation, stimulation of professional development of scientific personnel, state support of venture financing. It is determined that at present there is a predominance in the practice of foreign countries of the use of indirect methods of state regulation in the form of tax benefits on the results of research and development over direct public funding.

The analysis of Ukraine's innovations at the macro level according to international indices is performed and it is determined that Ukraine has such strengths as significant scientific and inventive potential, quality of higher education, information and communication technologies, as well as work with software. At the same time, aspects of Ukraine's weakness are the political environment, legislative support, venture financing, and investment. In the course of the analysis of innovative activity of industrial enterprises of Ukraine such tendencies as decrease in number of the enterprises introducing innovations are revealed; growth of innovation costs at the expense of own funds of enterprises and reduction of sales of innovative products, insufficient financing of innovations at the expense of state funds, limited state funding only within the strategic priority areas of innovation. According to the analysis of preferential taxation of innovation as an indirect method of state regulation, there was a tendency to reduce the number of tax benefits and the lack of tax benefits provided for innovation, which indicates the lack of state incentives for innovation. The potential of state regulation is available but the conditions for its effective implementation are insufficient, so there is a need for methods of assessing, forming and implementing the potential of state regulation of innovation activities of enterprises.

A methodical approach to assessing the potential of state regulation of innovation activities of enterprises is proposed, which will provide a qualitative and quantitative description of the potential of state regulation of innovation activities of enterprises in terms of basic integrated indicators of components of state regulation potential of innovation activities. Such components of the potential of state regulation of innovative activity of enterprises as «Innovative activity of enterprises», «Efficiency of enterprise activity» and «State stimulation of enterprises» are singled out. This choice of components is due to the fact that currently the list of indicators for assessing the potential of state regulation is limited due to the small number of studies on this issue, as well as the fact that Ukraine is at the stage of developing an innovative economy. Quantitative assessment of the potential of state regulation of innovation activities of enterprises is proposed in the form of a comprehensive integrated indicator, which consists of integrated indicators of components of the potential of state regulation of

innovation activities of enterprises. Qualitative assessment of the potential of state regulation of innovative activity of enterprises is proposed to be carried out in the form of scale measurement of potential components on the basis of calculated integrated indicators, which allows bringing the indicators of each component of potential to a universal linguistic description. The proposed methodological approach will determine the state of state regulation of innovation activities of enterprises in the dynamics and identify aspects of state regulation that positively or negatively affect the implementation of innovation activities by enterprises.

In accordance with the proposed methodological approach, the assessment of the potential of state regulation of innovation activities of enterprises is performed. According to the results of calculating the level of integrated indicators of potential components in the dynamics (study period 2011-2019), the growth trend is determined, the overall complex indicator of the potential of state regulation of innovative enterprises also has a positive dynamics, but the values are insignificant. The qualitative characteristic of potential of the state regulation of innovative activity of the enterprises on its basic components, according to the entered linguistic sets is given. It was determined that during the study period the components of the potential were mostly average. This result indicates the presence of the potential of state regulation and its prospects; however, there is no proper implementation. Thus, the indicators of state regulation and efficient operation of enterprises are stable and growing in contrast to the indicators of the state of innovation activity of enterprises, which is confirmed by previous analytical data. Based on the calculated values of indicators in the components, aspects that negatively affect the innovation activities of enterprises were identified: limited public funding, lack of stable and consistent provision of tax benefits for innovation, imperfection of regulatory support for government incentives for innovation.

A methodical approach to the formation and implementation of the potential of state regulation of innovation of enterprises, consisting of three blocks - block 1: the formation of information space on the criteria of legislative and organizational and functional support, state readiness to stimulate innovative development, potential and real opportunities for state interaction and enterprises in order to determine the

components that make up the organizational and functional structure of the potential of state regulation of innovation activities of enterprises; block 2: formation of a three-component model of realization of the potential of state regulation of innovative activity of enterprises according to the components of expediency, efficiency and effectiveness of the introduced and applied instruments of state regulation; Block 3: reasonable choice of tools for state regulation of innovation in accordance with the potential and actual capabilities of the subjects of innovation relations. The proposed methodological approach allows to obtain an objective picture of the existing conditions of state regulation of innovation and to make an informed choice regarding the implementation and use of optimal tools for state regulation of innovation activities of enterprises.

The set of principles concerning formation and realization of potential of the state regulation of innovative activity of the enterprises on components of definition and key aspects of potential of the state regulation of innovative activity of the enterprises is formed. The priority of the principle of stimulation as the main motive for the realization of the potential of state regulation in the field of science and innovation is highlighted. The formed principles will allow defining components of formation and a direction of realization of potential of the state regulation of innovative activity of the enterprises.

An assessment of the implementation of the potential of state regulation on the components of expediency, effectiveness and efficiency of the implemented regulatory instruments, namely - preferential taxation. It is theoretically substantiated that tax benefits are a tool for realizing the potential of state regulation of innovation on the principle of incentives. The expediency of introduction of instruments of state regulation on the criterion of budgetary capacity of introduction of such instruments as preconditions of state regulation of innovative activity is estimated. The forecast of the volume of losses of budget revenues due to the application of tax benefits has been fulfilled. It is substantiated that the effectiveness of providing tax benefits arises in the long run, as tax benefits will be returned to the state as income in the form of expanding tax bases through the sale of innovative products and technologies. To assess the effectiveness of preferential taxation, an elasticity indicator is proposed. Based on the elasticity indicator, it is determined that the change in tax benefits may well lead to an

increase in tax revenues, tax benefits can have a positive impact on the formation of tax revenues, which is a confirmation of the effectiveness of tax benefits for the state. The coefficient of efficiency is offered, which represents the ratio of the amount of tax benefits provided to the amount of costs for innovations at the expense of own funds of enterprises. Calculating the level of effectiveness of tax benefits at each stage of the innovation life cycle allows us to identify at what stage there is the greatest need for government incentives. The estimation of efficiency of preferential taxation of innovative activity of the enterprises on the basis of calculation of the coefficients reflecting internal efficiency of application of tax privileges in innovations is executed. Assessment of the realization of potential makes it possible to substantiate practical recommendations for increasing the level of potential of state regulation through the introduction and application of tools for state regulation of innovation activities of enterprises.

The sequence of the procedure of substantiation of the choice of instruments of state regulation of innovative activity taking into account the level of potential of state regulation of innovative activity of enterprises and results of estimation of components of realization of potential of state regulation of innovative activity of enterprises is offered. In the form of practical recommendations, the tools of state regulation of innovation activity of enterprises in the form of tax incentives in accordance with the stage of the life cycle of the innovation process, the nature of innovation costs of the enterprise and the goals of state regulation are proposed for consideration.

The practical value of the obtained scientific results of the research is corroborated by certificates of implementation into the activities of «URSK» LLC (reference No 151/31 of 20.02.2019), «KHARPROD» LLC (reference No 200/1 of 10.06.2020), Izyum District Council of Kharkiv Region (reference No 128/01-31 of 25.06.2020).

Key words: potential, state regulation, innovative activity of enterprises, evaluation of potential, formation and realization of potential, instruments of state regulation, preferential taxation, expediency, effectiveness, efficiency, state regulation of innovation activity.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Статті, у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу

1. Гомон М. В. Формування та реалізація потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. *Evropský časopis ekonomiky a managementu*. 2020. Svazek 6, Vydání 3. С. 23–30. URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2020/eujem_2020_6_3/05.pdf. (Index Copernicus).

Статті у наукових фахових виданнях України

2. Гомон М. В. Реалізація регулятивного потенціалу податкових пільг в інноваційній діяльності підприємства. *Вісник ОНУ*. 2017. Т. 22. № 4 (57). С. 41–45. URL: https://visnyk-onu.od.ua/journal/2017_22_4/10.pdf. (Index Copernicus).

3. Гомон М. В. Зв'язок регулятивного потенціалу пільгового оподаткування з інноваційним потенціалом підприємства. *Управління розвитком*. 2018. № 2. С. 54–59. URL: https://hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/UR_02_2018.pdf. (Index Copernicus).

4. Гомон М. В. Нормативно-правове забезпечення податкового стимулювання інноваційної діяльності в Україні. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 4 (09) С. 16–20. URL: https://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/4_09_uk./5.pdf. (Index Copernicus).

5. Гомон М. В. Оцінка результативності пільгового оподаткування інноваційної діяльності. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 38. С. 53–56. URL: https://bses.in.ua/journals/2019/38_1_2019/12.pdf. (Index Copernicus).

6. Гомон М. В. Теоретичне обґрунтування структурних елементів регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Економіка і*

управління. 2020. Том 31 (70) № 1. С. 47–51. URL: https://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_1/10.pdf. (Index Copernicus).

7. Тищенко В. Ф., Островський Д. М., Гомон М. В. Оцінювання регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємства. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. №. 1. С. 59–71. DOI: 10.35774/ibo2020.01.059. URL: <https://ibo.wunu.edu.ua/index.php/ibo/article/view/447/504>. (Index Copernicus).

8. Гомон М. В. Оцінювання рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. *Економіка та держава*. 2020. № 6. С. 220–224. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.6.220. URL: https://economy.in.ua/pdf/6_2020/40.pdf. (Index Copernicus).

9. Гомон М. В. Сутність потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств та принципи його реалізації. *Агросвіт*. 2020. № 12. С. 101–106. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.12.101. URL: https://agrosvit.info/pdf/12_2020/16.pdf. (Index Copernicus).

10. Гомон М. В. Обґрунтування компонент оцінки реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 6/1. С. 6–10. DOI: 10.37634/efp.2020.6(1).1. URL: <https://efp.in.ua/uk/journal-article/453>. (Index Copernicus).

Публікації за матеріалами конференцій

11. Гомон М. В. Застосування податкових стимулів розвитку інноваційної діяльності у контексті світового досвіду. *Економічний потенціал сталого розвитку країни: сучасний стан, тенденції та проблеми відтворення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 22-23 грудня 2017 р.)*. Львів, 2017. С. 35 – 38.

12. Гомон М. В. Державне регулювання інноваційної діяльності в Україні. *Актуальні проблеми розвитку галузевої економіки та логістики: матеріали V*

Науково-практичної конференції з міжнародною участю (Харків, 20-21 квітня 2017 р.). Харків: НФаУ, 2017. С. 228 – 230.

13. Гомон М. В. Регулятивний потенціал пільгового оподаткування інноваційної діяльності. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: виклики постіндустріальної економіки: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Львів, 18-19 травня 2017 р.). Львів, 2017. С. 122 – 123.

14. Гомон М. В. Регулятивний вплив податкових пільг на розвиток інноваційної діяльності в Україні. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Харків, 1-2 червня 2017 р.). Харків: ХНЕУ ім. Семена Кузнеця, 2017. С. 268 – 270.

15. Гомон М. В. Оцінка ефективності пільгового оподаткування інноваційної діяльності в Україні. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Харків, 31 травня-1 червня 2018 р.). Харків: ХНЕУ ім. Семена Кузнеця, 2018. С. 39 –41.

ЗМІСТ

ВСТУП	19
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	27
1.1. Сутність потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств	27
1.2. Економічне та організаційно-правове забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності в Україні	42
1.3. Аналіз світового досвіду застосування економічних інструментів державного регулювання в інноваційній діяльності підприємств	61
Висновки до розділу 1	83
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИКО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	85
2.1. Аналіз державного регулювання інноваційної діяльності в Україні	85
2.2. Методичний підхід до оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств	109
2.3. Оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств	128
Висновки до розділу 2	147
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	150
3.1. Розробка методичного підходу до формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств	150
3.2. Оцінка компонент реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств	168
3.3. Методичне забезпечення ефективності реалізації потенціалу	190

	18
державного регулювання інноваційної діяльності підприємств	
Висновки до розділу 3	208
ВИСНОВКИ	210
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	214
ДОДАТКИ	244

ВСТУП

Актуальність теми. Одним із важливих аспектів розвитку світової економіки є інноваційна діяльність. Від стану розвитку інновацій залежить рівень конкурентоспроможності країни, а це є вкрай важливим в сучасних умовах.

Рівень інноваційного розвитку України на сучасному етапі залишається незадовільним. За даними звіту Глобального Індексу Конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) 2020 р. Україна посідає 85 місце (81 місце у 2019 р. та 85 місце у 2018 р.). Такі показники свідчать про те, що рівень конкурентоспроможності країни залишається нижчим за середній [305].

Схожа ситуація спостерігається і за показником Глобального Індексу Інновацій (Global Innovation Index) у 2020 році Україна зайняла 48 місце, в порівнянні з попередніми роками (47 місце у 2019 р. та 43 місце у 2018 р.). Незважаючи на просування стану розвитку інновацій, показник глобального індексу інновацій не має тенденції до стабільного покращення [306].

Згідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 526-р «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року», конкурентними перевагами Україна має конкурентні переваги, такі як висока ємність ринку, якість освіти, людські ресурси. Поряд із цим факторами, що сповільнюють інноваційний розвиток в Україні є недосконалість інституцій, зокрема нестабільність та неефективність влади та недосконалість державного регулювання [277]. З метою підвищення ефективності державного регулювання інноваційної діяльності необхідно визначити та оцінити спроможність держави здійснювати позитивний вплив на активізацію та розвиток інноваційної діяльності підприємств за допомогою застосування інструментів регулювання.

Аналізуючи вищезазначені дані свідчать про те, що реалізація наявних високопродуктивних технологічних знань неможлива в повній мірі в нашій країні за причиною недосконалості управлінського механізму та нестабільного і низькоефективного державного регулювання в галузі науки та інновацій.

Інноваційна сфера є важливою для економіки країни, її розвиток значною мірою залежить від застосування державних регулятивних процесів. Вищезазначене привертає увагу до необхідності розробки заходів щодо удосконалення та розвитку державного регулювання інноваційної діяльності, зокрема шляхом досліджень наявного потенціалу державного регулювання та можливостей його ефективного застосування з метою підвищення позицій конкурентоспроможності України за аспектом рівнем інноваційного розвитку.

Теоретичним, методичним та практичним аспектам державного регулювання інноваційної діяльності та оцінювання потенціалу реалізації державної підтримки та стимулювання інновацій присвячені наукові праці таких видатних вітчизняних і зарубіжних вчених як: Алексєєв І. В. [4–6], Барулін С. В. [18; 19], Василевська Г. В. [31], Гаман М. В. [43], Гусєв В. О. [79], Ємельянов О. Ю. [95–97], Желюк Т. Л. [104], Іванов Ю. Б. [108–112; 114], Ілляшенко С. М. [115–119], Карінцева О. І. [124; 125], Кизим М. О. [131; 132], Краснокутська Н. С. [145; 146], Лапін Є. В. [158], Лапко О. О. [160], Майбуров І. А. [111; 166], Маслак О. І. [171; 172], Мельник М. В. [176], Микитюк П. П. [177; 178], Петровська І. П. [207; 208], Пилипенко А. А. [112; 132; 209], Черноіванова Г. С. [269–272], Чечель О. М. [275], Федулова Л. І. [259–261], Шипуліна Ю. С. [117–119; 281–284], Ястремська О. М. [291–295].

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація має зв'язок з науково-дослідними роботами Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. Деякі частини дисертаційної роботи апробовано у госпдоговірних науково-дослідних роботах за темами «Формування можливостей інноваційного розвитку в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0118U007619), де особисто здобувачем було виконано підрозділ: 3.4. Забезпечення інноваційного розвитку підприємства з урахуванням освітніх та наукових факторів; «Інноваційна складова розвитку зовнішньої торгівлі» (номер державної реєстрації 0120U102464), де особисто здобувачем було виконано підрозділи: 2.2. Оцінювання рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств; 3.1. Формування

регулятивного потенціалу та ефективності впливу пільгового оподаткування на інноваційну діяльність підприємства.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток теоретичних положень і розроблення методичних підходів та практичних рекомендацій щодо оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Відповідно до цієї мети в дисертації поставлено і вирішено такі завдання:

здійснено уточнення та розкрито сутність поняття «потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств»;

визначено основні тенденції та оцінено поточний стан економічного та організаційно-правового забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності в Україні;

розглянуто інструментарій державного регулювання інноваційної діяльності та здійснено оцінку державного стимулювання інновацій, ґрунтуючись на аналізі досвіду зарубіжних країн;

визначено основні тенденції державного регулювання інноваційної діяльності підприємств в Україні;

удосконалено методичний підхід до оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств;

здійснено кількісне та якісне оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств;

розроблено методичний підхід до формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств;

удосконалена змістовність принципів формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності;

запропоновано здійснення оцінки реалізації потенціалу державного регулювання за компонентами доцільності, результативності та ефективності впроваджених інструментів регулювання;

удосконалено методичне забезпечення ефективності реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

Об'єкт дослідження – процес оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

Предметом дослідження є теоретичне та методичне забезпечення оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою проведеного дослідження стали фундаментальні положення економічної теорії, теорії державного регулювання, теорії інновацій, теорії оподаткування, результати наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених з питань реалізації державної інноваційної політики, державної підтримки інноваційної активності підприємств, теорії потенціалів, податкового стимулювання інновацій, інноваційної діяльності промислових підприємств. Для вирішення поставлених в дисертації завдань використано такі наукові методи дослідження: *теоретичне узагальнення, групування, морфологічний аналіз* – для обґрунтування та визначення сутності поняття «потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств»; *теоретичне узагальнення, групування, структурний аналіз* – для сформування принципів формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств; *узагальнення, групування, ретроспективний аналіз* – для узагальнення та структурування економічного та організаційно-правового забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності; *узагальнення, групування, методи економіко-статистичного аналізу* – для аналізу вітчизняного та світового досвіду державного регулювання інноваційної діяльності; *узагальнення, групування, апріорне ранжування, таксономічний аналіз, метод трапецієподібних чисел* – для оцінювання рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств; *теоретичне узагальнення, групування, структурний аналіз* – для розробки моделі формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств; *теоретичне узагальнення, групування, структурний аналіз, трендовий аналіз, лінійно-регресійний аналіз* – для оцінки компонент

моделі реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств; *теоретичне узагальнення, групування, структурний аналіз* – для обґрунтування рішень щодо коригування впровадження інструментів державного регулювання інноваційної діяльності.

Економіко-математичне моделювання проведено за допомогою пакету Microsoft Excel 2010.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі та нормативно-правові акти України, дані Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби України, Державної казначейської служби України, Міністерства освіти і науки України, опубліковані результати наукових досліджень вчених, ресурси мережі Інтернет та результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в удосконаленні теоретичних положень та розробленні методичних підходів щодо оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Результати дослідження, що містять наукову новизну та виносяться на захист, полягають у такому:

удосконалено:

поняття «потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств», яке на відміну від існуючих, ґрунтується на результативному підході та робить акцент на такому видовому прояві потенціалу як можливості і за своєю суттю відображає реалізацію можливостей держави шляхом застосування інструментів державного регулювання забезпечувати стимулюючий вплив на здійснення інноваційних процесів на підприємствах шляхом створення сприятливих умов для суб'єктів інноваційної діяльності;

методичний підхід до оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, що у порівнянні з наявними, передбачає формування комплексної системи показників за компонентами інноваційної діяльності підприємств, ефективності діяльності підприємств та державного стимулювання підприємств, які об'єднані в інтегральні показники та якісно

інтерпретовані на основі граничних інтервалів шкал і критеріїв, що дозволяє визначити аспекти державного регулювання, які позитивно або негативно впливають на здійснення інноваційної діяльності підприємствами;

змістовність принципів формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, що на відміну від наявних, згруповані за ключовими аспектами та складовими поняття потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств і базуються на принципах реалізації фінансової, інноваційної та податкової політики, з пріоритетністю принципу стимулювання, що дозволяє визначити складові формування та напрям реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств;

набули подальшого розвитку:

методичний підхід до формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, який, на відміну від існуючих, базується на складових, що становлять організаційну та функціональну структуру потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств та в основі якого лежить трьохкомпонентна модель реалізації потенціалу державного регулювання, що дозволяє оцінити існуючі умови державного регулювання інноваційної діяльності та обґрунтувати рішення щодо впровадження і використання оптимальних інструментів державного регулювання інноваційної діяльності підприємств;

методичне забезпечення оцінки реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, яке на відміну від існуючих, представляє послідовну оцінку компонент доцільності, результативності та ефективності впровадження і застосування інструментів регулювання, що дає змогу обґрунтовувати практичні рекомендації щодо підвищення рівня потенціалу державного регулювання за рахунок впровадження і застосування спеціальних методів та інструментів державної підтримки інноваційної діяльності підприємств.

Практичне значення отриманих результатів знайшло відображення у якості науково-практичних рекомендацій щодо визначення рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності і його використання державними адміністраціями та ефективного планування інноваційної діяльності на рівні підприємств. В діяльність ТОВ «УРСК» прийняті до впровадження принципи формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, що базуються на принципах фінансової, інноваційної та податкової політики, а також принцип стимулювання, що дозволило визначити складові формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, а також напрямки реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств в розрізі суб'єктивної складової формування потенціалу на макро- та мікрорівнях для досягнення ефективної взаємодії суб'єктів інноваційних відносин (довідка №151/31 від 20.02.2019 р.). Запропонований у дисертації методичний підхід до оцінювання рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств прийнятий до впровадження у діяльність ТОВ «ХАРПРОД» (довідка №200/1 від 10.06.2020 р.). Прийнято до впровадження в діяльність Ізюмської районної ради Харківської області методичний підхід до формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств (довідка № 128/01-31 від 25.06.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана особисто здобувачем. Автору належить наукова ідея, обґрунтування завдань та вибір методів дослідження, теоретичні та методичні розробки, методичні підходи та методи, які стосуються теоретичних та методичних засад оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Власний внесок автора у працях, опублікованих у співавторстві, наведено у списку публікацій за темою дисертації (Додаток Ф).

Апробація результатів дисертації. основні положення і одержані результати дисертації обговорювались на 5 міжнародних науково-практичних

конференціях: «Економічний потенціал сталого розвитку країни: сучасний стан, тенденції та проблеми відтворення» (Львів, 22-23 грудня 2017 р.); «Актуальні проблеми розвитку галузевої економіки та логістики» (Харків, 20-21 квітня 2017 р.); «Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: виклики постіндустріальної економіки» (Львів, 18-19 травня 2017 р.); «Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця» (Харків, 1-2 червня 2017 р.); «Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця» (Харків, 31 травня - 1 червня 2018 р.) (Додаток X).

Публікації результатів дослідження. Результати дисертації опубліковано в 15 наукових працях: стаття у періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку Європейського Союзу (Чеська Республіка), 9 наукових статей в наукових фахових виданнях України, 5 тез доповідей та матеріалів конференцій. Загальний обсяг опублікованих наукових праць за темою дисертації становить 6,12 ум.-друк. арк., з них особисто здобувачеві належить 5,9 ум.-друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 277 сторінки машинописного тексту (11,28 авт. арк.). Дисертація містить 43 таблиці, з яких 21 займають 30 повних сторінок, 42 рисунки, з яких 6 займають 7 повних сторінок. Список використаних джерел містить 309 найменувань на 30 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 186 сторінки (7,96 авт. арк.)

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Сутність потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств

У сучасному світі розвиток інновацій та технологій впливає на конкурентоспроможність економіки країни на світовому ринку. Для ефективного інноваційного розвитку потрібні заходи державного регулювання, пріоритетною ціллю якого є підтримка та стимулювання інноваційної діяльності. Зважаючи на такі умови, нагальним є оцінювання спроможності держави впливати на сферу інновацій на шляху їх зростання і розвитку, зокрема, наявності та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності [66].

В рамках дослідження доцільно проаналізувати термін «потенціал», а також сутність процесу державного регулювання та значення інструментів державного регулювання.

Поняття «потенціал» сучасна економічна наука запозичила з фізики на початку ХХ століття. «Potentia» (від лат. «сила») – означає «кількість енергії, яку накопичила система і яку вона спроможна реалізувати в роботі» «Потенційний» «можливий, той, що може бути».

За визначенням у тлумачному словнику іноземної мови Ожегова І. С. «потенціал» у переносному значенні – «ступінь потужності у будь-якому відношенні; сукупність будь-яких засобів, можливостей» [199, с.188].

За вищезазначеним трактуванням, «потенціал» означає сукупність ресурсів, засобів джерел, а також можливостей, наявних чи прихованих, які використовуються при досягненні мети або результату.

За причиною того, що «потенціал» не являється тільки економічним терміном та згадується у значній кількості наукових сфер, через багатоаспектність його досить складно трактувати однозначно [66].

Аналізуючи наукові дослідження та літературу можна виділити такі види потенціалу як економічний, ринковий, управлінський, податковий, виробничий, фінансовий, трудовий тощо. В економічній науці «потенціал» досліджується за всіма структурними рівнями, від потенціалу окремого підприємства до потенціалу країни [66].

Термін «потенціал» має складний та комплексний характер, в науковій літературі немає остаточного його визначення, він має багато трактувань, залежно від видового прояву або ж наукового підходу за теорією потенціалів [69; 158]. В зв'язку з цим, науковці сформували підходи до визначення терміну «потенціал». У Додатку А подано групування визначень «потенціалу» з точки зору наукових підходів [60].

Наведений у Додатку А аналіз наукових підходів до трактування терміну «потенціал» дає змогу стверджувати, що вчені виділяли такі два ключові аспекти потенціалу: наявні ресурси об'єкта чи системи або ж можливості, використання чи реалізація яких призводить до певного результату. На основі цих ключових аспектів (наявних ресурсів або ж реалізованих можливостей), науковці виділяють такі підходи, що характеризують термін «потенціал: ресурсний та результативний, що можливо пояснити застосуванням цього терміну в різних галузях науки та економіки.

Варто зазначити, що у багатьох наукових працях підходи до визначення «потенціалу» стосуються саме визначення терміну «потенціал підприємства». Незважаючи на детальність та об'ємність дослідження таких підходів та розгляд визначення потенціалу саме в контексті підприємства, в рамках теми даного дослідження такий аналіз буде дещо некоректним, так як потенціал державного регулювання, що розглядається у даному дослідженні є відокремленою категорією. Тому, доцільно розглянути лише визначення «потенціал», незалежно від об'єкта потенціалу.

Отже, науковцями було виділено такі підходи до визначення поняття «потенціал»:

1. Виробничий підхід (Воблий К. Г. [39], Вейц В. Г. [36], Анчишкін О. І. [13], Немчінов В. С. [263], Шевченко Д. К. [280]): потенціал – сукупність виробничих сил або ресурсів, задіяних у процесі виробництва. Таке трактування потенціалу надавалося за причиною пануючого на той час комуністичного режиму, коли процес виробництва здійснювався лише на загальнодержавному рівні. Найбільше досліджувався потенціал потужності виробничих сил.

Особливістю такого підходу є те, що оцінювався потенціал країни або галузей, тобто лише на макrorівні, оцінку потенціалу на рівні підприємств не проводиться. Всі складові потенціалу спрямовані на відповідність всіх функцій господарської системи до завдань виробництва, однак не на підвищення рівня конкурентоспроможності суб'єкта господарювання [179].

2. Ресурсний підхід (Абалкін Л. І. [1], Фігурнов Е. Б. [256], Лукінов І. І. [164], Шумська С. С. [288], Рєпіна І. М. [235]): потенціал – сукупність ресурсів, засобів чи запасів, задіяних у виробничій діяльності. В економічній науці цей підхід до визначення потенціалу є найпоширенішим, такий вид потенціалу вже почав стосуватися і підприємств. Однак, потрібно зауважити, що потенціал представляє собою комплексне, складне поняття, яке є структурованим і означає не тільки наявність ресурсів, а й здатність та можливість.

3. Структурний підхід (Архипов В. М. [14], Краснокутська Н. С. [146], Авдеєнко В. М. [2], Одинцова Г. С. [198], Мочерний С. В. [188]): потенціал – сукупність ресурсів та можливостей, що формують собою структуру. Сутність структурного підходу полягає в представленні потенціалу як структури, що складається як з наявних ресурсів, так із реалізації можливостей. Потенціал розділяється та структурні елементи та складові, від ступеню їх об'єднаності залежить ефективність використання чи реалізації такого потенціалу. Згідно до структурного підходу найчастіше визначається потенціал підприємств та організацій, економічний потенціал країни.

4. Факторний підхід (Олексюк О. І. [201], Клейнер Г. В. [133], Титарь О. В. [250], Герасимчук З. В. [46], Черчик Л. М. [274]): потенціал – система матеріальних та трудових факторів (умов, складових), що забезпечують досягнення мети виробництва. Такий підхід відрізняється від структурного тим, що акцент робиться на властивостях складових потенціалу, а не на загальній сукупності чи структурі. Також відноситься до визначення потенціалу підприємства але більш з аналізу впливу кожної із складових потенціалу на результат.

5. Цільовий підхід (Лапін Є. В. [158], Сосненко Л. С. [246], Должанська І. З. [86], Хомяков В. І., Бакулін І. В. [265]): потенціал – здатність чи міра досягнення поставлених цілей шляхом використання наявних ресурсів та можливостей.

6. Результативний підхід (Мікловда В. П. [179], Євдокимов Ф. І., [93], Бачевський Б. Є [20], Мочалов Б. М. [187]): потенціал – отримання результату шляхом використання наявних чи прихованих ресурсів та можливостей.

За результатами аналізу наукових підходів до трактування терміну «потенціал» можна зробити висновок, що науковцями виокремлено такі два ключові аспекти потенціалу: наявні ресурси, які формують структуру об'єкта чи системи або ж – можливості, використання чи реалізація яких призводить до певного результату.

Серед значної кількості наукових підходів до трактування потенціалу до уваги можна взяти як цільовий, так і результативний підходи, так як, виходячи із вище зазначеного, механізм державного регулювання представляє собою вектор «ціль-результат». Тому варто відмітити схожість цільового та результативного підходів до визначення потенціалу, на перший погляд, визначення мають одне й те саме значення: використання потенційних можливостей у процесі досягнення цілей або результатів. Однак, ці підходи відрізняються за логікою визначення: цільовий підхід визначає потенціал як ступінь досягнення вже заданих наперед цілей за допомогою використання тих чи інших ресурсів і реалізації можливостей, в той час, як результативний підхід

відображає потенціал як ступінь досягнення певного результату, який може бути як позитивним, так і негативним та не мати спів падіння з поставленими цілями [52; 65].

За результатами аналізу визначення потенціалу та згідно до теми дослідження – державного регулювання, автор схиляється до результативного підходу, пояснюючи це тим, що за видовим проявом, потенціал державного регулювання характеризується саме реалізацією регулятивних можливостей, а не наявними ресурсами. Потенціал державного регулювання походить від функції регулювання, що за своєю суттю, відображає досягнення певного результату за допомогою використання наявних чи прихованих можливостей – стимулювання чи дестимулювання соціально-економічних процесів через застосування інструментів регулювання в області здійснення інноваційної діяльності суб'єктами господарювання [53; 65]. Тому, базисом у визначенні потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств автором пропонується результативний підхід.

Відповідно до обраного результативного підходу потенціал розуміється автором як здатність отримання певних результатів, в процесі досягнення поставлених цілей за допомогою реалізації наявних або прихованих можливостей [66].

В ході дослідження впливу державного регулювання на інноваційну діяльність підприємств, тобто його потенціалу, важливим завданням є аналіз таких визначень як «державне регулювання» та «інноваційна діяльність підприємств», а також особливостей провадження підприємствами інноваційної діяльності підприємствами.

Трактування терміну «державне регулювання» за Економічним словником має такий зміст: «державне регулювання (англ. state regulation) – форма цілеспрямованого впливу держави через систему економічних, правових і адміністративних методів з метою забезпечення або підтримки тих чи інших економічних процесів, створення сприятливих умов для розвитку усіх інституціональних одиниць» [100].

Стеченко Д. М., у свою чергу, визначає державне регулювання як вплив держави на відтворювальні економічні процеси за допомогою відповідних засобів з метою спрямувати суб'єктів господарювання й окремих громадян на досягнення цілей і пріоритетів державної політики суспільного розвитку [248].

З огляду на велику кількість трактувань поняття «державне регулювання» та з метою виділення його ключових ознак, виконаємо аналіз поняття «державне регулювання» згідно з думками науковців (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Визначення «державне регулювання» з точки зору різних науковців

Автор(и)	Визначення	Ключові ознаки
Алексеев І. В. [5].	Державне регулювання – має бути націленим на коригування дій на ринку переважно шляхом використання економічних важелів, пропонуючи здійснювати регулювання	- націленість на коригування дій на ринку; - використання економічних важелів
Бутко М. [29]	Державне регулювання – набір здійснюваних державними структурами заходів, які спрямовані на здійснення контролю за поведінкою індивідів або груп, що підпадають під контроль цих структур	- контроль державних структур; - здійснення державних заходів
Дідківська Л. І., Головко Л. С. [85]	Державне регулювання – система заходів задля здійснення підтримуючої, компенсаційної та регулюючої діяльності держави, спрямованої на створення умов ефективного функціонування ринку та вирішення складних проблем розвитку національної економіки	- система державних заходів; - здійснення підтримуючої, компенсаційної та регулюючої діяльності держави,; - створення нормальних умов ефективного функціонування ринку
Рябченко О. П. [238]	Державне регулювання – вид діяльності держави, який полягає в порядкуванні діяльності учасників суспільних відносин з метою забезпечення її відповідності вимогам закону та досягнення бажаного балансу публічних і приватних інтересів	- вид діяльності держави; - порядкування діяльності учасників суспільних відносин; - забезпечення відповідності вимогам закону та досягнення бажаного балансу інтересів
Швайка Л.А. [278]	Державне регулювання – сукупність інструментів, які використовуються державою для встановлення вимог до підприємств і громадян	- сукупність інструментів; - встановлення вимог до підприємств і громадян
Чистов С. М. [276]	Державне регулювання – сфера діяльності держави для цілеспрямованого впливу на поведінку діяльності учасників ринкових відносин з метою забезпечення пріоритетів державної політики	- цілеспрямований вплив держави на поведінку діяльності учасників ринкових відносин; - забезпечення пріоритетів державної політики

Продовження таблиці 1.1

Автор(и)	Визначення	Ключові ознаки
Мочерний С. В. [188]	Державне регулювання – цілеспрямований та активний вплив державних та наддержавних органів управління на функціонування та розвиток цілісної економічної системи шляхом використання економічних законів і вирішення економічних суперечностей за допомогою певної сукупності форм та методів	- цілеспрямований вплив державних органів управління; - використання економічних законів і вирішення економічних суперечностей за допомогою певної сукупності форм та методів
Мельник А. Ф. [175]	Державне регулювання – втручання держави в економіку з використанням сукупності різноманітних важелів, інструментів, які надають їй можливість забезпечити нормальні умови функціонування ринкового механізму та домагатись розв'язання економічних і соціальних проблем	- втручання держави в економіку; - використання сукупності різноманітних важелів, інструментів

Проаналізувавши термін «державне регулювання» за табл. 1.1., можна виділити такі ключові ознаки цього поняття як дії держави, цілеспрямований вплив, досягнення певної мети або результату, використання інструментів чи засобів державного регулювання.

У дослідженні розглядається державне регулювання інноваційної діяльності підприємств, тому запланованою ціллю є досягнення позитивних результатів щодо інноваційного розвитку шляхом застосування методів та використання інструментів регулювання, в результаті чого відбудеться реалізація потенціалу державного регулювання. Також досягненням цілей чи результату буду вважатися міра відповідності розвитку інноваційної діяльності підприємств до вимог стратегічної концепції інноваційного розвитку України [63; 65].

Виходячи з вище проаналізованих наукових підходів до визначення терміну «потенціал», а також огляду визначень вченими сутності державного регулювання, автор дисертації визначає потенціал державного регулювання як реалізацію наявних або прихованих можливостей держави за допомогою застосування інструментів регулювання здійснювати регулюючий вплив на явище чи процес з метою отримання певного результату.

Регулюючий вплив держави на інноваційну діяльність полягає в управлінні ходом економічного процесу або в коригуванні поведінки суб'єкта інноваційних відносин для досягнення соціально-економічних завдань держави, стратегічних напрямів інноваційного розвитку країни, регіону чи окремого підприємства.

Напрямок державного регулювання залежить безпосередньо від цілей держави, програм розвитку, державних стратегій розвитку, об'єктів регулятивного впливу та виду інструментів державного регулювання [112; 116].

Варто зазначити про відсутність єдиного підходу до сформування класифікації інструментів державного регулювання, тому у табл. 1.2. приведено узагальнену класифікацію інструментів державного регулювання.

Таблиця 1.2

Узагальнена класифікація інструментів державного регулювання

Класифікаційна ознака	Вид інструменту	Призначення
За характером впливу	Адміністративні	Встановлення за допомогою нормативно-правових актів конкретних правил поведінки суб'єктів інноваційних відносин і відповідальності за їх невиконання
	Економічні	Здійснення регулюючого впливу на соціально-економічні процеси через стимулювання або стримування поведінкових реакцій суб'єктів господарювання
За призначення (напрямом впливу)	Стимулюючі (заохочувальні)	Створення мотивації суб'єктів господарювання до вчинення дій, які є пріоритетними для держави
	Дестимулюючі (стримуючі)	Стимування діяльності тієї чи іншої галузі для уникнення ефекту «перенагрівання економіки», стримування виробництва шкідливої для здоров'я продукції
	Компенсаційні (підтримуючі)	Компенсація негативного впливу зовнішніх факторів на платників, підтримка платників, які становлять економічний інтерес для держави
За характером цілей соціально-економічного розвитку	Стратегічні	Направлення на досягнення цілей соціально-економічного розвитку

Класифікаційна ознака	Вид інструменту	Призначення
	Тактичні (оперативні)	Направлення на створення умов для вирішення поточних цілей соціально-економічного розвитку
За сферою впливу	Економічні	Вирішення завдань економічного, соціального чи екологічного розвитку
	Соціальні	
	Екологічні	

Згруповано автором за [88; 110– 112; 131]

Існують прямі та непрямі методи державного регулювання економічних процесів. Прямі методи відображають безпосередній вплив держави на інноваційні та економічні процеси у вигляді централізованого державного фінансування об'єктів загальнодержавного значення, розвиток державного сектору економіки та сектору інновацій. Непрямими методами є засоби регулювання інноваційної діяльності за рахунок бюджетної, грошово-кредитної та податкової політики, системи законодавчих актів тощо [129; 145].

Досліджуючи регулятивний вплив держави на інноваційну діяльність підприємств, доцільно розглянути такі визначення як «інновація» та «інноваційна діяльність», а також особливості інноваційної діяльності підприємств.

За визначенням засновника теорії інновацій, Й. Шумпетера у праці «Теорія економічного розвитку» [287], ще у ХХ столітті, інноваціями є використання нових комбінацій існуючих продуктивних сил для вирішення комерційних завдань і джерело розвитку економічних систем. Можна виділити такі види використання нових комбінацій [287]:

- виробництво нового товару або ж існуючого товару у новій якості;
- освоєння нового способу виробництва;
- вихід на нові ринки збуту;
- використання нових видів сировини;
- впровадження нової організації виробництва» [287].

Дослідження інновації завжди пов'язане із таким терміном як «нововведення», так як в перекладі з англійської мови «innovation» означає новизну, нововведення, той же переклад інновації в німецькій мові [249, с. 386].

Щодо співпадіння чи несхожості понять «інновація» та «нововведення», в цьому питанні думки науковців розділяються. Вчені [160; 259; 267] мають думку, що ці два поняття є різними за значенням, розуміючи під нововведенням результат процесу інноваційної діяльності, тобто новий вид продукції чи технології, а інноваціями вважається певний процес. Інші [12; 22; 145;] ототожнюють інновацію і нововведення, визначаючи їх як результат реалізації інноваційної діяльності.

Автор дисертації вважає, що варто розділяти поняття інновацій та нововведення більшою мірою через те, що такі визначення та їх ототожнення не охоплює всіх сторін інноваційної діяльності. На думку автора таке визначення є дещо звуженим і не охоплює всіх сторін інноваційної діяльності, які згадуються у визначеннях різних вчених, наведених у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Визначення поняття «інноваційна діяльність» з точки зору різних вчених

Автор(и)	Визначення	Переваги	Недоліки
Краснокутська Н. В. [145]	Комплексний процес, який охоплює такі види робіт, як пошук ідей, ліцензій, патентів, кадрів, організацію дослідницької роботи, інженерно-технічну діяльність, яка об'єднує винахідництво, раціоналізацію, конструювання, створення інженерно-технічних об'єктів, інформаційну та маркетингову діяльність	Враховує всі аспекти інноваційної діяльності	Не містить кінцевої мети інноваційної діяльності, не враховує використання науково-технічних результатів, комерціалізацію
Гаман М. В. [43]	Діяльність, спрямована на використання та комерціалізацію результатів із стратегічного маркетингу, наукових досліджень, науково-організаційної підготовки виробництва, оформлення новацій, їх впровадження і поширення	Враховує етап комерціалізації інновацій, використання результатів інноваційної діяльності	Не враховує введення інноваційної продукції на ринок

Автор(и)	Визначення	Переваги	Недоліки
Василенко В. О., Шматько В. Г. [32]	Діяльність підприємства, пов'язана з науково-технічними розробками, інженерною підготовкою виробництва до переходу на новий продукт чи технологію, а також інвестуванням нововведень	Враховують аспект інвестування, уточнено інноваційну діяльність як діяльність підприємства	Не містить кінцевої мети, не враховує використання науково-технічних результатів, комерціалізацію
Черваньов Д. М. [267]	Процеси з прискорення НТП при створенні нової техніки й передової технології на базі використання досягнень фундаментальних наук, проведення пошукових і прикладних наукових досліджень з метою задоволення конкретної потреби народного господарства	Містить мету здійснення інноваційної діяльності	Не враховує введення інноваційної продукції на ринок, акцент на дослідженнях і не враховує виробництво
Близнюк Т. П. [22]	Складна динамічна система заходів з використання науково-технологічних досліджень, організаційно-економічних розробок та інших досягнень, яка функціонує під впливом різних факторів середовища усіх рівнів для задоволення індивідуального попиту і потреб суспільства в цілому в конкурентоспроможній продукції	Надання різнобічної характеристики поняттю, врахування впливу факторів на результати діяльності	Не містить кінцевої мети інноваційної діяльності, не враховує використання науково-технічних результатів, комерціалізацію
Гриньова В. М. [49]	Діяльність, спрямована на реалізацію результатів закінчених наукових досліджень і розробок або інших наукових досягнень у новий або вдосконалений продукт, що впроваджений на ринку, у новий або вдосконалений технологічний процес, що використовується у практичній діяльності і яка охоплює весь без винятку інноваційний процес, починаючи з появи ідей і закінчуючи дифузією продукту	Надання різнобічної характеристики поняттю Врахування всіх етапів інноваційної діяльності	Не враховує аспект інвестування

Таким чином, на основі узагальнення визначень науковців, наведених у табл. 1.3, інноваційну діяльність підприємства можна характеризувати як складний і комплексний процес, який складається з етапів, починаючи пошуком ідеї та закінчуючи використанням та комерціалізацію інноваційної

продукції чи технології на ринку. Крім цього, інноваційна діяльність на підприємстві включає в себе додатково такі види діяльності, як менеджмент, прийняття правильних управлінських рішень, розробка дизайну, бухгалтерський облік, кваліфіковані працівники тощо. Інноваційні витрати (витрати на інновації) також є невід'ємною складовою інноваційної діяльності, оскільки задають вектор розвитку інновацій суб'єктами господарської діяльності.

Згідно до визначення в українському законодавстві, інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [219].

Доволі вичерпним визначенням інноваційної діяльності являється визначення в Інструкції щодо заповнення форми державного статистичного спостереження №1-інновація «Обстеження інноваційної діяльності промислового підприємства». Згідно до цього документу, під інноваційною діяльністю розуміють усі наукові, технологічні, організаційні, фінансові й комерційні дії, що призводять до здійснення інновацій або задумані з цією метою. До інноваційної діяльності входять дослідження і розробки, не пов'язані прямо з підготовкою конкретної інновації [122].

Більшість вчених розглядали інноваційну діяльність як поетапну діяльність, що відображає перетворення наукових знань та ідей у вироблений продукт та його реалізацію, тобто певний процес, з виникненням ідеї, нововведенням на початковому етапі та комерціалізацією інноваційної продукції, послуг чи технологій – на завершальному етапі. Таким чином, можна припустити, що інноваційний процес є основою інноваційної діяльності підприємства, який складається етапів, що становлять життєвий цикл інновацій.

З метою підтвердження зробленого вище припущення необхідно сформулювати визначення таких понять, як «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес», розмежувавши їх за сутністю та призначенням. У

багатьох джерелах поняття «інноваційна діяльність» використовується поряд із поняттям «інноваційний процес» як тотожні.

Однак, Власенко О. С. наголошує на необхідності розмежовувати такі поняття, так як «інноваційна діяльність являє собою вид специфічної форми ставлення людини до навколишнього світу, сутність якого полягає в доцільній його зміні на користь людей шляхом впровадження інновацій у будь-яку сферу людської діяльності, а інноваційний процес – це вид сукупності послідовних дій в інноваційній діяльності, що націлена на отримання інновації як її кінцевого результату» [277, с.18].

Чорна М. В. та Глухова С. В. також зазначають, що поняття «інноваційна діяльність» є ширшим за поняття процес, оскільки воно має безперервний та необмежений характер. Однак дані поняття є взаємопов'язаними, оскільки процес за своєю сутністю може виступати засобом здійснення діяльності [38].

Автор дисертації погоджується із думкою вчених у тому сенсі, що, говорячи про інноваційну діяльність підприємства, підсумовують виконання певного процесу чи сукупності послідовних інноваційних процесів для отримання певних результатів.

Згідно до Інструкції № 1, інновації, або ж – інноваційні процеси поділяються за такими видами [122]:

1) Продуктові інновації. Впровадження товару або послуги, що є новими або значно поліпшеними за його властивостями або способами використання. Сюди входять значні вдосконалення в технічних характеристиках, компонентах і матеріалах, у вбудованому програмному забезпеченні, у рівні сумісності з користувачем або в інших функціональних характеристиках.

2) Процесові інновації. Впровадження нового або значно поліпшеного способу виробництва або доставки продукту. Сюди входять значні зміни в технології, виробничому устаткуванні і/або програмному забезпеченні.

3) Маркетингові інновації. Впровадження нового методу продажу, включаючи значні зміни в дизайні або упаковці продукту, його складуванні, просуванні на ринок або в призначенні продажної ціни, що націлені на краще

задоволення потреб споживача, відкриття нових ринків або завоювання нових позицій для продукції підприємства на ринку з метою збільшення обсягу продажу.

4) Організаційні інновації. Впровадження нового організаційного методу в діяльності підприємства, організація робочих місць або зовнішніх зав'язків.

Такий розподіл за типами інновацій було виконано відповідно до Керівництва Осло, яке являється основним методологічним інструментом Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) у сфері інновацій та застосовується у міжнародній практиці [301].

Згідно до визначень в Інструкції державного статистичного спостереження № 1-інновація [122]:

- інноваційна продукція – ринкове впровадження нового або значно удосконаленого товару або послуги відносно її характеристик, таких як удосконалене програмне забезпечення, зручність у використанні, компонування та підсистеми. Нові удосконалені товари та послуги, що відповідають вимогам чинного законодавства;

- інноваційний процес – впровадження нового або значно вдосконаленого виробничого процесу, методу розповсюдження або діяльності з підтримки товарів та послуг. Мається на увазі виробничий (технологічний процес), а не інноваційний процес, значення якого вже було з'ясовано у роботі вище.

Інноваційні витрати (витрати на інновації) також є невід'ємною складовою інноваційної діяльності, оскільки задають вектор розвитку інновацій суб'єктами господарської діяльності. Всі державні статистичні спостереження за інноваційною діяльністю підприємств містять інформацію про наявність у підприємства інноваційних витрат, які розподіляються за напрямками НДДКР, за джерелами фінансування, за галузями наук тощо. Підприємство здійснює витрати на зовнішні та внутрішні НДДКР, виробництво інноваційної продукції, упровадження інноваційних процесів, а також такі витрати як дизайн, навчання, маркетинг та іншу відповідну діяльність [102; 117; 211].

Тому, можна зробити висновок, що інноваційний процес є складовою інноваційної діяльності і являє собою сукупність послідовних етапів, від появи ідеї та утворення наукових знань до реалізації цієї ідеї у якості інноваційного продукту на ринку, а також саме на інноваційні процеси на підприємстві спрямований регулюючий вплив держави та реалізація потенціалу державного регулювання.

Державне регулювання інноваційної діяльності являє собою складний процес, який включає процедуру розробки та обґрунтування основних положень державної інноваційної політики, вибір методів та інструментів її реалізації.

Виходячи з вище проаналізованих наукових підходів до трактування терміну «потенціал», морфологічного аналізу поняття «державне регулювання» та аналіз поняття інноваційної діяльності, можемо дати визначення такому поняттю як «потенціал державного регулювання» – реалізація наявних або прихованих можливостей держави за допомогою застосування певних інструментів здійснювати вплив на економічне явище або процес з метою отримання певного результату. Реалізація потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств – це вплив держави на інноваційний розвиток, а також вплив на поведінку суб'єктів інноваційної діяльності з метою підвищення їх інноваційної активності [66].

Таким чином, під державним регулюванням інноваційної діяльності розуміється цілеспрямований вплив держави на поведінку учасників інноваційної діяльності за допомогою певних методів та інструментів з метою забезпечення пріоритетів державної інноваційної політики, підвищення економічної зацікавленості суб'єктів господарювання, розробки та просування інноваційної продукції [66, с. 104]

Отже, потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств ґрунтується на результативному підході та за своєю суттю відображає здатність держави за допомогою інструментів державного регулювання забезпечувати стимулюючий вплив на реалізацію інноваційних процесів на підприємстві шляхом створення сприятливих для суб'єктів

інноваційної діяльності, результатом такого впливу може бути збільшення обсягу інноваційних витрат, забезпечення активізації і розвитку інноваційної діяльності підприємств.

1.2. Економічне та організаційно-правове забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності в Україні

Реалізація потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності неможлива без відповідного законодавчого забезпечення, особливо в питанні економічного стимулювання інновацій шляхом застосування державних інструментів та стимулів. Саме через законодавство здійснюється застосування інструментів державного регулювання з метою вирішення завдань інноваційного, технологічного та наукового розвитку економіки країни. Особливості та аспекти впровадження і застосування державних інструментів регулювання регламентовано чинною законодавчою базою. Економічне та організаційно-правове забезпечення в інноваційній діяльності держава здійснює шляхом реалізації інноваційної політики.

Геєць В. М. зазначає, що держава є одним з найголовніших інституцій для інноваційної економіки, її функції полягають у створенні такого типу інституційного середовища, що стане спроможним забезпечити належну фінансову підтримку організацій, які створюють та впроваджують інновації, зведення до мінімуму відхилень від оптимальних дій і рішень, які здійснюються підприємствами на стадії комерціалізації інновацій, а також підтримка інноваторів у стратегічно важливих галузях, що є конкурентоспроможними для національної економіки [277].

Інноваційна політика як поняття була сформована в 60-х роках ХХ століття. Вперше термін «державна інноваційна політика» був озвучений у 1967 році в США, у доповіді Charpie, підготовленій Міністерством торгівлі.

В рамках реалізації інноваційної політики держава застосовує різні економічні методи, механізми застосування та інструменти державної підтримки інноваційної діяльності, зображені у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Економічні методи, механізми застосування та інструменти державної підтримки інноваційної діяльності

Прямі методи	Непрямі методи
Сутність	
Концентрація ресурсів (інвестиційних, інформаційних, матеріально-технічних, організаційних, фінансових) за визначеними пріоритетними напрямками інноваційних процесів	Засоби регулювання запровадження сприятливого середовища для генезису інноваційних процесів
Механізми застосування	
-адміністративно-організаційний; -програмно-цільовий	амортизаційна, грошово-кредитна, інвестиційна, інноваційна, податкова, тарифна, цінова політики
Інструменти	
- субсидії, субвенції, дотації; - прямі витрати уряду; - становлення фіксованих цін, валютних курсів; - акти інноваційного законодавства; - цільові державні науково-технічні, інвестиційні, інноваційні програми; - держконтракти, держзамовлення; - ліцензування, квотування, контингентування; - затвердження економічних, соціальних, екологічних стандартів.	- облікова ставка кредиту - ставки податків - митні тарифи - норми амортизації - науково-технічне прогнозування - податкові пільги з метою залучення інвестицій, що здійснюються в інноваційній сфері діяльності; - пільги, що надаються для суб'єктів пріоритетних інноваційно-інвестиційних процесів; - законодавчі норми, які стимулюють науково-дослідну та інноваційну

Узагальнено автором за джерелами [68; 82; 102; 238; 257; 276; 278; 291]

В Україні основи державної інноваційної політики було закладено в 2002 році з прийняттям Закону України «Про інноваційну діяльність» [219]. Посилаючись на норми вищезгаданого закону, можна стверджувати, що в Україні законодавчо встановлені такі економічні методи впливу на інновації як:

створення спеціальних фінансових механізмів підтримки інноваційної діяльності (фінансування інноваційних проектів та цільових програм);

використання непрямих методів підтримки (встановлення пільгового оподаткування для суб'єктів інноваційної діяльності).

Таким чином, можна зазначити, що непрямі економічні методи державної підтримки у вигляді різноманітних стимулів, в тому числі – і податкових пільг мають значення у стимулювання інноваційної діяльності.

Мельник М. В. стверджує, що основною перешкодою на шляху ефективної інноваційної політики в Україні постає недостатнє використання державою непрямих методів стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності, до яких також належить і податкове регулювання [176]. В підтвердження думки науковця можна відмітити, що у розвинених країнах світу використовуються переважно непрямі методи стимулювання інноваційної діяльності, у країнах Європи серед інструментів непрямого регулювання інноваційної діяльності найважливішими являються є податкові й амортизаційні пільги [120].

Можна погодитися з думками науковців, додавши, що незважаючи на перевагу фінансових стимулів над фіскальними в інноваційній діяльності, через обмеженість бюджетного ресурсу країни, така підтримка залишається незначною та не є ефективною.

Молдован О. О. та Єгорова О. О. зазначають, що в Україні на сьогодні бюджетні інструменти стимулювання інноваційної діяльності в значній мірі переважають фіскальні. Причини цього науковці вбачають в складнощах адміністрування податкових пільг, відсутністю прозорості та контролю за використанням, випадками значних корупційних зловживань та правопорушень [183].

Геєць В. М. констатує той факт, що, незважаючи на наявність цілого ряду концепцій і програм щодо розвитку науки та інновацій в Україні, а також періодичні обговорення та аналіз урядом проблемних аспектів сфери науково-технічної та інноваційної діяльності, розглянуті і прийняті до запровадження практичні та комендації в результатів таких обговорень у більшості випадків не реалізуються [44; 182].

Також варто додати, що законопроекти у більшості своїй залишаються неприйнятими, фінансові, кредитні, податкові, митні та інші важелі впливу на інноваційну діяльність не працюють або мають негативний результат. Крім цього, в Україні практично відсутні поширені у розвинених країнах механізми підтримки трансферу результатів досліджень [44; 120].

Відображення структури та шляхів реалізації державної інноваційної політики згідно до засад Закону України «Про інноваційну діяльність» [219] подано на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Відображення реалізації державної інноваційної політики в Законі України «Про інноваційну діяльність»

Автор дисертації вважає за доцільне розглянути еволюцію нормативно-правової бази з питання державного регулювання інноваційної діяльності та непрямих методів державної підтримки науки та інновацій, а саме – податкового регулювання, подану у табл. 1.5, які мають економічну сутність і враховують потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

Таблиця 1.5

Еволюція нормативно-правової бази з питання державного регулювання інноваційної діяльності

Рік	Законодавчий документ	Зміст щодо регулювання інноваційної діяльності
1991	Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-ХІІ [218]	згідно до ст. 3 «інноваційна діяльність як форма інвестування здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво та соціальну сферу і включає: випуск і розповсюдження принципово нової техніки, технологій; прогресивні міжгалузеві структурні зрушення; реалізацію довгострокових науково-технічних програм; фінансування фундаментальних досліджень»
1991	Закон України «Про систему оподаткування» від 25.06.1991 № 1251-ХІІ» [225]	Зазначений принцип побудови системи оподаткування: «стимулювання науково-технічного прогресу, технологічного оновлення виробництва, виходу вітчизняного товаровиробника на світовий ринок високотехнологічної продукції»
1994	Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.1994 № 334/94-ВР [221]	Вперше була передбачена можливість застосування податкових пільг для інноваційних підприємств, вперше за період незалежності було введено поняття «інвестиційний податковий кредит. Однак, не було передбачено процедури отримання такого кредиту, періоду, на який він може надаватися, інших умов його реалізації
1996	Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [139]	ст. 54 «громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх «авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності».

Продовження таблиці 1.5

Рік	Законодавчий документ	Зміст щодо регулювання інноваційної діяльності
1999	Постанова ВРУ Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України від 13.07.1999 № 916-XIV [220]	Концепція містить основні цілі, пріоритетні напрями та принципи державної науково-технічної політики, механізми прискореного інноваційного розвитку, орієнтири структурного формування науково-технологічного потенціалу. Не зважаючи на ці прописані інструменти в Концепції, механізм їхньої дії не був передбачений жодним нормативно-правовим актом, також зазначимо, що Концепція не знайшла свого практичного застосування у податкових механізмах.
1999	Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 16.07.1999 № 991-XIV [226]	Після ухвалення Податкового кодексу більшість ефективних пільг для технопарків було скасовано, залишилася єдина цільова субсидія у вигляді сум ввізного мита, що нараховуються згідно з митним законодавством України, при ввезенні в Україну для реалізації проектів технологічних парків нових устаткування, обладнання та комплектуючих, а також матеріалів, які не виробляються в Україні [212]
2002	Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV [219]	В Розділі II «Державне регулювання у сфері інноваційної діяльності» стаття 6 зазначає, що встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності є одним із шляхів державного регулювання інноваційної діяльності. В першій редакції Закону було передбачено ряд податкових пільг для інноваційних підприємств, але починаючи з 2003 р. дія таких пільг щорічно призупинялася законами про Держбюджет на відповідний рік, а у 2005 р. відповідні норми взагалі були вилучені.
2003	Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. [71]	згідно до гл.34 «держава регулює інноваційну діяльність шляхом: визначення інноваційної діяльності як необхідної складової інвестиційної та структурно-галузевої політики; формування і забезпечення реалізації інноваційних програм та цільових проектів; створення та сприяння розвитку інфраструктури інноваційної діяльності регулювання інновацій»

Продовження таблиці 1.5

Рік	Законодавчий документ	Зміст щодо регулювання інноваційної діяльності
2010	Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 275 – VI [215]	У період з 2009 по 2014 роки в Україні для стратегічно важливої галузі відновлюваної енергетики надавалися пільги з ПДВ та мита. До 2015 р. діяли Операції зі звуження бази оподаткування податком на прибуток підприємств. Суб'єкти літакобудування до 2016 року звільнялися від ПДВ по операціях постачання на митну територію України результатів науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт, які виконуються для потреб літакобудівної промисловості. [279]. На 1 січня 2018 року передбачено податкові пільги у вигляді звільнення з ПДВ операції зі створення космічної техніки, постачання програмної продукції

За табл. 1.5. можна зробити висновок, що нормативно-правовими актами в сфері науково-технічної та інноваційної діяльності визначені певні механізми та засоби державного регулювання. Багато нормативно-правових актів та податкових стимулів інноваційної діяльності, що містилися в зазначених нормах було скасовано через прийняття ПКУ як єдиного та основного законодавчого документу, який регулює податкову сферу. Проте, на сьогодні Податковий кодекс не містить у собі тих норм з регулювання інноваційної діяльності, які були прописані у попередньому законодавстві.

Взявши за основу зарубіжний досвід, доцільно приділити увагу та удосконалити механізм впровадження та застосування саме на непрямих методів регулювання інноваційної діяльності разом із податковими стимулами. Однак, постає необхідність у перегляді та удосконаленні механізму державного регулювання інноваційної діяльності для досягнення результатів, в число яких буде входити дієва і узгоджена нормативно-правової база у сфері інноваційної діяльності. Першим кроком для цього має стати детальний аналіз економічного та організаційно-правового забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності підприємств [24; 56].

Поточний стан нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності, що має економічне підґрунтя за податковою складовою, подано у табл. 1.6.

Таблиця 1.6

**Стан законодавчого забезпечення податкового стимулювання
інноваційної діяльності**

Нормативно-правовий акт	Норма щодо податкового стимулювання інноваційної діяльності	Поточний стан
Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.1994 № 334/94-ВР [221]	- Введення інвестиційного податкового кредиту; - податкові пільги для енергозберігаючих та енергоефективних проєктів; - прискорена амортизація для технопарків	Втратив чинність з прийняттям ПКУ
Постанова ВРУ «Про концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України» від 13.07.1999 № 916-XIV [220]	Надання податкових пільг підприємствам, що виконують фундаментальні дослідження, а також організаціям, що входять до національної системи науково-технічної інформації	Документ діючий але жодна його норма не виконується на практиці
Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 16.07.1999 № 991-XIV [226]	Для технологічних парків передбачені податкові пільги з ПДВ та мита	З 2006 року пільги з ПДВ скасовано. Наразі діють лише цільові субсидії зі звільнення ввізного мита
Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV [219]	Для підприємств, що реалізують інноваційні проєкти передбачено податкові пільги з податку на прибуток, ПДВ, податку на землю, а також прискорена амортизація	Дію податкових пільг призупинено у 2003 році в зв'язку з прийняттям Закону України «Про державний бюджет». З 2005 року дані податкові пільги були вилучені із Закону
Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 275 – VI [215]	В проєкті ПКУ було зазначено запровадження інвестиційно-інноваційного податкового кредиту. В ПКУ надання податкових пільг для окремих галузей господарства (енергозбереження, альтернативні види палива, космічна техніка, виробництво з відновлювальних джерел енергії, літакобудування)	Наразі у ПКУ відсутні норми, які мали б прямий зв'язок із інноваційною діяльністю. Надання податкових пільг окремим галузям господарства (космічна техніка, енергозбереження, виробництво програмної продукції)

Згідно із законодавчими нормами у табл. 1.6. у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності можна зробити висновок, що багато впроваджених

нормативно-правових актів та зокрема податкових стимулів щодо інноваційної діяльності, згодом було скасовано через прийняття Податкового кодексу як уніфікованого основного законодавчого документу, з питань регулювання сфери податкових відносин. Проте, з часу прийняття і на теперішній стан, ПКУ не містить конкретних норм з питань регулювання та стимулювання інноваційної діяльності, які були зазначені у попередньо проаналізованих нормативно-правових актах. Зазначимо, що в прийнятих раніше законодавчих документах було більше приділено уваги розвитку інновацій, наприклад, у Законі України «Про систему оподаткування», який діяв до прийняття ПКУ, серед переліку принципів побудови системи оподаткування зазначався принцип технологічного оновлення виробництва з метою виходу вітчизняної інноваційної продукції на світовий ринок інновацій [56; 225].

Зазначимо, що на даний час ПКУ не містить положень щодо стимулювання інноваційної діяльності, а також здійснення підприємствами науково-технічної та інноваційної діяльності [120; 215]. Крім цього, у кодексі відсутні терміни «інновації», «інноваційна діяльність», «суб'єкт інноваційних відносин», «інноваційна продукція» в той час, як Господарський та Цивільний кодекси України містять такі визначення, а також положення щодо відносин в інноваційній сфері. Це пояснює необхідність перегляду змісту ПКУ та зазначення в нормах кодексу вищезгаданих термінів, що стосуються інноваційної діяльності.

Враховуючи, проаналізовані норми законодавства, варто зробити акцент на недосконалості українського податкового законодавства. В Україні формування нормативно-правової бази інноваційної, наукової та науково-технічної діяльності незавершене та позбавлене системності, що підтверджує відсутність цілеспрямованої, послідовної державної інноваційної політики у цих сферах і стримує розвитку інноваційного середовища.

Незважаючи на закладення основ податкового регулювання та стимулювання інноваційної діяльності, остання редакція ПКУ не містить положень щодо стимулювання інноваційної діяльності, а також проведення підприємствами науково-технічної діяльності [31; 56; 120].

Натомість, в проекті ПКУ були прописані такі норми щодо інноваційної та науково-технічної діяльності [56; 166]:

1. Забезпечення стимулюючого значення податкової амортизації щодо оновлення основних засобів внаслідок використання принципу та розрахункового методу прискореної амортизації для активів виробництва при запровадженні нових чи удосконалених енергозберігаючих та інших пріоритетних видів інноваційних технологій.

2. Стимулювання залучення вкладень інвесторів та підтримка інвестиційної діяльності шляхом запровадження інвестиційно-інноваційного податкового кредиту з податку на прибуток підприємств для всіх суб'єктів господарювання, що здійснюють кваліфіковані інвестиції інноваційного спрямування. Процент за кредитом становив 50% облікової ставки НБУ, нарахованого на суму відстроченого податкового зобов'язання з податку на прибуток у розмірі 50%.

Такий кредит мав надаватися за відповідних умов [110; 166]:

1. Господарювання підприємствами в межах виконання інвестиційного (інвестиційно-інноваційного) проекту (програми).

2. Інвестування коштів мало здійснюватися у базові інновації.

3. Укладання договору про надання інвестиційно-інноваційного податкового кредиту органом державної податкової служби та суб'єктом господарювання відбувалося лише після виникнення першого податкового зобов'язання з податку, обчисленого з діяльності суб'єкта господарювання.

4. Термін надання кредиту на виконання інвестиційного проекту, мав становити не більше, ніж на 3 роки.

5. Суб'єкт господарювання, який отримав інвестиційно-інноваційний податковий кредит, зобов'язувався вести окремий облік фінансових результатів у межах виконання кожного зареєстрованого інвестиційного проекту (програми).

6. Сума інвестиційно-інноваційного податкового кредиту не повинна перевищувати суму коштів, фактично інвестованих суб'єктом господарювання згідно із зареєстрованим інвестиційним (інноваційним) проектом.

7. Кошти, отримані внаслідок реалізації інвестиційно-інноваційного податкового кредиту, повинні використовуватися суб'єктом господарювання лише на ті цілі, що передбачені таким інвестиційним (інноваційним) проектом (програмою).

Таким чином, можна відмітити, що державою були виконані спроби щодо підтримки інноваційного розвитку шляхом впровадження такого інструменту стимулювання інноваційної діяльності як інвестиційно-інноваційний податковий кредит. Однак, в чинній та попередніх редакціях ПКУ цей кредит відсутній. Причиною цього стало те, що механізм надання інвестиційно-інноваційного податкового кредиту має декілька недоліків, одним з яких є обмеженість сфери дії лише базовими інноваціями. Незважаючи на те, що базові інновації являються базисом науково-технічного прогресу, реалізація таких інновацій може бути ефективною лише у довгостроковій перспективі. Ще одним недоліком, який витікає з першого, є короткий термін надання кредиту всього на три роки, в той час, як термін окупності капіталу становить більше трьох років у будь-якому випадку. Ці недоліки значно перешкоджають ефективному застосуванню цього інструменту стимулювання інновацій і надання кредиту не матиме результату, у випадку короткострокових етапів проведення інноваційної діяльності підприємствами та за обмежених фінансових ресурсів.

Тому впровадження такого інструменту податкового стимулювання як інвестиційно-інноваційний податковий кредит є надзвичайно перспективним, але за умови подальших досліджень та розробки методичних рекомендацій щодо механізму його надання.

Крім ПКУ податкові пільги, що стосуються інноваційної діяльності ще зазначаються і у Довідниках пільг. Довідники податкових пільг щорічно затверджує Державна фіскальна служба України, в розрізі видів пільг, визначених Податковим кодексом України та чинними міжнародними договорами (угодами), затвердженими Верховною Радою України [54].

Для більш детального аналізу картини, розглянемо податкові пільги, які зазначалися в ПКУ з часу його прийняття і до поточної редакції.

У період з 2009-2014 рр. в Україні в рамках підтримки стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності надавалися пільги з ПДВ та ввізного мита для стратегічно важливої галузі відновлюваної енергетики та альтернативних джерел енергії. Такі пільги призначалися для імпорту інноваційного обладнання та устаткування, тому такі пільги стимулювали більш іноземні, ніж вітчизняні інноваційні підприємства і тому такі пільги не могли бути стимулами для діяльності українських підприємств [105; 139].

До податкових стимулів інноваційної діяльності також можна віднести також звільнення від сплати податку на прибуток підприємств, що являлися операціями зі діяло з 2015 року, зокрема [103; 108; 149;]:

1. Звільнення від оподаткування 80% прибутку підприємств від продажу на митній території України товарів власного виробництва за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України:[103; 231].

матеріали, устаткування й комплектуючі, сировина, що будуть використовуватися у виробництві у галузі альтернативних джерел енергії;

обладнання, яке працює на відновлюваних джерелах енергії;

засоби контролю, вимірювання, управління витратами паливно-енергетичних ресурсів;

енергоєфективне обладнання, матеріали, а також вироби, експлуатація яких забезпечує раціональне та економне використання паливно-енергетичних ресурсів;

обладнання для виробництва альтернативних видів палива.

2. Звільнення 50% прибутку від реалізації енергоєфективних заходів та проектів підприємств, які зараховані до Державного реєстру підприємств, установ, організацій, що розробляють, використовують та здійснюють впровадження заходів та проектів з метою досягнення енергоєфективності [104].

Суб'єкти літакобудування до 2016 року звільнялися від ПДВ по операціях постачання результатів науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт на митну територію України, які виконуються для потреб літакобудівної промисловості [103; 231] (п. 4 підрозділу 2 Перехідних положень Податкового

кодексу України). Пільгу було скасовано через великий обсяг втрат бюджету від надання даної пільги у 2014 році. Однак, з 2019 року було відновлено податкові пільги для космічної галузі та літакобудування у вигляді звільнення податку на прибуток, ПДВ та ввізного мита [103; 208].

На 1 січня 2018 року ПКУ передбачено податкові пільги у вигляді звільнення з ПДВ операції зі:

створення космічної техніки (п. 3 підрозділу 2 Перехідних положень);

постачання програмної продукції (п. 26-1 підрозділу 2 Перехідних положень);

надання наукових консультацій для осіб, які підвищують кваліфікацію самостійно; проведення лекцій з питань науки і техніки (пп. 197.1.2 (з, і) ст. 197).

По сплаті ПДВ надається відстрочка у вигляді податкових векселів на суму податкового зобов'язання по операціях із ввезення на митну територію України устаткування, обладнання та комплектуючих для підприємств суднобудівної промисловості та суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти. (схвалені відповідно до Закону України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць») (підрозділ 3 Перехідних положень).

Вищезазначений перелік податкових пільг, які є стимулом розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності в країні та які наявні у Податковому кодексі, переважають направленістю на підтримку функціонування наукової та інноваційної інфраструктури, стимулювання окремих напрямків інноваційної діяльності (енергозбереження та енергобезпеки та альтернативних джерел енергії), а також на припинення занепаду підприємств високо- та середньо технологічного сектору окремих галузей економіки (авіакосмічної галузі, суднобудування, ракетобудування, озброєння та військової техніки). Разом зі всіма зазначеними пільгами у Податковому кодексі відсутні податкові інструменти, що сприяють активізації інноваційного-інвестиційного процесу на підприємствах.

Стан економічного та організаційно-правового забезпечення та діяльності органів влади у розрізі державної інноваційної політики аналізувався урядом

країни неодноразово, результатом такого аналізу було прийняття рішень щодо обов'язкового здійснення органами виконавчої влади заходів, направлених на покращення інноваційного середовища та розробку проектів відповідних законодавчих актів.

Так, Міністерством освіти і науки України за участю науковців академічного сектору та сектору вищої освіти, підприємців та представників бізнесу було підготовлено значну кількість проектів по законодавчим актам, які будуть направлені на створення сприятливих умов щодо підтримки та стимулювання інноваційної діяльності українських підприємств.

Це розробка таких проектів як «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності», «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо стимулювання інновацій)» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інновацій» [174].

Проект Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» визначає правові та економічні засади підтримки та розвитку інноваційної діяльності, національної інноваційної системи та пріоритетних напрямів інноваційної діяльності і їх реалізації [222].

Проектом «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо стимулювання інновацій)» [216] пропонується доповнення ПКУ терміном «суб'єкт інноваційної діяльності» але таких термінів як «інноваційна діяльність» та «інновації» не було запропоновано, хоча вони є основою визначення регулювання відносин у цій сфері та неодноразово пропонувалися до внесення у ПКУ багатьма науковцями.

Статтю 141 «Особливості оподаткування окремих видів діяльності та операцій» доповнено пільгою у вигляді звільнення від оподаткування коштів та інші активів, залучених суб'єктом інноваційної діяльності для реалізації інноваційного проекту. Такий проект повинен бути включений до електронного реєстру інноваційних проектів, яким надається державна підтримка Фондом розвитку інновацій на строк, що перевищує звітний податковий період, доходи суб'єкта інноваційної діяльності отримані від продажу (постачання)

інноваційної продукції, послуг, крім підакцизних товарів, послуг із поставки підакцизних товарів, в рамках виконання інноваційного проекту, що включений до електронного реєстру інноваційних проектів, яким надається підтримка держави [222].

Суб'єкти інноваційної діяльності мають право застосовувати зазначену пільгу за умови включення інноваційного проекту за яким здійснюється продаж (постачання) інноваційної продукції або послуги, до електронного реєстру інноваційних проектів, яким надається державна підтримка. Включення проекту до електронного реєстру інноваційних проектів, яким надається державна підтримка, здійснює центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері наукової, технічної та інноваційної діяльності відповідно до Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» [222].

Проте, цей проект так і не вступив в силу через відсутність законодавчих норм щодо формування, ведення та контролю за електронним реєстром інноваційних проектів. Норми такого законодавчого акту мали відповідати Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності», що також не був прийнятий.

Варто відмітити поряд з іншими і проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо встановлення інвестиційних преференцій у виді інвестиційного податкового кредиту)» [216].

В проекті пропонується доповнення внесення до норм ПКУ терміну «інвестиційний податковий кредит», а також зазначення механізму надання такого кредиту: умови та підстави для надання, строки дії кредиту, розмір облікової ставки тощо.

Однак, такий проект не вступив в дію, так як не пройшов антикорупційну експертизу за такими зауваженнями:

не передбачено критеріїв щодо розміру відсотків надання кредиту;

принцип надання кредиту вже передбачений діючими нормами статті 100 «Розстрочення та відстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу платника податків» Податкового кодексу України;

перелік суб'єктів, що мають право на отримання податкового кредиту чітко не визначений;

відсутня адміністративна процедура прийняття рішення про виділення цього інвестиційного кредиту.

Тобто повторюється причина не прийняття Проектів щодо впровадження до податкового законодавства надання інвестиційно-інноваційного податкового кредиту – недостатня розробленість механізму його надання та не врахування корупційного аспекту, що наводить на думку у необхідності подальших наукових досліджень і розробок з цього приводу.

Значна кількість впроваджених та приведених в дію в минулому нормативно-правових актів та проектів, які мають основи продуманого і дієвого державного регулювання та стимулювання інновацій, однак всі вони не знайшли практичного застосування, тобто при високому потенціалі організаційно-правового забезпечення відсутня його реалізація. Також можна додати, що прийняті у минулому нормативно-законодавчі акти через безперервний розвиток світової економіки потребують перегляду та удосконалення з метою адаптації та узгодження з умовами сучасного стану інноваційної діяльності та економіки України.

Призупинення дії законів, що стосуються стимулювання наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності є одним із факторів недосконалості правової бази інноваційної політики. Подальше скасування зазначених податкових пільг, надання яких було призупинене, мало низку негативних наслідків для сфери інновацій та підприємств, що проводять інноваційну діяльність: нестійкість фундаменту для науково-технічного розвитку економіки, зниження темпів впровадження інновацій на підприємствах, послаблення інвестиційної діяльності щодо підтримки інноваційних проектів. Через порушення дії міжнародних інвестиційних угод та невиконання

інноваційних проектів та науково-технічних робіт було втрачено довіру іноземних інвесторів, що призвело до значних втрат в економіці. Тому така ситуація перешкоджає залученню інвестицій в інноваційні проекти і високотехнологічний сектор виробництва та не створює податкових стимулів для інновацій.

Також основними проблемами, що мають відношення до дієвості законодавчої сфери з питань науково-технічного та інноваційного розвитку можна додати, що комплексне застосування інструментів державного регулювання (фінансових, кредитних, податкових тощо) відсутнє стратегічних цілей інноваційного розвитку.

Сукупність нормативно-законодавчих актів, постанов і проектів, які повинні стимулювати інноваційну діяльність підприємств, та впливати на конкурентоспроможність економіки країни, не знаходять своєї реалізації на практиці, багато з них залишаються на рівні загальних визначень, в них відсутній детальний опис заходів здійснення пропонованих дій.

Так, у національній доповіді «Інноваційна Україна 2020» зазначається, що «з метою запровадження в Україні податкових стимулів науково-технічної та інноваційної діяльності доцільним є: затвердити Концепцію податкового стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні; запровадити податкові механізми здійснення інноваційних проектів, проектів з трансферу технологій, а також стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності підприємств та організацій в цілому за такими напрямками [120]:

- а) податкове стимулювання діяльності наукових установ і вищих навчальних закладів;
- б) стимулювання проведення підприємствами науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт;
- в) податкове стимулювання інноваційної діяльності створених нових підприємств, малих та середніх підприємств;
- г) стимулювання інноваційної діяльності підприємств.
- д) податкове стимулювання реалізації інноваційних, інвестиційних проектів та проектів трансферу технологій;

- е) стимулювання венчурної діяльності та кредитування інноваційної діяльності;
- ж) стимулювання діяльності дослідно-конструкторських організацій та дослідних заводів;
- з) запровадження підвищених ставок прибутку для застарілих, енергомістких технологій;
- и) вдосконалення амортизаційного регулювання інноваційної діяльності;
- к) податкове стимулювання діяльності технологічних парків».

Отже, існує значне розрізнення між заходами щодо реалізації інноваційної політики та фактичною їх реалізацією.

Таким чином, законодавства щодо державного стимулювання в Україні суб'єктів інноваційної діяльності свідчить, що застосування реальних пільг так і не проявилось у практичних діях. Також варто зазначити, що проведення державної інноваційної політики в країні, передбачає такі пільги лише для інноваційних підприємств (технопарків та індустріальних парків), в той час, як для суб'єктів господарювання, які крім інноваційної, займаються і звичайною діяльністю, порядок застосування податкових стимулів не передбачений, механізми пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств мають бути передбачені безпосередньо в податковому законодавстві, а не лише у законодавстві, яке регулює інноваційну діяльність.

З огляду на стан нормативно-правового забезпечення податкового стимулювання інноваційної діяльності, доцільно більш детально дослідити цю сферу та знайти і застосувати заходи щодо покращення.

На сьогодні, не зважаючи на те, що головним законодавчим актом податкових відносин як суб'єктів господарювання, так і громадян є Податковий кодекс України, в ньому майже відсутнє регулювання інноваційної діяльності.

Постає необхідність у внесенні в Податковий кодекс України чіткості та системності правового регулювання відносин в інноваційній сфері та виокремити розділ про преференції для організацій та фірм, які проводять інноваційні дослідження та використовують новітні технології.

Здійснивши порівняння з минулими податковими режимами у ПКУ було зменшено податкові стимули для інноваційної активності. Доцільним є переглянути проекти щодо запровадження інвестиційно-інноваційного податкового кредиту, який виступає полегшуючою умовою ведення діяльності інноваційними підприємствами та може створити умови для розширення попиту національних виробників на високотехнологічні наукові досягнення. Нагадаємо, що були неодноразові спроби затвердження законодавчих проектами введення до норм ПКУ такого кредиту, однак, жоден з них не вступив в дію. Причиною цього став недостатньо опрацьований механізм надання кредиту, що могло б призвести до корупційних зловживань. Тому, на даний час нагально потрібно розробити методику надання цього кредиту.

Через нестабільність податкового законодавства, перелік та умови надання податкових пільг для суб'єктів науково-технічної та інноваційної діяльності потребують вдосконалення шляхом внесення обґрунтованих змін до ПКУ [255] (з метою запобігання корупції та порушень, а також втрат бюджету) передумовою має стати встановлення законодавчих основ з інновацій в ПКУ: насамперед, у введенні термінів «інновації», «інноваційна діяльність» «інноваційний проект» та «суб'єкт інноваційної діяльності». Потрібно відновити дію призупинених або відмінених указів та законів (модернізувавши їх з урахуванням вищезазначених пропозицій), які сприяють розвитку інноваційної економіки України.

Автором здійснено аналіз економічного та організаційно-правового забезпечення підтримки інноваційної діяльності, узагальнено перелік податкових пільг, які надавалися інноваційним підприємствам або підприємствам, котрі займалися науковими дослідженнями та реалізували інноваційні проекти. Було визначено, що стан законодавчого забезпечення податкового стимулювання інноваційної діяльності є незадовільним.

Для розвитку інноваційної діяльності та удосконалення інноваційного законодавства доцільно розглянути закордонний досвід застосування інструментів державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

1.3. Аналіз світового досвіду застосування економічних інструментів державного регулювання в інноваційній діяльності підприємств

На сьогодні в Україні не приділено належної уваги державному регулюванню науково-технічного розвитку та реалізації його потенціалу. Це спричинює сповільнення наукового розвитку країни, адже рівень розвитку інновацій та науково-дослідних робіт має значний вплив на рівень показник конкурентоспроможності країни на рівні країн світу та загального рівня розвитку окремої країни. Країни-світові лідери сучасного ринку економіки докладають значних фінансових зусиль в науково-технічний та прискорення впровадження інновацій у виробництво [62].

В залежності від рівня розвитку соціально-економічного середовища, національних або культурних особливостей країн світу, формуються типи моделей державного регулювання інноваційного розвитку, які відрізняються для кожної окремої країни. На сьогоднішній час можна виокремити такі основні типи моделей інноваційного розвитку у промислово розвинених країнах світу [25]:

1. Країни, що спрямовані на лідерство в науці, реалізацію великомасштабних цільових проєктів, що охоплюють всі стадії життєвого циклу інновацій та виробництва, орієнтовані на реалізацію проєктів зі значною часткою інноваційного та наукового потенціалу в оборонному секторі господарства. Серед країн з таким типом інноваційної моделі розвитку зазначимо США, Англію та Францію.

2. Країни, що спрямовані на створення сприятливого інноваційного та інвестиційного клімату, поширенню нововведень та орієнтовані на раціоналізацію загальної структури економіки. Такими країнами є Німеччина, Швеція, Швейцарія.

3. Країни, які орієнтовані на розвиток інноваційної структури шляхом державного стимулювання нововведень, спрямовані на досягнення сприйняття

здобутків науково-технічного прогресу та налагодженості дій різних секторів науки та інновацій, їх координованості. Серед країн, які дотримуються такої моделі інноваційного розвитку можна назвати Японію і Південну Корею.

Мікушева Т. Ю. у своїй науковій праці зазначає про четвертий тип моделі науково-інноваційного розвитку, що об'єднує країни, орієнтовані на створення розвиненого індустріального середовища з використанням інноваційного фактору. Четвертий тип країн здійснює модернізацію економіки беручи до уваги досвід науково-технічних досягнень провідних країн світу та формують умови для прийняття нововведень соціально-економічного середовища (Китай, Індія) [180].

Основні напрямки державної інноваційної політики в світі, застосування методів якої прискорює розвиток інноваційного середовища подано у табл. 1.7.

Таблиця 1.7

Основні напрями реалізації державної інноваційної політики в країнах світу

Напрямок інноваційної політики	Особливості напрямку	Країна(и)
Оптимізація загальної структури національної інноваційної системи	Оптимізація державної системи планування і управління інноваційною сферою	Індія, Норвегія, Чилі, Японія,
	Оптимізація державного фінансування розробок і досліджень в науці та інноваційній діяльності	Австралія, Великобританія, Данія, Норвегія, США, Тайвань, Франція, Швеція
	Розвиток фундаментальних досліджень на підприємствах та наукових установах	Великобританія, Словенія, Швеція,
Інтеграція державного регулювання в міжнародні інноваційні мережі	Комплексна інтеграція в міжнародні інноваційні мережі	Фінляндія, Ізраїль, Нідерланди, Китай
	Інтеграція і технологічна спеціалізація в міжнародні інноваційні мережі	Індія, Корея, Малайзія, Сінгапур, Тайвань
Налагодження внутрішніх інноваційних мереж в межах країни	Створення спеціальних умов для формування зв'язків в інноваційній сфері	Ірландія, Норвегія, США
	Стимулювання ініціативи національних регіонів	Німеччина, Фінляндія, Франція
Стимулювання співробітництва бізнесу і науки (університетів та виробництва) в межах країни	Стимулювання симетричного зближення університетів і корпорацій	США, Фінляндія

Продовження таблиці 1.7

Напрямок інноваційної політики	Особливості напрямку	Країна(и)
	Значне державне фінансування науки та інноваційної сфери, залучення приватного капіталу	Ізраїль, Фінляндія
	Стимулювання інноваційної активності приватного сектора із залученням іноземних капіталів в інноваційну сферу	Великобританія, Ірландія, Індія, Ізраїль, Китай, Корея, Малайзія,
	Стимулювання активності розроблення і впровадження наукових досліджень в секторі науки	Данія, Німеччина, Японія, Нова Зеландія, Японія
Формування національної інноваційної системи	Реструктуризація державного наукового сектору	Болгарія, Польща, Литва
	Ініціювання інтеграції науки і освіти	Латвія, Естонія, Чехія
	Заохочення і державна підтримка інтеграції освіти і науки. Залучення малого і середнього бізнесу в інноваційну сферу	Естонія, Латвія, Румунія, Словаччина, Туреччина, Чехія, Чилі
	Реструктуризація державного сектору науки	Болгарія, Польща, Литва

Згруповано автором на основі [70; 200; 233]

Зазначені дані у табл. 1.7. свідчать, що більшість країн світу дотримуються таких напрямків державної інноваційної політики як державне фінансування науки та інновацій; стимулювання інноваційної діяльності приватного сектору шляхом залучення іноземних інвестицій; інтеграція науки і виробництва.

Крім цього, провідні країни світу вкладають значні кошти в науково-технічний та інноваційний розвиток, фінансуючи науково-дослідні роботи. Зазначимо, в Україні ситуація фінансування інноваційної діяльності та наукових досліджень на даний час незадовільна. За даними органів державної статистики, у 2015 році питома вага загального обсягу витрат на наукові дослідження у ВВП в Україні становила 0,62%, в 2016 році вона скоротилася до 0,48%, в тому числі за рахунок скорочення коштів державного бюджету – на 0,16% [62].

У порівнянні з іншими країнами світу, такий рівень фінансування НДР в Україні є ще більш незначним (табл. 1.8).

Таблиця 1.8

Питома вага державних витрат на інновації у ВВП, %

Країна	Роки						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Бельгія	2,05	2,16	2,27	2,33	2,39	2,47	2,49
Данія	2,92	2,94	2,98	2,97	2,91	2,96	2,87
Нідерланди	1,72	1,9	1,94	1,95	2,0	2,0	2,03
Німеччина	2,71	2,8	2,87	2,82	8,87	2,92	2,94
Іспанія	1,35	1,35	1,33	1,29	1,27	1,24	1,22
Франція	8,18	2,19	2,23	2,24	2,23	2,22	2,24
Італія	1,22	1,21	1,27	1,31	1,34	1,34	1,29
США	2,74	2,77	2,7	2,73	2,75	2,79	2,78
Японія	3,14	3,24	3,21	3,32	3,4	3,29	3,3
Україна	0,83	0,74	0,75	0,70	0,66	0,62	0,48

Згруповано автором за джерелами [62; 309]

За даними у табл. 1.8, можна стверджувати про недостатній рівень фінансової підтримки інноваційної діяльності в Україні.

Також зазначимо, що найбільшу частку у фінансуванні наукових досліджень і розробок в Україні займає підприємницький сектор. В інших країнах світу спостерігається аналогічна ситуація, в 2017 році питома вага фінансування наукових досліджень і розробок підприємницького сектору у країнах ЄС склала 64 %. Це свідчить про важливість підприємницького сектору, він є ключовим для фінансуванні державою.

Застосування непрямих методів регулювання та значення фіскальних інструментів стимулювання інноваційної діяльності постійно зростає серед країн світу. Перевагою пільгового оподаткування є взаємодія з ринковим середовищем на кращому рівні, та, порівнюючи з прямими методами державного фінансування, виникає значно менше спотворень конкурентних засад ринку. Співвідношення частки прямого фінансування та податкових пільг у ВВП країн показано на рис. 1. 2.

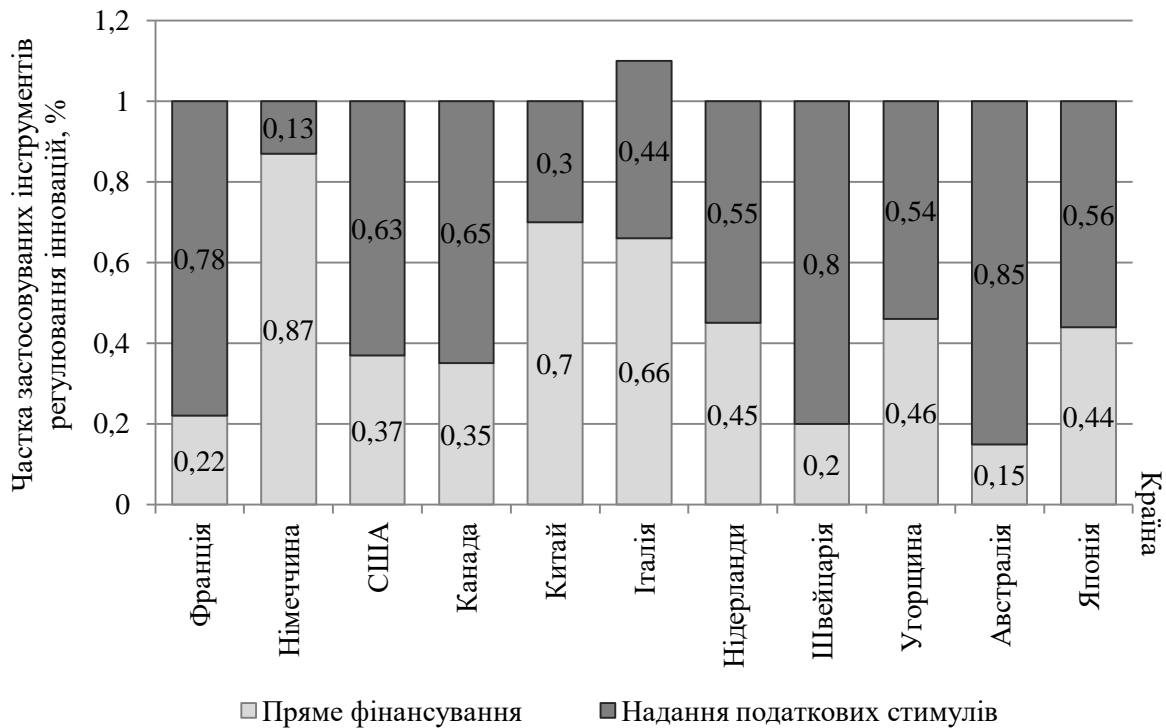

Рис. 1.2. Співвідношення застосування прямих та непрямих інструментів регулювання інноваційної діяльності серед країн світу у 2018 рр.

Розроблено автором за джерелами [308; 309]

Згідно з рис. 1.2, є країни, в яких фактично переважає пряме фінансування інноваційної діяльності (Німеччина, Китай, Італія), хоча деякі з зазначених країн обговорюють подальше введення пільгового оподаткування для інноваційних підприємств. Інша група країн надає перевагу наданню непрямих податкових стимулів (Франція, Канада, США, Швейцарія, Австралія). Такі країни як Нідерланди, Угорщина, Японія в основному використовують непрямі методи стимулювання інновацій, інші ж країни світу в більшій мірі покладаються на пряму підтримку інноваційної діяльності.

Таким чином, спостерігаємо диверсифікацію у виборі методів державного регулювання інновацій серед зарубіжних країн, хоча непрямі методи, здебільшого, податкові все частіше застосовуються та закріплюються у практиці державного регулювання інноваційної діяльності все більшого числа країн світу.

Ефект від застосування прямих чи непрямих методів стимулювання інноваційної діяльності залежить від особливостей галузі чи суб'єкта господарювання. Пряме субсидіювання інновацій приносить свій ефект у тих галузях, які для продуктивності своєї діяльності потребують значного державного фінансування. Наприклад, державні субсидії в інноваційну діяльність призводять до зростання продуктивності у галузях, що значною мірою залежать від зовнішнього фінансування, де для виконання науково-дослідних робіт обсягу поточних коштів підприємства може виявитися недостатньо, наприклад, в секторі інформаційних технологій.

Однак, в деяких випадках у веденні інноваційної діяльності підприємствами в різних країнах все частіше можна спостерігати поступове заміщення прямих інструментів регулювання непрямыми в деяких країнах Євросоюзу, оскільки податкові пільги на науково-дослідні роботи набирають популярності.

Варто ураховувати те, що податкові пільги на НДР не можуть бути рішенням всіх проблем, вони мають ряд як переваг, так і недоліків. Тому необхідно виконати детальний аналіз та планування механізму державної інноваційної політики, а прямі і непрямі методи державної підтримки інновацій мають бути збалансованими та взаємно доповнюваними для досягнення високого рівня ефективності стимулювання інновацій та розробок. Сучасною наукою та світовою практикою доведено, що підвищення рівня науково-технічного розвитку у країні відбувається завдяки діяльності інноваційних підприємств та підприємств, що реалізують інноваційні проекти. Додатковим ефектом є те, що ефективна інноваційна діяльність підприємств збільшує їх прибуток, що у свою чергу – збільшує обсяги податкових надходжень до бюджету країни. Зважаючи на вищезазначені аргументи, автор дисертації погоджується із ствердженням, що в Україні доцільним є розвиток практики надання податкових стимулів для інноваційної діяльності підприємств.

Застосування методів непрямого державного впливу у вигляді інструментів податкового регулювання позитивно впливає на розвиток

інноваційної діяльності. Податкове регулювання здійснює непрямий вплив на інноваційну діяльність підприємств та відноситься до непрямих методів державного управління, в основному відображаючи стимулюючий ефект. Сутність застосування такого інструменту податкового регулювання як податкові пільги полягає в тому, що частина податкових надходжень не потрапляє до державного бюджету: натомість відбувається зростання обсягу інноваційної продукції завдяки збільшенню власних фінансових коштів у підприємств, які вони реінвестують у інноваційне виробництво. Надання податкових пільг у сфері інновацій враховує визначені державою пріоритети інноваційної діяльності, також обов'язково враховують законодавчі обмеження у процесі надання та використання податкових пільг. У довгостроковій перспективі перевагою стимулювання інноваційної діяльності для держави є те, що активізація виробництва інноваційної продукції приводить до розширення податкових баз та збільшення обсягу податкових надходжень. Досягнення економічної ефективності податкового стимулювання відбувається за умов перевищення обсягів податкових надходжень над обсягами наданих податкових пільг. Така ситуація підкреслює вигідність для держави у наданні податкових стимулів для підприємств, котрі займається інноваційною діяльністю [62].

Застосування податкових пільг на наукові дослідження і розробки в зарубіжних країнах спрямоване на стимулювання інноваційних процесів і капіталовкладень з одного боку та створення сприятливих економічних умов та інвестиційного клімату для науково-технічного розвитку в країні [107].

При застосування різних податкових та інших економічних стимулів в інноваційній діяльності суб'єктів господарювання, зарубіжні держави переслідують певні цілі, основними з яких є [107; 302]:

1. Стимулювання всіх підприємств, що займаються НДДКР, незалежно від їх розміру або місцезнаходження;
2. Стимулювання НДДКР в наукомістких та високотехнологічних галузях (біотехнології, аерокосмічна галузь тощо);

3. Стимулювання малого і середнього бізнесу. Підприємства малого бізнесу у багатьох випадках виявляються рушійною силою росту та створюються з метою продукування нових ідей стосовно створення товарів, послуг, процесів. Саме з цієї причини уряди багатьох країн надають підтримку малому бізнесу за допомогою введення спеціальних податкових режимів;

4. Підтримка молодих науково-дослідних компаній в період їх становлення. Так прикладом такого виду державної підтримки є введення підприємства у статус «Молодої інноваційної компанії» (The Young Innovative Company – YIC) та реєстрація цього статусу. Створений згідно з Фінансовим законом 2004 року, статус молодих інноваційних компаній дозволяє застосовувати певні соціальні та податкові пільги. Понад 2000 компаній користуються таким статусом у Франції, що робить Францію однією з найбільш привабливих європейських країн для інноваційних підприємств. Право статусу YIC мають малі підприємства (включати менш ніж 250 працівників, дохід підприємства має становити менше 50 млн. євро), які проіснували на ринку не більше 8 років та витратили 15% річного доходу на наукові дослідження і розробки. YIC мають право на такі податкові пільги [308]:

винятки для внесків роботодавця з соціального забезпечення та виходу на пенсію (URSSAF) для тих працівників, які призначені для НДР;

звільнення від сплати податку на прибуток підприємств (загальне звільнення від оподаткування за перші три вигідні роки і до 50% за два прибуткові роки після звільнення від податку на рік);

звільнення від сплати податку на прибуток підприємств (за рішенням місцевої влади);

звільнення від оподаткування майна (рішення місцевих органів влади).

5. Стимулювання співробітництва приватних підприємств та некомерційних науково-дослідних закладів (університетів, центрів, лабораторій тощо). За допомогою підтримки такого співробітництва держава фактично стимулює збільшення витрат приватного сектору на фундаментальні дослідження.

6. Стимулювання підвищення кваліфікації наукових кадрів.

Узагальнюючи зарубіжний досвід стимулювання інновацій можна виділити застосування таких податкових пільг [6; 128]:

звільнення від сплати податку на прибуток протягом трьох-п'яти років («податкові канікули»), від оподаткування звільняється реалізація інноваційних проектів;

застосування податкових пільг для діяльності, пов'язаної з використанням нематеріальних активів, що відносяться до інтелектуальної власності: патентів, ліцензій, «ноу-хау» тощо;

податкова амортизація, метод прискореної амортизації основних засобів та їх реконструкція;

диференціація розміру ставок податку на прибуток для замовних та спільних науково-дослідних робіт;

часткове звільнення прибутку інноваційних організацій від оподаткування: зарахування частини звільнених від оподаткування коштів спеціальний рахунок організації з подальшим цільовим використанням;

зменшення розміру сплати податку на прибуток на величину здійснених інноваційних витрат (чи їх приросту) за певний період;

пільгове оподаткування дивідендів, одержаних від цінних паперів інноваційних організацій;

пільгове оподаткування діяльності, пов'язаної з реалізацією стратегічно пріоритетних інноваційних проектів;

відрахування з прибутку венчурних фірм, діяльність яких пов'язана з фінансуванням наукової та інноваційної діяльності;

зменшення розміру оподатковуваного прибутку на суму вартості придбання обладнання та устаткування для подальшої передачі закладам вищої освіти, науково-дослідним інститутам;

надання дослідницького, інвестиційного, інноваційного податкового кредиту у вигляді відстрочки сплати податків на певний строк та на певний відсоток від суми здійснених інноваційних витрат.

Узагальнюючи зарубіжний досвід щодо державного регулювання інноваційної діяльності, було виділено та згруповано такі інструменти податкового стимулювання інновацій (табл. 1.9).

Таблиця 1.9

Світовий досвід податкового стимулювання інноваційної діяльності

Країна	Основні інструменти податкового стимулювання	Інноваційні організації, яким надаються податкові пільги
Австралія	Податковий кредит на наукові дослідження і розробки; спеціальні вирахування з податку на прибуток на суму інноваційних витрат	Технопарки, технополіси, науково-технічні парки, венчурні фірми, підприємства, що реалізують інноваційні проекти, малі та середні інноваційні підприємства
Бельгія	Податкові відрахування з виплат зарплати наукових працівників; відрахування з доходів від інтелектуальної власності; податкові кредити	Технопарки, технополіси, науково-технічні парки, науково-дослідні консорціуми венчурні фірми, малі та середні інноваційні підприємства
Велика Британія	Звільнення від оподаткування прибутку з НДР; повне списання всіх поточних інноваційних витрат	Британська технологічна група, технополіси, венчурні фірми, малі та середні інноваційні підприємства,
Канада	Податковий кредит на наукові дослідження і розробки; податкова амортизація	Технопарки, технополіси, науково-технічні парки, малі та середні інноваційні підприємства
Нідерланди	Податкові відрахування з виплат зарплати наукових працівників; відрахування з доходів від інтелектуальної власності	Технопарки, науково-технічні парки, венчурні фірми, підприємства, що реалізують інноваційні проекти
США	Податкові кредити на наукові дослідження і розробки; податкові відрахування з виплат зарплати наукових працівників	Мережа технологічного капіталу, технополіси, науково-технічні парки, малі інноваційні фірми, венчурні фірми
Франція	Податкові кредити; податкова амортизація	Технопарки, венчурні фірми, науково-дослідні консорціуми
Японія	Податкові кредити на НДДКР; повне списання всіх поточних витрат; податкова амортизація	Японська корпорація розвитку досліджень, науково-дослідні консорціуми, підприємства, що реалізують інноваційні проекти

Згруповано автором на основі [62; 111; 221; 284; 294; 298; 300; 302; 303]

Таким чином, за табл. 1.9 можемо спостерігати, що податкові пільги надаються переважно таким суб'єктам інноваційних відносин як технопарки, які є результатом співробітництва бізнесу та наукових установ. Крім того, дуже добре розвинене венчурне фінансування, а також державна підтримка

венчурних фірм шляхом надання пільг – таким чином відбувається збалансоване застосування державою прямих та непрямих методів стимулювання інновацій.

Крім загальноновживаних інструментів податкового регулювання у вигляді зниження податкової стави чи її диференціації та звільнення від оподаткування, в практиці країн світу застосовуються інші види податкових пільг для стимулювання інновацій:

- відстрочка сплати податку (спеціальні пільгові режими амортизації);
- зменшення розміру бази оподаткування;
- зменшення суми самого податку (дослідницький податковий кредит).

Найбільш значущими для ведення інноваційної діяльності є податкові пільги з податку на прибуток корпорацій (Corporate income tax), пільги по оподаткуванню роялті та від реалізації цінних паперів (Capital gain tax), який в більшості країн входить по податку на доходи фізичних осіб.

Найбільш поширеним інструментом є застосування податкових канікул для підтримки новостворених інноваційних підприємств на етапах їх становлення, а також з метою стимулювання інвестиційної діяльності, податкова пільга надається суб'єктам господарювання, які залучають іноземні інвестиції. [170].

Податковими канікулами вважається податкова пільга у вигляді звільнення суб'єкта господарювання на визначений час та при додержанні певних умов від сплати податку на прибуток. Це дозволяє тимчасово зменшити податкове навантаження на платників податків, що дає їм змогу вивільнити певну суму фінансових коштів для подальшого розвитку їх діяльності [170].

Податкові канікули в інноваційній діяльності застосовуються в таких напрямках [108; 302; 303]:

- 1) Звільнення від оподаткування прибутку, отриманого від реалізації інноваційних проектів. Пільги надаються лише тим підприємствам, котрі займаються інноваційними проектами, звільняється на визначений період

прибуток від реалізації інноваційного проекту, на який поширюється дія податкової пільги.

Податкові канікули можуть надаватися всім підприємствам, незалежно від виду здійснюваної ними діяльності але чітко за встановленими цілями державного регулювання або ж – платникам податків, які відповідають певним умовам, наприклад досягають конкретного обсягу залучених інвестицій в рік або діяльність підприємств повинна відповідати державним стратегічним пріоритетам.

Через складність умов отримання такого виду податкових пільг небагато країн світу застосовують податкову пільгу у вигляді податкових канікул.

В Китаї таким підприємствам надається спеціальний статус (HNTE - High and New-Technology Enterprise), і тільки підприємства з таким статусом мають право на податкові канікули. У Франції підприємства, що реалізують інноваційні проекти мають право на звільнення від сплати податку на прибуток підприємств протягом двох років (100% для першого прибуткового року та 50% для другого року) [303].

2) Звільнення від оподаткування прибутку, отриманого інноваційним підприємством. Така пільга надається підприємствам, які мають статус інноваційного підприємства, незалежно від виду діяльності, яку провадить підприємство. Дотримання саме цієї умови дозволяє чітко контролювати кількість отримувачів такого виду податкової пільги, кількість отримувачів обмежується за причини складності встановлення чітких і прозорих критеріїв надання податкових канікул та відповідності підприємства статусу інноваційного. Додатково повинні бути встановленими обмеження щодо цільового використання підприємством фінансових коштів, вивільнених внаслідок звільнення від сплати податку [170].

В Китаї з 1995 року податкові канікули на 2 роки отримують новостворені технологічні та програмні компанії, починаючи з року, у якому було отримано доходи. В Чехії підприємства звільняються від сплати податку

на прибуток протягом 10 років для інвестицій у технологічні центри та центри стратегічного обслуговування [303].

Ще один вид податкових стимулів у вигляді зменшення ставок податку на прибуток застосовується у випадку підтримки інновацій за таких умов [108; 111; 166]:

1) Диференціація розміру ставок податку на прибуток у діяльності підприємств, які реалізують інноваційні проекти. В більшості країн це зниження ставки податку на прибуток, однак для отримання цього виду податкової пільги необхідним є ведення підприємством податкового обліку доходів і витрат, пов'язаних із реалізацією інноваційного проекту. Дотримання такої умови викликає як складності щодо ведення податкового обліку для підприємства, так і складності для держави щодо податкового адміністрування. Досвід країн світу свідчить, що введення цієї пільги є найбільш доцільним після припинення дії податкових канікул [108; 111; 166].

2) Зниження ставки податку на прибуток інноваційних підприємств та підприємств і організацій, які виконують науково-дослідні роботи або здійснюють діяльність інноваційного характеру.

У практиці країн світу щодо регулювання шляхом пільгового оподаткування інноваційної діяльності спостерігаються певні варіанти застосування пільги у вигляді зниження розміру ставки податків, зокрема: диференціація розміру ставки податку на прибуток для інноваційних підприємств. В Туреччині така податкова пільга застосовується у вигляді нульової ставки тобто повного звільнення від нарахування податку на прибуток у діяльності інноваційних та науково-дослідних підприємств, застосування цієї пільги не має обмежень у часі, однак з дотриманням обов'язкової умови - наукові дослідження та інноваційна діяльність повинні бути виключним видом діяльності таких підприємств [170].

У Франції така пільга надається для інноваційних підприємств у вигляді поступового переходу від надання податкових канікул. Після закінчення дії податкових канікул підприємства, що здійснюють наукову та інноваційну

діяльність, сплачують податок на прибуток за половинною ставкою протягом двох наступних років [136].

Наступним видом податкових стимулів інновацій у світовій практиці є застосування податкових пільг для прибутку, отриманого в результаті використання нематеріальних активів, що відносяться до інтелектуальної власності: патентів, ліцензій, «ноу-хау». Використання цього виду податкових пільг є стимулом для власників інтелектуальної власності та інших нематеріальних активів надавати об'єкти інтелектуальної власності у користування іншим юридичним особам, що сприяє збільшенню масштабів реалізації інновацій на рівні всієї економіки країни та прискорює впровадження інновацій на підприємствах.

Зарубіжні держави також можуть стимулювати наукові та дослідно-конструкторські роботи, звільняючи від оподаткування доходи, які пов'язані з результатами наукових досліджень та розробок або супутніх до них заходів. Пільговому оподаткуванню може підлягати дохід, отриманий від ліцензування або розпорядження активами, що відносяться до НДР, наприклад, патенти або інші форми інтелектуальної власності. Податкові звільнення на основі прибутку в даний час менш широко використовуються, механізм пільгового оподаткування, оснований на витратах, яке в останні роки значно зросло. Останні приклади пільгового оподаткування на основі прибутку включають в себе режим «патентного ящика» (Patent Box) [308].

Під режимом патентного ящика розуміють спосіб надання податкових пільг у вигляді заохочення державою суб'єктів інноваційної діяльності інвестувати в діяльність, пов'язану із науковими дослідженнями, розробкою патентів та корисних моделей і додатково створювати нові робочі місця на підприємствах. Податкові пільги застосовуються до прибутку підприємств, який виникає від діяльності, пов'язаної зі створенням і використанням патентів. [308].

Багато країн світу та країн-членів ЄС застосовують режим патентного ящика. В Нідерландах застосовується знижена ставка 5% до доходу,

отриманого від створення інтелектуальної власності, а Бельгія та Люксембург звільняють 80% від сплати податку на прибуток з патентного доходу [308].

Аналізуючи особливості проведення та дотримання режиму патентного ящика, впровадження такого режиму в Україні сумнівне та потребує більш детального розгляду та прогнозувань, так як стимулювання вироблення інноваційної продукції, а також створення і використання об'єктів інтелектуальної власності потребує великих витрат підприємств на інновації та наукові розробки.

Зазначимо, що Україні спостерігається негативна динаміка витрат на інноваційну діяльність (рис. 1.3).

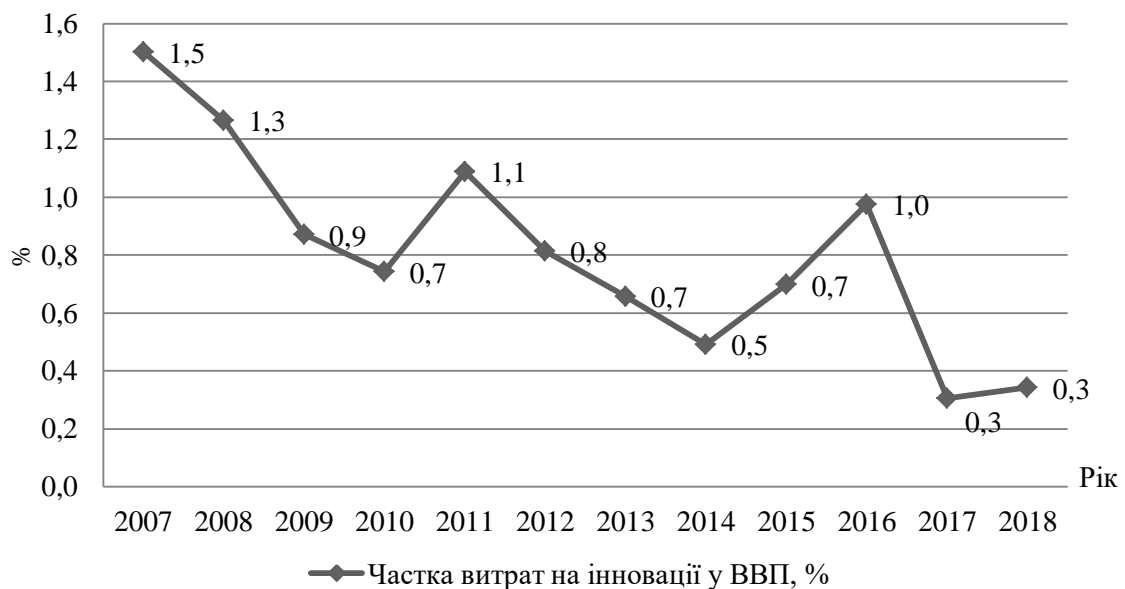

Рис 1.3. Динаміка витрат на інноваційну діяльність в Україні

Джерело: [298]

Наслідком низького рівня витрат на інноваційну діяльність підприємств є зменшення питомої ваги виробленої і реалізованої інноваційної продукції. Частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції також має тенденцію до зниження, обсяг реалізованої інноваційної продукції до загального обсягу реалізованої продукції значно скоротився: з 6,5% у 2005 р. до 0,7% у 2018 р.[298; 308].

Таким чином, з огляду на особливості впровадження режиму патентного ящика та показники інноваційної діяльності України, режим патентного ящика для нашої країни не є ефективним.

Введення наступної пільги у вигляді пільгового оподаткування дивідендів, отриманих за цінними паперами інноваційних підприємств та організацій створює стимул для засновників, зацікавлених в інноваційній спрямованості підприємства у збільшенні обсягу їх внесків у статутний фонд інноваційної організації. Такий вид податкової пільги досить легко застосовувати при оподаткуванні прибутку, отриманого у вигляді виплат (дивідендів) від операцій з цінними паперами.

Якщо прибуток від дивідендів підлягає оподаткуванню у одержувача, застосування пільги вимагає перегляду та зміни порядку оподаткування податку. Варто зазначити, що ефективність пільгового оподаткування доходу від дивідендів досягається за умови наявності достатньо високого рівня розвитку корпоративних відносин в інноваційному секторі економіки [136].

Порівняно з інструментами пільгового оподаткування інновацій, досягнення результату від застосування податкової пільги на прибуток від дивідендів відбувається лише через тривалий проміжок часу. Такий ефект є наслідком інерційності процесу прийняття інвестиційних рішень [294].

Наступним податковим стимулом інноваційної діяльності в зарубіжних країнах є прискорена амортизація активів, задіяних у наукових розробках та дослідженнях (R & D). Такий вид податкової пільги дозволяє знижувати амортизаційну вартість придбаних основних засобів шляхом підвищення ставок амортизації в перші роки використання обладнання, устаткування чи іншого виду активу. Механізм прискореної амортизації полягає в спеціальних методах нарахування, підвищенні норм амортизації, скороченні періоду амортизації порівняно зі звичайним прямолінійним порядком нарахування. Прискорений метод амортизації дозволяє підприємствам збільшити суму нарахованої амортизації при використанні основних засобів в межах кожного звітного періоду, що в свою чергу, зменшує обсяг податкової бази. В переважній

більшості країн метод прискореного нарахування амортизації основних засобів застосовується в оподаткуванні прибутку підприємств, що займаються інноваційною діяльністю [108].

Особливості застосування прискореної амортизації як податкового стимулу інноваційної діяльності підприємств варіюються залежно від країни [108; 221]:

в Бельгії основні засоби, що використовуються в процесі виконання науково-дослідних робіт, можуть бути амортизовані прискореним методом та списані протягом трьох років;

в Бразилії у рік придбання дозволяється 100% норма амортизації для нових машин, обладнання та інструментів, призначених для досліджень та розробок, а також 100% норми амортизації для нематеріальних активів, що використовуються в НДР;

в Греції капітальні витрати, пов'язані з науковими розробками (науково-технічне обладнання та інструменти), підлягають прискореній амортизації періодом в три роки, що становить приблизно 40% амортизаційної вартості на рік. У випадку, якщо інноваційне підприємство не має можливості використати податкову пільгу у поточному році, дія пільги може бути перенесена на 5 років;

в Литві деякі основні фонди, що використовуються в науково-дослідній та інноваційній діяльності (будівлі, обладнання, комп'ютери, обладнання зв'язку та програмне забезпечення тощо), підлягають прискореній амортизації. Залежно від виду основного засобу, період амортизації може бути скорочений з восьми, п'яти, чотирьох років до трьох або двох років.

Податкові пільги, пов'язані із витратами підприємств та капітальними інвестиціями в країнах світу найчастіше надаються у вигляді податкового кредиту. Зазвичай така пільга дається новоствореним інноваційним підприємствам, підприємствам, що здійснюють певний обсяг інноваційних витрат щороку або ж підприємствам, що спрямовують інвестиції на впровадження нової техніки, устаткування, технологій [111; 166].

Податковий кредит відрізняється від податкової знижки тим, що пільга надається до оподаткованого прибутку, в той час, як механізм дії податкової

знижки представляє зменшення податкової бази до оподаткування на певний обсяг здійснених інноваційних витрат.

На сьогодні саме цей вид податкових пільг інноваційного призначення, разом з податковою знижкою є найбільш поширеним та перспективним інструментом державного регулювання інновацій у системах країн з розвинутою ринковою економікою.

Механізм застосування податкового кредиту полягає в наступному [111]:

1. Зменшення загального обсягу податкових надходжень податку на прибуток підприємств до державного бюджету, що надходить від підприємств, які здійснюють витрати, пов'язані з науковими розробками та інноваційною діяльністю, таким чином відбувається розподіл інноваційних витрат між підприємствами та державою. Застосування цього виду податкового стимулу за результативністю для інноваційної діяльності підприємств цілком заміщує пряме державне фінансування. Суми податкових надходжень, які не отримує держава внаслідок державних інвестицій у вигляді надання податкового кредиту компенсуються шляхом розширення обсягів податкових баз та приростом сум податкових надходжень в майбутніх звітних періодах [62].

2. Зменшення сум податкових зобов'язань з податку на прибуток для підприємств в межах звітного періоду, в якому були здійснені інноваційні витрати. Отримані вивільнені кошти у вигляді суми несплачених податків обов'язково повинні мати цільове призначення, зокрема використовуватися на здійснення інноваційних проектів.

Надання такої пільги дозволяє підприємству посилити позиції на вітчизняному та міжнародному ринку інновацій та сприяє його розвитку. Збільшення обсягів інноваційної продукції та прибутку від її реалізації в довгостроковій перспективі призведе до розширення податкових баз. [62; 126]

В світовій практиці оподаткування використовується два види інноваційного податкового кредиту: простий (об'ємний) та прирістний [108; 111; 166]:

1. Використання простого (об'ємного) інноваційного податкового кредиту підприємством означає, що сума, що підлягає сплаті у вигляді податкового зобов'язання підприємства зменшується на загальну суму здійснених ним інноваційних витрат за певний період. Таким чином, сума інноваційних витрат, понесених підприємством, відшкодовується йому державою у вигляді частини не сплачених внаслідок застосування цієї пільги податкових платежів. Розмір отриманого податкового кредиту прямо пропорційний до обсягу здійснених підприємством витрат на інноваційну діяльність.

При цьому умови, відповідно до яких витрати підприємств можна визначити як інноваційні, питома вага цих інноваційних витрат до загального обсягу витрат підприємства, яка буде задіяною при наданні державного відшкодування у вигляді податкового кредиту, розмір ставки податкового кредиту мають бути законодавчо врегульованими в кожній країні.

2. Прирістний інноваційний податковий кредит застосовується у випадку, зацікавленості держави у інтенсифікації здійснення інноваційних процесів та збільшенні пов'язаних з цим витрат на інноваційну діяльність підприємств. При застосуванні прирісного податкового кредиту сума податкових платежів підприємств зменшується на певну суму перевищення інноваційних витрат, здійснених підприємством у звітному періоді порівняно з інноваційними витратами попередніх періодів. Якщо різниця між обсягом здійснених інноваційних витрат за двома порівняними періодами не збільшується, то підприємство не має право на прирістний податковий кредит, незалежно від абсолютної величини інноваційних витрат.

На сьогодні інвестиційний податковий кредит є найбільш поширеним та перспективним інструментом регулювання інноваційної діяльності у податкових системах країн з розвинутою ринковою економікою. Наприклад, в США поширена практика застосування інвестиційних податкових кредитів (ІНК) з метою стимулювання підприємств до збільшення ними витрат на кваліфіковані науково-дослідні роботи. До таких витрат відносяться: вартість основних засобів, задіяних у НДР; заробітна плата працівників в сфері НДР;

укладання відповідних контрактів та отримання патентів на території держави. Розмір податкових кредитів не може перевищувати 50% кваліфікованих інноваційних витрат та 25% від величини податкових зобов'язань.

Вищезазначений зарубіжний досвід щодо державного регулювання інноваційної діяльності показує, що непрямі методи державного регулювання у вигляді податкових стимулів мають істотний вплив на інтенсифікацію інноваційної діяльності підприємств, оскільки сприяють посиленню впровадження інновацій на підприємствах, зростанню наукових кадрів, створенню нових робочих місць, розширенню баз оподаткування, а також стратегічного розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності країни.

Застосування інструментів податкового стимулювання інноваційної діяльності та у сфері проведення науково-дослідних робіт наразі для України не розглядається як один із ключових стратегічних напрямів реформування економіки, незважаючи на зростання міжнародної конкуренції [62].

Запровадження в Україні інноваційно-інвестиційного податкового кредиту як найбільш перспективного податкового стимулу інновацій діяльності передбачає прискорення інноваційного розвитку в країні. Державна підтримка наукових розробок, впровадження інноваційних процесів і технологій є необхідною для досягнення стратегічних, економічних та соціальних завдань держави. Також ефективне державне регулювання інноваційної діяльності може вирішити питання щодо збільшення обсягів залучення інвестиційних коштів в діяльність інноваційних підприємств та інших підприємств і суб'єктів інноваційних відносин [62].

Однак, чинна редакція Податкового кодексу України як основного законодавчого документу податкової системи не містить чітко прописаних та затверджених норм, що регламентують порядок застосування і надання податкових пільг саме в сфері науки та інновацій, також, в частості, це стосується такого поширеного в світі стимулу як інвестиційний (інвестиційно-інноваційний) податковий кредит, що надається в рамках податку на прибуток підприємств [9; 62].

В чинному інноваційному та податковому законодавстві України наразі відсутні затверджені податкові нормативно-правові засоби щодо стимулювання інноваційної діяльності підприємств, а у ПКУ не зазначений механізм стимулювання інноваційної діяльності із застосуванням податкових інструментів, виключенням можна вважати лише норми щодо оподаткування прибутку підприємств, отриманого шляхом впровадження енергоефективних технологій та альтернативних джерел енергії [9].

В Україні на даний час така податкова пільга як інвестиційний чи інноваційний податковий кредит не застосовується державою і механізм його надання не передбачено Податковим кодексом. Варто додати, що, крім переваг, запровадження інвестиційно-інноваційного податкового кредиту має ряд складнощів: впровадження цієї пільги потребує формулювання правил визначення інноваційних витрат, методики їх формування в податковому та в бухгалтерському обліку. До всього вищезазначеного варто додати, що принципи запровадження і використання інвестиційно-інноваційного податкового кредиту повинні дотримуватися напряму загальних основ економічного простору, тобто вони мають відповідати умовам податкової та кредитної політики держави [9; 108; 111; 166].

Для запровадження податкового кредиту в Україні необхідне здійснення детального та всебічного аналізу даного інструменту податкового регулювання та прогнозування очікуваного ефекту, крім цього, важливим для розуміння подальших дій щодо розробки впровадження інноваційно-інвестиційного податкового кредиту є коректне законодавче тлумачення цього терміну.

Посилаючись на думки науковців, зазначимо, що запровадження інноваційно-інвестиційного податкового кредиту на таких стадіях інноваційного циклу як дослідно-конструкторські роботи та впровадження призведе до найкращих результатів щодо стимулювання інноваційної діяльності підприємств. Це обумовлене тим, що, як правило, саме на цих стадіях найбільш стабільний приріст залучення інвестицій, що є необхідною умовою застосування цього інструменту податкового регулювання. Ставка

податкового кредиту повинна бути обґрунтованою за допомогою більш глибокого аналізу застосування даного регулюючого інструменту [9].

На стадії впровадження доцільніше застосовувати прирістний податковий кредит, так як на даній стадії відбувається поступове сповільнення потоку інвестицій в інноваційний проект. Розмір податкового кредиту має залежати від обсягу інноваційних витрат, здійснених в попередньому періоді. Тим самим відбувається стимулювання підприємства до залучення додаткових коштів у подальший інноваційний процес.

Зазначимо, що наданню цієї пільги передуює розробка механізму її надання, зокрема визначення тривалості кожної із стадій інноваційного процесу за період реалізації інноваційного проекту.

Ще однією умовою прийняття державних рішень щодо надання інвестиційно-інноваційного податкового кредиту є застосування лише для підприємств, які зареєстрували свої інноваційні проекти відповідно до законодавчо встановленого порядку.

В ході реєстрації проекту затверджується план-графік його реалізації, який буде основою для визначення тривалості кожної із стадій здійснення інноваційного проекту. Виходячи з цих обов'язкових умов, варто дослідити таке питання, як розробка методики визначення стадій інноваційного проекту (чітке визначення та затвердження на законодавчому рівні, складових, які передбачає кожна із стадій). [9; 62]

Отже, автором узагальнено досвід зарубіжних країн щодо стимулювання інноваційної діяльності. Доведено, що економічні інструменти підтримки інновацій доцільно застосовувати як непрямі методи, а саме – шляхом надання податкових пільг, що в повній мірі здатні здійснювати стимулюючий вплив на інноваційну діяльність підприємств.

Висновки до розділу 1

Аналіз теоретичного матеріалу з питань потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств дає підстави для таких висновків:

1. Узагальнено та систематизовано наукові підходи до визначення терміну «потенціал», виконано морфологічний аналіз понять «державне регулювання» та «інноваційна діяльність підприємств». За науковими підходами до визначення потенціалу виявлено, що термін «потенціал» в контексті даного дослідження, за своїм видовим проявом відображає наявні можливості, зокрема, регулюючого впливу на інноваційну діяльність підприємств. Обґрунтовано, що поняття «потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств» слід визначати саме з точки зору результативного підходу. На основі проведеного аналізу ключових понять що складають поняття «потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств» було визначено його сутність, що є реалізацією державних можливостей за допомогою застосування інструментів державного регулювання забезпечувати стимулюючий вплив на здійснення інноваційних процесів на підприємствах.

2 Шляхом проведення аналізу нормативно-правового забезпечення сфери державного регулювання інновацій, а також аналізу сучасного стану законодавчої бази з питань державного регулювання інноваційної діяльності підприємств виявлено недієвість та неефективність економічного та організаційно-правового забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності в Україні. Встановлено, що такі перешкоджаючі обставини як недостатність фінансової підтримки інноваційної діяльності, її перевага над податковим стимулюванням; фінансування інновацій здебільшого у межах пріоритетних видів інноваційної діяльності; скасування значної кількості податкових стимулів наукової та інноваційної діяльності; відсутність у податковому законодавстві регулюючих

заходів щодо інноваційної діяльності; відсутність реалізації розроблених законопроектів щодо стимулювання інновацій стримують інноваційну активність суб'єктів господарювання та не реалізують потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

3. На основі проведеного аналізу та узагальнення зарубіжного досвіду податкового стимулювання інноваційної діяльності виокремлено загальні тенденції реалізації механізму державного регулювання інноваційної діяльності. Визначено, що у практиці зарубіжних країн застосування непрямих методів державного регулювання, а саме – застосування податкових та бюджетних стимулів переважає над прямим державним фінансуванням. У досягненні інноваційного розвитку провідні країни світу дотримуються таких напрямів як: державна підтримка співробітництва науки і виробництва; державна підтримка венчурного фінансування; державна допомога підприємствам реального сектору економіки та некомерційним науковим установам; стимулювання наукових досліджень в наукомістких та високотехнологічних галузях; стимулювання інноваційної діяльності підприємств шляхом залучення іноземних інвестицій; підтримка новостворених науково-дослідних компаній.

Основні висновки, пропозиції та результати досліджень, отримані в даному розділі, опубліковані в роботах [52–54; 56; 62; 63; 65; 68].

Список використаних джерел у першому розділі [1; 2; 5; 6; 9; 12–14; 20; 22; 24; 25; 29; 31; 32; 36; 43; 44; 46; 49; 62; 69; 70; 71; 79; 82; 85; 86; 88; 93; 100; 102–105; 107; 108; 110–112; 116; 117; 120; 122; 126; 128; 129; 131; 133; 136; 139; 126; 145; 149; 158; 160; 164; 166; 170; 174–176; 179; 180; 182; 183; 187; 188; 198–201; 208; 211; 216; 218–222; 225; 226; 231; 233; 235; 238; 249; 246–250; 255–257; 259; 263; 265; 267; 274; 276–278; 280; 284; 287; 288; 291; 294; 297; 298; 300–303; 308; 309; 281–294].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИКО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Аналіз державного регулювання інноваційної діяльності в Україні

В сучасних умовах, коли розвиток економіки залежить від ефективності наукових досліджень і розробок, від інтенсивного інноваційного і технічного розвитку, для підприємства здійснення інноваційної діяльності є запорукою його успішного функціонування. Однак, для інноваційного розвитку для всієї економіки, а не окремого підприємства, інноваційні процеси потребують державного втручання.

Оцінити розвиток інноваційної діяльності підприємств та конкурентоспроможність України на світовому рівні можна за допомогою таких міжнародних показників як Глобальний інноваційний індекс (Global Innovation Index) [306] та Глобальний індекс конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index) [305].

Глобальний індекс інновацій (ГІІ) розраховується Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (WIPO) та міжнародною школою бізнесу «Insead» у вигляді щорічних звітів та представляє рейтинг країн за показниками, які стосуються не тільки конкретно інноваційної діяльності, а й економічного та політичного середовища країни в цілому. Оцінка ГІІ відбувається за показниками активності країн щодо підтримки та стимулювання інновацій в рамках своєї державної політики, комерційними результатами інноваційної діяльності підприємств, науково-технічного потенціалу країни тощо.

Проводиться така оцінка ГІ з метою вивчення економічних процесів на світовому рівні, та корегування і удосконалення інноваційної політики країн світу.

Позиції України у рейтингу ГІ за період 2013-2019 рр. подано у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Динаміка позицій України за Глобальним індексом інновацій
2013-2019 рр.**

Країна	Роки							Місце країни в рейтингу ГІ
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Швейцарія	1	1	1	1	1	1	1	
Швеція	2	3	3	2	2	3	2	
Велика Британія	3	2	2	3	5	4	5	
Нідерланди	4	5	4	9	3	2	4	
США	5	6	5	4	4	6	3	
Фінляндія	6	4	6	5	8	8	6	
Гонг Конг (Китай)	7	10	11	14	16	14	13	
Сінгапур	8	7	7	6	7	5	8	
Данія	9	8	10	8	6	8	7	
Ірландія	10	11	8	7	10	10	12	
Канада	11	12	16	15	18	18	17	
Німеччина	15	13	12	10	9	9	9	
Норвегія	16	14	20	22	19	19	19	
Нова Зеландія	17	18	15	17	21	22	25	
Республіка Корея	18	16	14	11	11	12	11	
Франція	20	22	21	18	15	16	16	
Японія	22	21	19	16	14	13	15	
...	...							
Україна	71	63	64	56	50	43	47	
Всього країн	142	142	141	128	127	126	129	

Джерело: [306]

Спостерігаючи динаміку ГІ за 2013-2019 роки (табл. 2.1), можна зробити висновок про підвищення місця України у рейтингу. Але, порівнюючи з іншими країнами, показник України є відносно невисоким, незважаючи на загальне покращення. Інноваційний розрив між країнами залишається, попри зміну рейтингів основний склад країн, які є провідними в інноваціях залишається сталим. Країнам, в яких інноваційна економіка ще розвивається, незважаючи на досягнення значних успіхів, доволі важко наблизитись до стану

країн, які посідають перші місця у рейтингу ГІ. Незважаючи на ситуацію стабільного інноваційного розриву, внесок України в інноваційну діяльність а економічний розвиток стабільно зростає. Варто відмітити стрімке підвищення місця України у рейтингу ГІ за останні 3 роки. Вже з 2017 року Україна зайняла 50 місце, порівняно з 56 місцем у попередньому році, а у 2018 році – вже 43 місце серед 126 країн.

Таке підвищення України в рейтингу ГІ відбулося за рахунок покращення рівня показників, які є сильними аспектами країни та є субіндексами за показником «Сила». Але разом із сильними сторонами є й слабкі сторони, які характеризують проблемні аспекти інноваційної ситуації в країні та є субіндексами за показником «Слабкість». Над аспектами слабкості потрібно працювати, адже вони впливають на зниження країни в рейтингу ГІ.

Динаміку розподілу субіндексів України за показниками «Сила» та «Слабкість» за останні 3 роки подано в Додатку Б. Сильними аспектами для України стали: «корисні моделі за походженням» (1 місце за 3 роки); «працевлаштування жінок, що мають науковий ступінь» (3 місце – 2017, 2018 рр., 2 місце у 2019 р.); «промисловий дизайн за походженням» (11 місце – 2017р., 7 місце – 2018 р., 8 місце – 2019 р.); «торгові марки за походженням» (12 місце – 2017 р., 5 місце – 2018 р., 6 місце – 2019 р.); «співвідношення вчитель-учень в школах» (2 місце – 2017 р., 3 місце – 2018, 2019 рр.); «приріст зарахування до вищих закладів освіти» (12 місце – 2017 р., 14 місце – 2018, 2019 рр.); «валові витрати на дослідження і розробки, що фінансуються закордонними інвесторами» (15 місце – 2017-2019 рр.); «створення знань» (16 місце – 2017 р., 15 місце – 2018 р., 17 місце – 2019 р.); «витрати на програмне забезпечення» (6 місце – 2017 р., 17 місце – 2018 р., 19 місце – 2019 р.); «експорт інформаційно-комунікаційних послуг» (15 місце – 2017,2018 рр., 11 місце – 2019 р.).

Аспектами слабкості для України за останні 3 роки стали: «політичне середовище» (122 місце – 2017, 2018 рр., 110 місце – 2019 р.); «політична та операційна стабільність і безпека» (124 місце – 2017 р., 123 місце – 2018 р., 125

місце – 2019 р.); «сила законодавства» (110 місце – 2017 р., 107 місце – 2018, 2019 рр.); «простота вирішення неплатоспроможності» (120 місце – 2017 р., 118 місце – 2018 р., 115 місце – 2019 р.); «глобальні науково-дослідницькі компанії, що входять в топ 3 за доходами» (43 місце – 2017 р., 40 місце – 2018 р., 43 місце – 2019 р.); «ВВП/одинаця використання енергії» (112 місце – 2017 р., 113 місце – 2018 р., 115 місце – 2019 р.); «мікрофінансування кредитів» (80 місце – 2017 р., 79 місце – 2018, 219 рр.); «інвестиції» (107 місце – 2017 р., 115 місце – 2018, 2019 рр.); «угоди з венчурним капіталом» (75 місце – 2017 р., 79 місце – 2018 р., 62 місце – 2019 р.); «стан розвитку кластерів» (114 місце – 2017 р., 98 місце – 2018, 2019 рр.); «створення ІКТ- та бізнес моделей» (112 місце – 2017 р., 106 місце – 2018 р., 109 місце – 2019 р.).

Аналіз ГП показав, що Україна має такі сильні сторони як науково-винахідницький потенціал, вища освіта, створення знань, а також робота з програмним забезпеченням, ІКТ. Для розкриття потенціалу та підвищення інноваційного розвитку в Україні необхідне державне регулювання та законодавче забезпечення наявних сильних аспектів. Однак державна підтримка інновацій, політичне середовище, законодавче забезпечення, венчурне фінансування, інвестиції наразі є аспектами слабкості для України та значно впливають на загальну інноваційність економіки країни.

Глобальний індекс конкурентоспроможності (ГІК) досліджується та щорічно формується Всесвітнім економічним форумом (WEF) у вигляді рейтингу країн за показником економічної конкурентоспроможності. Дослідження проводиться на основі статистичних даних та глобального опитування експертів. Індекс глобальної конкурентоспроможності показує стан інноваційного потенціалу країни та зокрема, стан науково-технічного розвитку.

ГІК формується за такими показниками:

показник «Сприятливість середовища» (інституції, інфраструктура, засвоєння ІКТ, макроекономічна стабільність);

показник «Людський капітал» (охорона здоров'я, вміння і навички);

показник «Ринки» (ринок продукції, ринок праці, фінансова система, розмір ринку);

показник «Інноваційна екосистема» (динамічність (розвиненість) бізнесу, інноваційна спроможність).

Оцінку субіндексів ГІК для України за 2013-2019 рр. наведено у Додатку В. Динаміка позицій України за Глобальним Індексом Конкурентоспроможності 2013-2019 рр. подана у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Динаміка позицій України за Глобальним індексом
конкурентоспроможності 2013-2019 рр.**

Країна	Роки							Місце країни в рейтингу ГІК
	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018	2019	
Швейцарія	1	1	1	1	1	4	5	
Сінгапур	2	2	2	2	3	2	1	
Фінляндія	3	4	8	10	10	11	11	
Німеччина	4	5	4	5	5	3	7	
США	5	3	3	3	2	1	2	
Швеція	6	10	9	6	7	9	8	
Гонг Конг (Китай)	7	7	7	9	6	7	3	
Нідерланди	8	8	5	4	4	6	4	
Японія	9	6	6	8	9	5	6	
Велика Британія	10	9	10	7	8	8	9	
Норвегія	11	11	11	11	11	16	17	
Канада	14	15	13	15	14	12	14	
Данія	15	13	12	12	12	10	10	
Австрія	16	21	23	19	18	22	21	
Нова Зеландія	18	17	16	13	13	18	19	
Франція	23	23	22	21	22	17	15	
Республіка Корея	25	26	26	26	26	15	13	
...	...							
Україна	84	76	79	85	81	83	85	
Всього країн	148	144	140	138	137	140	141	

Джерело: [305]

За позицією України у рейтингу ГІК (табл. 2.2) можна сказати, що конкурентоспроможність України знаходиться на нижчому за середній рівні. Велику роль у посиленні конкурентоспроможності країни відіграє інноваційна діяльність, тому проведемо ґрунтовний аналіз субіндексів за показниками «Динамізм бізнесу» та «Інноваційна спроможність» у 2018-2019 рр. (рис. 2.1, 2.2).

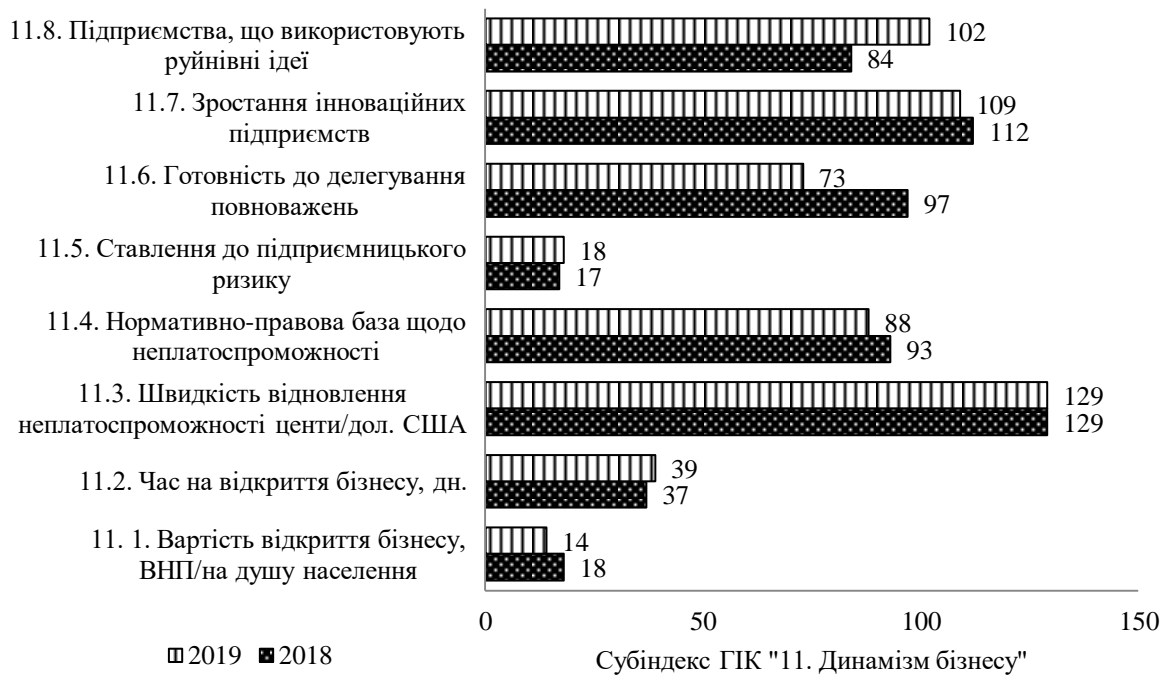

Рис. 2.1. Розподіл рангів України за показниками субіндексу ГІК «Динамізм бізнесу», 2018–19 рр.

Джерело: [306]

Таким чином, за субіндексом «Динамізм бізнесу» найкращими є субіндекси «вартість відкриття бізнесу», «ставлення до підприємницького ризику» та «час відкриття бізнесу». Найгірші значення в субіндексів «швидкість відновлення неплатоспроможності», «зростання інноваційних підприємств» та «підприємства, що використовують руйнівні ідеї».

В Україні досить непогані умови для того, щоб розпочати діяльність, однак показник інноваційних підприємств серед загальної кількості підприємств є дуже низьким.

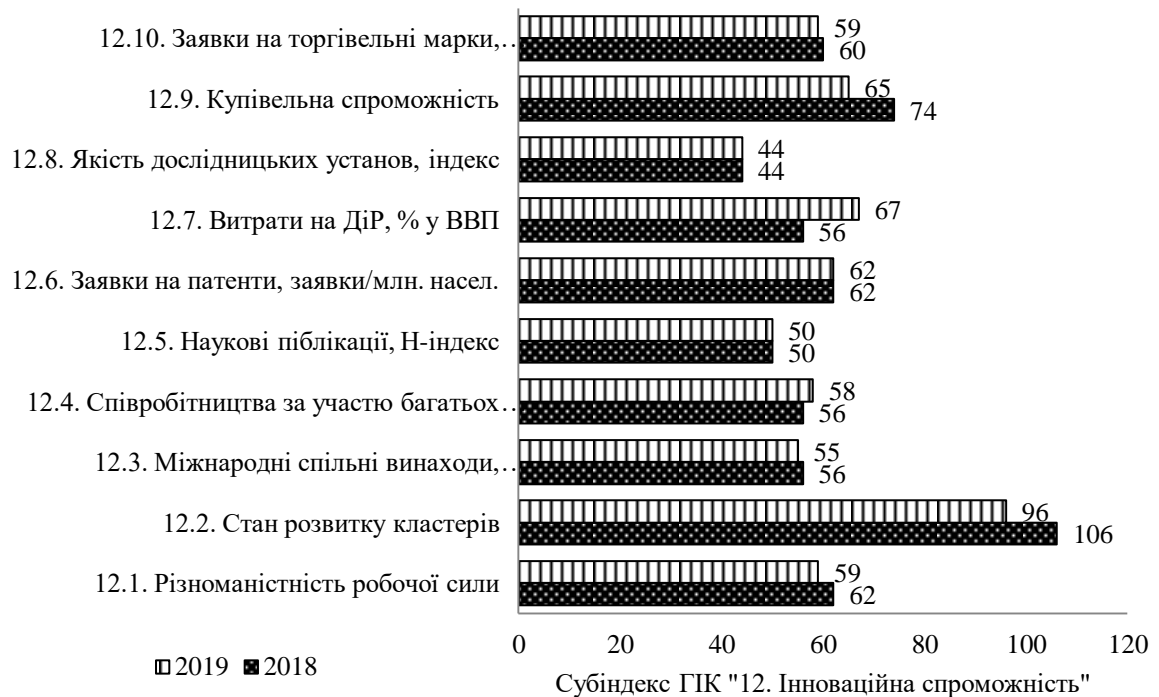

Рис. 2.2. Розподіл рангів України за показниками субіндексу ГІК «Інноваційна спроможність», 2018–19 рр.

Джерело: [306]

Загалом всі субіндекси за показником «Інноваційна спроможність» знаходяться на однаковому рівні, найкращими показниками є «якість дослідницьких установ», «наукові публікації», «міжнародні спільні винаходи», найгірше положення займає субіндекс «стан розвитку кластерів».

Виходячи з аналізу позицій в рейтингу ГІК, Україна має недостатній рівень конкурентоспроможності, показник інноваційної спроможності хоча і знаходиться на середньому рівні, має потенціал до підвищення та позитивного впливу на посилення позицій конкурентоспроможності країни. Однак, низькі значення таких субіндексів як «інституції», «інфраструктура», «макроекономічна стабільність», «розмір ринку».

Провівши макроекономічний аналіз стану інновацій України серед країн світу, можна зазначити, що Україна має значний науковий і винахідницький потенціал, а також умови для подальшого розвитку інноваційної діяльності. Незважаючи на тенденцію покращення позицій України за Глобальним індексом інновацій та Глобальним індексом конкурентоспроможності, такі проблемні аспекти як політичне становище, інфраструктура, нерозвиненість кластерів, а також недостатня ефективність державного регулювання будуть сповільнювати інноваційний розвиток країни.

Ключовим аспектом в стратегії розвитку провідних країн світу є стимулювання наукових досліджень і розробок (НДР) як засобу підвищення рівня розвитку економіки та соціального добробуту країни. Важливість інноваційного розвитку для країни відображає показник наукоємності ВВП, тобто питомої ваги витрат на НДР у ВВП країни. Більшість провідних країн світу здійснює 2% - 4% витрат на НДР у ВВП, що свідчить про важливість наукової сфери для країни. Динаміка наукоємності ВВП в країнах ЄС та в Україні за період 2007-2017 рр. зображена на рис. 2.3.

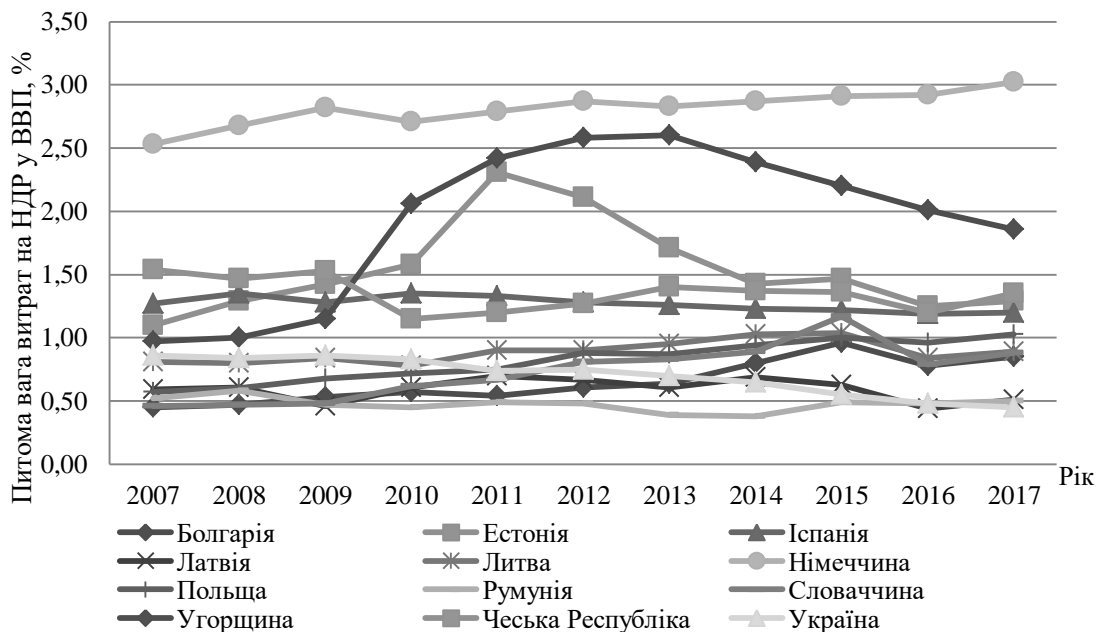

Рис. 2.3. Питома вага витрат на НДР по відношенню до ВВП в країнах ЄС та в Україні, 2007–2017 рр.

Незважаючи на визначений Стратегією інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. [227], для становлення та реалізації моделі інноваційного розвитку країни необхідний рівень наукоємності ВВП 2,5%-3%, в Україні спостерігається тенденція зменшення витрат на НДР. Показник наукоємності ВВП України в 2017 р. становив 0,45 % . З 2007 р. по 2010 рр. наукоємність ВВП знаходилась на рівні 0,85%, з 2011-2013 рр. – на рівні 0,75%, з 2014-2016 рр. – на рівні 0,5 %.

З метою підвищення рівня наукоємності ВВП в Україні необхідно сприяти розвитку інноваційної діяльності та здійснити перехід від низькотехнологічної (ресурсної) до високотехнологічної (інноваційної) економіки, а державна інноваційна політика має створювати сприятливі умови для виробництва інтелектуальних продуктів, включаючи можливість їх комерціалізації як в Україні, так і за межами держави [161].

Так як у дисертації досліджується інноваційна діяльність на рівні підприємств, доцільно зробити аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств та обстеження інноваційної діяльності за окремими видами економічної діяльності. Основним показником інноваційної діяльності промислових підприємств є інноваційна активність. За визначенням в Економічній енциклопедії Мочерного С. В. «інноваційна активність підприємств – цілеспрямована діяльність щодо конструювання, створення, освоєння і виробництва якісно нових видів продукції і технологій, об'єктів інтелектуальної власності (патентів, ліцензій та ін.), а також впровадження удосконалених організації праці й управління виробництвом» [189].

Найповніше рівень інноваційної активності відображає показник впровадження інновацій на промислових підприємствах (рис. 2.4).

Частка промислових підприємств, що впроваджували інновації до загальної кількості промислових підприємств за останні 10 років є невеликою, найбільше підприємств, що впроваджували інновації було в 2016 році і становило 16,6% до загальної кількості підприємств.

Рис. 2.4. Впровадження інновацій на промислових підприємствах, 2009–2010 рр.

Джерело: [120; 161; 193]

Також за останні роки спостерігається тенденція до зниження підприємств, що впроваджують інновації (13,8% у 2019 р. порівняно до 15,6% у 2018 р.). Щодо впровадження самих інновацій на цій невеликій кількості підприємств, з 2013 р. зростає кількість упроваджених у виробництво нових технологій, хоча найбільший показник упровадження технологій був у 2011 р. (2510 од. порівняно до 1576 од. у 2013 р.). Кількість упроваджених у виробництво видів інноваційної продукції також зростала до 2016 р. Загалом на підприємствах переважає впровадження інноваційної продукції над технологічними процесами.

Не менш важливим показником інноваційної активності промислових підприємств є здійснення витрат на інноваційну діяльність або ж – інноваційних витрат, так як для того, щоб впроваджувати певні продукцію чи технології необхідні фінансові ресурси (рис. 2.5).

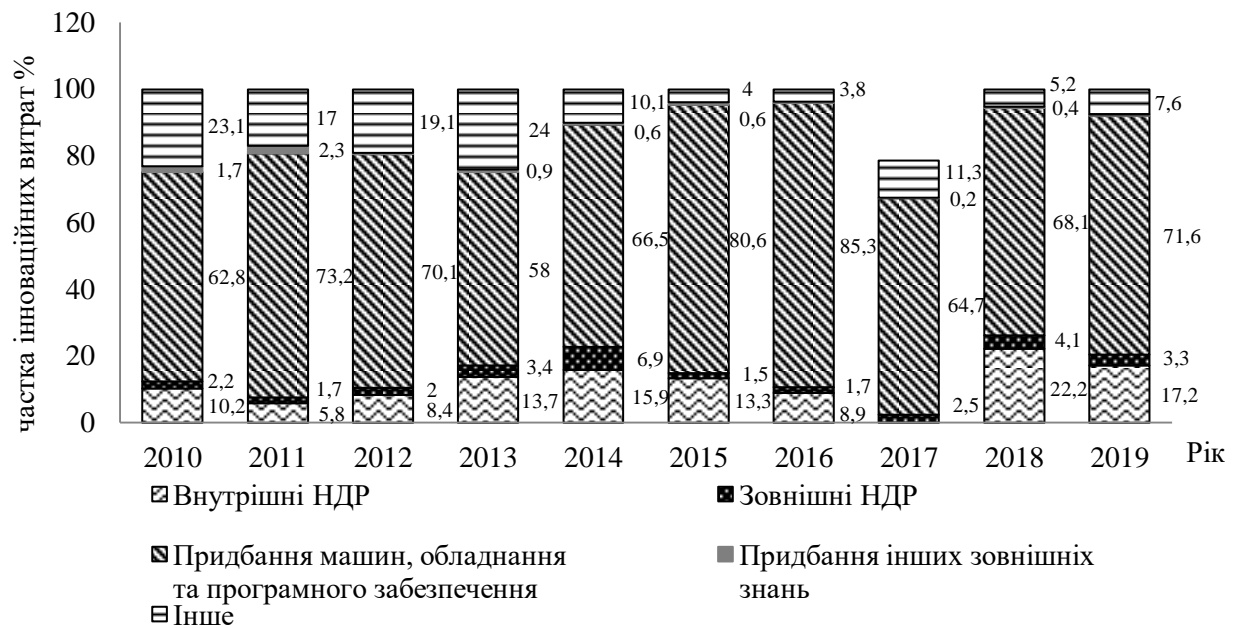

Рис. 2.5. Структура інноваційних витрат промислових підприємств за напрямками інноваційної діяльності, 2010–2019 рр.

Джерело: [120; 153; 193]

Загалом динаміка інноваційних витрат відрізняється залежно від напрямку здійснення. Таку закономірність можна пояснити специфікою проведення інноваційної діяльності, процеси якої розподілені на певні етапи інноваційного циклу і розміром витрат на цих етапах. Протягом аналізованого періоду найбільший обсяг інноваційних витрат підприємства здійснювали на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, середній показник за період становить 70%, найвище значення здійснених витрат було у 2015 р. – 97,2%. Зазначений напрям інноваційних витрат здійснюються з метою створення нових і вдосконалення вже створених продукції та технологій, а також витрати на устаткування, яке бере участь у процесі випуску нової продукції чи технологій [41].

Витрати на внутрішні НДР, проведення науково-дослідних робіт власними силами підприємства для розробки нових або вдосконалених продуктів та процесів на дослідження і розробки – у середньому 15% від загального обсягу витрат, найбільше значення у 2018 р. (22,2%). Витрати на зовнішні НДР, що полягають у придбанні підприємством результатів науково-

дослідних робіт, розробка нових чи удосконалення створених продукції та технологій, виконаних іншими організаціями – середнє значення 4,5% від загального обсягу, найбільше значення у 2014 р. (6,9%). Витрати на придбання інших знань, придбання нових технологій, які використовуються в ході впровадження і реалізації технологічних інновацій. До таких витрат можна додати витрати, пов'язані із результатами інтелектуальної діяльності: придбання виключних майнових прав власності на винаходи, промислові зразки, корисні моделі, придбання ліцензій, ліцензійних договорів на використання зазначених об'єктів тощо – впродовж досліджуваного періоду були незначними, їх частка в середньому становить менше 1 % загального обсягу. Інші витрати, на дизайн, навчання, маркетинг та іншу відповідну діяльність – 10% середнє значення від загального обсягу, найбільше значення – у 2013 р. (24%) [98; 161].

Таким чином, найбільше підприємства здійснювали витрати, що стосуються процесу виробництва та реалізації інновацій, витрати на наукові розробки, в тому числі – і власними силами підприємств здійснювались в незначному обсязі.

Так як інноваційні витрати це вкладення фінансових ресурсів в інноваційні процеси, вони здійснюються за рахунок різних джерел, причому джерела фінансування інноваційних витрат також можуть залежати від етапу інноваційного процесу.

Це може бути не тільки пряме державне фінансування, а й стимулювання у вигляді наданих податкових пільг. В Україні фінансування етапу «дослідження» здійснюється, переважно, за рахунок державних коштів. Але держава не має змоги фінансувати етапи «розробка» та «виробництво», так як за даними експертів, співвідношення між обсягами фінансування цих етапів: складає 1:10:100. Тому для фінансування другого і третього етапу, як правило, залучаються кошти інвесторів [92].

Структура інноваційних витрат за джерелами фінансування, здійснених за період з 2010-2019 рр. зображена на рис. 2.6.

Рис. 2.6. Структура витрат на інновації за джерелами фінансування, 201–2019 рр.

Джерело: [120; 161; 193]

З рис. 2.6. можна зробити висновок, що в Україні власні кошти підприємств залишаються основним джерелом фінансування інноваційної діяльності, їх питома вага за весь аналізований період складає 78,6 % до загального обсягу джерел фінансування. Найбільша частка обсягів фінансування інновацій за рахунок власних коштів підприємств була у 2015-2016 рр. (97,2% та 94,9% відповідно). За останні три роки цей показник тримається у середньому на рівні 85 % від загального обсягу фінансування. Така ситуація відображає незначну державну підтримку інноваційної діяльності, що негативно відображається на показниках інноваційної активності промислових підприємств та у більш глобальних масштабах – на позиціях України у міжнародних рейтингах інноваційного та економічного розвитку.

Також можна відмітити, що частка фінансування за рахунок іноземних інвестицій значно знизилася, що вказує на недостатність сприятливого інноваційного клімату та велику ймовірність ризиків для інвесторів.

Одним із показників стану інноваційної діяльності є її результативність у вигляді аналізу такого показника як обсяг реалізованої інноваційної продукції (рис. 2.7).

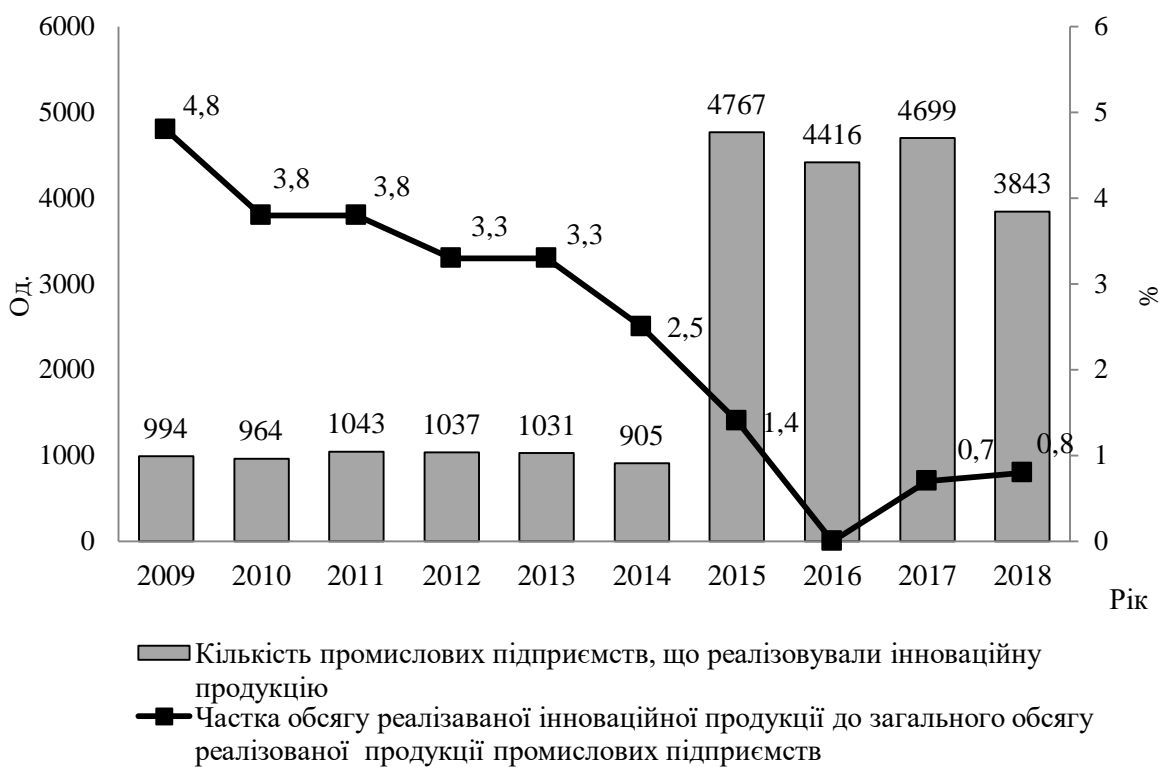

Рис. 2.7. Динаміка і структура обсягів реалізованої інноваційної продукції за 2009–2018 рр.

Джерело: [120; 161; 193]

Виходячи з зазначених даних, помітна тенденція до скорочення обсягів реалізації інноваційної продукції при зростанні кількості підприємств, що реалізують інноваційну продукцію. Причинами низької результативності інноваційної діяльності є незначний рівень оновлення основних засобів виробництва, зниження попиту на інноваційну продукцію, недостатнє державне фінансування тощо. Основними проблемами фінансування інноваційної

діяльності підприємств України є концентрація інноваційних витрат підприємств за напрямом придбання машин, обладнання та програмного забезпечення разом із низьким обсягом здійснення інноваційних витрат підприємств на внутрішні та зовнішні НДР, низька інноваційна активність, яка пов'язана з нестачею власних коштів підприємств та фінансування інноваційної діяльності переважно за рахунок таких коштів, недостатнє державне фінансування; ризикованість інвестування та несприятливість інвестиційного клімату.

Так, помітна тенденція зростання інноваційних витрат за рахунок власних коштів підприємств та зниження обсягів реалізації інноваційної продукції, ефективність інноваційної діяльності знижується. Тому інноваційні підприємства потребують державної підтримки, зокрема – за допомогою непрямих методів податкового регулювання.

Таким чином, дослідивши питання інноваційного розвитку промислових підприємств України, можна зробити висновок, що держава не достатньо уваги приділяє даній проблемі.

Додатково державною службою статистики відповідно до міжнародних рекомендацій проводився аналіз інноваційної активності промислових підприємств в межах видів економічної діяльності протягом звітних періодів: 2005-2007 рр.; 2008-2010 рр.; 2010-2012 рр.; 2012-2014 рр.; 2014-2016 рр.; 2016-2018 рр. [193; 210].

Доцільно для аналізу сучасного стану інноваційної діяльності та структури інноваційно-активних підприємств в межах видів економічної діяльності обрати недавній період (рис. 2.8).

Стосовно аналізу за видами економічної діяльності, то протягом 2016–2018 рр. найбільшу частку інноваційно-активних підприємств до загальної кількості підприємств становили підприємства переробної промисловості (44%), оптової торгівлі, крім торгівлі автотранспортними засобами і мотоциклами (27%). Найнижчі показники частки інноваційно-активних підприємств за такими видами як наукові дослідження і розробки (1%), добувна промисловість і розроблення кар'єрів [8].

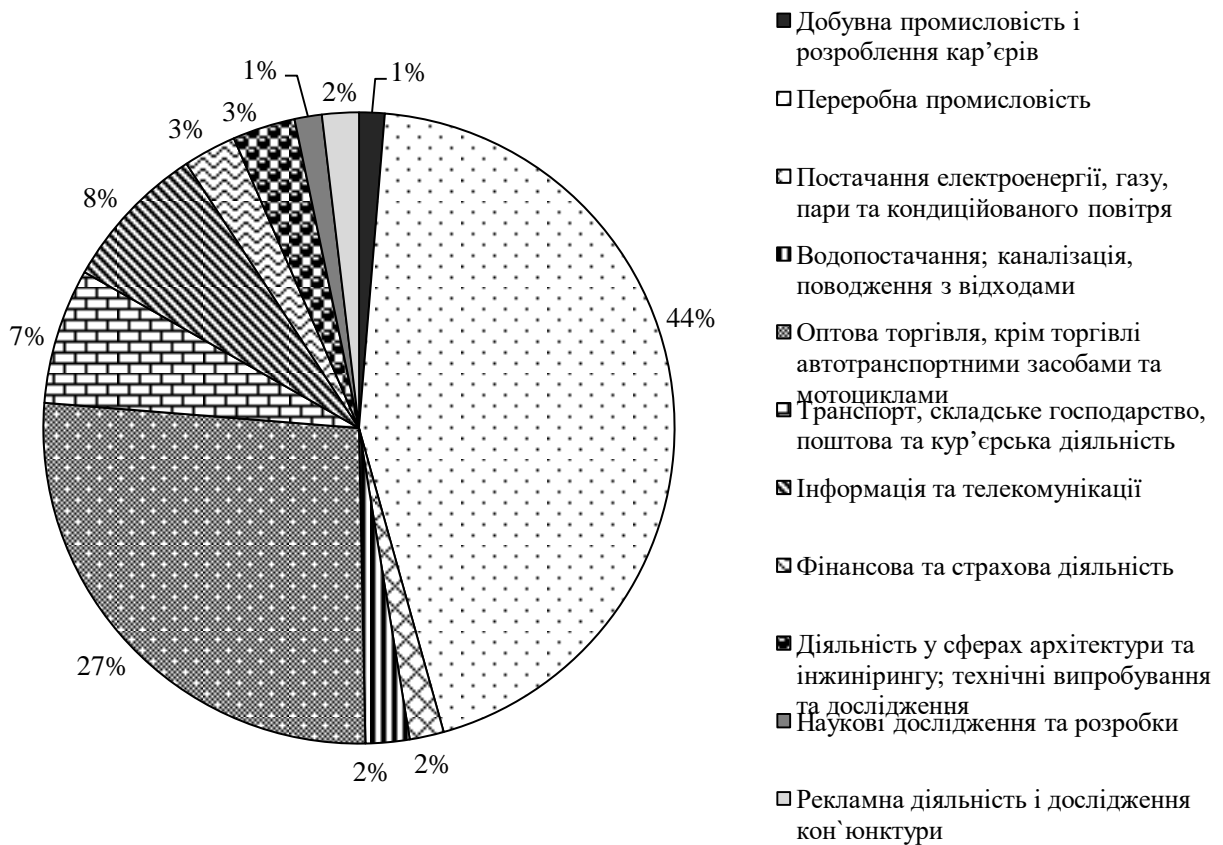

Рис. 2.8. Структура інноваційно-активних підприємств в межах виду економічної діяльності до загальної кількості підприємств, 2016–2018 рр.

Джерело: [193]

Високі значення за питомою вагою інноваційно активних підприємств за виробництвом технологічних інновацій спостерігаються серед підприємств переробної промисловості (15,6%), підприємств з виробництвом та з постачанням електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (12,6%); найбільші значення інноваційної активності за нетехнологічними інноваціями спостерігаються серед підприємств фінансової та страхової діяльності (18,0%), інформації та телекомунікації (17,3%). [92; 98].

В процесі проведення аналізу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств зазначимо, що, виходячи із поділу методів державного регулювання на прямі та непрямі, у якості реалізації прямих методів оцінимо державне фінансування, а в якості непрямих – пільгове оподаткування інноваційної діяльності.

Крім фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств, не менш важливим аспектом державного регулювання інноваційної діяльності є державна підтримка пріоритетних напрямів інноваційної діяльності.

Відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», державне фінансування пріоритетних напрямів інноваційної діяльності здійснюється шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках науково-технічного оновлення виробництва для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках [225].

Визначення стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності регламентується постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017-2021 роки» [84; 223].

Державне фінансування стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності подано в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка і структура державного фінансування пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, 2014–2019 рр.

Показники	Роки					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Фінансове забезпечення середньострокових напрямів інноваційної діяльності, усього, млн. грн.	894,19	176,88	341,38	259,12	291,45	265,78
1. Освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії	23,23	16,98	108,47	15,21	17,09	20,62
2. Освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки	776,56	32,66	23,13	11,71	18,73	11,57

Продовження таблиці 2.3

Показники	Роки					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
3. Освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів і нанотехнологій	15,37	15,17	28,68	35,98	45,32	39,89
4. Технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу	52,76	89,3	149,14	151,41	153,44	155,76
5. Впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики	3,52	5,12	10,15	4,87	5,36	5,67
6. Широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища	6,47	1,98	6,16	29,18	32,21	18,92
7. Розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки	16,28	15,67	15,65	10,76	19,3	13,35

Згруповано автором на основі [84; 210]

Відповідно до табл. 2.3., протягом останніх років найбільший обсяг державного фінансування було спрямовано на технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу (153,44 млн. грн. у 2018 р. та 155,76 млн. грн у 2019 р.), що становить 56,8% загального обсягу фінансування. Найменший обсяг державного фінансування біло спрямовано на впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики (5,36 млн. грн. у 2018 р. та 5,67 млн. грн у 2019 р.), що становить 2,1% загального обсягу фінансування. Таким розподілом обсягів державного фінансування також можна пояснити низький рівень активності підприємств, адже кожен із стратегічних пріоритетів має відношення до певного виду економічної діяльності або групи видів.

Важливою формою державної підтримки інноваційного розвитку в Україні є формування, фінансування та реалізація пріоритетних напрямів інноваційної діяльності [241].

Концентрація фінансових коштів держави на пріоритетних напрямках інноваційної діяльності забезпечує підвищення рівня конкурентоспроможності продукції інноваційних підприємств на вітчизняному та міжнародному ринках та реалізацію інноваційної моделі розвитку економіки [153].

Згідно до норм Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» «пріоритетними напрямками є науково і економічно обґрунтовані та визначені чинним законодавством напрями провадження інноваційної діяльності, що спрямовані на забезпечення економічної безпеки держави, створення високотехнологічної конкурентоспроможної екологічно чистої продукції, надання високоякісних послуг та збільшення експортного потенціалу держави з ефективним використанням вітчизняних та світових науково-технічних досягнень» [223].

В якості аналізу державної підтримки інновацій за видами економічної діяльності пропонується обрати види економічної діяльності, які входять до складу певного стратегічного пріоритету. Відношення виду економічної діяльності до певного пріоритетного напрямку подано у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Розподіл видів економічної діяльності, які входять у стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності

Стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності на 2011-2021 рр.	Вид економічної діяльності за КВЕД
1. Освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря
	Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення
2. Освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність
	Виробництво повітряних і космічних літальних апаратів, супутнього устаткування, будування суден і човнів, виробництво військових транспортних засобів

Стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності на 2011-2021 рр.	Вид економічної діяльності за КВЕД
3. Освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції
	Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції
	Металургійне виробництво
4. Технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу	Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство
	Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів
5. Впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів
	Виробництво електромедичного і електротерапевтичного устаткування, оптичних приладів і устаткування
6. Широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища	Водопостачання, каналізація, поводження з відходами
7. Розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки	Інформація та телекомунікації

Сформовано автором на основі [84; 98; 210; 223]

В офіційних статистичних збірниках наведено дані про наукову та інноваційну діяльність або за КВЕД (інформація за три роки) або в рамках промисловості (кожного року). Вважаємо за доцільне обрати показники інноваційної діяльності промислових підприємств за видами економічної діяльності у розрізі КВЕД промисловості, так як промисловість має значну вагу в економіці, а також статистичні звіти за більш докладний часовий період, що надає можливість більш точних розрахунків.

Отже, для аналізу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств у розрізі КВЕД за відношенням до стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності т за промисловістю було обрано такі види економічної діяльності:

виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення (1-й пріоритетний напрям);

виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (3-й пріоритетний напрям);

виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (3-й пріоритетний напрям);

металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування (3-й пріоритетний напрям);

виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (4-й пріоритетний напрям);

виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів виробів (5-й пріоритетний напрям);

постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря виробів (1-й пріоритетний напрям);

водопостачання; каналізація, поводження з відходами виробів (6-й пріоритетний напрям).

Крім прямого фінансування потенціал державного регулювання інноваційної діяльності може реалізовуватися за допомогою використання непрямих методів, а саме – пільгового оподаткування. Застосування податкових пільг як стимулів для суб'єктів інноваційної діяльності обумовлюється тим, що в сучасних умовах можливості прямої бюджетної підтримки інноваційних проектів та власні джерела фінансування у суб'єктів господарювання суттєво обмежені.

Надання податкових пільг спричиняє стимулюючий вплив на інноваційну діяльність, зокрема на оновлення та модернізацію технологій, підвищуючи тим самим рівень конкурентоспроможності державної економіки. Урахування податкової підтримки на ряду з прямим фінансуванням призводить до інтенсифікації економічного зростання, завдяки чому підприємства здійснюють та впроваджують у господарську практику результати науково-дослідних та проектно-конструкторських розробок і тому можуть успішно конкурувати як на вітчизняному, так і на світовому ринку [111].

Аналізуючи пільгове оподаткування інноваційної діяльності в Україні, насамперед доцільно дослідити кількісну структуру діючої системи податкових пільг. Динаміка і структура обсягу наданих податкових пільг за основними податками подано в Додатку Д.

Протягом періоду з 2009 р. по 2018 р. чіткої тенденції надання податкових пільг не спостерігалось, лише протягом 2016-2018 рр. бачимо тенденцію до зростання. Однак, на показникові пільгоємності ВВП це ніяк не позначилося – з 2014 р. спостерігається тенденція зниження частки податкових пільг у ВВП. Це можна пояснити тим, що до 2014 р. обсяг податкових пільг зростав, а в 2015 р. помітно скоротився завдяки проведеним законодавчим змінам та перегляду положень Податкового кодексу України. Тобто можна сказати, що незважаючи на зростання обсягу надання податкових пільг, частка їх надання є незначною та не перевищує 14,6% від ВВП.

Незначний обсяг податкових пільг може свідчити про недостатність державного стимулювання інноваційної діяльності. Однак, можна зазначити, що визначення «оптимального» обсягу надання податкових пільг є дискусійним питанням, так як крім стимулювання податкові пільги є втратами державного бюджету, у вигляді недоотриманих податкових надходжень.

Доречно розглянути показники втрат доходів бюджету від надання податкових пільг та їх частку у доходах Зведеного бюджету України. Динаміка частки податкових пільг, що є втратами бюджету у доходах зведеного бюджету зображена на рис. 2.9.

Простеживши динаміку обсягів втрат доходів бюджету через надання податкових пільг, спостерігаємо тенденцію до поступового зменшення сум податкових пільг, які є втраченими доходами бюджету [31].

Найменше обсягів податкових пільг було надано у 2018 р. (1,9%), найбільший обсяг втрат доходів бюджету спостерігався у 2012 р. (12,4%), що було спричинено великою кількістю пільг, після чого відбулася їх інвентаризація і поступове скасування. Варто зауважити, що частка втрат доходів бюджету за загальним періодом є незначною, що говорить про

можливість впровадження нових видів податкових пільг, особливо зважаючи на майже відсутність стимулюючого ефекту пільг на сьогоднішній день.

Рис. 2.9. Частка втрат доходів бюджету від надання податкових пільг у доходах Зведеного бюджету України, 2011-2018 рр.

Розраховано автором за даними [94; 101]

Для стимулювання інноваційної діяльності у податковому законодавстві в різні періоди було передбачено пільги з податку на прибуток підприємств, ПДВ, мита та плати за землю. Найбільший обсяг наданих податкових пільг припадає на пільги з податку на прибуток підприємств (23%) та ПДВ (48,6%). Вважаємо, що такі податки є основними для інноваційної діяльності та пов'язані з її специфікою – прибуток є основою діяльності підприємства та становить інтерес для інвесторів, ПДВ стосується трансферу технологій та придбання продукції та знань закордоном. Динаміка надання податкових пільг за податком на прибуток підприємств відповідно до видів економічної діяльності зображена на рис. 2.10.

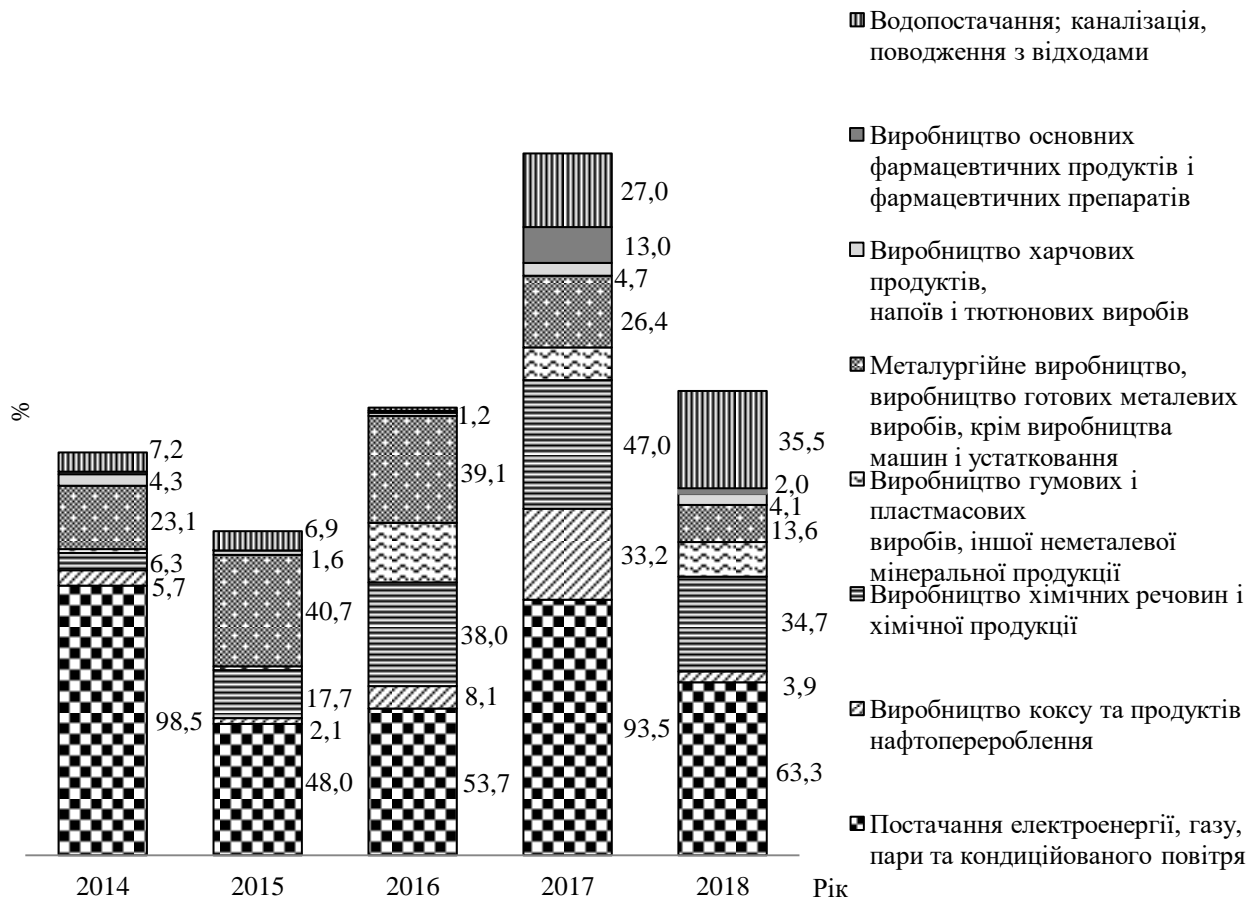

Рис. 2.10. Динаміка наданих податкових пільг за податком на прибуток підприємств у розрізі видів економічної діяльності в загальному обсязі наданих податкових пільг, 2009-2018 рр.

Джерело: [94; 101]

За податком на прибуток підприємств найбільший обсяг наданих податкових пільг припадає на «постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» (найбільші значення – 98,5% у 2015 р., 93,5% у 2017 р.). Також значний обсяг пільг було надано на «водопостачання, каналізація, поводження з відходами» (48% у 2012 р., 35,5% у 2018 р.), «металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування» (36,2% у 2012 р., 40,7% у 2015 р.), «виробництво хімічних речовин і хімічної продукції» (38% у 2016 р., 47% у 2017 р.). Найбільший обсяг податкових пільг з податку на прибуток отримували сфера енергетики, охорони навколишнього середовища, виробництво наноматеріалів.

Слід зазначити, що невелика частка інноваційно активних підприємств може бути причиною факторами, що перешкоджають здійсненню інновацій. До таких факторів належать фінансові: занадто високі інноваційні витрати, недостатність коштів. Здійснення інновацій потребує значних фінансових ресурсів та невизначеність терміну окупності; невизначений попит на інновації, висока конкуренція на ринку тощо [193].

Аналіз державного регулювання інноваційної діяльності підприємств показав, що державна підтримка інновацій знаходиться на недостатньому рівні, внаслідок чого показники інноваційної діяльності підприємств мають тенденцію до зниження, сповільнення темпів інноваційної активності та розвитку. Потенціал державного регулювання наявний але умови для його реалізації є недостатніми, такий інструмент регулювання як податкові пільги не використовується в повній мірі.

2.2. Методичний підхід до оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств

Для отримання значних позицій конкурентоспроможності за глобальними рейтингами але при достатніх факторних обмеженнях, країні передусім необхідно розвивати галузі виробництва, які відносяться до п'ятого та шостого технологічних укладів, які підтримують інноваційну модель національної економіки – так показує позитивний досвід країн світу.

Інноваційна модель економіки відображає безпосередню участь механізмів інноваційної, інвестиційної, фінансової, податкової політик, а також політики структурних зрушень, які повинні створювати сприятливі передумови у сферах інституційного та організаційно-економічного забезпечення, які стимулюють інтенсивний розвиток інновацій шляхом зростання частки високотехнологічного виробництва в агропромисловому комплексі, сфері телекомунікаційних послуг,

фінансів і бізнесу та інших видів економічної діяльності, що мають соціальну спрямованість. Крім цього, інноваційна модель передбачає розвиток наукоємних, високотехнологічних галузей, а також інноваційних перетворень системи державного управління економікою країни [104].

Це повинні бути і стимулююча система фінансування інноваційної діяльності, сприятлива фіскальна та монетарна політика, страхування ризиків, пов'язаних із інноваційною діяльністю, державних замовлень та цільових програм, які би підтримували інноваційну активність та співпрацю суб'єктів господарювання на національному та наднаціональному рівні у впровадженні високих технологій.

Держава повинна створити оптимальний економічний механізм, який має успішно поєднувати державні та ринкові важелі впливу на наукові та інноваційні процеси і буде зорієнтований на економічне зростання України, її інтеграцію у світову економіку [66].

Кількісна оцінка потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств отримується в абсолютному вираженні, також вона може бути дана у вигляді індексів, які розкривають відношення значення кожної окремої складової потенціалу до середньої зваженої показника інноваційної активності країні, галузі тощо [58; 66].

Аналогічно до визначення в науковій практиці рівня розвитку інноваційного середовища, можна розрахувати та оцінити рівень потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Дана оцінка проводиться за допомогою індексів для кожного з взаємопов'язаних компонентів потенціалу, які характеризують певні аспекти як ведення інноваційної діяльності на підприємствах, так і механізм державного регулювання. В рамках даного дослідження оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств передбачає визначення основних показників, що входять до складу кожного з компонентів потенціалу та мають певний вплив на ефективне провадження інноваційної діяльності підприємствами.

Ефективність державного регулювання інноваційної діяльності в економіці країни може бути оцінена шляхом з'ясування, чи існує суттєвий зв'язок між показниками (індикаторами) державного регулювання, з однієї сторони, та показниками результативної та ефективної інноваційної діяльності підприємств – з іншої.

У практиці зарубіжних країн в процесі стимулювання інноваційної діяльності застосовуються в рівній мірі прямі та непрямі методи інноваційної політики, реалізація яких призвела до формування певних моделей державного стимулювання інноваційного розвитку.

В ході дослідження та проведення оцінювання спроможності державного регулювання інновацій в Україні доцільно звернутися до міжнародних здобутків з метою порівняння та вибору напряму, за яким можна досягти більш ефективної реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств в Україні.

У табл. 2.5. наведені моделі державного регулювання інноваційного розвитку, які є найпоширенішими серед країн світу.

Таблиця 2.5

Найпоширеніші моделі державного стимулювання інноваційного розвитку в країнах світу

Модель	Сутність реалізації моделі
Модель США	<ol style="list-style-type: none"> 1. Базується на взаємозв'язку таких інституцій, як університети, національні лабораторії та інноваційні кластери. 2. Формування програм непрямого державного регулювання: надання податкових пільг, пільгових кредитів, підтримка малих компаній. 3. Акцент на фінансуванні науково-дослідних програм з таких стратегічних сфер економіки як оборона, інформаційно-комунікаційні технології, космічна галузь, створення екологічних технологій добування палива. 4. Співробітництво та підтримка венчурного бізнесу, що фінансує інноваційне виробництво. 5. Залучення інвестицій в державні програми та інші форми публічно-приватного партнерства.

Продовження таблиці 2.5

Модель	Сутність реалізації моделі
Японська модель	<ol style="list-style-type: none"> 1. Централізоване державне регулювання інноваційного та науково-технічного розвитку. 2. Державне стимулювання виробництва і експорту високотехнологічної інноваційної продукції. 3. Надання прямих субсидій і дотацій для інноваційного виробництва. 4. Формування науково-дослідних пріоритетів, надання таким пріоритетам державної підтримки. 5. Стимулювання залучення приватних інвестиційних коштів в інноваційне виробництво.
Скандинавська модель	<ol style="list-style-type: none"> 1. Державне фінансування фундаментальних і прикладних наукових досліджень. 2. Залучення державного і приватного сектору до фінансування інноваційної діяльності. 3. Надання грантів, субсидій, дотацій для високотехнологічного виробництва, стартапів, державно-приватного партнерства. 4. Надання податкових пільг малим і середнім підприємствам, новоствореним технологічним компаніям. 5. Стимулювання розвитку венчурного бізнесу.
Західноєвропейська модель	<ol style="list-style-type: none"> 1. Мінімальне державне втручання, фінансування інновацій відбувається переважно за рахунок приватного сектору. 2. Збалансоване застосування прямих і непрямих методів державного регулювання. 3. Державна підтримка середньо технологічних галузей виробництва. 4. Залучення університетів до інноваційної діяльності. 5. Надання податкових кредитів, стимулювання здійснення витрат на інновації.

Сформовано за джерелами [35; 40; 250]

За табл. 2.5 можемо зробити висновок, що разом із застосуванням прямих методів, в світовій практиці державного регулювання інноваційної діяльності застосовуються і непрямі методи. Різняться моделі і рівнем державного втручання в інноваційні процеси. Беззаперечним фактом є те, що для

досягнення ефективного інноваційного розвитку необхідна співпраця таких інституцій як держава, приватний сектор, заклади вищої освіти, інноваційні кластери, венчурні фірми. Поряд із цим, стимулювання інновацій відбувається і за допомогою надання податкових пільг.

Варто зауважити, незважаючи на зрозумілість і прозорість зазначених методів державного регулювання, механізм їх розробки і впровадження є досить складним та відрізняється залежно від досвіду та економічних реалій кожної окремої країни. В нашій державі наразі застосування непрямих методів регулювання інноваційної діяльності у вигляді пільгового оподаткування не передбачено, також не розвинений венчурний бізнес. Така ситуація спостерігається за причини значного дефіциту державних коштів, складністю виконання адміністративних заходів щодо впровадження і надання податкових пільг, непрозорістю та ускладненнями контролю щодо їх використання, відсутністю методичного забезпечення щодо розрахунку ефективності податкових пільг, розрахунку та ведення обліку щодо втрачених доходів бюджету, а також відсутністю моніторингу наслідків їх впровадження. Тому з метою підтримки та стимулювання інноваційного розвитку застосовуються переважно прямі методи державного регулювання [184].

Не дивлячись на прагнення до розвитку інноваційної сфери та проведення з цього приводу урядом щорічних реформ, у механізмі державного регулювання інноваційної діяльності залишається низка таких проблемних питань щодо законодавчої сфери як відсутність довгострокових програм розвитку національної інноваційної економіки; невиконання в повній мірі законодавчо затвердженого порядку реалізації пріоритетів інноваційної діяльності та пріоритетів розвитку науки і техніки; відсутність непрямих методів державного регулювання, прийнятих та застосовуваних в державах-членах ЄС, зокрема фінансових, кредитних, податкових інструментів стимулювання інноваційної діяльності; незавершеність та безсистемність науково-технічних розробок; значні щорічні втрати державою бюджетних надходжень; низька активність інноваційної діяльності суб'єктів господарювання [224].

Зважаючи на необхідність оцінювання та підвищення ефективності потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, одним із інструментів може стати оцінювання показників обсягу податкових надходжень до державного бюджету, показників, що характеризують рівень втрат доходів державного бюджету, а також обсягу інноваційних витрат, здійснених підприємствами за рахунок власних коштів [60].

Згідно з вищезазначеними особливостями державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, постає необхідність до перегляду питання щодо стимулювання інноваційної діяльності, а також розробки методичного підходу до оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

Доцільно розглянути існуючі методичні підходи щодо оцінювання потенціалу різного призначення, будь то економічний потенціал країни, потенціал підприємства чи потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств на предмет минулих здобутків, сучасного стану та перспективних напрямів. Виходячи із сутності потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, слід зазначити, що основою достатності та підвищення його рівня має бути зростання значень показників таких аспектів, як активізація та ефективність інноваційної діяльності підприємств, податкові надходження до державного бюджету та зниження обсягів втрат державного бюджету на впровадження інструментів регулювання, а також обсягів витрат підприємств на інновації за рахунок власних коштів [60; 166].

В ході аналізу науково-методичних підходів до оцінювання потенціалу, варто розділити наукові методи на кількісні та якісні. Кількісні методи досить часто вживані науковцями у своїх дослідженнях, представляють математико-статистичні методи, які дозволяють вимірювати у абсолютному та відносному значенні вплив окремих факторів на задані показники. Якісні методи ґрунтуються на евристичних підходах до аналізу заданої інформації. Також у дослідженнях нерідко використовуються комплексні підходи, які враховують використання

як кількісних, так і якісних методів – це дозволяє провести більш детальну оцінку, яка охоплює більше аспектів.

Характеристика наукових методів оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, а також їх переваг та недоліків наведена у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Характеристика наукових методів оцінки потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності

Назва методу	Переваги методу	Недоліки методу
Спрощений метод	Доступність даних, простота їх збору	Обмеженість розрахунків за рахунок невеликої кількості використовуваних параметрів
Плановий метод	Високий ступінь достовірності	Не використовується інформація про податкову базу
Метод рядів динаміки	Оцінка потенціалу за компонентами на будь-якому з рівнів прояву, доступність інформації, простота розрахунків показників	Відокремленість між показниками, навіть у межах компоненту потенціалу, обмеженість методичного інструментарію
Факторний метод	Можливість визначення стимуляторів-дестимуляторів, можливість оцінити внутрішнє та зовнішнє середовище	Обмеження застосування методу (оцінка проводиться на мезорівні, суб'єктивність при відборі факторів)
Репрезентативна система показників	Може використовуватися для визначення потенціалу з урахуванням реальних можливостей та існуючої практики формування податкових баз	Висока трудомісткість.
Метод кореляційно-регресійного аналізу	Невелика трудомісткість, значна об'єктивність. Дозволяє виявити факторну залежність фактичних надходжень і податкових баз	Вибір показників для розрахунку неоднозначний, що ускладнює його застосування на регіональному рівні
Експертні методи	Оцінка на основі досвіду експертів, можливість отримання оцінки в умовах невизначеної та неповної інформаційної бази	Складність в отриманні інформаційної бази, можлива неточність аналізу та прогнозування
Інтегральний метод	Високий ступінь достовірності.	Потрібен великий обсяг ретроспективної інформації

Узагальнено автором на основі [77; 83; 156]

Отже, посилаючись на зазначені у табл. 2.6. наукові методи, для розробки методичного підходу до оцінювання потенціалу державного регулювання

інноваційної діяльності підприємств автором дисертації було обрано в якості підґрунтя комплексний підхід, який містить у собі поєднання кількісних та якісних методів, так як такі методи можуть використовуватися з урахуванням реальних можливостей та врахувати аспект невизначеності.

У сучасних умовах існує необхідність розробки пропозицій щодо оцінки і аналізу можливостей за допомогою застосування інструментарію державного регулювання спрямувати достатні суми державного фінансування у розвиток інноваційної діяльності.

Щодо практичного значення оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, даний методичний підхід дозволить органам державного регулювання, державним адміністраціям, а також підприємствам, котрі планують ефективну інноваційну діяльність визначати сильні та слабкі сторони регулюючого механізму інноваційної діяльності та впливу окремих показників потенціалу на провадження інновацій на підприємствах. В довгостроковій перспективі з'являється можливість знаходження шляхів збільшення суми майбутніх податкових надходжень від суб'єктів інноваційної діяльності економічно обґрунтованими методами та за рахунок покращення певних компонентів досліджуваного потенціалу, для підприємств – можливість враховувати фактор досліджуваного потенціалу при оптимізації своєї діяльності.

В якості обґрунтування вибору автора за основу методичного підходу виконання оцінювання досліджуваного потенціалу за інтегральним методом є те, інтегральний показник узагальнює вплив деякої сукупності нормованих часткових коефіцієнтів, без детального дослідження яких оцінювання досліджуваного потенціалу не може вважатися повним. За допомогою результатів розрахунку інтегрального показника можна приймати рішення щодо доцільності впровадження інновацій в діяльність підприємства та підвищення інноваційної активності підприємств [184].

На основі узагальнення методів оцінки потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств автором запропоновано

методичний підхід до оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств (ПДРІДП) (рис. 2.11).

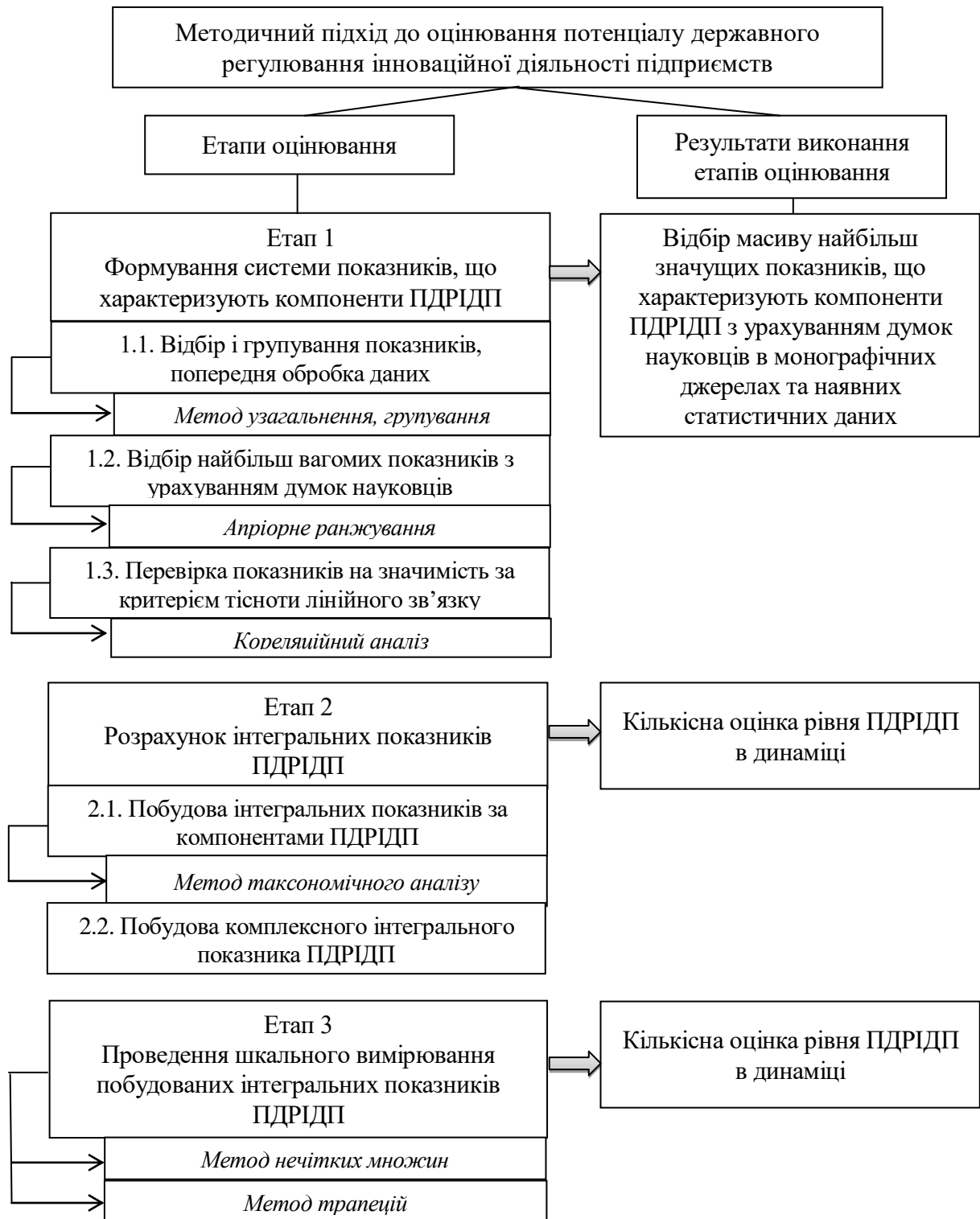

Рис. 2.11. Методичний підхід до оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств

Розроблено автором на основі [66;253; 114]

Таким чином, запропоновано методичний підхід до оцінювання потенціалу державного регулювання, який включає як кількісну, так і якісну оцінку, що дає можливість комплексно оцінити наявний досліджуваний потенціал, а також його загальний рівень, який включає метод таксономічного аналізу, з можливістю визначення комплексного інтегрального показника рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Також автором пропонується здійснити якісне оцінювання рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, який містить в основі метод трапецієподібних чисел та метод опису лінгвістичних множин, обґрунтовуючи це тим, що кількісна оцінка не зможе дати достовірний результат та існує певна міра невизначеності в оцінці експертів [66; 243].

При виборі переліку показників, а також компонентів, що відображають потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств варто розуміти, що він є досить обмеженим, так як Україна наразі входить до групи країн- «стриманих інноваторів» за даними Європейського інноваційного табло та знаходиться на стадії становлення інноваційної економіки. З огляду на це та, враховуючи сутність потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, доцільно виділити групи показників, котрі характеризують як введення інноваційної діяльності підприємствами, так і механізм державного регулювання. Також варто додати показники загальної діяльності підприємств, так як суб'єкт господарювання може одночасно вести звичайну діяльність, крім того, якщо діяльність підприємства не є ефективною, немає сенсу вводити інноваційні способи виробництва. Отже, виокремлено такі компоненти: про інноваційну діяльність підприємств, ефективність ведення діяльності суб'єктів господарювання та державне стимулювання інноваційної діяльності підприємств, що передбачає застосування прямих і непрямих методів державного регулювання: державне фінансування інноваційної діяльності та пільгове оподаткування.

Виокремимо показники для України, які дають змогу комплексно визначити державне регулювання інноваційної діяльності підприємств,

керуючись офіційними статистичними даними. Запропонований методичний підхід дозволить виявити недоліки в існуючому механізмі державного регулювання інноваційної діяльності, оцінити поточний стан реалізації досліджуваного потенціалу та передбачити найбільш перспективне впровадження інструментів державного регулювання з урахуванням особливостей ведення інноваційної діяльності на підприємствах [60].

Виконання послідовних етапів оцінювання доцільно здійснювати за кожним компонентом потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Як вже було обґрунтовано раніше, до складу компонентів досліджуваного потенціалу входять [61]:

оцінювання компоненту «Інноваційна діяльність підприємств»;

оцінювання компоненту «Ефективність діяльності підприємств»;

оцінювання компоненту «Державне стимулювання інноваційної діяльності підприємств» (показники державного фінансування та пільгового оподаткування).

Розглянемо детальніше кожен з етапів оцінювання запропонованого методичного підходу.

Етап 1. Формування системи показників, що характеризують компоненти оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

1.1. Відбір і групування можливих показників, їх попередня обробка. З урахуванням відсутності єдиного підходу щодо визначення кількості індикаторів такої оцінки та єдиного критерію визначення показників для аналізу, можливості використання доступної інформації і вживання математичного апарата, доцільно використовувати наявні статистичні дані, які офіційно надані урядом [61].

Зважаючи на вкрай незначну кількість наукових досліджень потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, а також переліку його можливих компонентів та показників, для даного оцінювання було обрано показники, які непрямым чином відображають оцінку досліджуваного

потенціалу. В процесі формування первинного масиву показників в якості експертів були обрані наукові праці та думки провідних вчених стосовно переліку показників в рамках кожного з компонентів [253]. Проводиться попередня обробка даних.

1.2. Відбір найбільш вагомих показників в рамках компонентів потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств з урахуванням думок науковців та наявності масиву статистичних даних.

Дане порівняння ступеню впливу показників дозволяє відібрати найбільш вагомі показники для наступних етапів оцінювання, а також обґрунтувати виключення певної кількості показників із подальшого дослідження [66; 114].

Виконання апріорного ранжування виконується за етапами:

- 1) Формування матриці рангів, де зазначаються зведені оцінки експертів. У нашому випадку – наявні згадування щодо кожного показника в працях вчених.
- 2) Перевірка всіх отриманих оцінок та виконаних розрахунків та розрахунок контрольної суми (2.1).

$$\sum_{j=1}^n x_{ij} = \frac{(1+n) \times n}{2}, \quad (2.1)$$

де x_{ij} – значення показника i -го рангу при згадуванні у j -й науковця;

n – кількість згадуваних показників.

- 3) Оцінка ступеню впливу кожного показника з урахуванням згадувань у наукових джерелах у вигляді сум всіх рангів у рядку чи стовпці матриці рангів. Сума рангів у стовпці та у рядку матриці щодо кожного показника повинна збігатись (2.2).

$$\sum_{j=1}^n x_{ij} \sum_{i=1}^m x_{ij} = \sum_{i=1}^m x_{ij} \sum_{j=1}^n x_{ij} \quad (2.2)$$

- 4) Перевірка узгодженості думок науковців. Результати ранжування є достовірними, якщо середнє значення узгодженості не є випадковим.

4.1) Визначення середньої суми рангів показників у матриці (2.3), а також дельту суми рангів кожного показника і середнім значенням рангів показників (2.4) [114]:

$$R_{ij} = \sum_{j=1}^m x_{ij} \quad (2.3)$$

$$\Delta^2 = S_{ij} - \frac{1}{n} \times \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m x_{ij}, i = (\overline{1, n}), j = (\overline{1, m}), j \neq 1, \quad (2.4)$$

де R_{ij} – сума рангів показників;

x_{ij} – значення показника i -го рангу при згадуванні у j -й науковця;

Δ^2 – середня сума рангів показників;

n – кількість згадуваних показників;

m – кількість точок зору науковців у літературних джерелах.

4.2) Визначення ступеню узгодженості думок науковців щодо обраних показників компонентів за допомогою розрахунку коефіцієнта конкордації за критерієм Пірсона (2.5), (2.6) [114; 247]:

$$W = \frac{12 \times S}{m^2 \times (n^3 - n)}, \quad (2.6)$$

$$S = \sum_{j=1}^n \sum_{i=1}^m x_{ij} - \left(\frac{\sum_{j=1}^n \sum_{i=1}^m x_{ij}}{n} \right)^2, \quad (2.7)$$

де ω_i – коефіцієнт конкордації;

S – дисперсія узгодженості думок науковців;

x_{ij} – значення показника i -го рангу при згадуванні у j -й науковця;

n – кількість згадуваних показників;

m – кількість точок зору науковців у літературних джерелах.

4.3) Визначення не випадковості узгодження думок науковців. Оцінка коефіцієнту конкордації, який підпорядковується значенню χ^2 з числом степенів вільності $n-1$ (2.8):

$$\chi^2 = m \times (n-1) \times W \quad (2.8)$$

1.3. Перевірка показників на значимість за критерієм тісноти лінійного зв'язку за допомогою попарного коефіцієнта кореляції. між показниками (2.9), усунення мультиколінеарності [168]:

$$r_{ij} = \frac{x_i x_j - \bar{x}_i \bar{x}_j}{S_i S_j}, \quad (2.9)$$

де r_{ij} – попарний коефіцієнт кореляції;

x_i, x_j – значення показників, ($i \neq n$);

S_i, S_j – середньоквадратичні відхилення показників.

Після остаточного відбору показників будуються матриці даних показників в рамках кожного компоненту ПДРІДП (2.10).

$$X = \{x_{ij}\}, \quad (2.10)$$

де x_{ij} – значення j -ї ознаки для i -го показника.

Етап 2. Розрахунок інтегральних показників, виконання кількісної оцінки потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств в динаміці.

2.1. Побудова інтегральних показників за компонентами потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Серед достатньої кількості існуючих методів розрахунків, для побудови інтегральних показників за компонентами ПДРІДП доцільно скористатися методом таксономічного аналізу, так як в основу цього метода входить поділ характеру впливу показників на стимулятори та дестимулятори. Розрахунок показників досліджуваного потенціалу за даним методом дозволить визначити фактори, що впливають на можливості підприємств здійснювати інноваційну діяльність за рахунок використання державних стимулів [61].

Розрахунок інтегральних показників для кожного окремого компоненту ПДРІДП проводиться за послідовними етапами:

1) Виконання стандартизації ознак матриць, приведення їх до однорідних значень (2.11) [114; 168].

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{S_i}, \quad (2.11)$$

де z_{ij} – стандартизоване значення j -ї ознаки для i -го показника;

\bar{x}_j – середнє арифметичне значення i -го показника;

S_i – середньоквадратичне відхилення i -го показника

2) Виконання розподілу ознак матриці показників на показники-стимулятори та показники-дестимулятори. Стимулятори позитивно впливають на розвиток досліджуваного об'єкту, дестимулятори – мають негативний вплив.

3) Побудова точки еталону для розподілених показників (2.12). При цьому, точка еталону для стимуляторів буде у вигляді найвищого значення кожного з показників у складі компоненту, а для дестимуляторів – найнижче значення показників.

$$P = (z_{0j}; z_{1j}; \dots z_{nj}) \quad (2.12)$$

причому, $P = z_{0j} = \max z_{ij}$ якщо x_{ij} – стимулятор;

$P = z_{0j} = \min z_{ij}$ якщо x_{ij} – дестимулятор

4) Розрахунок відстані між окремими точками, що характеризують значення показників і точкою еталону розвитку P за формулою Евклідової відстані (2.13).

$$d_{i0} = \sqrt{\sum_{i=1}^n (z_{ij} - z_{0j})^2}, \quad (2.13)$$

де d_{i0} – відстань між окремими точками показників і еталоном розвитку.

5) Побудова таксономічного показника рівня розвитку у рамках кожного компонента досліджуваного потенціалу (2.14), (2.15), (2.16), (2.17).

$$I_i = 1 - \frac{d_{i0}}{d} \quad (2.14)$$

$$d = \bar{d}_0 + 2 \times S_0 \quad (2.15)$$

$$\bar{d}_0 = \frac{\sum_{i=1}^n d_{i0}}{n} \quad (2.16)$$

$$S_0 = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (d_{i0} - \bar{d}_0)^2}{n}} \quad (2.17)$$

2.2. Побудова комплексного інтегрального показника ПДРІДП (2.18). Даний показник характеризує загальне значення потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності.

$$KI_{\text{пдрідп}} = \sum_{j=1}^n w_j \times I_{ij}, \quad (2.18)$$

де w_j – значення вагового коефіцієнту інтегрального показника стандартизованого j -го компоненту у вигляді середньоквадратичного відхилення суми інтегральних показників в межах компоненту у динаміці;

I_{ij} – значення інтегрального показника j -го компоненту для i -го року.

В рамках тематики даного дослідження застосування такого наукового методу є найбільш доцільним, оскільки враховує як позитивні, так і негативні фактори впливу з боку держави на результати інноваційної діяльності підприємств. Використання методу побудови інтегральних показників дозволяє враховувати значення та вагомість кожного компоненту у складі комплексного інтегрального показника досліджуваного потенціалу. Таким чином, дослідження сукупності показників в кожному мають об'єктивну значущість, що може змінюватися з часом, тому запропонована методика дозволяє

виконати оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств у динаміці.

Етап 3. Проведення шкального вимірювання побудованих інтегральних показників. Якісна оцінка рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств у динаміці.

Шкальне вимірювання здійснюється на основі розрахованих інтегральних показників за компонентами потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств за певний проміжок часу, тобто у динаміці.

Для виконання третього етапу методичного підходу доцільно застосувати метод нечітких множин, що дозволить уникнути числового розбігу всіх показників та диференціації їхніх значень, приводячи отримані значення показників до універсального лінгвістичного опису. Крім цього, застосування методу нечітких множин обґрунтовується тим, що у експертів може виникнути невпевненість стосовно чіткого розмежування класифікацій «високого» та «дуже високого» або «максимального» рівня показника чи при необхідності провести чітку межу між «середнім» і «низьким» рівнями [60; 243].

Процедура шкального вимірювання також проводиться поетапно:

1) Визначення об'єкта шкального вимірювання, значень його кількісних та/або якісних ознак. [60]

2) Опис лінгвістичних змінних, побудова лінгвістичної шкали терм-множин значень для оцінки рівня ПДРІДП за основними компонентами.

В ході даного оцінювання обрано застосувати пента-шкалу. Дану шкалу було обрано аналогічно до пента-шкали, яку застосовують при оцінці потенціалу підприємства – це є доцільним, так як тематика даного дослідження розглядає потенціал державного регулювання саме по відношенню до інноваційної діяльності підприємств, також компоненти потенціалу у більшості мають показники, що стосуються діяльності підприємств.

Зважаючи на вищезазначене, обрано стандартну пента-шкалу, в основі якої лежить стандартний п'ятирівневий нечіткий класифікатор: «Дуже низький рівень (ДН)»; «Низький рівень (Н)»; «Середній рівень (С)»; «Високий

рівень (В)»; «Дуже високий (ДВ)». Це дасть можливість деталізувати потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств [66; 291].

3) Побудова функцій приналежності з метою розбиття даних на нечіткі підмножини.

Простоту і зручність в роботі з нечіткими множинами забезпечують трапецієподібні функції, що є загальноновживаними функціями приналежності в багатьох наукових роботах. Доцільно використати метод трапецій, оскільки найбільш компактний опис трапецієподібних функцій приналежності досягається шляхом опису трапецієподібними числами [243].

При побудові класифікатора розглянемо унімодальну гістограму інтегральних показників для кожного компоненту ПДРІДП, причому зробимо припущення про її нормальний розподіл. Відповідно до загальних правил статистики, визначимо середнє значення « μ » гістограми і середньоквадратичне відхилення від середнього « δ ». Для побудови формується набір з п'яти вузлових точок п'ятирівневого класифікатора за правилом (2.19) [194]:

$$\begin{aligned}\mu_1 &= \mu - t_1 \times \delta \\ \mu_2 &= \mu - t_2 \times \delta \\ \mu_3 &= \mu \\ \mu_4 &= \mu + t_1 \times \delta \\ \mu_5 &= \mu + t_2 \times \delta ,\end{aligned}\tag{2.19}$$

де t_1, t_2 – коефіцієнти критерію Стьюдента за класичною статистикою.

Справедливим є припущення, що в кожній вузловій точці класифікатора рівень лінгвістичної змінної розпізнається однозначно. Відповідно, точка класифікатора « μ_1 » відображає класифікацію показника «Дуже низький рівень (ДН)», точка μ_2 – класифікацію показника «Низький рівень (Н)» і т. д. [66; 194].

4) Розподіл відрізків гістограми на зони: абсолютної впевненості, зниженої впевненості та абсолютної невпевненості. Довжини цих трьох зон становлять пропорцію 1:u:1, де параметр $u \geq 0$ виражає глибину невпевненості експертів. Доцільно нанести додаткові точки (межі зон впевненості-

невпевненості) на вісь носія показника, так як оцінюємо показники за п'ятьма рівнями. Після виконаних процедур, в зоні абсолютної впевненості можна прийняти відповідну функцію приналежності за 1, в зоні абсолютної непевненості – за 0, а зону впевненості чи непевності описати похилим ребром відповідного трапецієвидного нечіткого числа за функцією приналежності, таким чином, побудувавши первинну пента-шкалу [61; 194].

5) Побудова системи п'ятирівневих класифікаторів значень інтегральних показників за компонентами ПДРІДП « $I_{x_{ij}}$ » розбиття повної безлічі їх значень на нечіткі підмножини. Необхідно дослідити на гістограмі їх частотний розподіл за фактичними інтервалами появи. Для цього використовується просторовий динамічний ряд, що складається із динаміки значень конкретного інтегрального показника « $I_{x_{ij}}$ » в рамках кожного компоненту ПДРІДП в конкретний період часу [61; 194].

Наступним кроком є розрахунок середньозваженої інтегральних показників на основі частоти розподілу значень показників по інтервалах гістограми та визначення вузлових точок відрізків «дуже низький рівень показника» і «дуже високий рівень показника», що лежать відповідно між рівнями «ДН» і «Н» – «С» і рівнями «С» – «Н» і «ДВ» [66; 61].

Якщо в результаті апробації запропонованого методичного підходу – кількісного та якісного оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств будуть отримані незначні показники, остерігатиметься тенденція до зниження функціонування компонент потенціалу чи характеризуватиметься переважанням низьких та середніх рівнів це буде пояснювати те, що потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств в Україні не реалізовано в повній мірі. Такий результат може бути за причинами незбалансованості залучення та використання державних ресурсів, спрямованих на фінансування інноваційної діяльності. В такому випадку варто приділити увагу механізму державного управління, реалізації інноваційної політики в країні та підвищенню потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, що є необхідною умовою

для подальшого розвитку економіки держави [60].

З метою перегляду механізму державного регулювання інновацій та подальших досліджень щодо знаходження напрямів підвищення зазначеного потенціалу доцільним є використання методики оцінки ефективності кожного окремого виду інструментів державного регулювання. Методики оцінки інструментів державного регулювання застосовуються в основному для оцінки дієвості, результативності та ефективності державної інноваційної політики [60].

Таким чином, запропонований методичний підхід до комплексного оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, оснований на використанні наукових методів, які є перспективними та ґрунтуються на економіко-математичному аналізі дозволяє визначити аспекти державного регулювання, які позитивно або негативно впливають на здійснення інноваційної діяльності підприємствами.

2.3. Оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств

Детальний аналіз світового досвіду державної участі у розвитку науки та інноваційної діяльності, проведений у попередньому розділі дисертаційної роботи показав, що в розвинених країнах помітну перевагу у використанні отримують непрямі методи регулювання, зокрема податкові стимули. Однак, якщо в Україні і відбулося визнання державою вагомості сфери інновацій у досягненні економікою ефективності та конкурентоспроможності, рівень податкового стимулювання підприємств, що займаються інноваційною діяльністю залишається недостатнім.

Зазначимо, що державні непрямі методи стимулювання інноваційної діяльності включають не тільки застосування податкових стимулів шляхом надання податкових інноваційно активним підприємствам, а й бюджетні

стимули. Під бюджетними стимулами розуміють надання державної підтримки у вигляді стратегічних інноваційних програм, виділення бюджетних коштів з матою підтримки інноваційних проектів, розміщення державних замовлень, надання пільгових кредитів, державні замовлення тощо.

В Україні на сьогодні існують такі стримуючі умови розвитку інноваційної діяльності суб'єктів господарювання як досить високий рівень ризиковості здійснення інноваційної діяльності, щорічне зростання податкових зобов'язань, відсутність податкових стимулів підвищення інноваційної активності. Зважаючи на ці умови, необхідно підтримувати та розвивати інноваційну діяльність в Україні. Перспективами внаслідок активізації інноваційної діяльності можуть стати впровадження високотехнологічних процесів у виробництво, створення і реалізація конкурентоспроможної інноваційної продукції та загальне перетворення економічної системи держави за допомогою розвитку наукоємних виробництв [179; 270].

Зважаючи на актуальність дослідження ступеню спроможності держави впливати на інноваційний розвиток в країні, необхідним є оцінювання наявного потенціалу держави щодо регулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання з метою знаходження шляхів удосконалення існуючого механізму реалізації інноваційної політики держави.

Відповідно до запропонованого у попередньому підрозділі дисертації методичного підходу, виконаємо комплексне оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. У попередньому підрозділі дисертації автором пропонується виконувати оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств за такими компонентами:

- 1) компонент «Інноваційна діяльність підприємств»;
- 2) компонент «Ефективність діяльності підприємств»;
- 3) компонент «Державне стимулювання підприємств».

Першим етапом оцінювання є формування системи показників шляхом виділення згадувань провідних вчених стосовно переліку показників в рамках кожного з компонентів у монографічних джерелах [253].

З метою визначення вагомості показників за кожним компонентом досліджуваного потенціалу було здійснено апріорне ранжування, матриці рангів зі зведеними оцінками подано у Додатках Е, Ж, З.

На основі думок науковців у монографічних джерелах [40; 41; 51; 72; 82; 92; 98; 105; 106; 127; 140; 141; 153; 157; 161; 162; 214; 228; 229; 255; 268] та за результатами апріорного ранжування була визначена ранговість показників, що характеризують компонент «Інноваційна діяльність підприємств» потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств (далі – ПДРІДП) зображена на рис. 2.12.

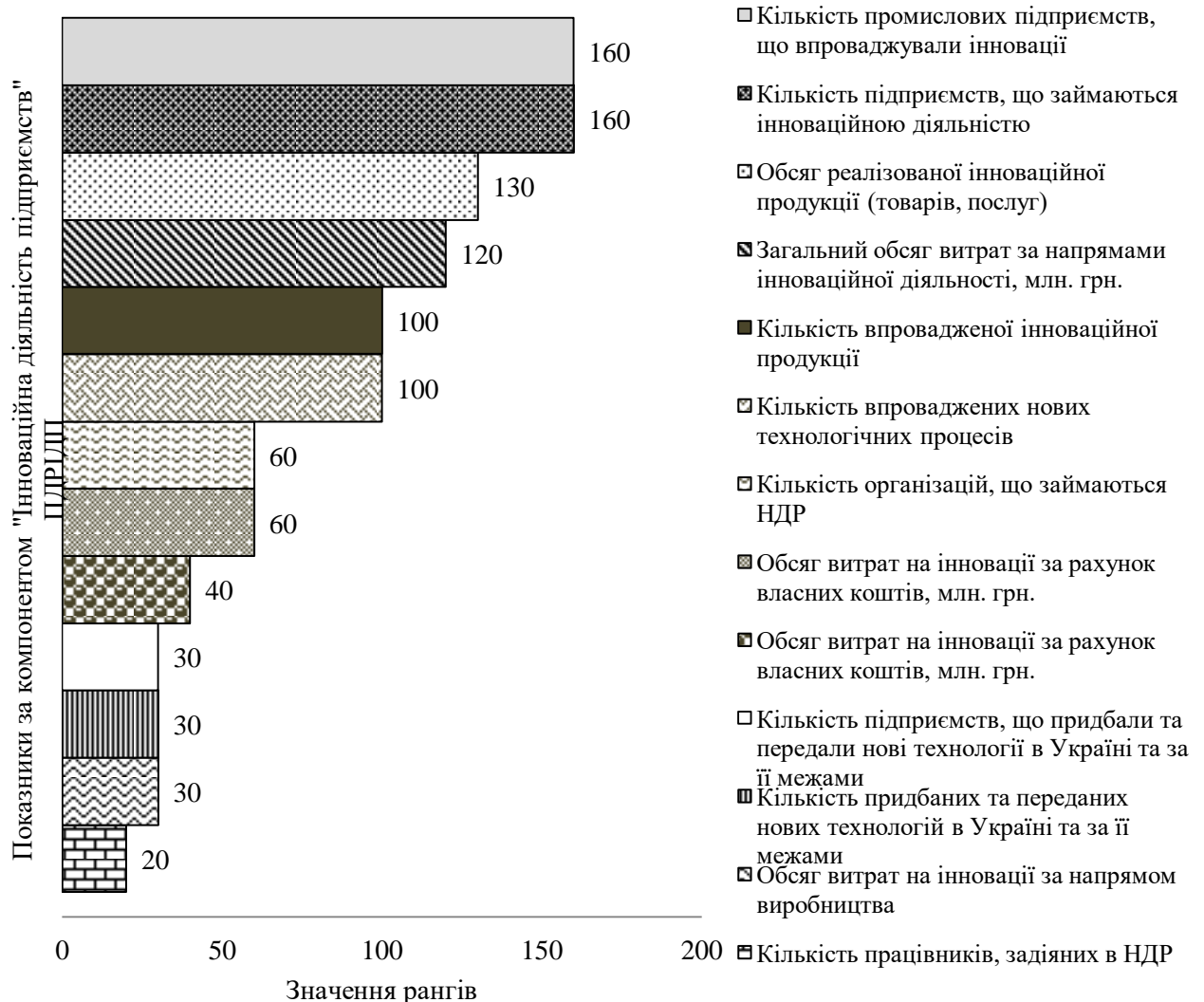

Рис. 2.12. Рангові значення показників компоненту «Інноваційна діяльність підприємств» ПДРІДП, отримані з використанням методу апріорного ранжування

Далі виконано оцінку ступеню впливу кожного показника, а також перевірку думок науковців на узгодженість щодо обраних показників компоненту за допомогою коефіцієнта конкордації за критерієм Пірсона. Розрахований коефіцієнт конкордації становить 0,35, що вказує на ступінь часткової узгодженості думок науковців щодо показників компонента «Інноваційна діяльність підприємств» ПДРІДП. При перевірці за критерієм Пірсона ($\chi^2_p = 92,40 > \chi^2_{\tau} = 3,07$) значення виявляється статистично значущими.

За компонентом «Ефективність діяльності підприємств» ПДРІДП було виділено сукупність вагомих показників з урахуванням згадувань у наукових джерелах [26; 33; 45; 73; 81; 123; 137; 151; 178; 179; 189; 190; 202; 210; 245; 266; 285]. Первинну обробку та відбір показників було виконано шляхом апріорного ранжування та зображено на рис. 2.13.

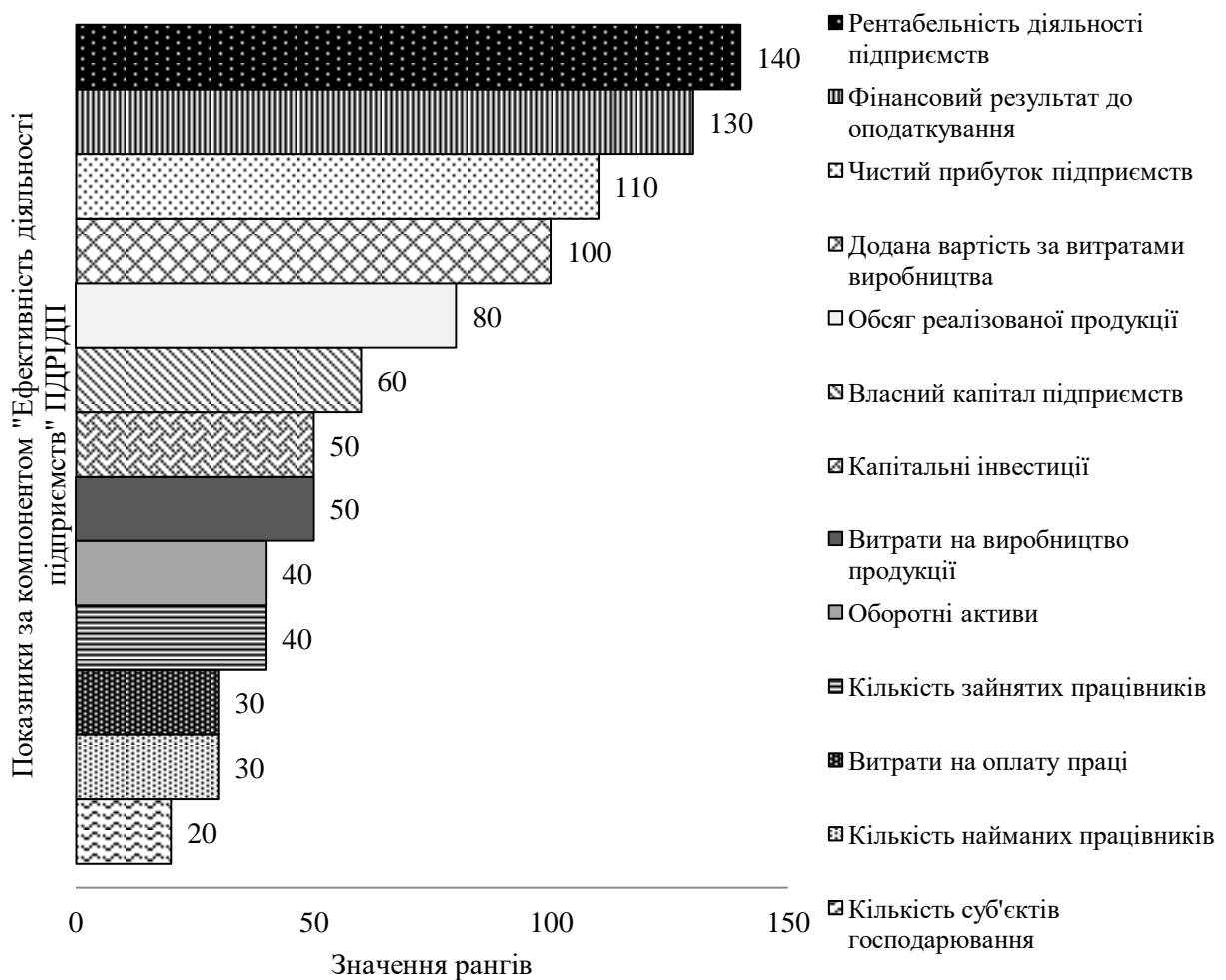

Рис. 2.13. Рангові значення показників компоненту «Ефективність діяльності підприємств» ПДРІДП, отримані з використанням методу апріорного ранжування

Значення коефіцієнту конкордації 0,27 підтверджує часткову ступінь узгодженості думок науковців щодо відібраних показників компоненту «Ефективність діяльності підприємств» ПДРІДП. Значення коефіцієнту узгодженості є статистично значущим за перевіркою критерієм Пірсона ($\chi^2_p = 64,8 > \chi^2_T = 3,07$).

Аналогічно до формування системи показників попередніх компонентів, застосовано метод апріорного ранжування для відбору показників [3; 21; 30; 40; 47; 50; 94; 105; 134; 139; 157; 162; 169; 185; 195; 197; 232; 255] за компонентом «Державне стимулювання підприємств» ПДРІДП. В ході ранжування показників за основу було обрано наявність думок вчених щодо таких показників у науковій літературі (рис. 2.14).

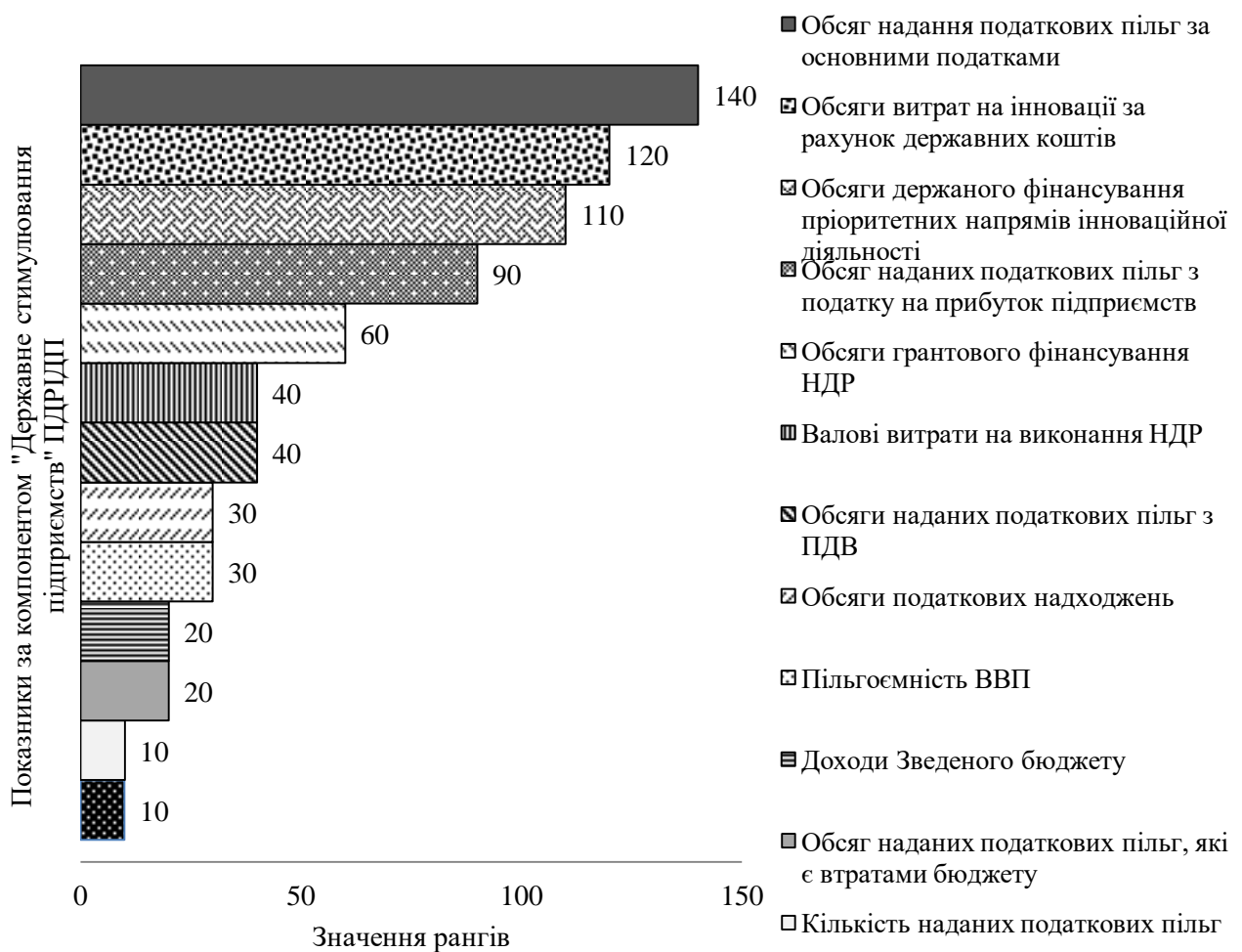

Рис. 2.14. Рангові значення показників компоненту «Державне стимулювання підприємств» ПДРІДП, отримані з використанням методу апріорного ранжування

Оцінки вчених щодо показників компоненту «Державне стимулювання підприємств» ПДРІДП мають часткову ступінь узгодженості, що підтверджується значенням коефіцієнту конкордації 0,3. При перевірці за критерієм Пірсона ($\chi^2_p = 75,6 > \chi^2_t = 3,07$) узгодженість думок науковців є не випадковою. Дана перевірка підтверджує придатність відібраних показників за трьома компонентами ПДРІДП до подальших етапів оцінювання.

Для подальших етапів оцінювання варто привести кількісні та/або якісні значення відібраних показників за компонентами досліджуваного потенціалу.

Відбір сукупності показників для проведення подальших етапів оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств здійснено відповідно до норм законодавства та з урахуванням офіційного статистичного матеріалу. Це обумовлено наявністю статистичної бази даних та існуванням визначеної сукупності обґрунтованих показників, що мають як пряме, так і опосередковане відношення до сфери формування та реалізації досліджуваного потенціалу. Також варто зазначити, що формування первинного масиву даних за компонентом «Ефективність діяльності підприємств» ПДРІДП здійснено за показниками стану функціонування суб'єктів господарювання [114].

Запропонований методичний підхід разом із доступною аналітичною та статистичною інформацією, а також наявний математичний апарат дозволять визначати перспективні напрями та можливі ускладнення щодо застосування заходів державного регулювання інновацій в Україні та охарактеризувати дієвість механізму державного регулювання в інноваційній діяльності суб'єктів господарювання.

Для виконання оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств були використані макродані діяльності промислових підприємств; інноваційної діяльності промислових підприємств за даними Державної служби статистики України, зведені звіти Державної фіскальної служби України та Державної податкової служби України про обсяги наданих податкових пільг за видами податків у розрізі видів діяльності

за КВЕД 2010, звітності щодо виконання Державного бюджету Державної казначейської служби України. Такий вибір вихідних даних для дослідження обумовлюється наступним:

1) Наразі державна статистика інноваційної діяльності обмежується спостереженням інноваційної активності підприємств у межах такого виду економічної діяльності як промисловість. Оцінка інноваційної діяльності підприємств за усіма видами діяльності виконується раз на три роки та містить не повний перелік аспектів проведення інноваційної діяльності підприємствами, зокрема, відсутні обсяги надання податкових пільг.

2) Переважна більшість існуючих методичних підходів щодо оцінки потенціалу має різне спрямування, а саме – найбільша кількість наукових досліджень присвячена потенціалу підприємства, як загальному, так як окремим його складовим. Також чимало наукових праць присвячено оцінюванню потенціалу саме з точки зору ресурсного підходу. Такий вид потенціалу, як потенціал державного регулювання, особливо в сфері інновацій досліджувався мало та має ряд не вирішених завдань, елементна структура такого потенціалу також потребує наукового обґрунтування.

3) В Україні відсутній облік сум податкових пільг, які надаються підприємствам, що здійснюють інноваційну діяльність. Досвід України щодо пільгового оподаткування інновацій характеризується у минулому безсистемною практикою застосування податкових стимулів. На сьогоднішній день таку безсистемність підкріплює щорічне запровадження податкових пільг, однак, відсутні чітко приписані цілі пільгового оподаткування на законодавчому рівні, відсутній порядок та практика проведення моніторингу щодо результатів від застосування пільг. Внаслідок цього виникають складнощі в затвердженні єдиної методики оцінки ефективності податкових пільг, адже чітко встановити критерії ефекту від надання пільг є неможливим. Відсутність на даний час звітності щодо застосування податкових пільг унеможливорює проведення економіко-математичного аналізу ефектів пільгового оподаткування через відсутність статистичної бази даних [189].

4) Досліджуючи в даній роботі потенціал державного регулювання, можна припустити, що для його оцінювання можливо використати дані на рівні держави, тобто макрорівня, адже, на сам перед, в даній дисертаційній роботі досліджуються потенціали можливості держави щодо ефективного регулювання інновацій з цілями їх подальшого розвитку. Крім цього, варто додати, що оцінювання на рівні підприємств є дещо складним за причиною відсутності як статистичних, так і звітних даних, що зазначалось вище.

Дані показників для апробації запропонованого вище методичного підходу обрано спираючись на офіційні статистичні та звітні дані, у динаміці за 9 років (2011–2019 рр.).

Перевірка показників на значимість та мультиколінеарність за допомогою кореляційного аналізу групи показників за компонентом «Інноваційна діяльність підприємств» ПДРІДП (Додаток Е) дозволила обрати 5 показників із загального масиву даних (13 показників) для застосування у подальших розрахунках. Вибір такої кількості показників для подальшого оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств був обумовлений вагомістю значень рангів апріорного аналізу, результатами проведення кореляційного аналізу та з урахуванням дотримання оптимального масиву даних для подальших етапів оцінювання.

Внаслідок проведеного відбору показників було виключено такі: «Кількість впровадженої інноваційної продукції (товарів, послуг)»; «Загальний обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності»; «Кількість організацій, що займаються НДР»; «Кількість впроваджених нових технологічних процесів»; «Обсяг витрат на інновації за напрямом виробництва»; «Кількість підприємств, що придбали та передали нові технології в Україні та за її межами»; «Кількість придбаних та переданих нових технологій в Україні та за її межами»; «Кількість працівників, задіяних в НДР».

В результаті після усіх етапів проведення відбору заданої групи показників для подальшого оцінювання було сформовано систему показників за компонентом «Інноваційна діяльність підприємств» ПДРІДП (табл. 2.7).

Система показників оцінювання за компонентом «Інноваційна діяльність підприємств» ПДПДП

Компонент ПДРІДП	Складові показники	Од. вим.	Умовне позначення
«Інноваційна діяльність підприємств»	Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації	од.	ІД ₁
	Кількість підприємств, що займаються інноваційною діяльністю	од.	ІД ₂
	Обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг)	млн. грн.	ІД ₃
	Обсяг витрат на інновації за напрямом НДР	млн. грн.	ІД ₄
	Обсяг витрат на інновації за рахунок власних коштів	млн. грн.	ІД ₅

За компонентом «Ефективність діяльності підприємств» ПДРІДП було здійснено перевірку обраних показників на наявність тісноти зв'язку за допомогою попарного коефіцієнту кореляції (Додаток Ж).

За результатами перевірки із загальної сукупності показників компоненту «Ефективність діяльності підприємств» ПДРІДП (13 показників) для подальших етапів оцінювання біло відібрано 5 показників, зважаючи на результати кореляції та значення рангу.

Після проведеного відбору з подальшого дослідження були виключені показники: «Фінансовий результат до оподаткування»; «Кількість зайнятих працівників»; «Власний капітал підприємств»; «Витрати на виробництво продукції»; «Оборотні активи»; «Витрати на оплату праці»; «Кількість найманих працівників»; «Кількість суб'єктів господарювання».

За результатами відбору було виключено показники, що мають найменшу значимість і допустимо будуть справляти незначний вплив на результати оцінювання. Всі інші показники компоненту «Ефективність діяльності підприємств» ПДРІДП обрано для розрахунків в подальших етапах дослідження [252].

Проведені за методичним підходом етапи відбору показників, а також їх перевірка на статистичну значимість і мультиколінеарність дозволила

сформувати систему показників за компонентом «Ефективність діяльності підприємств» ПДРІДП (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Система показників оцінювання за компонентом «Ефективність діяльності підприємств» ПДРІДП

Компонент ПДРІДП	Складові показники	Од. вим.	Умовне позначення
«Ефективність діяльності підприємств»	Додана вартість за витратами виробництва	млн. грн.	ЕФ ₁
	Чистий прибуток підприємств	млн. грн.	ЕФ ₂
	Рентабельність діяльності підприємств	%.	ЕФ ₃
	Обсяг реалізованої продукції	млн. грн.	ЕФ ₄
	Капітальні інвестиції	млн. грн.	ЕФ ₅

Аналогічно до попередніх компонентів, для компоненту «Державне стимулювання підприємств» ПДРІДП було здійснено перевірку та відбір показників для подальших розрахунків відповідно до методичного підходу. За результатами проведеного кореляційного аналізу на ступінь тісноти зв'язку між відібраними показниками (Додаток 3) та враховуючи вагомість ранжування, із первинного масиву даних (13 показників) для подальших етапів було відібрано 5 показників.

Із подальших етапів оцінювання через слабкий кореляційний зв'язок, незначний ступінь впливу та найменшу кількість згадувань у наукових джерелах були виключені такі показники: «Обсяги державного фінансування пріоритетних напрямів інноваційної діяльності»; «Обсяги наданих податкових пільг з ПДВ»; «Обсяг наданих податкових пільг з податку на прибуток підприємств»; «Обсяги податкових надходжень»; «Чисельність платників податків»; «Кількість наданих податкових пільг»; «Обсяг наданих податкових пільг, які є втратами бюджету»; «Доходи Зведеного бюджету».

За результатами виконаного відбору первинної сукупності показників було сформовано систему показників компоненту «Державне стимулювання підприємств» ПДРІДП, подану у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Система показників оцінювання за компонентом «Державне стимулювання підприємств» ПДРІДП

Компонент ПДРІДП	Складові показники	Од. вим.	Умовне позначення
«Державне стимулювання підприємств»	Обсяги витрат на інновації за рахунок державних коштів	млн. грн	ДС ₁
	Обсяги грантового фінансування НДР	млн. грн	ДС ₂
	Обсяг надання податкових пільг за основними податками	млн. грн.	ДС ₃
	Пільгоємність ВВП	%	ДС ₄
	Валові витрати на виконання НДР	млн. грн.	ДС ₅

Наступним етапом запропонованого у попередньому підрозділі дисертації методичного підходу є виконання кількісної оцінки потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств шляхом розрахунку інтегральних показників кожного з компонентів досліджуваного потенціалу.

Для побудови інтегральних показників за компонентами ПДРІДП із широкого переліку існуючих наукових методів інтегральних показників автором дисертації було обрано метод таксономічного аналізу. Такий вибір пояснюється, насамперед простотою і зрозумілістю розрахунків і тим, що цей метод базується на розподілі характеру впливу показників на стимулятори та дестимулятори, що, відповідно, стимулюють або стримують розвиток досліджуваного об'єкта. Розрахунок інтегральних показників за компонентами ПДРІДП дозволить визначити чинники впливу державних стимулів, що використовуються суб'єктами господарювання у своїй інноваційній діяльності.

Розрахунки динаміки інтегральних показників за компонентами ПДРІДП подано у Додатках К, Л, М. Значення динаміки інтегральних показників за компонентом «Інноваційна діяльність підприємств» ПДРІДП зображено на рис. 2.15.

Рис. 2.15. Динаміка значень інтегральних показників компонента «Інноваційна діяльність підприємств» ПДРІДП за період 2011–2019 рр.

За результатами розрахованої на рис. 2.13 динаміки інтегральних показників компоненту «Інноваційна діяльність підприємств» ПДРІДП можна стверджувати, що даний компонент мав позитивну тенденцію, однак у 2017 р. спостерігається провал, що має значно менше значення інтегрального показника. Найвище значення інтегрального показника було у 2019 р. (0,51) найнижче – у 2011 р. (0,11), загалом, середнє значення показників становить 0,35–0,4, що вказує на незадовільний стан ведення інноваційної діяльності підприємствами.

Вагомими показниками, що вплинули на провал у 2014 р. стало зменшення кількості промислових підприємств, що впроваджують інновації, скорочення обсягів реалізації інноваційної продукції, а також кількість впроваджених інновацій на промислових підприємствах.

Однак, на зростання тенденції вже наступного року вплинуло зростання значень обсягу здійснених інноваційних витрат за рахунок власних коштів та

обсягу реалізації інноваційної продукції. Подальший аналіз компонент дозволить визначити чинники такого покращення.

На основі відібраних показників було розраховано динаміку значень інтегральних показників компонента «Ефективність діяльності підприємств» ПДРІДП за 2011-2019 рр. (рис. 2.16).

Рис. 2.16. Динаміка значень інтегральних показників компонента «Ефективність діяльності підприємств» ПДРІДП за період 2011–2019 рр.

За результатами проведених розрахунків інтегральних показників компонента «Ефективність діяльності підприємств» ПДРІДП за 2011-2019 рр. спостерігаємо вже кращу картину, так як є тенденція до зростання, незважаючи на провал значень у 2014 р. (найнижче значення інтегрального показника – 0,14). Найвище значення спостерігається в останні роки (0,98 у 2018 р. та 0,89 у 2019 р.), середнє значення компоненту за досліджуваний період становить 0,56. Такі результати свідчать про достатній рівень і стабільність ведення діяльності суб'єктами господарювання, що дає можливість до ведення ними інноваційної діяльності. На найнижче значення інтегрального показника ефективності діяльності

підприємств вплинули показник збитку підприємств та від'ємний показник рентабельності. Найвищі значення досягнуто через зростання всіх показників але головним фактом є зростання розміру капітальних інвестицій та чистого прибутку, що свідчить задовільний рівень ефективності діяльності підприємств, однак потреба у додатковому стимулюванні підприємств з метою заохочення суб'єктів господарювання до впровадження інновацій залишається.

Отриману динаміку значень інтегральних показників за компонентом «Державне стимулювання підприємств» ПДРІДП за період 2011–2019 рр. подано на рис. 2.17.

Рис. 2.17. Динаміка значень інтегральних показників компонента «Державне стимулювання підприємств» ПДРІДП за період 2011–2019 рр.

За результатами розрахунків можемо спостерігати коливання значень компоненту, однак, після провалу у 2016 р. тенденція починає зростати. Найнижче значення державного стимулювання відбулось у 2013 р. (0,12), найвище значення спостерігалось у 2018 р. (0,82). Середнє значення компоненту «Державне стимулювання підприємств» ПДРІДП становить 0,47.

На провал значень у 2013 р. відбувся через значне скорочення фінансування інноваційних витрат за рахунок державних коштів, а також скорочення обсягу надання податкових пільг, у 2016 р. на зниження тенденції вплинуло скорочення валових витрат на НДР. Однак, вже у наступних роках збільшення обсягів державної підтримки інновацій у вигляді інноваційних витрат за рахунок державних коштів, грантового фінансування НДР та витрат на НДР призвело до зростання рівня державного стимулювання інноваційної діяльності підприємств. Це позитивно впливає на реалізацію потенціалу державного регулювання, особливо в межах інноваційної діяльності підприємств. Однак, скорочення обсягу надання податкових пільг за основними податками та зменшення рівня пільгоємності ВВП свідчить про неспроможність для підприємств використовувати можливості пільгового оподаткування та необхідності розробки практичних рекомендацій щодо вибору оптимальних інструментів державного регулювання та підвищення показників інноваційної діяльності підприємств [251].

Недостатня державна підтримка і стимулювання інновацій виникає за причин наявності значного дефіциту державного бюджету, складністю при розробці порядку запровадження податкових пільг, контролю за їх подальшим використанням, моніторингом наслідків використання податкових стимулів, крім того сформувався досвідом значних корупційних зловживань [184].

Все це потребує додаткових заходів для удосконалення формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, перегляду та удосконалення законодавчого забезпечення шляхом розробки практичних рекомендацій [252; 184].

Завершальним етапом виконання якісної оцінки потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств є побудова комплексного інтегрального показника ПДРІДП, що враховує значення та взаємозв'язок всіх компонентів досліджуваного потенціалу. Розрахунок комплексного інтегрального показника ПДРІДП наведено у Додатку Н.

Результати оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств свідчить про те, що структурні компоненти потенціалу залежать від його загального функціонування й розвитку та впливають один на одного, що доводить той факт, що удосконалення процесу державного регулювання за всіма компонентами – це стратегічне питання, яке повинно бути вирішено в комплексі [252].

Виходячи із результатів оцінки динаміки інтегральних показників компонентів ПДРІДП проведемо оцінювання на основі комплексного інтегрального показника за основними компонентами у динаміці за період 2011–2019 рр. (рис. 2.18).

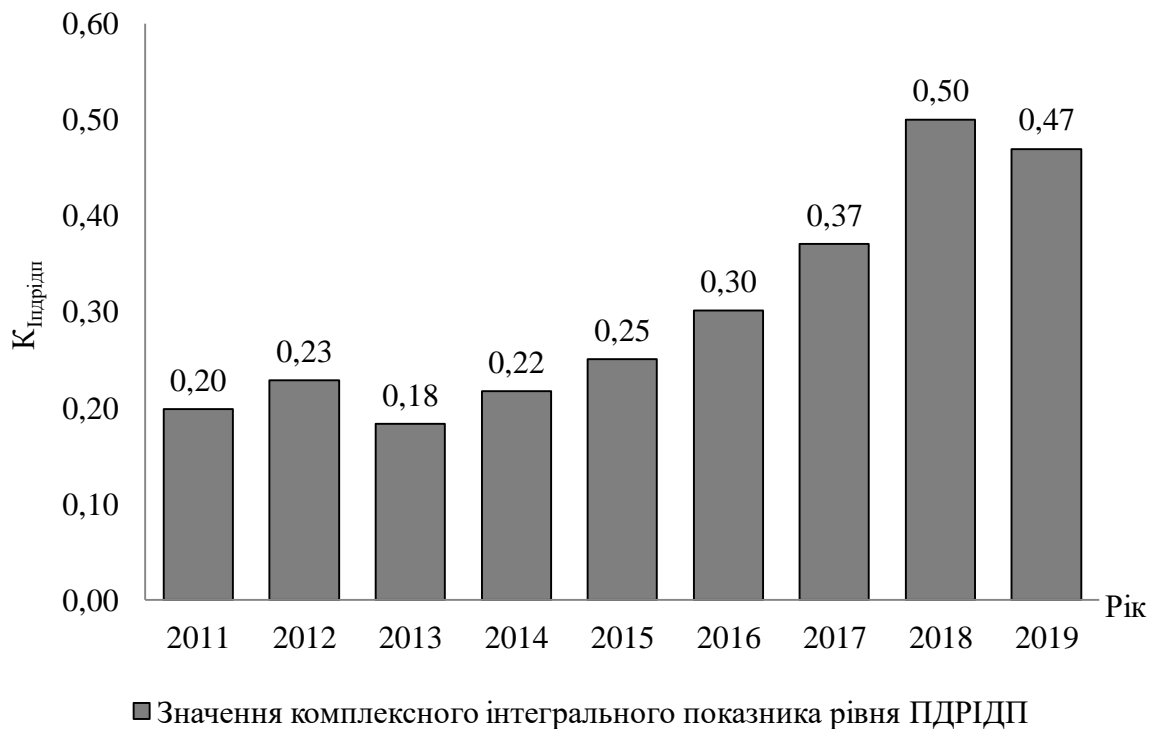

Рис. 2.18. Динаміка значень комплексного інтегрального показника ПДРІДП за період 2011–2019 рр.

Розрахований на рис. 2.16. комплексний інтегральний показник враховує динаміку інтегральних значень компонентів потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, а також їх взаємозв'язок.

Таким чином, якісна оцінка вказує на середні значення ПДРІДП, тобто на даний час в Україні механізм державного регулювання інноваційної діяльності підприємств недостатньо використовує наявні можливості. В більшій мірі це відбувається через відсутність податкових стимулів в інноваційній діяльності, держава зосереджена на прямому фінансуванні науки та інновацій, однак, через недостатність фінансових коштів цілі інноваційного розвитку досягти вкрай складно. Альтернативою може стати надання податкових пільг, що потребує значно менших витрат державних коштів, в той же час – це є ефективним стимулом для підприємств здійснювати інноваційну діяльність.

Далі, за наступним етапом запропонованого методичного підходу здійснимо якісну оцінку шляхом проведення шкального вимірювання побудованих інтегральних показників за компонентами ПДРІДП.

Здійснимо опис заданих лінгвістичних змінних, в нашому випадку загальний рівень ПДРІДП заданий у вигляді змінної «R_p», де «R» відображає рівень, а «p» - потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

Відповідно, лінгвістичні змінні для кожного з компонент:

«C_i» – компонент «Інноваційна діяльність підприємств»;

«C_e» – компонент «Ефективність діяльності підприємств» ; «

C_s» – компонент «Державне стимулювання підприємств».

Лінгвістичну шкалу інтегральних показників компонентів ПДРІДП подано у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Терм-множини значень лінгвістичних змінних інтегральних показників компонентів ПДРІДП

Лінгвістичні терми	Лінгвістична змінна R _p -рівень потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств
незначний рівень або повна відсутність ПДРІДП	ДН
низький рівень ПДРІДП	Н
середній рівень ПДРІДП	С
високий рівень ПДРІДП II	В
граничний рівень ПДРІДП	ДВ

В ході даного оцінювання обрано застосувати пента-шкалу, що дозволяє більш детально розглянути та проаналізувати вплив складових показників на рівень ПДРІДП.

За результатами побудова функції приналежності з п'ятирівневою структурою (трапеція) було здійснено розподіл відрізків гістограми на зони певного рівня впевненості. Відповідно до отриманих значень лінгвістичних термів здійснено частотний розподіл отриманих значень інтегральних показників за компонентами ПДРІДП у динаміці.

У табл. 2.11 подано розподіл за критеріями п'ятирівневого класифікатору інтегральних показників компонентів ПДРІДП.

Таблиця 2.11

Класифікатор інтегральних показників за компонентами потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств

Позначення інтегральних показників за компонентами ПДРІДП	Назва заданої лінгвістичної змінної	Критерії інтегральних показників компонентів ПДРІДП				
		ДН	Н	С	В	ДВ
I _д	C _i	[0;0,10)	[0,11;0,25)	[0,26;0,47)	[0,48;0,75)	[0,76;1]
I _{Еф}	C _e	[0;0,15)	[0,16;0,32)	[0,33;0,51)	[0,52;0,8)	[0,81;1]
I _{дс}	C _s	[0;0,13)	[0,14;0,29)	[0,30;0,52)	[0,53;0,77)	[0,78;1]

На основі побудованої лінгвістичної шкали терм-значень та класифікатора п'ятирівневого класифікатору інтегральних показників за компонентами ПДРІДП розраховано середньозважену інтегральних показників на основі частоти розподілу значень показників за інтервалами класифікатора [61; 66].

На основі виконаних етапів надано якісну оцінку рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств у розрізі компонент (табл. 2.12) «Інноваційна діяльність підприємств», «Ефективність діяльності підприємств» та «Державне стимулювання підприємств». Якісну оцінку виконано у динаміці, за період 2011–2019 рр. Виконання оцінки рівня ПДРІДП за кожним окремим компонентом дозволить більш точно виявити чинники впливу на рівень потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

**Якісна оцінка рівня ПДРІДП за показниками компонентів
за період 2011–2019 рр.**

Рік	Компонент «Інноваційна діяльність підприємств»	Компонент «Ефективність діяльності підприємств»	Компонент «Державне стимулювання підприємств»	Загальний рівень ПДРІДП
	Значення рівня ПДРІДП			
2011	С	С	Н	С
2012	С	С	С	С
2013	С	С	ДН	Н
2014	С	ДН	В	С
2015	С	С	С	С
2016	С	В	С	С
2017	Н	В	В	В
2018	С	ДВ	ДВ	В
2019	В	ДВ	ДВ	В

Таким чином, протягом досліджуваного періоду рівень потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств знаходився на середньому рівні, лише за останні роки рівень набув значення високого. Спостерігаємо, що компонент «Інноваційна діяльність підприємств» має найнижче значення рівня, тому негативно впливає на загальний рівень ПДРІДП, компоненти «Ефективність діяльності підприємств» та «Державне стимулювання підприємств» набули дуже високого рівня, хоча за весь період мали здебільшого середній рівень. Виконане оцінювання свідчить про наявність потенціалу держави здійснювати позитивний вплив на інноваційну діяльність. Однак, показники інноваційної діяльності мають низькі значення, що говорить про недостатність державної підтримки і стимулювання.

Тенденція до зниження інтегральних показників компонентів потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств доводить необхідність розробки заходів та практичних рекомендацій щодо підтримки ефективності діяльності підприємства та стимулювання його інноваційного розвитку методами податкової оптимізації.

Через те, що вищезазначені перешкоди мають місце, в інноваційній сфері виникають такі негативні наслідки як відбувається зниження основних показників

інноваційну діяльності: кількості підприємств, що впроваджують інновації; кількості підприємств, що займаються інноваціями; обсягів реалізованої інноваційної продукції, кількості реалізованих інноваційних видів продукції, кількості організацій, які виконують наукові дослідження та ін. [252; 184].

Такі негативні наслідки неефективності державного регулювання інновацій підтвердилися і в апробованому методичному підході даної дисертації. Зокрема, це простежується в низькому рівні компоненту «Інноваційна діяльність підприємств» ПДРІДП, що стримує загальний рівень потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

На основі виконаної кількісної та якісної оцінки потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств можна зробити висновок про його наявність та необхідність знаходження шляхів щодо його ефективної реалізації. До цієї теми необхідно привернути увагу науковців та органів влади, так як механізм державного регулювання інновацій потребує нагального перегляду, дослідження та пошуку удосконалення реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

Висновки до розділу 2

Аналіз та оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств дали змогу узагальнити такі висновки:

1. Виконано аналіз позицій України за міжнародним рейтингом розвитку інновацій та рейтингом конкурентоспроможності. Визначено що Україна має такі сильні сторони як наявність високого наукового та винахідницького потенціалу; високий рівень вищої освіти; розвиток інформаційно-комунікаційні технологій, а також кількість патентів, винаходів та корисних моделей. Для України слабкими місцями є: інституційне середовище, стан законодавчого забезпечення, венчурний бізнес, недостатній обсяг інвестицій.

За результатами аналізу інноваційної діяльності промислових підприємств України виявлено аспекти, що послаблюють потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, а саме: зменшення кількості підприємств, що впроваджують інновації; здійснення інноваційних витрат переважно за рахунок власних коштів підприємств; зменшення кількості підприємств, що займаються інноваціями. В ході аналізу пільгового оподаткування інноваційної діяльності як непрямого методу державного регулювання було виявлено такі негативні аспекти недостатності державного стимулювання інноваційної діяльності підприємств як: зниження кількості надання податкових пільг, відсутність у податковому законодавстві норм щодо надання податкових пільг саме для інноваційної діяльності. Виявлено наявність потенціалу державного регулювання однак, наразі недостатньо умов для його реалізації.

2. Запропоновано методичний підхід щодо комплексного оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, що полягає у проведенні кількісної та якісної оцінки рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств шляхом розрахунку і шкалування інтегральних показників за кожним із компонентів потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Визначено компоненти потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств: «Інноваційна діяльність підприємств», «Ефективність діяльності підприємств» та «Державне стимулювання підприємств». Обґрунтовано, що запропонований методичний підхід дозволить визначити стан державного регулювання інноваційної діяльності підприємств у динаміці та визначити аспекти державного регулювання, які позитивно або негативно впливають на здійснення інноваційної діяльності підприємствами.

3. Виконано апробацію методичного підходу до оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. За результатами кількісної оцінки компонентів у динаміці за 2011–2019 рр. визначено, всі компоненти мають роки «провалу», значення протягом всього досліджуваного періоду були переважно на середньому рівні, однак за останні роки

спостерігається тенденція до зростання. Найнижчі показники виявилися за компонентом «Інноваційна діяльність підприємств», що свідчить про недостатню державну підтримку. Загальний комплексний показник потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств також має позитивну динаміку, однак значення показників переважно на середньому рівні. На основі розрахованих інтегральних показників за компонентами було такі дестимулюючі чинники як: обмеженість державного фінансування, відсутність стабільного і послідовного надання податкових пільг для інноваційної діяльності, недосконалість нормативно-правового забезпечення щодо державного стимулювання інноваційної діяльності.

Основні висновки, пропозиції та результати досліджень, отримані в даному розділі, опубліковані в роботах [58; 61; 65; 66; 252].

Список використаних джерел у другому розділі [3; 8; 21; 26; 30; 31; 33; 35; 40; 41; 45; 47; 50; 51; 72; 73; 77; 81; 82–84; 92; 94; 98; 101; 104–106; 111; 114; 120; 123; 127; 134; 137; 139–141; 151; 154; 156; 157; 161; 162; 166; 168; 178; 179; 181; 183–185; 188–190; 193–195; 202; 210; 214; 223; 224; 227–229; 232; 241–243; 245; 247; 250; 253; 255; 266; 268; 270; 285; 291; 305; 306; 309.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Розробка методичного підходу до формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств

Досвід високорозвинених країн показав, що розвиток національної економіки на інноваційній основі сприяє підвищенню конкурентоспроможності та зростання рівня добробуту населення. Для цього на державному та регіональному рівнях приймаються відповідні нормативно-правові акти та програми, спрямовані на інноваційний розвиток галузей, сфер діяльності та підприємств, науковці активно займаються розробкою інновацій та рекомендаціями щодо їх успішного впровадження, а підприємці використовують розробки у своїй діяльності. Саме тому країни зацікавлені в підтримці науки та інновацій, стимулюванні їх розвитку.

Однак, для України інноваційний розвиток не став однією з головних характеристик зростання національної економіки. Спостерігалися протягом кількох років і позитивні тенденції, але вони мали переважно тимчасовий характер і змінювалися слабкими зрушеннями в економіці, що характеризує інноваційні процеси в Україні як нестійкі та позбавлені чітких довготермінових стимулів для інноваційної діяльності.

Потенціал економіки та інноваційного розвитку неможливо реалізувати в повній мірі без належного методичного, інформаційно-технічного та фінансового забезпечення. Варто звернути увагу на досвід високорозвинених країн та їх моделей інноваційного розвитку з метою наслідування. Враховуючи ресурсні та національні характеристики України, потрібно створити та дотримуватися власної моделі розвитку, крім того, перейняти деякі аспекти

існуючих, які б знайшли реалізацію в нашій державі. Україна має значний науково-технічний і промисловий потенціал у реалізації інноваційних проектів та реконструкції наукового розвитку [307].

Крім прямих методів державної підтримки інновацій все більшу значимість набирають непрямі методи, зокрема, податкові пільги, застосування яких має переваги, головна з яких – те, що надання пільг потребує значно менше державних коштів, ніж прямі субсидії. Водночас, пільги потребують стабільного податкового законодавства, адміністративних витрат на їх впровадження, моніторингу надання та використання. Враховуючи всі «за» і «проти» пільгового оподаткування інноваційної діяльності, постає сумнів в здатності податкових пільг досягати свого призначення, – стимулювання інноваційної активності [57].

Тому виникає необхідність в оцінці реалізації їх регулятивного потенціалу саме для інноваційної сфери як одного з пріоритетних напрямків економічного розвитку. В Україні на сьогодні не передбачено застосування фіскальних інструментів для стимулювання інноваційної діяльності. Тим не менше, не викликає сумнівів, що Україні потрібно більше уваги приділяти питанню стимулювання інноваційної діяльності [184].

Розробка методичного підходу до формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств дозволить мінімізувати суб'єктивний вплив та дати об'єктивну картину перспектив пільгового оподаткування інноваційної діяльності в Україні.

Для цього, в дослідженні, запропоновано методичний підхід до формування регулятивного потенціалу та ефективності (результативності) впливу пільгового оподаткування на інноваційну діяльність підприємства, який складається із трьох блоків (рис. 3.1).

Відповідно до **БЛОКУ 1** Формування інформаційного простору для визначення структурних складових формування потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств повинно відбуватися на основі критеріїв наявності законодавчого та функціонального забезпечення, готовності

до розвитку інноваційної діяльності, що базується на створених державою мотиваційних передумовах для інноваційного розвитку та наявності потенційних та реальних можливостей для взаємодії держави та підприємств.

Рис. 3.1. Методичний підхід до формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств

Розроблено автором на основі [68]

Провідні країни світу з метою залучення фінансових інвестицій для інноваційної діяльності застосовує широкий перелік регулятивних інструментів інноваційної політики, в тому числі і заходи прямого державного фінансування у вигляді надання грантів, дотацій, субсидій, кредитів. Не меншої популярності набуло застосування податкових стимулів, спеціальних програм підтримки венчурного фінансування, надання державних гарантій [224].

Серед непрямих методів найбільш пріоритетними є податкові пільги на інвестиції, що здійснюються в інноваційну сферу, різноманітні пільги для суб'єктів економічної діяльності, які спеціалізуються на науково-технічних напрямках та законодавчих нормах, які стимулюють науково-дослідну активність. Незважаючи на реформи в українському законодавстві, податкове регулювання і стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів залишається неефективним та діє не в повній мірі.

Доцільно використати такі специфічні інструменти податкового регулювання інноваційної сфери, як застосування прискореної амортизації основних засобів та введення інноваційного податкового кредиту.

Дослідження моделей інноваційного розвитку економіки прогресивних зарубіжних країн та аналіз світового досвіду інноваційної діяльності є необхідним на шляху до активізації інноваційного розвитку. Кожна з країн світу, опираючись на свою інноваційну політику та рівень її реалізації, наслідує свою модель інноваційного розвитку економіки, притаманну саме їй. Залежно від характеру державної інноваційної політики, науковці виділяють такі «три групи країн»: [244]

1) країни, орієнтовані на лідерство в науці, реалізацію великих цільових проектів, що охоплюють всі стадії ЖЦІ, причому значна частка науково-інноваційного потенціалу припадає на виробничо-промисловий комплекс (Великобританія, США, Франція);

2) країни, що створюють сприятливий інноваційний клімат для покращення умов ведення бізнесу та здійснення економічної діяльності (Німеччина, Швеція, Швейцарія);

3) країни, які стимулюють нововведення шляхом розвитку інноваційної структури та опанування досягненнями світового НТП, поєднуючи науку і виробництво (Південна Корея, Японія).

Здійснивши аналіз поняття «потенціал державного регулювання інноваційної діяльності» у попередньому розділі дисертаційної роботи, автор виділяє такі складові цього визначення:

потенціал;

державне регулювання;

інноваційна діяльність підприємств.

Для визначення сукупності принципів, які мають стосуватися потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності розглянемо всі наявні принципи, що вже було визначено в наукових джерелах. Опираючись на виділені складові визначення потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, проведено аналіз сукупності принципів за такими групами: принципи формування, реалізації та оцінювання потенціалу; принципи державного регулювання економіки; принципи державного регулювання господарської діяльності; принципи державного регулювання інноваційної діяльності; принципи державної інноваційної політики; принципи податкового регулювання; принципи інноваційного потенціалу підприємства; принципи інноваційного розвитку підприємства; принципи ведення інноваційної діяльності на підприємстві.

Групування і аналіз вищезначених принципів подано у Додатку П.

Оцінюючи потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств доцільно виділити такі ключові аспекти як формування та реалізація потенціалу.

На основі групування сукупності принципів за складовими визначення потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств та ключовими аспектами вищезначеного потенціалу було сформовано сукупність принципів, що стосуються формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств (табл. 3.1).

Принципи формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств

Потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств	
Принципи формування	Принципи реалізації
Системності: формування відкритої, динамічної імовірнісного характеру системи управління інноваційним розвитком з урахуванням потенціалу державного регулювання	Адаптивності: забезпечення гнучкості створеного механізму державного регулювання відповідно до динаміки внутрішнього і зовнішнього середовища господарюючого суб'єкта
Точності: формування з відповідним ступенем точності показників ресурсів та часу, необхідних для реалізації, а також показників ефективності реалізації	Взаємоузгодженості: відсутність суперечностей між цілями держави, стратегією інноваційного розвитку, маркетинговою орієнтацією та інноваційною діяльністю підприємств
Стабільності: державний вплив на економіку має бути довгостроковим	Зіставності: єдині підходи щодо формування звітних даних за результатами реалізації
Цілеспрямованості: спрямованість на досягнення встановлених державою завдань, які ґрунтуються на цілях соціально-економічного розвитку країни	Саморозвитку: оперативне виявлення перспективних завдань, що виникатимуть на майбутніх етапах розвитку економіки; удосконалення або розробка відповідних методів, інструментів та технологій
Динамічності: необхідність дослідження динаміки показників за визначені періоди, так як об'єкти не залишаються постійними, та змінюються в часі	Результативності: орієнтація на результат, що формується у вигляді цілей
Узгодженості інтересів: урахування інтересів всіх учасників відносин	Контрольованості: необхідність постійного моніторингу й аналізу результатів
Цілісності: потенціал та ефективність його формування і використання мають враховуватись як цілісна система	Наукової обґрунтованості: урахування економічних законів і наукових підходів
Комплексності: методика оцінювання повинна надати можливість комплексно розглядати отримані результати, а також розкривати всі причинно-наслідкові зв'язки окремих елементів системи	Актуалізації: виявлення всіх можливих функцій елементів системи і зв'язків між ними, встановлення їх кількісної та якісної визначеності і свідоме підтримання даних зв'язків для досягнення поставленої перед підприємством мети
Об'єктивності: відображення об'єктивної реальності, достовірна інформація і точні аналітичні розрахунки	Поверненості та прибутковості: передбачає окупність та прибутковість вкладених в інновації коштів, адже інновації є, по суті, ризиковими інвестиціями
Організаційно-правового й економіко-організаційного забезпечення: закріплення у відповідних документах, які регламентують порядок, елементи, механізм реалізації, доцільність державного регулювання	Стимулювання: забезпечення впливу на реалізацію інноваційних процесів на підприємстві, шляхом застосування інструментів податкового регулювання

Згруповано автором за джерелами [10; 42; 59; 87; 97; 102; 115; 130; 144; 150; 173; 215–219; 239; 257; 273]

За визначенням у Академічному словнику української мови, формувати – давати існування чому-небудь; створювати, надаючи якоїсь структури, організації, форми [100, с 466]. Реалізовувати – здійснювати, робити реальним, втілювати що-небудь у життя [100, с 466]. Формуванням є утворення потенціалу, формування його структури, складових. Відображає передумови та середовище державного регулювання інноваційної діяльності. Реалізація – це використання потенціалу, його дія. Виражена у здійсненні процесу регулювання, здійсненні впливу та певний результат від такого впливу, а також діяльність, як об’єкт впливу.

Таким чином, сформовані у табл. 3.1. принципи формування і реалізації потенціалу державного регулювання у подальшому можуть стати складовою концепції державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Наведені принципи дозволили визначити складові формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, що лежать в основі побудови концептуальної схеми запропонованого методичного підходу (рис. 3.2.).

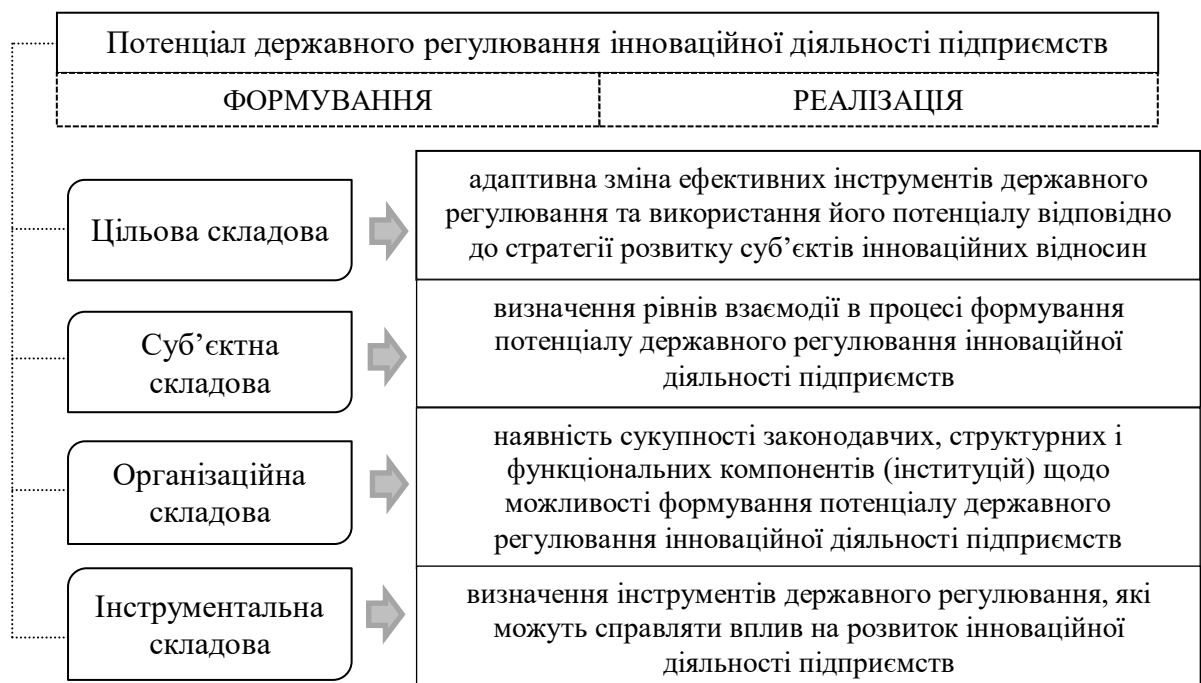

Рис. 3.2. Складові формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств

Розроблено автором на основі [68]

1) Цільова складова відображає мету методичного підходу до формування моделі реалізації потенціалу державного регулювання на інноваційну діяльність підприємств, яка полягає у адаптивній зміні ефективних інструментів державного регулювання та використання його потенціалу відповідно до стратегії інноваційного розвитку держави та підприємства.

2) Суб'єктна складова показує, що розвиток інноваційної діяльності неможливий без співпраці суб'єктів цього процесу. Кожен елемент суб'єктивної складової виступає в якості складової системи інноваційних відносин. Реалізація потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності здійснюється на макро- та мікро рівнях системи інноваційних відносин. Кожен елемент суб'єктивної складової виступає в якості складової цієї системи (рис. 3.3).

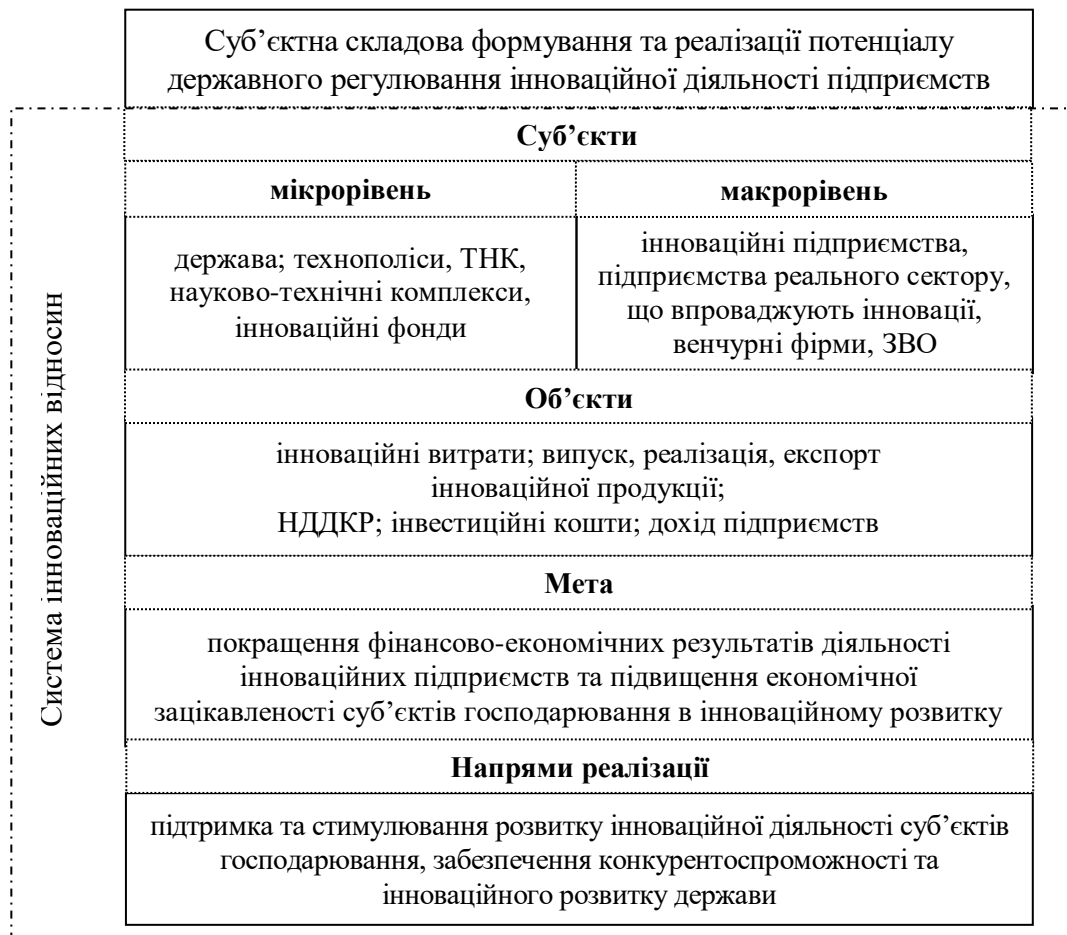

Рис. 3. 3 Суб'єктна складова формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств

Розроблено автором на основі [68]

3) Представлені вище складові потребують законодавчого та нормативного забезпечення, що визначає зміст організаційної складової запропонованого методичного підходу. Елементи організаційної складової формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств спрямовані на забезпечення ефективної взаємодії інституцій державного регулювання у реалізації інноваційного процесу (рис.3.4).

Структура організаційного складової потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств спрямована на забезпечення ефективної взаємодії зазначених вище підсистем у реалізації інноваційного процесу від нових знань до випуску нової конкурентної високотехнологічної продукції або послуги з високою доданою вартістю [224].

Рис. 3.4. Організаційна складова формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств

Джерело: [68]

Історичний розвиток та сучасний стан складових організаційного компонента регулюючого потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності подано в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Характеристика складових організаційного компонента потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств

Складова	Характеристика
Законодавство	<p>Правова інноваційна основа в Україні формується комплексом законів, зокрема: «Про пріоритетні напрямки розвитку інноваційної діяльності в Україні», «Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки», «Про інноваційну діяльність», «Про наукові та науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про наукові парки», «Про індустріальні парки», а також спеціальними законами з підтримки розвитку окремих галузей промисловості (літакобудування, суднобудування, космічної сфери).</p> <p>Чинним законодавством України не передбачено застосування податкового кредиту або спеціального режиму оподаткування для інноваційних підприємств. Хоча перша редакція Закону «Про інноваційну діяльність», прийнятого у 2002 р., містила розд. 5 «Особливості оподаткування та митного регулювання інноваційної діяльності». У даній нормі зазначалось, що 50% податку на додану вартість та 50% податку на дохід підприємств залишались для подальшої діяльності підприємств. Ці кошти нараховувались на спеціальний рахунок та могли бути використані тільки на фінансування інноваційної, науково-технічної діяльності та розширення науково-технологічних та дослідно-експериментальних баз. Крім цього, інноваційні підприємства застосовували прискорену амортизацію основних фондів, а ставка податку на землю для них складала лише 50% від стандартної. Перша редакція закону також передбачала особливості митного регулювання при ввезенні на територію України сировини, обладнання та устаткування, що необхідні для реалізації інноваційних проектів, за умови, що відповідні сировина, обладнання та устаткування не виробляються в Україні. Однак усі ці пільги для інноваційних підприємств було скасовано у 2005 р. з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України» за 2005-2007 роки.</p>
Функціональне забезпечення	<p>З 1992 року в Україні засновано Державний інноваційний фонд, фінансування якого забезпечувалося за рахунок окремих податкових надходжень. У 2000 році цей фонд було ліквідовано і його правонаступником стала Державна інноваційна фінансово-кредитна установа, яка є небанківською фінансовою установою, що підпорядкована Міністерству економічного розвитку і торгівлі України. Її діяльність спрямовується на здійснення фінансової підтримки суб'єктів господарювання різних форм власності. За весь період існування установи нею було підтримано 40 інвестиційних проектів на загальну суму близько 200 млн. доларів США.</p>

Продовження таблиці 3.2

Складова	Характеристика
	<p>Протягом останніх двох років з метою підготовки та прийняття виважених рішень щодо інноваційного розвитку держави при Кабінеті Міністрів України утворено ряд консультативно-дорадчих органів.</p> <p>Так, 11 жовтня 2016 року було створено Національний комітет з промислового розвитку головною метою якого є надання рекомендацій з трансформації економіки України із сировинно-орієнтованої на високотехнологічну індустріальну модель шляхом запровадження ефективних інструментів реалізації промислово-інноваційної політики. Цей комітет має закласти основи інституційного відновлення вітчизняного виробництва через формування ланцюгів доданої вартості, що передбачає зміну підходів до впровадження інновацій та здійснення інвестиційної діяльності. Згідно з Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» 5 квітня 2017 року при Кабінеті Міністрів України утворено Національну раду України з питань розвитку науки і технологій, завданням якої є формування та реалізація єдиної державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності. 25 жовтня 2017 року з метою розроблення, організації, координації та впровадження заходів, механізмів та умов для інноваційного розвитку національної економіки, створення інноваційної інфраструктури та впровадження реформ у сфері інноваційної діяльності при Кабінеті Міністрів України утворено Раду з розвитку інновацій. Однак діяльність консультативно-дорадчих органів поки здійснюється нескоординовано і надто повільно, тож до цього часу вони мало впливають на активізацію та виваженість рішень Уряду України щодо інноваційного розвитку</p>
Організаційна структура	<p>Система управління національною інноваційною системою сьогодні не є цілісною і розподілена між Міністерством освіти і науки України (координує підсистеми: освіта, генерації знань та, частково, інноваційна інфраструктура: діяльність наукових та технологічних парків) та Міністерством економічного розвитку і торгівлі України (координує підсистеми: виробництво та, частково, інноваційну інфраструктуру: діяльність індустріальних парків). Крім того Міністерство економічного розвитку і торгівлі України реалізує інвестиційну політику та веде реєстр інвестиційних проектів, а Міністерство освіти і науки України, яке реалізує інноваційну політику, веде реєстр інноваційних проектів. В 2018 році обидва міністерства поглибили співпрацю у напрямі інноваційного розвитку України, зокрема, через підписання протоколу про розподіл обов'язків у цій сфері.</p>
Освіта	<p>Високий рівень освіти, особливо, зі STEM спеціальностей, є визначальним для розбудови наукового та інноваційного потенціалу держави. Готувати майбутніх інноваторів потрібно зі школи, тому вкрай важливим є забезпечення діяльності наукових ліцеїв, впровадження спеціалізованих дисциплін у загальноосвітніх школах, ознайомлення школярів з діяльністю інноваційних підприємств та проведення цільових позашкільних заходів. Позитивну роль у цьому напрямі відіграє Мала академія наук України, діяльність якої відбувається згідно з Законом України "Про наукову і науково-технічну діяльність". Разом з цим, неприпустимим є пониження рівня викладання природничих і математичних дисциплін у школі.</p>

Продовження таблиці 3.2

Складова	Характеристика
	<p>У системі вищої освіти посилюються диспропорції у підготовці фахівців. В Україні щорічно за бюджетні кошти готують спеціалістів у сфері економіки і права втричі більше, ніж фахівців з природничих та фізико-математичних наук, які здатних генерувати нові знання, продукувати, адаптувати та використовувати передові технології, забезпечуючи інноваційний розвиток економіки. Причиною для цього є низький попит в Україні на фахівців з технічних спеціальностей через що молодь обирає освіту у сфері, де легше знайти працевлаштування. Тому конкурси на вступ до закладів вищої освіти на економічні та юридичні спеціальності є набагато вищими за конкурси на технічні спеціальності. Крім того, значна частина підготовлених спеціалістів технологічно орієнтованих професій не працює за фахом. У сфері вищої освіти назріла потреба розробити ефективну систему фінансування, яка буде спрямована на забезпечення належної якості підготовки фахівців та фінансування наукових досліджень у вищій школі. Доступ до навчання навичкам, потрібним для здійснення інноваційної діяльності, має отримати кожен науковець. Окрім включення відповідних курсів до програм їхньої підготовки, а також створення профільних магістерських програм, в тому числі як програм другої вищої освіти, необхідно також забезпечити можливості здобуття неформальної та інформальної освіти. В Україні не здійснюється підготовка за рахунок державного замовлення фахівців у галузі інноваційного менеджменту та менеджменту інтелектуальної власності для забезпечення діяльності підрозділів з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності установ бюджетної сфери: закладів вищої освіти, наукових установ, системи охорони здоров'я, оборони за заочною формою навчання через отримання другої вищої освіти.</p>
Генерація знань	<p>Історично в Україні наукові дослідження зосереджені переважно в інститутах Національної академії наук України та національних галузевих академій наук. Значно менша частина ресурсів виділяється на розвиток наукових досліджень в університетах. Зокрема, університетська наука має лише конкурсне бюджетне фінансування на умовах підтримки порівняно короткострокових 2 - 3-річних наукових тем. Частка університетів коливається навколо позначки 10 відсотків загальнодержавних видатків на науку. Як результат, у 2017 році витрати на здійснення наукової діяльності у всіх вітчизняних закладах вищої освіти становили всього лише близько 15 мільйонів євро. Законом України «Про наукову та науково-технічну діяльність» передбачено сформулювати засади державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності та визначити пріоритетні напрями розвитку науки і техніки, а також засади їх реалізації. Така формула діяльності потребує на державному рівні забезпечити спрямованість науки на вирішення потреб держави та реалізацію законів України «Про розвиток пріоритетних напрямів науки і техніки» та "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні". Позитивним та невідкладним кроком у цьому напрямі має стати створення та діяльність Національного фонду досліджень України. Також науковим установам і закладам вищої освіти необхідно створити умови для повноцінного використання можливостей з отримання доходів від своєї діяльності</p>

Продовження таблиці 3.2

Складова	Характеристика
Інноваційна інфраструктура	<p>Технопарки існують і в Україні. Чинний Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» прийнятий ще у 1999 році та визначив спеціальний режим інноваційної діяльності як правовий режим, який передбачає надання державної підтримки щодо стимулювання діяльності технологічних парків, їх учасників та спільних підприємств при реалізації проектів за пріоритетними напрямками діяльності технологічних парків.</p> <p>Найбільш сприятливою для розвитку технопарків була саме перша редакція Закону «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків», яка передбачала звільнення технопарків, їх учасників, спільних та дочірніх підприємств від податку на додану вартість та прибуток, отриманий від виконання інноваційних проектів. Збережені кошти зараховувались на спеціальний рахунок та могли бути використані лише на фінансування інноваційної діяльності. До того ж вказані суб'єкти за передбачених умов були звільнені від сплати збору до Державного інноваційного фонду та користувались особливим порядком митного регулювання при ввезенні на територію України необхідних сировини, обладнання та устаткування. Проте, оскільки на початку нового тисячоліття технопарки були новим явищем для України, і, як у всього нового, у них були не тільки прихильники, але і супротивники, які категорично заперечували можливість і доцільність існування технопарків в Україні, яких не переконав ні світовий досвід, ні результати діяльності вітчизняних технопарків. Так, у 2005 р. із прийняттям Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2005 рік” та деяких інших законодавчих актів України» більшість названих преференцій було скасовано</p>

Сформовано автором за джерелами [219; 222– 227; 279; 277; 302]

На сьогоднішній день організаційний компонент потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств функціонує неефективно та характеризується значними проблемами, пов'язаними з регуляторною дією законодавства в інноваційній сфері України, а саме [224]:

відсутність довгострокових програм розвитку заснованої на науці та інноваціях національної економіки;

відсутність чітко скоординованої співпраці органів державної влади, направленої на досягнення інноваційного розвитку в країні;

невиконання законодавчо затверджених механізмів реалізації пріоритетів інноваційної діяльності та пріоритетів розвитку науки і техніки;

відсутність в законодавстві України бюджетних та податкових інструментів підтримки інноваційної діяльності, прийнятих, зокрема, в державах-членах Євросоюзу;

невідповідність законодавства в сфері інтелектуальної власності міжнародним правовим нормам та слабкий рівень захищеності прав інтелектуальної власності;

нерозвиненість інноваційної інфраструктури (дослідницьких університетів, технопарків, наукових парків, кластерів, високотехнологічних інноваційних підприємств, інноваційних бізнес-інкубаторів, венчурних фондів);

відсутність ефективних механізмів комерціалізації результатів завершених науково-технічних розробок, що призводить до втрати державою щорічно значних бюджетних надходжень;

низький рівень активності інноваційної діяльності суб'єктів підприємницької діяльності;

недостатня готовність технологічних рішень для їх впровадження бізнесом;

нерозвиненість механізмів створення розробок, орієнтованих на практичне застосування, та моніторингу їх використання у виробництві;

відсутність механізмів сприяння співпраці університетів та наукових інститутів з підприємствами;

низький рівень інноваційної та виконавчої культури, незабезпечення виконання законів та порушення вимог законодавства;

відсутність механізмів державної підтримки закордонного патентування винаходів створених за рахунок державних коштів [224].

На регіональному рівні проблемою є неефективність механізму координації дій між органами місцевого самоврядування, державними органами управління, приватним бізнесом, закладами вищої освіти, науковими установами. Незважаючи на незначну активність Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України щодо підготовки інноваційних стратегій розумної спеціалізації в контексті політики

регіонального розвитку, результативність такої діяльності поки обмежується вивченням іноземного досвіду та обговоренням із зацікавленими сторонами необхідності впровадження принципів розумної спеціалізації для розвитку окремих регіонів України.

Додаткову складність завданню врегулювати та забезпечити ефективну взаємодію всіх складових організаційного компонента регулюючого потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності додає динамічність цієї системи.

Разом з інноваційним розвитком з'являється новий тип виробництва. Передбачити його розвиток повною мірою неможливо, бо з кожним роком арсенал можливостей доповнюється завдяки все новим і новим інноваційним технологіям. Крім того, дуже гострим є питання направлення значних ресурсів держави на підвищення її обороноздатності.

4) Інструментальна складова містить вибір усіх можливих ефективних та практичних інструментів державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, що можуть бути використані в національній інноваційній системі та набувають поширення на сучасному етапі розвитку інноваційної економіки країни в цілому.

Особливості та аспекти реалізації податкових інструментів регулювання регламентовано чинною законодавчою базою. Законодавче забезпечення в інноваційній діяльності держава здійснює шляхом реалізації інноваційної політики.

Застосування інструментів державного регулювання є однією з передумов розвитку інноваційної діяльності. За формою впливу на інноваційну діяльність держава застосовує прямі та непрямі методи, в рамках яких інструменти розподілені за певними класифікаційними ознаками.

Відповідно до **БЛОКУ 2** запропонованого методичного підходу доцільно розглянути процес прийняття управлінських рішень щодо реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності шляхом формування

трьохкомпонентної моделі реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств (рис. 3.5).

Підсумовуючи вищезазначену модель та виходячи із наведеного в методичного підходу щодо формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств можна сформулювати його компоненти: доцільність результативність та ефективність.

Рис. 3.5. Трьохкомпонентна модель реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств

Розроблено автором на основі [68]

Автором пропонується послідовність процедури оцінки реалізації потенціалу державного регулювання і прийняття рішень за її результатами за такими етапами [34; 68]:

Етап 1 – оцінка доцільності запровадження інструментів державного регулювання. Оцінюється бюджетна спроможність впровадження та надання таких інструментів як передумови державного регулювання інноваційної діяльності, що дозволить провести подальшу оцінку результативності та ефективності запроваджених податкових пільг.

Етап 2 – оцінка результативності застосування інструментів державного регулювання, що виражається у досягненні передбачуваних цільових результатів, для забезпечення яких було застосовано інструменти державного регулювання. В зв'язку із вищезазначеним, виникають певні складності щодо коректного кількісного вираження і вимірювання результатів за допомогою показників, які мають можливість повно і точно визначити цілі впровадження інструментів регулювання, а також достатності чи недостатності досягнутих результатів. Якщо результат від запровадження та застосування інструментів відсутній або має негативний, дестимулюючий результат, то приймається рішення про скасування або перегляд напряму та зміна спрямованості інструментів регулювання. За умови достатності показника результативності проводиться оцінка ефективності.

Етап 3 – оцінка ефективності результатів: якщо її рівень відповідає прийнятному, нормативному, то дія інструменту регулювання продовжується на наступний період. Якщо рівень ефективності нижче прийнятного, нормативного, приймається рішення про скасування надання інструментів або їх потрібно трансформувати. Потрібно розуміти доцільність з погляду прийнятної витратності досягнення певного очікуваного і (або) запланованого результату (результатів), тобто співвідношення результату з витратами на його забезпечення.

Відповідно до **БЛОКУ 3** запропонованого методичного підходу пропонується здійснювати визначення ефективного інструменту державного регулювання інноваційної діяльності підприємств відповідно до потенційних та реальних можливостей суб'єктів інноваційних відносин.

Інноваційний процес як об'єкт державного регулювання складається з декількох взаємозалежних послідовних стадій, що утворюють його життєвий цикл. Через залежності характеру інноваційних витрат від стадії інноваційного процесу. Оскільки втримування цих стадій по-різному, цілком очевидно, що й інтенсивність, і методи державної підтримки інновацій повинні та їх

інтенсивність повинні бути розподілені за етапами життєвого циклу інновацій, причому для кожного з етапів характерний свій набір мотиваційних механізмів.

Як зазначалося в інструментальній перспективі вибір інструмента податкового регулювання багато в чому залежать від об'єкта інноваційного розвитку та фази життєвого циклу інноваційної діяльності. Відповідно до запропонованого методичного підходу доцільно вибрати інструмент, який буде оптимальним з урахуванням існуючих умов:

наявність законодавчого та організаційного забезпечення впровадження такого інструменту;

готовність до розвитку та мотиваційна зацікавленість підприємств до здійснення інноваційної діяльності;

можливість реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, що виражається у доцільному запровадженні інструментів регулювання та досягненні ними результативності та ефективності.

Отже, загальний зміст методичного підходу до формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств полягає в тому, що підприємство проводить оцінку можливостей та перспектив використання податкових пільг для стимулювання та розвитку інноваційної діяльності відповідно до його кількісних та якісних параметрів.

Отже, податкові стимули НДДКР в зарубіжних країнах є одним з найпопулярніших інструментів інвестиційно-інноваційної політики. Вони спрямовані, з одного боку, на стимулювання інноваційних процесів і капіталовкладень, а з іншого – на створення сприятливих економічних умов та соціально-політичної клімату для науково-технічного розвитку.

Таким чином, побудовано методичний підхід до формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств відповідно до принципів та перспектив, що становлять його функціональну та організаційну структуру.

3.2. Оцінка компонентів реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств

Оскільки інноваційна діяльність є важливим аспектом розвитку для держави, така діяльність потребує державної підтримки на всіх рівнях, особливо її потребують підприємства, в діяльності яких найбільшу частку здійснення інноваційних витрат становлять витрати за рахунок власних коштів. Поряд із цією ситуацією показники державного фінансування інноваційної діяльності недостатні, крім того держава фінансує у більшій мірі підприємства, котрі знаходяться у державній власності.

Результативність застосування інструментів державного регулювання в сфері інноваційної діяльності потребує теоретичного обґрунтування принципів реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Виходячи зі специфіки реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, принципи застосування інструментів державного регулювання в інноваційній діяльності є похідними від загальноствановлених принципів державного регулювання, принципів податкового регулювання, принципів реалізації інноваційної політики і базових принципів ведення інноваційної діяльності на підприємстві. Групування сукупності принципів що стосуються реалізації потенціалу державного регулювання в інноваційній діяльності підприємств.

Автором дисертації вважає обґрунтованим виділення серед сукупності принципів формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств саме принцип стимулювання як головного напрямку здійснення заходів державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання саме щодо інноваційної сфери, розвиток якої потребує державного стимулювання і підтримки [228; 240; 257].

Деякі з принципів у вищенаведених групах співпадають за своїм змістом, що так чи інакше стосується процесу досягнення певного результату

регулювання, тому їх можна згрупувати за регулятивною ознакою. Решта ж принципів різняться між іншими групами внаслідок специфіки механізмів, в які вони входять, тому можна їх об'єднати в специфічні (які відображають певні аспекти, пов'язані з особливостями проведення фінансової, податкової та інноваційної політики) [66].

Принцип стимулювання цілком можна вважати основним принципом реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, так як потенціал – це здатність впливати та досягати результату. Такий потенціал виражається у здатності податкових пільг регулювати інноваційну діяльність, тобто впливати на результати та процес цієї діяльності шляхом здійснення стимулювання. Результатом державного регулювання саме інноваційної діяльності є стимулювання розробки і впровадження інновацій на підприємствах, збільшення інноваційних витрат у виробництві, а також збільшення обсягів реалізації інноваційної продукції на вітчизняному ринку, а у подальшому – і на міжнародному.

Автор вважає, що наявність потенційного стимулюючого впливу мають найбільше непрямі методи державного регулювання, особливо, якщо брати до уваги зарубіжний досвід. Саме такий інструмент непрямого впливу як податкові пільги має потенціал до впливу на посилення активізації інноваційної діяльності, шляхом полегшення умов ведення діяльності та мотиваційного елементу для підприємства.

Зважаючи на актуальність досягнення таких стратегічних цілей державного розвитку як збільшення обсягу податкових надходжень до державного бюджету та зниження рівня витрат державного бюджету та інноваційних витрат підприємств, а також підвищення показників ефективності інноваційної діяльності підприємств, виникає необхідність в оцінці реалізації потенціалу державного регулювання саме для інноваційної сфери як одного з пріоритетних напрямків економічного розвитку [60].

Оцінка реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств здійснюється на основі компонент доцільності,

результативності та ефективності застосування інструментів державного регулювання, а саме – податкових пільг в інноваційній діяльності підприємств.

Критеріями оцінки доцільності пільгового оподаткування є економічна доцільність їх призначення та бюджетна спроможність їх введення.

Держава намагається досягти та притримуватися високих темпів економічного зростання, що є головною метою. Тому стимулювання науки та інновацій пріоритетним завданням, застосування стимулів повинно позитивно впливати на підвищення рівня інноваційної активності суб'єктів господарювання. Стимулювання інноваційної діяльності в майбутньому призведе до збільшення податкових надходжень, що також передбачає безпосередню державну зацікавленість. Активізація інноваційної діяльності вітчизняних підприємств гарантуватиме збільшення доходів та прибутків не тільки платників податків, а й держави [31].

Доцільність пільгового оподаткування відображається у дотриманні оптимального рівня фінансових втрат державного бюджету на законодавче впровадження і реалізацію податкових пільг на практиці. Необхідно провести детальну оцінку наслідків від запровадження та функціонування податкових пільг в інноваційній діяльності з метою встановлення оптимальних для фінансових можливостей країни вартісних пропорцій розподілу фінансових ресурсів держави. Зазначимо, що дослідження доцільності пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств потребує урахування економічних чинників впливу та вартісних показників, а рекомендації щодо удосконалення державного регулювання інноваційної діяльності підприємств повинні бути достатньо аргументованими, оскільки вони повинні відображати та базуватися на реальній економічній ситуації в країні [141].

Оцінюючи доцільність запроваджених податкових пільг в інноваційній діяльності підприємств вважаємо за доцільне обрати для розгляду такий критерій як бюджетна спроможність щодо надання податкових пільг, що являє собою ситуацію, коли витрати на запровадження податкових пільг та витрати доходу бюджету від надання пільг є некритичними для держави, з розрахунку

на майбутні результати від використання таких податкових пільг, коли втрати внаслідок запровадження пільгового оподаткування окупаються збільшенням доходів бюджету внаслідок розвитку інноваційної діяльності [31].

Обсяг втрат бюджету, а також витрат держави внаслідок запровадження податкових пільг може стати неабияким ускладненням для фінансових ресурсів держави. Окрім позитивних наслідків запровадження податкових пільг, їх не прорахований розподіл може значно скоротити базу оподаткування, також порушується принцип справедливості, оскільки податкове навантаження переміщується на прибуткові підприємства, що не користуються пільгами. Крім того, з огляду на сьогоднішні умови їх надання, функціонуючі податкові пільги можуть призвести до значного деформування умов вільної конкуренції [31].

Тому необхідно провести докладний аналіз перспектив застосування податкових пільг, так як пільги для держави є несплаченими податками [31].

Для первинної оцінки доцільності пільгового оподаткування розглянемо співвідношення обсягів податкових надходжень до бюджету та обсягів наданих податкових пільг, подане на рис. 3.6.

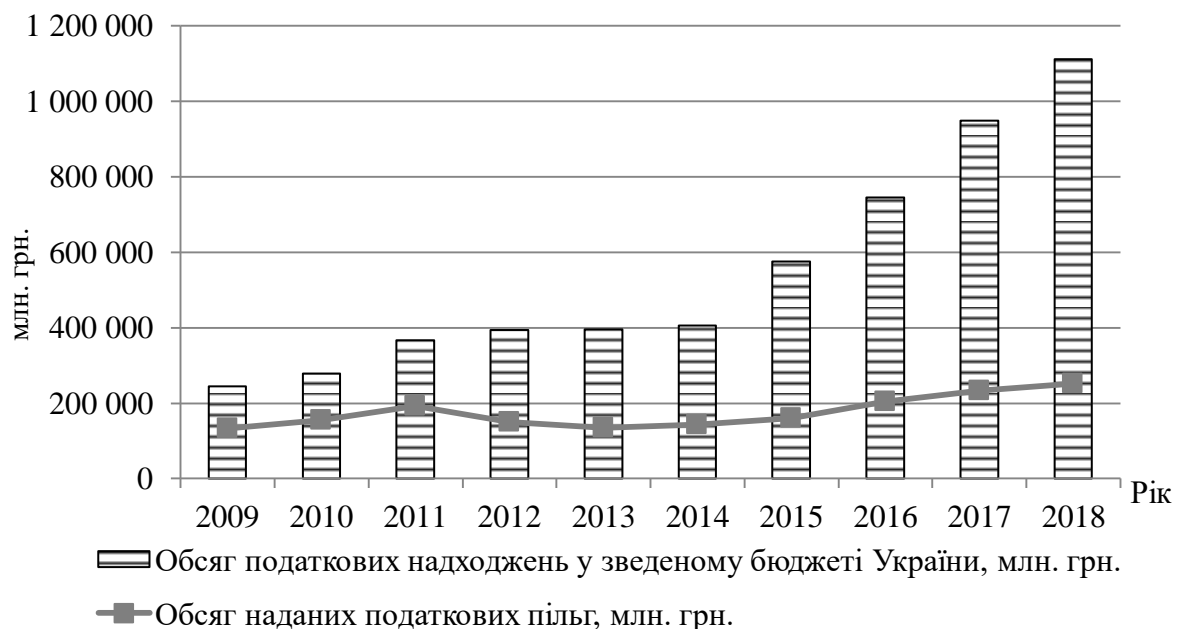

Рис. 3.6. Динаміка обсягів податкових надходжень та наданих податкових пільг у зведеному бюджеті України, 2009–2018 рр.

Джерело: [31]

За рис. 3.7. спостерігаємо, що на даний час держава фінансово спроможна надавати податкові пільги в тій кількості і при тих умовах, які існують на сьогоднішній час. Так, порівнюючи динаміку зростання податкових надходжень та наданих податкових пільг протягом досліджуваного періоду, спостерігаємо, що податкові надходження значно зросли, в той час, як обсяг податкових пільг не змінився. Це свідчить скоріше про незначну увагу держави до податкових пільг як стимулятору розвитку інновацій, ніж про ефективну податкову політику.

Крім того, виходячи із зростаючої динаміки податкових надходжень та значному їх переважанні над обсягами витрат на впровадження податкових пільг вважаємо за доцільне їх подальший перегляд та збільшення їх кількості саме для інноваційної діяльності з метою стимулювання інноваційної активності вітчизняних підприємств.

Спрогнозуємо обсяг втрачених доходів бюджету у вигляді наданих податкових пільг за допомогою трендового аналізу, як наступну складову оцінки доцільності пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств.

Це дасть змогу обґрунтувати необхідність перегляду умов надання податкових пільг на сьогоднішній час з метою запровадження більшої кількості податкових пільг саме для інноваційних галузей та для інноваційної діяльності, котру здійснюють підприємства загалом.

Допоміжні розрахунки для характеристик моделей прогнозу наведено у Додатку Р. Побудовані трендові моделі залежності обсягу доходів Зведеного бюджету від зміни обсягів податкових надходжень та обсягів наданих податкових пільг подано у Додатку С. Даний прогноз виконувався за допомогою середовища Excel Microsoft.

За допомогою регресійної лінійної моделі було здійснено прогноз обсягів доходів Зведеного бюджету з урахуванням зміни обсягу податкових надходжень та обсягу наданих податкових пільг за період з 2010 по 2022 рр. та зображено на рис. 3.7. та рис. 3.8.

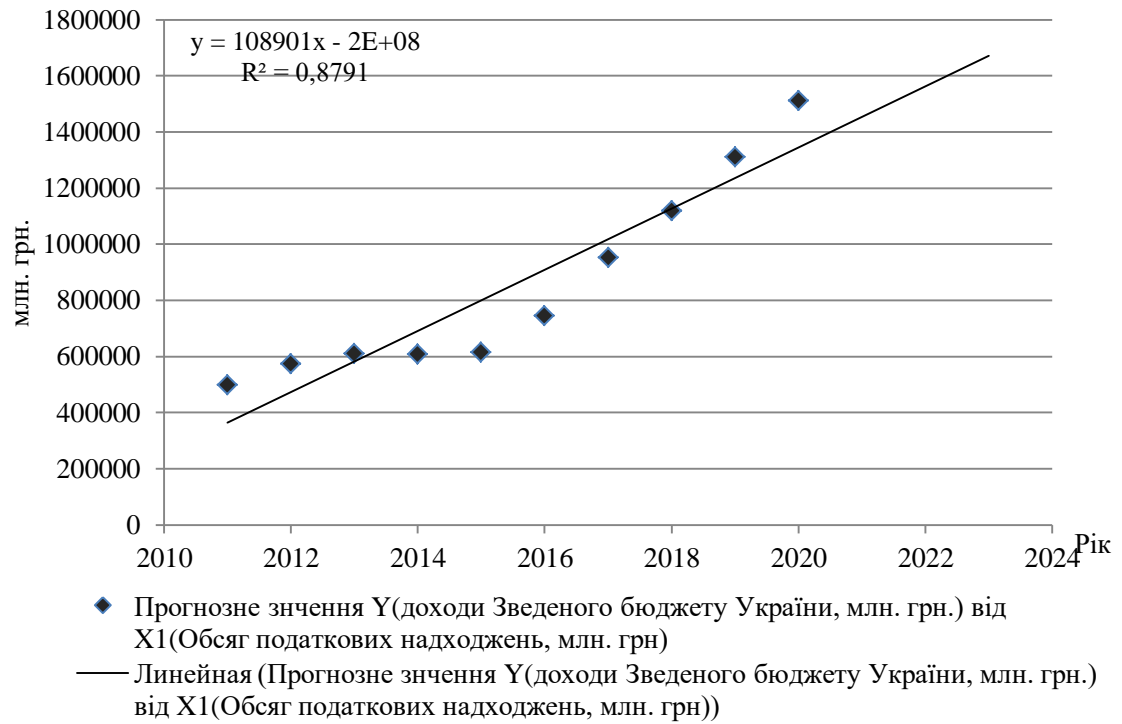

Рис. 3.7. Прогноз обсягів доходів Зведеного бюджету в залежності від зміни обсягів податкових надходжень, 2010–2023 рр.

Розраховано автором на основі [101; 204]

Рис. 3.8. Прогноз обсягів доходів Зведеного бюджету в залежності від зміни обсягів податкових пільг, що є втратами доходів бюджету, 2010–2023 рр.

Розраховано автором на основі [101; 204]

Позитивним фактом слід відзначити те, що прогнозовані втрати доходів бюджету внаслідок застосування податкових пільг хоч і високі, проте, ймовірно, матимуть тенденцію до зниження відповідно до розрахунків, починаючи з 2024 року – 693,9 млн. грн.. [31]. Проведений регресійний аналіз підтверджує факт неналежної уваги до податкових пільг. Як бачимо, незважаючи на те, що пільги є втраченими доходами бюджету, такі втрати є незначними, порівняно з податковими надходженнями, які зростають щороку. У випадку, коли держава стимулює інноваційну діяльність шляхом надання податкових стимулів, такі надходження зростають за рахунок інтенсифікації інноваційної діяльності, підвищення прибутку підприємств і, як наслідок – збільшення обсягів сплачених податків. Тому, можна зробити висновок, що при ефективній реалізації держави свого регулятивного потенціалу, втрати бюджету від надання пільг «перекриваються» збільшенням податкових надходжень.

Посилаючись на думку науковців, результативність пільгового оподаткування інноваційної діяльності – ступінь впливу податкових пільг як інструменту податкового регулювання на результати діяльності підприємства, в цьому разі – підвищення його інноваційної активності [111; 113].

Таке визначення підсумовує, що результативність є складовим елементом регулятивного потенціалу пільгового оподаткування, який виражається у тому, яким чином і якою мірою податкові пільги виступають у ролі інструменту реалізації регулятивної функції податків. Регулятивний потенціал податкових пільг становить сукупність усіх наявних (передбачених чинним законодавством) засобів та можливостей свідомої реалізації призначення податкових пільг як інструмента податкового регулювання [108; 163].

Аналізуючи визначення результативності та регулятивного потенціалу, спостерігаємо схожі аспекти, такі як «досягнення цілей» або «досягнення певного запланованого результату». Тому виникає завдання правильного кількісного вираження і вимірювання результативності податкових пільг як

складової оцінки регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності.

Результативність податкової пільги означає досягнення передбачуваних цілей, виражених в цільових результатах, для забезпечення яких ця пільга була встановлена [163].

З огляду на цільову спрямованість інноваційних пільг, основними критеріями їх результативності є істотність для платників податків (значимість як джерела фінансування інноваційних витрат) і підвищення інноваційної активності

Як уже зазначалося, результати пільгового оподаткування інноваційної діяльності мають задовольняти інтереси держави та суб'єктів господарювання. Стимулювання інноваційної діяльності має відношення до збільшення доходів держави через певний проміжок часу, так як окупність інноваційних проектів має часовий лаг.

Тому доходи держави завдяки наданню пільг суб'єктам інноваційної діяльності будуть зростати за рахунок збільшення податкових надходжень цих же суб'єктів господарювання, так як успішна інноваційна діяльність супроводжується оновленням виробництва і збільшенням прибутку. Тому можна вважати, що результатом від стимулювання інноваційної діяльності буде збільшення податкових надходжень у майбутньому.

Розгляд результативності надання податкових пільг в інноваційній діяльності оцінимо за допомогою певних взаємозв'язків, задля об'єктивної оцінки з точки зору перспектив реформування механізму державного регулювання інноваційної діяльності. Запропоновано оцінку результативності пільгового оподаткування в сфері інновацій проводити за допомогою показника еластичності.

Оскільки еластичність – величина безмірна та не залежить від одиниць вимірювання, її розраховуємо за формулами (3.1), (3.2) [31; 93]:

$$E_{\text{пн}} = \frac{\Delta \text{пн}}{\text{пн}} : \frac{\Delta \text{пп}}{\text{пп}} = \frac{\Delta \text{пн}}{\Delta \text{пп}} \times \frac{\text{пп}}{\text{пн}}, \quad (3.1)$$

$$E_{\text{пн}} = \frac{\% \Delta \text{ПН}}{\% \Delta \text{ПП}}, \quad (3.2)$$

де ПП – обсяги податкових пільг у вартісному виразі, грн;

ПН – обсяги податкових надходжень, грн.

Податкові надходження можна вважати еластичними, якщо відсоткова зміна податкових пільгових преференцій спричинює відносно більшу (стрімку) відсоткову зміну обсягів податкових надходжень до бюджету (за абсолютними величинами), тобто $E_{\text{пн}} > 1$, то податкові надходження вважаються еластичними [31].

Розрахунок еластичності подано у Додатку Т Динаміка показника еластичності податкових надходжень від податкових пільг за період 2010-2018 рр. подано на рис. 3.9.

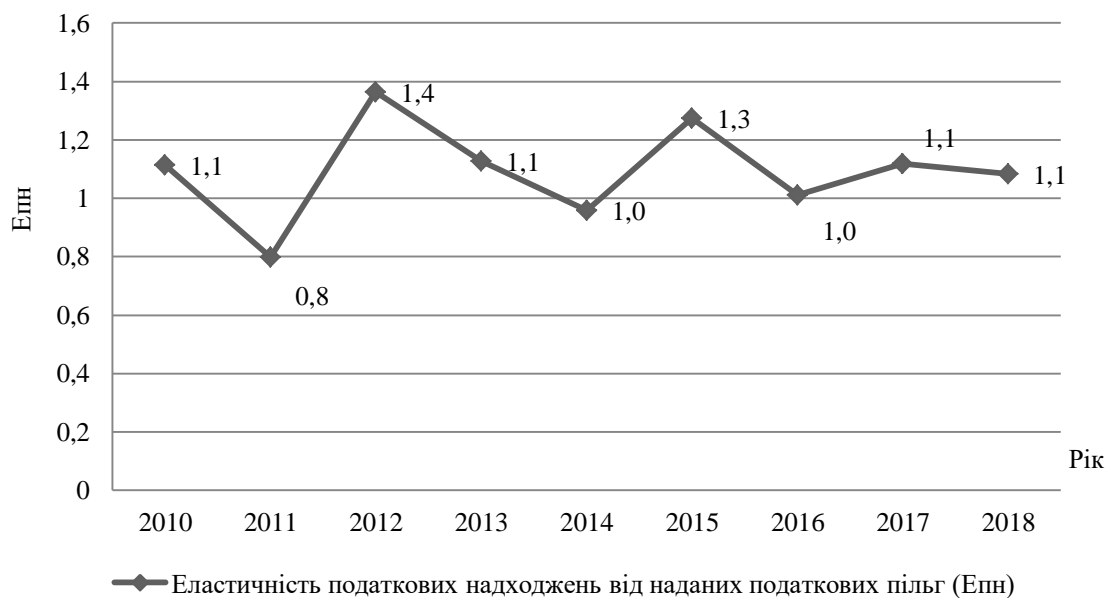

Рис. 3.9. Динаміка еластичності податкових надходжень від наданих податкових пільг, 2010-2018 рр.

Розраховано автором на основі [101; 204]

Виходячи із даних на рис. 3.10., майже за весь досліджуваний період показник еластичності більший за одиницю (за винятком 2011 р. та 2014 р. – в

цей період відбувалася інвентаризація пільг із подальшим скороченням їх кількості у наступних роках, а також редакції Податкового кодексу України).

Спостерігається позитивна тенденція, податкові надходження є еластичними і такий показник за досліджуваний період є відносно стабільним. Таким чином, зміна податкових пільг цілком може призвести до зростання податкових надходжень, податкові пільги можуть позитивно впливати на формування податкових надходжень що є підтвердженням результативності надання податкових пільг для держави.

З точки зору оцінки результативності податкових пільг в інноваційній діяльності підприємств, інтерес для підприємства становить підвищення рівня інноваційної діяльності та збільшення доходів. Тому доцільно детальніше дослідити показник важливості податкових пільг для платників податків – суб'єктів інноваційної діяльності. Так як податкові пільги є свого роду інвестиціями держави в інноваційний розвиток, так як за своєю суттю, податкові пільги дозволяють зменшити податкові зобов'язання платника і таке зменшення є сумою вивільнених фінансових коштів підприємства, які підприємство повинне було б сплатити, та замість цього – може вкласти ці кошти в реінвестування виробництва.

Отже, показником результативності податкових пільг в інноваційній діяльності підприємства, виходячи із інтересів платника податку, пропонується коефіцієнт результативності, який представляє собою співвідношення зміни приросту витрат підприємств на інновації за рахунок власних коштів та суми наданих податкових пільг (3.3).

$$P = \frac{\Delta VI_{\text{в.к.}}}{\Delta \text{ПП}}, \quad (3.3)$$

де $\Delta \text{ПП}$ – темп росту обсягів наданих податкових пільг, грн;

$\Delta VI_{\text{в.к.}}$ – темп росту витрат на інновації за рахунок власних коштів підприємства, грн.

До розподілу методів та інструментів податкового стимулювання за етапами інноваційного процесу автором пропонується така ознака як напрям інноваційних витрат, мотивуючи це тим, що частина науковців, крім полегшення податкового тягаря до шляхів податкового стимулювання в інноваційній діяльності відносять саме збільшення обсягу інноваційних витрат. З цією метою сформовано матрицю результативності, зображену на рис. 3.10.

Δ ПП \ Δ ВІвк	Δ ВІвк < 1	Δ ВІвк = 1	Δ ВІвк > 1
Δ ПП < 1	1 Δ ВІвк < 1 Δ ПП < 1	2 Δ ВІвк = 1 Δ ПП < 1	3 Δ ВІвк > 1 Δ ПП < 1
Δ ПП = 1	4 Δ ВІвк < 1 Δ ПП = 1	5 Δ ВІвк = 1 Δ ПП = 1	6 Δ ВІвк > 1 Δ ПП = 1
Δ ПП > 1	7 Δ ВІвк < 1 Δ ПП > 1	8 Δ ВІвк = 1 Δ ПП > 1	9 Δ ВІвк > 1 Δ ПП > 1

Рис. 3. 10. Матриця граничних значень показника результативності пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств

Сформовано автором на основі [48; 277]

Для чіткого позиціонування підприємств в квадрантах матриці встановлено можливі межі варіювання значень аналітичних показників під час їх співвідношення (3.4) [48; 61; 277]:

$$P_{\text{ппі}} = \left\{ \begin{array}{l} 1 > \Delta \text{ВІвк} \geq 1 \\ 1 > \Delta \text{ПП} \geq 1 \end{array} \right\}, \quad (3.4)$$

де $P_{\text{ппі}}$ – рівень результативності пільгового оподаткування інноваційної діяльності, при якому дані аналітичні показники набувають визначених значень;

Δ ВІвк – темп росту витрат на інновації за рахунок власник коштів підприємств;

Δ ПП – темп росту обсягів наданих податкових пільг.

Кизим М. О. та Касьянова Л. В. зазначають, що стимулювання інноваційної діяльності за допомогою пільгового оподаткування відбувається способом полегшення тягаря інноваційних витрат, залежно від етапу життєвого циклу інновацій та від суб'єкта інноваційного процесу У своєму дослідженні науковці стверджують, що мотиваційна складова державної підтримки інновацій буде мати результат при підтримці найбільш витратних стадій життєвого циклу інновацій [131].

На основі розрахунку показника результативності податкових пільг як інструменту державного регулювання можна робити припущення про величину стимулюючого впливу пільгового оподаткування як компонента реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Співвідношення приросту витрат на інновації за рахунок власних коштів підприємств та наданих податкових пільг на певному етапі ЖЦІ, що виражається як певна величина рівня результативності надання податкових пільг зображене на рис. 3.11.

ΔВІвк \ ΔПП		ΔВІвк < 1	ΔВІвк = 1	ΔВІвк > 1
		Етап життєвого циклу інновацій		
ΔПП < 1	рівень результативності надання податкових пільг в інноваційній діяльності підприємств	Етап спаду достатній рівень результативності	Етап ДКР недостатній рівень результативності	Етап впровадження низький рівень результативності
ΔПП = 1		Етап уповільнення зростання низький рівень результативності	Етап виробництва середній рівень результативності	Етап фундаментальних НДР недостатній рівень результативності
ΔПП > 1		Етап переходу від прикладних ДКР до НДР достатній рівень результативності	Етап переходу від впровадження до зростання високий рівень результативності	Етап зростання високий рівень результативності

Рис. 3.11. Значення рівнів результативності пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств у квадрантах матриці

Сформовано автором на основі [131; 277]

В ході формування та розподілу значень рівнів результативності пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств у квадрантах матриці автором було взято не тільки «класичні» етапи ЖЦІ, а й стадії переходу від одного етапу ЖЦІ до іншого, це дозволить більш детально розглянути специфіку інноваційного виробництва та визначити більш точно рівень результативності інструментів регулювання..

Центральним квадрантом матриці є квадрант 5, позиціонування в якому свідчить про стійкий рівень стимулювання витрат на інноваційну діяльність/ Така ситуація властива підприємству на етапі промислового виробництва продукції та яке вже має результати інноваційної діяльності. Тобто інноваційна продукція адаптована до потреб ринку та знаходиться на фазі дифузії. Результативність інноваційної діяльності знаходиться на середньому рівні [48].

Квадрант 1. Свідчить про достатній рівень результативності пільгового оподаткування. Показники надання пільг та витрати на інновації зменшуються. Така ситуація характерна на етапі спаду. Підприємство поступово починає втрачати прибутки, тому на цьому етапі доцільно паралельний запуск нового інноваційного циклу з або принципово новою, або удосконаленою продукцією.

Квадрант 2. Витрати на інновації стабільні, в той час, як надання податкових пільг зменшується. Недостатній рівень результативності податкових пільг. Характерно для етапу дослідно-конструкторських, коли підприємство збільшує витрати на випробування, впровадження і просування інноваційної продукції, проведення маркетингових досліджень. На цьому етапі ще діє пряме державне фінансування.

Квадрант 3. Пільгове оподаткування інноваційної діяльності є низькорезультативним. Зростання витрат на інновації та зменшення податкових пільг. Така ситуація відбувається на етапі впровадження інновації, в момент інноваційного лагу. В цей період підприємство здійснює найбільший обсяг інноваційних витрат – на придбання машин, обладнання та інших основних засобів, виробництво, збут, удосконалення інноваційної продукції.

Квадрант 4. Результативність пільгового оподаткування інноваційної діяльності має достатній рівень. Такий результат припадає на стадію уповільнення зростання. В такій ситуації використовуються податкові пільги на реінвестування прибутку.

Квадрант 6. Результативність пільгового оподаткування має недостатній рівень. Податкові пільги залишаються стабільними, в той час, як витрати на інновації зростають. Характерно для етапу перехідного етапу від прикладних НДР до етапу ДКР. Відбувається стимулювання комерціалізації інновацій, в той час, як зростають витрати на випробування, впровадження і просування інноваційної продукції, а прибутку підприємство майже не отримує.

Квадрант 7. Результативність пільгового оподаткування інноваційної діяльності будівельного підприємства знаходиться на достатньому рівні. Це відбувається через те, що витрати на інновації підприємство зменшує, що свідчить про незначну необхідність здійснення таких витрат. Характерно для стадії зростання, в момент повернення інвестицій та зростання прибутку підприємства. Відбувається податкове стимулювання накопичень та реінвестувань в подальший процес.

Квадрант 8. Результативність пільгового оподаткування має високий рівень. Зростання податкового стимулювання при стабільних інноваційних витратах. Така ситуація відбувається на етапі дослідно-конструкторських робіт, якщо говорити точніше – на виході інновацій, у випадку, коли крім прямого державного фінансування підключається податкове стимулювання комерціалізації інновацій.

Квадрант 9. Найкращий з можливих варіантів. Високий рівень, витрати та надання податкових пільг зростають. Відбувається на границі двох етапів – впровадження та зростання, в період дії інноваційного лагу. Застосовується поєднання інструментів стимулювання – податкове стимулювання комерціалізації інновацій та податкове стимулювання накопичень реінвестицій в подальший розвиток.

Розрахунок показника рівня результативності надання податкових пільг за кожним окремим етапом ЖЦІ надає змогу виявити на якому етапі виникає найбільша необхідність у державному стимулюванні. Так як кожен етап ЖЦІ характеризується певним видом інноваційних витрат та застосовуваним інструментом стимулювання, показник результативності дозволяє оцінити тенденції співвідношення витрати-надані пільги та прийняти рішення щодо ефективного застосування інструментів державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

Згідно з оцінкою реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, необхідними умовами подальшої оцінки ефективності запроваджених та наданих податкових пільг в інноваційній діяльності є:

позитивна тенденція компоненту результативності (наявність результату від надання податкових пільг);

відповідність поставленим цілям інноваційної та податкової політики держави (державні стратегії розвитку, інноваційне законодавство, інноваційна модель, пріоритетні напрямки тощо);

виправданість здійснених фінансових витрат держави (доцільність впровадження податкових пільг);

наявність позитивного зарубіжного досвіду.

Автор погоджується з визначенням Майбурова І. під ефективністю податкової пільги потрібно розуміти досягнення запланованого результату з доцільним урахуванням затрат на таке досягнення або ж – співвідношення результату до витрат на його досягнення [166].

Огляд економічних досліджень, спрямованих на оцінку ефективності пільгового оподаткування, дозволяє виділити п'ять основних підходів [34; 45; 74; 90; 109; 137; 221]:

1) оглядовий метод – допомагає визначити відносну важливість різних факторів для впровадження податкових пільг у національній економіці, проте цей метод є неточним. Оскільки вибірки, які застосовуються для огляду,

містять дані виключно по підприємствам, що отримують податкові пільги, точність значною мірою залежить від зміщення вибірки. З іншого боку, слабким місцем є систематичні помилки у відповідях респондентів, оскільки платники податків, як правило, бажають отримувати більше податкових пільг і цей факт прямо впливає на їх поведінку;

2) тематичні дослідження – зміст таких досліджень зводиться до детального вивчення однієї або кількох програм податкових пільг, але результати цих досліджень важко узагальнити з метою отримання комплексної оцінки ефективності системи податкових пільг;

3) економетричні методи – найбільш популярні методи дослідження ефективності податкових пільг. Вони дозволяють здійснити вимірювання ефектів податкових пільг на економічне зростання. Проте такі дослідження часто не в змозі контролювати інші важливі чинники, наприклад якість державних послуг. Серйозним недоліком економетричних методів є неможливість оцінювання ефективності податкових пільг на рівні конкретних підприємств у зв'язку з тим, що емпіричні дані, як правило, є конфіденційною інформацією. Тому для аналізу використовуються в основному макропоказники. Це може призвести до неточності оцінювання як у бік недооцінки, так і в бік переоцінки реального ефекту податкових пільг через проблему ендогенності;

4) моделі загальної рівноваги – моделі, в основу яких покладені комплексні структурні взаємодії між економічними змінними, але вони вимагають великих обсягів даних, складного моделювання та значних обсягів обчислень. Крім того, мультіваріативний, взаємопов'язаний характер моделі робить її надзвичайно чутливою до припущень стосовно значень параметрів. Складність цього підходу значно ускладнює його адаптацію до унікального характеру податкової системи кожної окремої країни;

5) симуляційні моделі – моделі, які застосовуються, в основному, для порівняння податкового тягаря, а не для оцінки стимулів, що виникають

внаслідок надання податкових пільг. Даний підхід теж є доволі складним, але вимагає менше даних.

Таким чином, на сьогодні не існує єдиного підходу до оцінки ефективності надання податкових пільг як інструменту державного регулювання. Крім того, проведення оцінки ефективності має деякі обмеження через брак офіційних статистичних даних та недоступність інформації, джерелом якої можуть виступати тільки безпосередньо окремі підприємства, що здійснюють інноваційну діяльність. Разом із тим, у випадку надання податкових пільг широкому колу суб'єктів господарювання обробка інформації представляє значні складності.

В багатьох наукових працях описано методичні підходи до оцінки ефективності надання податкових пільг, а також проблеми практичного застосування таких підходів [33].

Незважаючи на значний потенціал державного регулювання інноваційної діяльності, кількісно визначити його результати достатньо складно. До сих пір ні в теорії інноваційної діяльності, ні в податковій теорії не було сформовано загально визнаних підходів до оцінки ефективності податкових методів стимулювання інноваційної діяльності підприємств.

Іванов Ю. Б. зазначає, що при наданні податкових пільг в податковому регулюванні необхідно враховувати інтереси як держави, так і інтереси платників податків.

Реалізація потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності здійснюється на макро- та мікро рівнях. Доцільно розподілити ці рівні реалізації за ознаками суб'єкта регулюючого впливу та цілі регулювання [108].

Так, суб'єктами регулюючого впливу на макрорівні виступають але у межах країни) суб'єктами виступають технопарки, технополіси, ТНК, науково-технічні комплекси, інноваційні фонди. [111, с. 48].

На мікрорівні суб'єктами виступають інноваційні підприємства, підприємства реального сектору, що впроваджують інновації, науково-дослідні організації, венчурні фірми, університети. [111, с. 48].

Що стосується напрямків реалізації цілей регулювання, то на макрорівні – це стимулювання і підтримка пріоритетних видів діяльності, зокрема – інноваційної. Цілі регулювання, які потрібно досягнути засобами податкового стимулювання є покращення фінансово-економічних результатів діяльності інноваційних підприємств та підвищення економічної зацікавленості суб'єктів господарювання в інноваційному розвитку [57].

Таким чином, оцінка ефективності пільгового оподаткування може бути здійсненою, аналогічно до потенціалу державного регулювання – поділяється за показниками оцінки на зовнішню (макрорівень) та внутрішню (мікрорівень) ефективність.

Вибір показників оцінки ефективності пільгового оподаткування інноваційної діяльності було обрано на основі дослідження [108; 111; 167], з урахуванням цілей, суб'єктів та напрямів реалізації державного регулювання. Так як сутність податкових пільг полягає у зменшенні розміру податкового зобов'язання або повному звільненню від сплати податку, показники пільгового оподаткування мають тісний зв'язок із показниками оподаткування та податкового навантаження [57].

Зовнішня ефективність (макрорівень) може бути оціненою за допомогою співвідношення рівня податкових надходжень до бюджету до обсягів наданих податкових пільг або ж – втрат доходів бюджету в наслідок надання податкових пільг. Ефективність пільгового оподаткування, з огляду на інтереси та потреби держави виражається у оптимальному співвіднесенні надходжень та витрат [57].

Внутрішня ефективність (мікрорівень) визначається шляхом аналізу впливу інструментів податкового стимулювання на результати діяльності суб'єктів інноваційної діяльності, зокрема на впровадження інновацій, обсяги реалізованої інноваційної продукції, динаміку прибутку, оновлення основних виробничих фондів, нарощування капіталу.

Оцінювання ефективності на мікрорівні проводять на основі статистичних даних, даних податкової звітності інноваційних підприємств,

звітності про інноваційну діяльність промислових підприємств, звітності про суму задекларованих податкових пільг тощо.

Ефективність застосування податкових пільг в інноваційній діяльності підприємства визначається за такими показниками [59; 167]:

1) Коефіцієнт ефективності оподаткування у звітному періоді надає загальну характеристику обраної інноваційним підприємством податкової політики. Ріст цього показника у динаміці відображає сприятливу тенденцію збільшення чистого прибутку при незмінних або зменшених податкових платах. Можливий інший сценарій зростання даного коефіцієнту, пов'язаний з випереджуваним зростанням чистого прибутку підприємства по відношенню до сплачених податків. Відображає відношення чистого прибутку підприємства до загального розміру всіх сплачених податків:

$$K_{\text{еф.оп.}} = \frac{\text{ЧП}}{\Sigma \text{ПН}}, \quad (3.5)$$

де ЧП – чистий прибуток підприємства;

ΣПН – загальний розмір всіх сплачених податків.

2) Коефіцієнт ефективності використання податкових пільг підприємством надає загальну кількісну характеристику застосовуваних податкових пільг. Для підприємства, що здійснює інноваційну діяльність є сприятливим, коли даний показник наближений до 1. Визначає ефективність використання підприємством передбачених законодавством податкових пільг. Розраховується відношенням загального розміру податкових пільг до суми податкових пільг та планових податкових платежів

$$K_{\text{ПП}} = \frac{\Sigma \text{ПП}}{\Sigma \text{ПП} + \text{ПН}}, \quad (3.6)$$

де ΣПП – сума використаних податкових пільг;

ПН – загальний розмір всіх сплачених податків.

3) Коефіцієнт пільгового оподаткування, який відображає відношення чистого прибутку до суми податкових пільг заключає в собі сукупність загальних показників ефективності податкового стимулювання та дає результат впливу податкових пільг на виручку, собівартість реалізованої продукції та балансовий прибуток. Інтегративні властивості цього коефіцієнта роблять його придатним його динаміку для аналізу ефективності надання податкових пільг підприємствам, що здійснюють інноваційну діяльність. Визначається відношенням використаних податкових пільг до виручки (чистого прибутку, валового доходу) (3.7):

$$K_{ПО} = \frac{\Sigma ПП}{Q \text{ (ЧП,ВД)}} \quad , \quad (3.7)$$

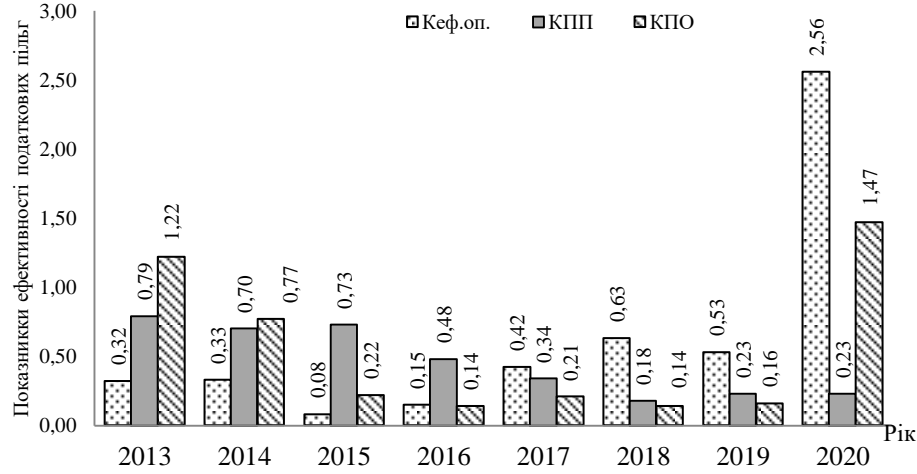
де $\Sigma ПП$ – сума використаних податкових пільг;

$Q \text{ (ЧП,ВД)}_i$ – розмір виручки (чистого прибутку, валового доходу).

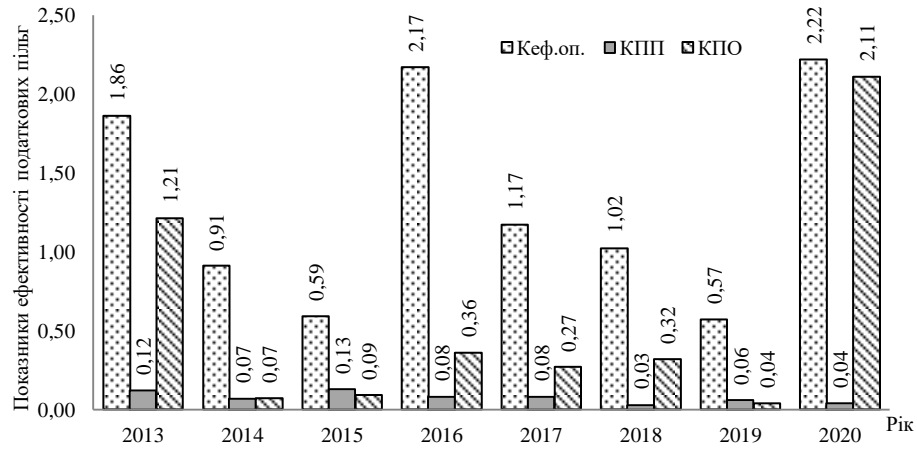
Далі виконаємо оцінку ефективності пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств. Здійснивши аналіз існуючих наукових методів щодо оцінки ефективності податкових пільг, врахувавши всі переваги та недоліки проаналізованих вище наукових підходів, автор дисертації обрав у якості методу оцінки компоненту ефективності моделі реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, розглянутий вище метод оцінки ефективності застосування податкових пільг підприємствами. Доцільно провести оцінку податкових пільг саме на мікро рівні, так як це дасть змогу визначити ступінь важливості податкових пільг безпосередньо для суб'єктів інноваційної діяльності та визначити характер використання підприємствами вивільнених фінансових коштів у вигляді податкових пільг.

Проміжні розрахунки показників ефективності пільгового оподаткування інноваційної діяльності приведено у Додатку У. Динаміка показників ефективності пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств, розподіленім за видами економічної діяльності, які входять до стратегічних пріоритетів інноваційної діяльності за період 2013-2020 рр. наведено на рис. 3.12.

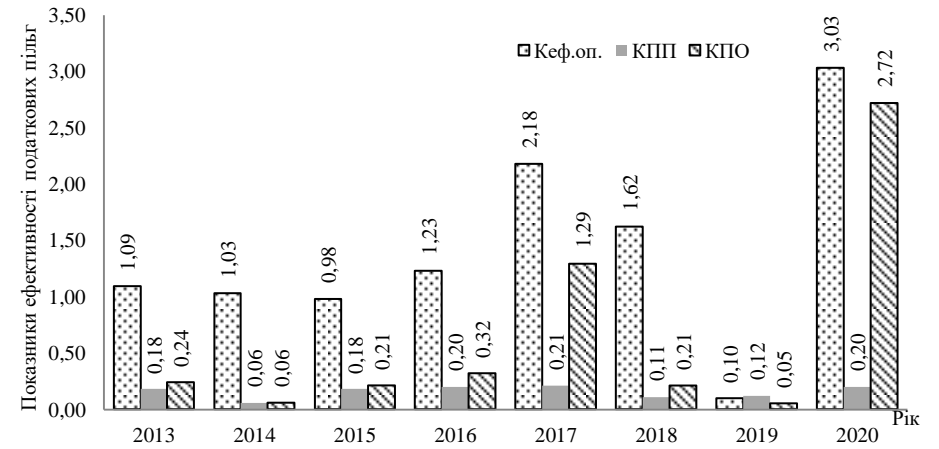
Сільське господарство, лісове господарство, рибне господарство

Постачання електроенергії, пару та кондиціонованого повітря

Водопостачання; каналізація, поводження з відходами

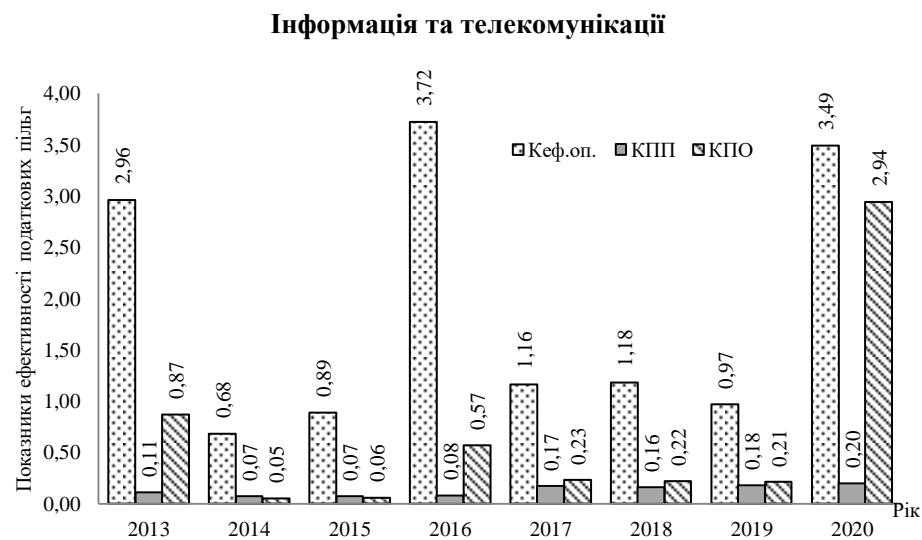

Рис. 3.12. Динаміка показників ефективності пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств у розрізі видів економічної діяльності, 2013-2020 рр.

Розраховано автором на основі [101; 204]

Проведений узагальнюючий аналіз стану пільгового оподаткування інноваційної діяльності показав низький рівень ефективності податкових пільг, спричинений недоліками в механізмі пільгового оподаткування та неповноти досліджень. Перспективним вважається продовження досліджень потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств з обґрунтування доцільності впровадження та поглибленою оцінкою ефективності надання податкових пільг [60; 167].

Необхідний моніторинг діючої системи податкових пільг з метою оптимізації системи пільгового оподаткування, надання пільг окремим галузям та орієнтацію на стимулювання промисловості через стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності. Важливим напрямком є оцінювання ефективності податкових пільг в рамках вдосконалення державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

3.3. Методичне забезпечення ефективності реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств

Сутність потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності полягає у здійсненні стимулюючого впливу на інноваційну діяльність підприємств, що нерозривно пов'язане з реалізацією принципу стимулювання.

Результатами стимулювання для інноваційної діяльності підприємств є [104; 153]:

підвищення рівня інноваційної активності підприємств (впровадження інноваційної продукції та технологій на підприємстві, збільшення обсягів здійснюваних інноваційних витрат, реалізації інноваційної продукції);

забезпечення гарантій для інвесторів, збільшення притоку інвестиційних коштів в реалізацію інноваційних проектів;

збільшення обсягів постачання сировини, устаткування, науково-дослідницького обладнання тощо.

Результати стимулювання інновацій на державному рівні повинні відповідати цілям державної інноваційної політики в досягненні інноваційного та технічного розвитку країни, таким як [21]:

зростання конкурентоспроможності вітчизняної продукції на ринку інновацій шляхом забезпечення правових, економічних та організаційних умов інноваційної діяльності;

розвиток та раціональне розміщення науково-технічного потенціалу, формування його структури;

вирішення стратегічних завдань соціально-економічного розвитку економіки країни.

Таким чином, процес стимулювання та державної підтримки інновацій відображає потенціал держави у регулюванні інноваційної діяльності.

Будь-яка країна для досягнення високої конкурентоспроможності та значного рівня розвитку інновацій, науки і техніки, повинна спрямовувати зусилля на ефективне сприяння активізації сфери інновацій. Реалізація механізму державного регулювання інновацій виражається у розробці та впровадженні програм інноваційного розвитку, законодавчих норм, регламентуючих підтримку наукової та інноваційної діяльності. Співпраця науковців, вчених та суб'єктів господарської діяльності, симбіоз науки і виробництва є трендом для країн світу та активно пропагується спрямованість на прогрес економіки.

Розвиток економіки країни зі спрямованістю на інноваційне виробництво, як показує досвід розвинених країн світу, основі сприяє підвищенню конкурентоспроможності та зростання рівня добробуту населення. Для цього на державному та місцевому рівнях приймаються відповідні нормативно-правові акти та програми, спрямовані на інноваційний розвиток галузей, сфер діяльності та підприємств, науковці активно займаються розробкою інновацій

та рекомендаціями щодо їх успішного впровадження, а підприємці використовують розробки у своїй діяльності [244].

Саме тому країни зацікавлені в підтримці науки та інновацій, стимулюванні їх розвитку.

Наразі для економіки України немає достатньо можливостей сприяння розвитку інноваційної діяльності, що є ключовою характеристикою зростання національної економіки. Спостерігалися протягом кількох років і позитивні тенденції, зокрема, було розглянуто чимало законопроектів щодо надання пільгових умов для реалізації інноваційних проектів. Однак, вони не знайшли своєї реалізації на практиці, мали переважно тимчасовий характер, в економіці спостерігалися лише слабкі зрушення, що характеризує інноваційні процеси в Україні як нестійкі та позбавлені чітких довготермінових стимулів для інноваційної діяльності [244].

Здійснивши оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств можемо зазначити, за останні роки він тримався середнього рівня, тобто не має належної реалізації. Найнижче значення потенціалу було за компонентом ефективності діяльності підприємств, що вже може являтися наслідком недостатності та неефективності застосування засобів державного регулювання інновацій.

Так основними аспектами низької реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств є [225]:

- 1) Незавершеність та безсистемність законодавчого забезпечення. На даний час в Україні спостерігається відсутність довгострокових програм розвитку національної економіки, в тому числі й інноваційного. Також спостерігається невідповідність законодавства в сфері інтелектуальної власності міжнародним правовим нормам та слабкий рівень захищеності прав на нематеріальні активи. Спостерігається невиконання визначених законодавством механізмів реалізації пріоритетів інноваційної діяльності та пріоритетів розвитку науки і техніки, відсутність в законодавстві України

фінансових, кредитних, податкових інструментів підтримки інноваційної діяльності, прийнятих, зокрема, в державах-членах ЄС [224].

2) Низька ефективність функціонально-організаційного середовища. Діяльність таких консультативно-дорадчих органів як Державна інноваційна фінансово-кредитна установа, Національна рада України з питань розвитку науки і технологій, Раду з розвитку інновацій є здійснюється нескоординованою, впровадження заходів, механізмів та умов для інноваційного розвитку національної економіки, створення інноваційної інфраструктури та впровадження реформ у сфері інноваційної діяльності здійснюється надто повільно та мало впливає на активізацію інноваційного розвитку.

3) Відсутність законодавчого закріплення надання податкових пільг як інструментів непрямого впливу на інноваційну діяльність підприємств. Значну кількість податкових пільг інноваційного спрямування, в тому числі – в рамках спеціального режиму стимулювання діяльності технопарків спочатку було призупинено, а потім скасовано, відсутність у Податковому кодексі України норм, які б мали зв'язок з інноваційною діяльністю, визначали порядок та умови надання податкових пільг для інноваційної діяльності, визначення термінологічного апарату за темою інноваційних відносин. Відсутність порядку обліку отримання суб'єктами інноваційної діяльності податкових пільг, моніторингу використання податкових пільг підприємствами, врахування та нормативне зазначення пільг як втрачених доходів бюджету [224].

4) Недостатнє державне фінансування інноваційної діяльності. Наразі спостерігається зменшення обсягів фінансування інноваційної діяльності, крім того, державою здебільшого фінансуються проекти глобального характеру, в рамках стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, держава підтримує інноваційні підприємства, які знаходяться у її власності. Щодо підприємств реального сектору економіки та молодих інноваційних компаній, підприємств, які вносять розробки та удосконалення у своє виробництво – вони

змушені покладатися на власні сили, за останні 5 років обсяг інноваційних витрат, здійснених за власні кошти підприємств у середньому становить 86%.

До основних напрямів та механізмів активізації інноваційного розвитку в національних умовах, використовуючи світовий досвід інноваційних перетворень, Україні доцільно запровадити [244]:

ефективну інноваційну політику з урахуванням стратегічних цілей держави для забезпечення реалізації інноваційної моделі розвитку;

розробку законодавчих та нормативно-правових механізмів управління інноваціями та національної системи впровадження науково-технічних досягнень завдяки механізму створення та реалізації науково-технічних програм;

розвиток фондів державного венчурного капіталу та венчурного бізнесу, інноваційних структур регіонального типу і створення пільгових умов для їх функціонування;

створення механізму взаємодії бізнесу, науки і влади, що передбачає формування і розвиток розгалуженої системи інституційних утворень; активізація процесу кластерного підходу до реалізації інноваційної діяльності.

Реалізація цих пропозицій створить реальні можливості для розвитку і використання в національній економіці країни комплексних технологічних систем із розгалуженою структурою фінансування, що мають докорінно змінити технологічний уклад економіки:

1) створення стимулів та інфраструктури розвитку національної інноваційної системи;

2) розробка механізмів залучення фінансових ресурсів; введення пільгового оподаткування інноваційних видів діяльності;

3) активізація змін в інституційній сфері, пов'язаних зі створенням інноваційних підприємств і венчурного капіталу;

4) розробка національної стратегії трансферу технологій, що мінімізують трансакційні витрати агентів ринку і органів управління всіх рівнів.

Застосування механізму державного регулювання інноваційної діяльності потребує детального аналізу на предмет доцільності його застосування, виявлення його переваг та недоліків, розмежування сфер застосування, розробки заходів щодо удосконалення.

Результати дослідження вітчизняної та зарубіжної практики державного стимулювання інновацій надають змогу стверджувати, що регулятивний потенціал відповідних інструментів державного регулювання в Україні використовується недостатньо.

Підтвердженням цього є низька ефективність запроваджених та застосовуваних податкових пільг в інноваційній діяльності, хоча показники доцільності та результативності податкових пільг в інноваційній діяльності показали позитивну тенденцію. Це означає, що державне регулювання інноваційної діяльності підприємств має потенціал, який необхідно підвищувати. Підвищення ефективності реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств можливе тільки при наявності дієвих та науково обґрунтованих інструментів державного регулювання.

У дослідженні автором пропонується послідовність процедури обґрунтування вибору інструмента державного регулювання інноваційної діяльності (рис. 3.13).

Відповідно до запропонованої процедури пропонується здійснювати визначення ефективного інструменту державного регулювання інноваційної діяльності підприємств відповідно до потенційних та реальних можливостей суб'єктів відносин, рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, а також до оцінки компонент моделі реалізації потенціалу – доцільності, результативності та ефективності діючих інструментів державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

Мета введення державою інструментів регулювання для інноваційної діяльності в глобальному вигляді виражається у стимулюванні інноваційного розвитку.

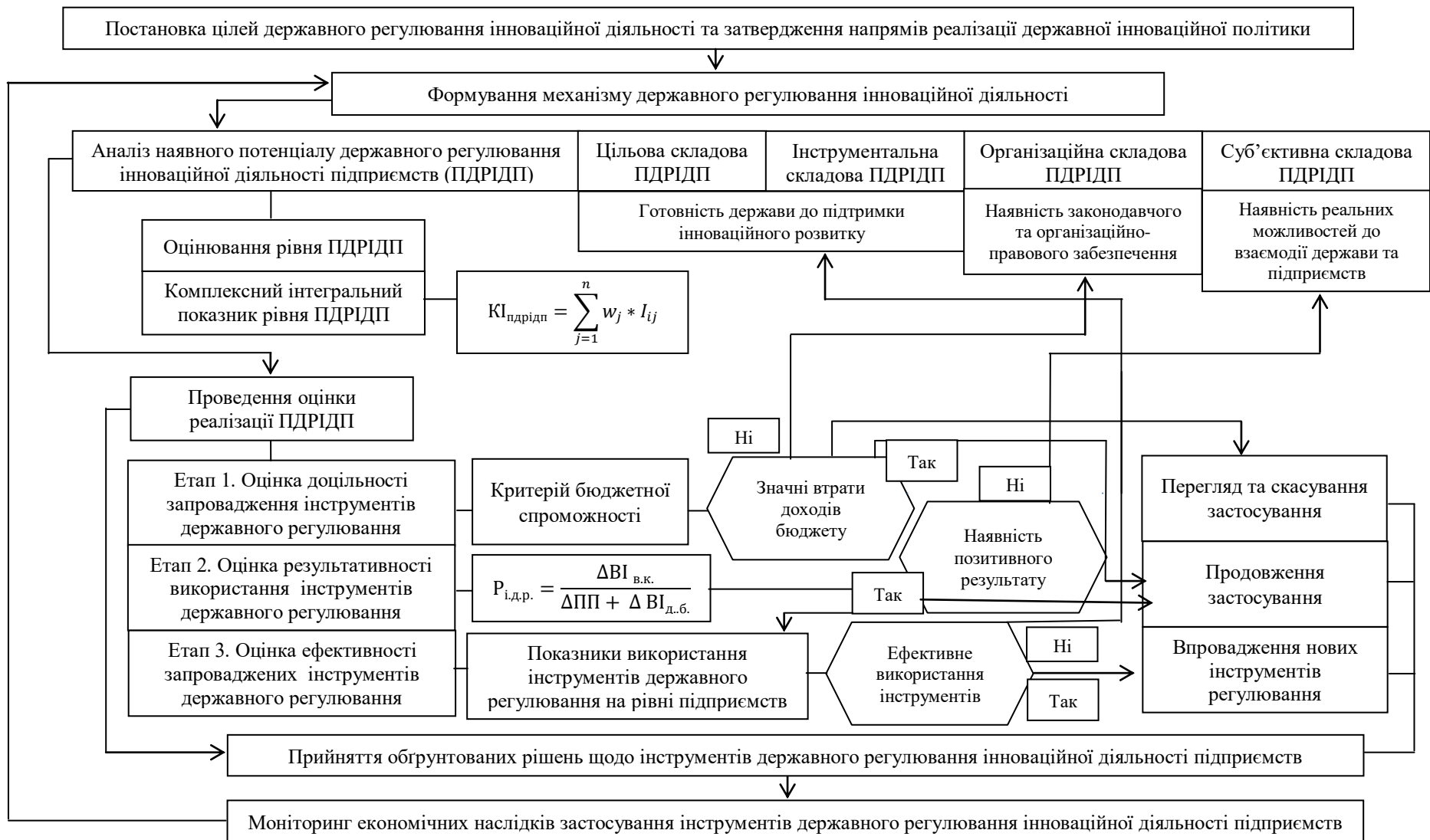

Рис. 3.13. Процедура обґрунтування впровадження інструментів державного регулювання інноваційної діяльності
Розроблено автором

З урахуванням зазначеного, та зважаючи на результати оцінювання рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. можна надати загальні рекомендації щодо кола важелів, які сприятимуть поліпшенню рівня інноваційності економіки України в сучасних умовах економічної кризи, нестачі бюджетних ресурсів та низького рівня розвитку інноваційної діяльності.

Розвиток інновацій відбувається за рахунок інтенсифікації інноваційної діяльності, розширення виробництва інноваційної продукції, підтримці просування наукових досліджень і розробок, а також зростання ефективності і якості наукових досліджень та інновацій, розширення попиту на результати наукових досліджень та інноваційної діяльності. Стимулювання інноваційної діяльності виходить із сутності податкових пільг, яка головним чином полягає у зниженні за певних умов податкового тягаря за окремими видами податків для певних категорій платників. Таке зниження спонукає платників більш активно займатися певними видами економічної діяльності або спрямовувати вивільнені кошти на певні інвестиційні проекти, наприклад стимулювання реінвестицій прибутку в інноваційний процес [18; 23].

В інноваційній сфері науковці [163; 164] виділяють такий напрямок стимулюючого впливу пільгового оподаткування на результати інноваційної діяльності як зниження наукового та інноваційного продукту (робіт, послуг) за рахунок зниження податкової складової в їх ціні, що призводить до таких стимулюючих результатів як [64; 163; 164]:

розширення попиту на наукову та інноваційну продукцію;

створення стимул-реакцій для розширення попиту на наукові дослідження. Такі заходи стимулювання, завдяки підвищенню рівня попиту, дозволять розширити можливості проведення наукових досліджень та створенню інноваційної продукції [64];

створення стимул-реакцій для інвестування в науку і інноваційну сферу. Зниження ціни товарів (робіт, послуг) за рахунок зменшення в їх вартості податкової складової у вигляді зменшення податкового тягаря на суму наданих

пільг може призвести до привабливості для інвесторів проектів, які були б не вигідними без застосування спеціальних податкових пільг [64];

підтримка малих інноваційних підприємств.

Такі, так звані «передбачувані результати» перегукуються із цілями податкового стимулювання інноваційних витрат, які встановлені в країнах світу [107]:

1. Стимулювання всіх підприємств, що займаються НДДКР, незалежно від їх розміру або місцезнаходження.

2. Стимулювання НДДКР в наукомістких та високотехнологічних галузях (біотехнології, аерокосмічна галузь тощо)

3. Стимулювання малого і середнього бізнесу

4. Підтримка молодих науково-дослідних компаній в період їх становлення

5. Стимулювання співробітництва приватних підприємств та некомерційних науково-дослідних закладів (університетів, центрів, лабораторій тощо).

Інноваційний процес як об'єкт державного регулювання складається з декількох взаємозалежних послідовних стадій, що утворюють його життєвий цикл. Через залежності характеру інноваційних витрат від стадії інноваційного процесу. Оскільки втримування цих стадій по-різному, цілком очевидно, що й інтенсивність, і методи державної підтримки інновацій повинні та їх інтенсивність повинні бути розподілені за етапами життєвого циклу інновацій, причому для кожного з етапів характерний свій набір мотиваційних механізмів [168].

Також доцільно розглянути особливості податкового регулювання за етапами життєвого циклу інноваційного процесу саме ті етапи, де інноваційні підприємства та підприємства реального сектору виступають як суб'єкти інноваційного процесу.

З огляду на такі цілі, об'єктом пільгового регулювання є інноваційний процес, а головна ціль в рамках цих критеріїв – зниження вартості інноваційних витрат. Однак, для якомога повнішої оцінки результативності пільгового оподаткування варто обрати за об'єкт стимулювання не інноваційний процес, а інноваційну діяльність підприємства [64].

Результатом діяльності є збільшення прибутку та розвиток підприємства, тому, зважаючи на такий об'єкт та результат пропонується обрати ціллю застосування податкових пільг з метою стимулювання збільшення обсягу інноваційних витрат підприємством, мотиваційною складовою якої є – зменшення податкового тягаря на суму наданих податкових пільг [57].

Оцінка результативності з урахуванням інноваційних витрат є дещо проблематичною, потрібно враховувати фактор часу, оскільки виникає нерівноцінність витрат і результатів, вкладених і отриманих у різні роки. Виникає складність у визначення періоду виникнення результату від використання податкових пільг та відповідності цього результату до поставлених цілей.

До розподілу методів та інструментів податкового стимулювання за етапами інноваційного процесу автором пропонується така ознака як напрям інноваційних витрат, мотивуючи це тим, що частина науковців, крім полегшення податкового тягаря до шляхів податкового стимулювання в інноваційній діяльності відносять саме збільшення обсягу інноваційних витрат (табл. 3.3).

За даними таблиці можемо констатувати, що на сьогодні держава застосовує прямі методи та інструменти регулювання інноваційної діяльності. Застосування податкових пільг не передбачене законодавством, у ПКУ зазначаються такі види пільг, які тільки опосередковано стосуються інноваційної діяльності [215]: звільняється від оподаткування податком на прибуток підприємств, ПДВ та податком за землю суб'єкти літакобудування (тимчасова дія пільги, до 1 січня 2025 року); звільняється від оподаткування ПДВ операції з постачання програмної продукції (тимчасова дія пільги, до 1 січня 2023 року).

На сьогоднішній день надання таких державних стимулів як податкові пільги в інноваційній сфері відсутнє. Це є аспектом послаблення потенціал державного регулювання, так як провідні країни світу успішно застосовують непрямі методи державного регулювання у вигляді надання пілі з результатами у вигляді розвитку інновацій через стимулювання інноваційної активності, залучення інвестицій, підтримку молодих інноваційних підприємств тощо .

Методи та інструменти державного регулювання за етапами інноваційного процесу

Етап ЖЦІ	Стадія інноваційного процесу	Суб'єкти, які задіяні в інноваційному процесі	Напрямок інноваційних витрат	Інструменти державного регулювання
1	Фундаментальні НДР	Науково-дослідні організації (державні НДЦ, інститути), держава	Внутрішні та зовнішні НДР	Пряме державне фінансування
2	Прикладні НДР	НДЦ, технопарки, наукові парки, а також великі корпорації, що мають свої конструкторські бюро або науково-дослідні підрозділи		
3	Дослідно-конструкторські роботи (ДКР)	НДЦ, технопарки, наукові парки, інноваційні підприємства, підприємства реального сектору	Випробування, впровадження і просування інноваційної продукції, проведення маркетингових досліджень	Органи державної влади надають доступ до відповідної статистичної та довідкової інформації
4	Впровадження	Технопарки, венчурні підприємства Інноваційні підприємства, підприємства реального сектору	Придбання машин, обладнання та інших основних засобів, виробництво, збут, удосконалення інноваційної продукції	З боку держави можливе стимулювання інноваційної діяльності через податкові пільги, пряму фінансову допомогу з централізованих фондів тощо
5	Зростання	Інноваційні підприємства, підприємства реального сектору	Виробництво, збут, удосконалення інноваційної продукції	Держава здійснює заходи (законодавчого та адміністративного характеру) щодо захисту вітчизняного виробника, лобіювання його інтересів на зовнішніх ринках, організації державних та міждержавних виставок, ярмарок, презентацій, PR-кампаній тощо
6	Уповільнення зростання			
7	Спад			

Сформовано автором за джерелами [19; 23; 32; 87; 116; 127]

На рис. 3.14 представлені основні інструменти стимулювання НДР та інноваційної діяльності у країнах світу.

Інструменти стимулювання НДР та інноваційної діяльності підприємств в практиці країн світу	
Зменшення ставок податку на прибуток (Reduced tax rates)	Зменшення ставок оподаткування інноваційних підприємств та організацій
	Зменшення ставок оподаткування інноваційних підприємств та організацій
Зменшення оподаткованого прибутку	На суму інноваційних (інвестиційних) резервів
	Прискорена амортизація
	На суму інноваційних витрат (податкова знижка об'ємна; прирістна)
Податкові канікули	Звільнення від оподаткування на певний період прибутку, отриманого від реалізації інноваційних проектів
	Звільнення від оподаткування на певний період прибутку, отриманого інноваційним підприємством
Зменшення суми податку на прибуток, що підлягає сплаті на суму інноваційних витрат (податковий кредит, об'ємний, прирістний)	
Пільгове оподаткування прибутку, отриманого в результаті використання патентів, ліцензій, ноу-хау та ін. нематеріальних активів, що відносяться до інтелектуальної власності	
Пільгове оподаткування дивідендів, отриманих за акціями інноваційних організацій	

Рис. 3.14. Інструменти стимулювання НДР та інноваційної діяльності, які використовуються країнами світу

Згруповано автором за джерелами [91; 95–97]

Згідно до параметрів етапу життєвого циклу інноваційного процесу, характеру інноваційних витрат підприємства та мети державного стимулювання пропонується до розгляду на впровадження такі види податкових стимулів (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Інструменти державного регулювання, що рекомендуються до впровадження

Показники	Стадія ЖЦІ						
	Фундаментальні НДР	Прикладні НДР	ДКР	Впровадження	Зростання	Уповільнення зростання	Спад
Суб'єкт інноваційної діяльності	Спеціалізовані інноваційні організації	Спеціалізовані інноваційні організації	Спеціалізовані інноваційні організації, підприємства	Підприємства, що здійснюють інноваційні проекти			
Напрямок здійснення інноваційних витрат	Внутрішні та зовнішні НДР, придбання інших знань	Внутрішні та зовнішні НДР, придбання інших знань	Випробування, впровадження і просування інноваційної продукції, проведення маркетингових досліджень	Придбання основних засобів, машин, виробництво, збут, удосконалення інноваційної продукції	Виробництво, збут, удосконалення інноваційної продукції	Виробництво, збут, удосконалення інноваційної продукції	Виробництво, збут, удосконалення інноваційної продукції
Мета державного стимулювання	Скорочення тривалості стадії задля швидшого виходу на ринок та збільшення частки ринку, зменшення вартості капіталовкладень			Збільшення обсягу виробництва, зменшення негативного впливу вартості капіталовкладень на фінансовий результат	Підтримка високих темпів зростання обсягу виробництва	Максимізація вигоди від проекту та стимулювання реінвестицій	Стимулювання реінвестицій
Інструменти державного регулювання у вигляді податкових стимулів	Податкові канікули; патентний ящик; зниження ставки ЄСВ підприємства на заробітну плату працівників НДР	Прирісний податковий кредит з податку на прибуток; прискорена амортизація; інвестиційна податкова знижка			Об'ємний податковий кредит; прискорена амортизація	Зменшена ставка оподаткування прибутку, отриманого від реалізації інноваційного проекту; об'ємний податковий кредит	

Сформовано автором на основі [127; 131]

Інноваційний податковий кредит є найбільш поширеним інструментом стимулювання інноваційної діяльності серед країн світу. Найкращі результати впровадження цього стимулу, як вже зазначалося у попередніх розділах дисертаційної роботи, можна досягти на стадії життєвого циклу інновацій, таких як дослідно-конструкторські роботи та впровадження, через стабільність потоку залучених інвестиційних коштів. Ставка такого кредиту повинна бути обґрунтована більш глибоким аналізом застосування даного інструменту. На стадії впровадження, відмінною рисою якої є поступове уповільнення потоку інвестицій в інноваційний проект, доцільніше впроваджувати прирістний податковий кредит, розмір якого залежить від суми інвестицій, здійснених в попередньому періоді. Тим самим стимулювати залучення додаткових інвестицій у інноваційний процес. При наданні зазначеної пільги слід чітко розробити механізм її надання, зокрема визначення тривалості стадій інноваційного проекту, розробити єдиний підхід до визначення стадій інноваційного проекту (тобто чітко визначити та прописати в законодавстві, які складові передбачає кожна із стадій) [62; 126].

Практичній реалізації зазначених напрямків поліпшення податкового стимулювання інноваційної діяльності в Україні повинно передувати корегування законодавчої бази, передусім внесення необхідних змін до Податкового кодексу України, законів України «Про інноваційну діяльність» та «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [120; 273].

У сфері податкового стимулювання розвинені країни ЄС дотримуються таких принципів [86]:

- прозорість інформації про види та цілі надання податкових стимулів;
- оцінювання обсягів недоотриманих доходів бюджету через надання податкових пільг та оприлюднення інформації про обсяг податкових витрат;
- періодичність оцінки доцільності впровадження податкових пільг за критерієм відповідності цілям застосування;

моніторинг використання податкових пільг з подальшим формуванням звітів про обсяги податкових витрат і оцінювання контролю загальних наслідків та ефективності окремих податкових пільг.

За наслідками впровадження певного інструменту державного регулювання необхідно здійснювати моніторинг застосування податкових пільг, з відкритим доступом до розширеної інформації щодо їх вартості, включаючи оцінку втрат бюджету від їх застосування [86].

На сьогоднішній день в Україні відсутня законодавчо затверджена єдина процедура оцінки ефективності податкових пільг. Причиною цього є відсутність доступу до повної інформації про кількість фінансових коштів, вивільнених внаслідок застосування податкових пільг та напрямів витрат цих коштів підприємством. Це зумовлено тим, що у податковому законодавстві відсутні норми обліку та контролю цільового використання підприємствами вивільнених коштів від надання податкових пільг.

На загальнодержавному та регіональному рівнях зведені результати господарської діяльності не співвідносяться з інформацією про конкретних користувачів пільг і напрями їх використання. До того ж, контролюючі органи не мають повноважень вимагати від суб'єктів господарювання звітність про використання податкових пільг і спрямування вивільнених коштів та певні цілі, оскільки це питання не врегульоване законодавством [86].

Головними проблемами, що перешкоджають ефективному застосуванню інструментів державного регулювання та активізації інноваційної діяльності в Україні залишаються [184; 252]:

1. Суб'єкти господарювання, що здійснюють інноваційну діяльність, не мають підтвердження у наданні державної підтримки. При реєстрації інноваційних проектів державою не передбачається надання будь-якого пільгового кредитування, бюджетного фінансування чи іншого виду державної підтримки. Відсутність у законодавстві бюджетного стимулювання інноваційної діяльності, в тому числі і для проектів технологічних парків.

2. Відсутність стабільного та послідовного механізму податкового

стимулювання інноваційної діяльності підприємств. Протягом періоду незалежності в Україні механізм надання інструментів державного регулювання інновацій зазнавав постійних змін, а перелік податкових стимулів інноваційної діяльності щорічно звужувався, поки не був скасований повністю. З прийняттям ПКУ було скасовано надання податкових пільг технологічним паркам, зокрема, припинено дію звільнення від сплати податку на прибуток та сплату ПДВ податковим векселем при ввезенні інноваційного обладнання та матеріалів.

3. Складність отримання державної підтримки при реалізації підприємствами інноваційних проектів. Для того, щоб отримати державну допомогу, суб'єкти господарювання мусять пройти складні й тривалі за часом процедури експертизи, реєстрації, кваліфікування і конкурсного відбору інноваційного проекту, за процедуру проходження яких, до того ж, необхідно сплатити. Варто додати, що після проходження таких складних і тривалих перевірок, підприємство отримує державну допомогу, яка, на жаль, за своїми обсягами не може надати суттєвої фінансової підтримки.

4. Обмеженість бюджетних ресурсів. Наразі обсяги державного фінансування не можуть сприяти активізації інноваційної діяльності підприємств в Україні.

5. Нерегулярність державного фінансування НДР та інноваційної діяльності підприємств. У більшості випадків, бюджетне фінансування інноваційних проектів здійснюється лише в останній квартал бюджетного року, а процедура фінансування повинна пройти через велику кількість нормативно-правових актів.

Будь-які заходи щодо впровадження і використання інструментів регулювання потребують науково-теоретичного обґрунтування та контролю за наслідками впровадження.

Разом з тим, ґрунтуючись на досвіді розвинених країн, з метою підвищення ефективності функціонування податкових пільг необхідно забезпечити виконання таких умов [244]:

1. Впровадити чіткі критерії надання податкових пільг. Вони мають обмежити коло претендентів виключно тими суб'єктами підприємницької діяльності, які провадять прозору господарську і фінансову діяльність і дійсно мають наміри розвивати виробництво. Мета надання податкових пільг повинна полягати у кардинальному оновленні технічної та технологічної бази виробництва, розширенні випуску інноваційної продукції, збільшенні кількості висококваліфікованих робочих місць, що в кінцевому наслідку забезпечить інноваційно-інвестиційний розвиток країни.

2. Сформувати систему оцінки ефективності використання податкових пільг. Вона має включати показники економічної ефективності (обсяги зростання виробництва інноваційної продукції, зменшення енергоємності виробництва тощо), соціальної ефективності (збільшення робочих місць, підвищення рівня оплати праці), фіскальної ефективності (різниця між втратами бюджету через надання податкових пільг та приросту податкових надходжень завдяки інноваційній діяльності).

3. Розглянути доцільність впровадження коефіцієнтів для податкових пільг, які б враховували бажані для держави напрями розвитку, зокрема додаткові стимули для патентування та комерціалізації НДР, для малого бізнесу, для взаємодії з науково-дослідними інститутами. Крім того, важливо забезпечити додаткові стимули для інвестиційно-інноваційної діяльності в депресивних регіонах. 4. На етапах прикладних НДР, ДКР та впровадження впровадити пріоритетний податковий кредит. Він є менш затратним для бюджету, проте містить значний стимулюючий потенціал для корпоративного сектору в питанні активізації інвестиційно-інноваційної діяльності. Об'ємний податковий кредит може бути застосований для окремих секторів економіки, зокрема для малого бізнесу.

5. Впровадити обмеження щодо гранично можливого обсягу застосування податкового кредиту. Доцільно визначити баланс, який є оптимальним з точки зору збереження стимулюючого ефекту та захисту від значних втрат бюджету. Варто мати на увазі, що можливість фінансувати інноваційні проекти з

нарахованого податку на прибуток сприятиме зменшенню практики мінімізації бази оподаткування, адже чим більше прибутку задекларує підприємство, тим більші можливості у нього для компенсації витрат на НДР.

6. Запровадити стимули для створення висококваліфікованих робочих місць. Найефективнішим способом досягти цього є часткова компенсація соціальних страхових внесків роботодавців у разі збільшення кількості працівників, зайнятих в НДР, в порівнянні з попереднім періодом.

Висновки до розділу 3

1. озроблено методичний підхід до формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, що складається з трьох блоків та базується на принципах формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Визначено, що основу запропонованого методичного підходу становить модель реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, яка складається з компонентів доцільності, результативності та ефективності запровадження та надання інструментів державного регулювання.

2. Теоретично обґрунтовано та сформульовано принципи реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств на основі групування принципів реалізації фінансової, інноваційної та податкової політики. Обґрунтовано змістовність таких принципів та надано пріоритетність принципу стимулювання, що є сутнісною основою реалізації досліджуваного потенціалу.

3. Проведено оцінку реалізації потенціалу державного регулювання за компонентами доцільності, результативності. Обґрунтовано що податкові пільги є інструментом реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності за принципом стимулювання. Оцінено доцільність

запровадження інструментів державного регулювання за критерієм бюджетної спроможності впровадження таких інструментів як передумови державного регулювання інноваційної діяльності. На основі показника еластичності визначено, що податкові пільги можуть позитивно впливати на формування податкових надходжень в довгостроковій перспективі. Запропоновано коефіцієнт результативності, який дозволяє виявити на якому етапі життєвого циклу інновацій виникає найбільша необхідність у державному стимулюванні. Виконано оцінку ефективності пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств на основі розрахунку коефіцієнтів, що відображають внутрішню ефективність застосування податкових пільг в інноваціях.

4. Запропоновано послідовність процедури обґрунтування вибору інструмента державного регулювання інноваційної діяльності з урахуванням рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств та трьох компонент реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Відповідно до запропонованої процедури пропонується здійснювати визначення ефективного інструменту державного регулювання інноваційної діяльності підприємств відповідно до потенційних та реальних можливостей суб'єктів відносин, рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, а також до оцінки компонент моделі реалізації потенціалу – доцільності, результативності та ефективності діючих інструментів державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

Основні висновки, пропозиції та результати досліджень, отримані в даному розділі, опубліковані в роботах [58; 59; 60–62; 63–66].

Список використаних джерел у третьому розділі [18; 19; 21; 23; 31–34; 42; 45; 48; 74; 86; 87; 91; 93; 97; 100; 102–104; 107–109; 111; 115; 116; 120; 126; 127; 130; 131; 141; 144; 150; 153; 163; 164; 166; 168; 173; 184; 215; 219; 221; 224–226; 228; 239; 240; 244; 257; 270; 273; 277].

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено важливе науково-практичне завдання щодо подальшого розвитку теоретичних засад, методичного забезпечення та практичних рекомендацій з формування, оцінювання та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Найбільш вагомими висновками, одержаними у результаті дослідження, полягають у наступному:

1. Для того, щоб інноваційна сфера була фактором прогресу в економіці країни необхідне здійснення регулюючих заходів з боку держави з метою стимулювання і підтримки інновацій. Для реалізації ефективного державного регулювання інноваційної діяльності перш за все потрібно визначити спроможність державного регулювання здійснювати позитивний вплив на результати інноваційної діяльності та досягати запланованих стратегічних цілей розвитку, тобто виникає необхідність у дослідженні наявного потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності та оцінювання його реалізації. На основі проведеного аналізу та зіставлення наукових думок щодо сутності понять «потенціал», «державне регулювання» та «інноваційна діяльність підприємств», а також, виходячи із процесного підходу, отримало подальший розвиток визначення поняття «потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств», що за своєю суттю відображає здатність інструментів державного регулювання забезпечувати стимулюючий вплив на реалізацію інноваційних процесів на підприємстві шляхом створення сприятливих умов (з урахуванням законодавчих обмежень) для суб'єктів інноваційної діяльності, що дозволить збільшити обсяг інноваційних витрат, забезпечити активізацію і розвиток інноваційної діяльності підприємства. Подальший розвиток визначення поняття «потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств», а також уточнення його сутності дозволить більш точно оцінити наявні можливості держави щодо стимулювання здійснення

інноваційної діяльності підприємствами та підтримки інноваційного розвитку в країні.

2. Для визначення спроможності держави до підтримки і стимулювання інновацій, необхідно визначити наявний потенціал державного регулювання інноваційної діяльності та оцінити його рівень. Запропонований у роботі методичний підхід до оцінювання рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств ґрунтується на визначенні інтегральних показників оцінювання інноваційної діяльності, ефективності діяльності підприємств та державного регулювання та наданні якісної оцінки на основі граничних інтервалів шкал і критеріїв, відповідно до введених лінгвістичних множин. Процес оцінювання рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств складається з логічної послідовності етапів, які в результаті дозволяють надати якісну та кількісну характеристику реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Удосконалення методичного підходу до оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств дозволяє визначити аспекти застосування інструментів державного регулювання, які погіршують умови для провадження підприємствами інноваційної діяльності.

3. Для мінімізації суб'єктивного впливу та надання об'єктивної оцінки перспектив державної підтримки і стимулювання інноваційної діяльності в Україні запропоновано методичний підхід до формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, який базується на трьохкомпонентній моделі, що становить його функціональну та організаційну структуру. Методичний підхід складається із трьох блоків: відповідно до блоку 1 формується інформаційний простір для визначення складових потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств на основі критеріїв наявності законодавчого та організаційно-функціонального забезпечення, готовності до розвитку інноваційної діяльності, що базується на створених державою мотиваційних передумовах для інноваційного розвитку та наявності потенційних та реальних можливостей для

взаємодії держави та підприємств; відповідно до блоку 2 розглядається процес прийняття управлінських рішень щодо реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності шляхом формування трьохкомпонентної моделі реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств; відповідно до блоку 3 пропонується здійснювати визначення ефективного інструменту державного регулювання інноваційної діяльності підприємств відповідно до потенційних та реальних можливостей суб'єктів інноваційних відносин. Запропонований методичний підхід до формування і реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств дозволяє здійснити обґрунтований вибір державою впровадження і застосування ефективного інструментарію державного регулювання інноваційної діяльності відповідно до потенційних та реальних можливостей суб'єктів інноваційних відносин.

4. Теоретичне обґрунтування та формування принципів реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств необхідне для визначення сутності та напрямів застосування інструментів державного регулювання в сфері інноваційної діяльності. Удосконалено принципи реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, що включають в себе принципи реалізації фінансової, інноваційної та податкової політики, а також принцип стимулювання, який полягає у забезпеченні стимулюючого впливу на реалізацію інноваційних процесів на підприємстві, шляхом застосування інструментів податкового регулювання. Виходячи зі специфіки принципів застосування інструментів державного регулювання в інноваційній діяльності, принципи реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств було сформовано на основі групування принципів державного регулювання, принципів податкового регулювання, принципів реалізації інноваційної політики і базових принципів ведення інноваційної діяльності на підприємстві. Запропоновано додати до представлених принципів принцип стимулювання як головного мотиву здійснення заходів державного регулювання діяльності

суб'єктів господарювання саме щодо інноваційної сфери, розвиток якої потребує державного стимулювання і підтримки. Наведені принципи дозволили визначити складові формування та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

5. В дослідженні представлений процес оцінки реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, який представляє собою послідовну оцінку компонент доцільності, результативності та ефективності впроваджених та застосовуваних інструментів державного регулювання інноваційної діяльності. Теоретично обґрунтовано що податкові пільги є інструментом непрямого впливу держави на активізацію інноваційної діяльності та реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності за принципом стимулювання. Процес оцінки реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств в результаті дослідження визначає поточний стан реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств за впровадженими інструментами та дає змогу обґрунтовувати практичні рекомендації щодо підвищення рівня потенціалу державного регулювання за рахунок коригування методів та інструментів державної підтримки інноваційної діяльності підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абалкин Л. И. Диалектика социалистической экономики. Москва: Мысль, 1981. 351 с.
2. Авдеенко В. Н., Котлов В. А. Производственный потенциал промышленного предприятия. Москва: Экономика, 1989. 240 с.
3. Авраменко О. І., Шара В. І. Сутність та стан пільгового оподаткування в Україні. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. 2015. Вип. 6(2). С. 109–114.
4. Алексеев І. В. Проблеми моніторингу ефективності надання податкових пільг в Україні. *Фінанси України*. 2011. № 3. С. 42–53.
5. Алексеев І. В. Стратегії розвитку підприємств і державне регулювання економіки: монографія. Київ: Вид-во УАДУ, 1998. 204 с.
6. Алексеев І. В., Желізняк Р. Й. Європейський досвід податкового стимулювання. URL: <http://ena.lp.edu.ua> (дата звернення: 15.06.2017).
7. Аналітична довідка Реалізація середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня у 2019 році. URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 23.09.2019).
8. Андрєєва В. Г., Сосновська О. О. Оцінка сучасного стану інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств реального сектора економіки України. *Проблеми економіки*. 2016. № 1. С. 68–74.
9. Андрушків І. П. Закордонний досвід стимулювання інноваційної діяльності та можливість його застосування в Україні. *Науковий вісник НТЛУ України*. 2015. № 25.2. С. 168–173.
10. Анискин Ю.П. Корпоративное управление инновационным развитием : Монография. Москва:Омега-Л, 2007. 411 с.
11. Ансофф И. Стратегическое управление. М. : Экономика, 1989. 519 с.
12. Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: Монографія. Київ: КНЕУ, 2003. 394 с.

13. Анчишкин А. И. Научно-технический прогресс и интенсификация производства. Москва: Политиздат, 1981. 94 с.
14. Архипов В. М. Проектирование производственного потенциала объединений (теоретические аспекты). Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1984. 135 с.
15. Бандурка О. М. Держава і економіка: адміністративно-правові аспекти взаємовідносин: монографія. Харків: Вид-во ун-ту внутрішніх справ, 1999. 304 с.
16. Барышева Г. А., Арцер Т. В. Налоговые льготы как инструмент социального партнерства. *Сибирская Финансовая Школа*. 2007. №2. С. 54–56.
17. Барсегова И. В. Финансовый потенциал для коммерческого сектора. URL: http://economicarggu.ru/2011_4/index.shtml. (дата звернення 18.10.2018).
18. Барулин С.В., Макрушин А.В. Налоговые льготы как элемент налогообложения и инструмент налоговой политики. СПб.: Питер, 2007 400 с.
19. Барулін Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: Монографія. Київ: КНЕУ, 2003. 394 с.
20. Бачевський Б. Є., Заблодська І. В., Решетняк О. О. Потенціал і розвиток підприємства. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 400 с.
21. Біланич Л. В. Пільгове оподаткування та форми підтримки соціального підприємництва в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки*. 2018. № 4. С. 73–79.
22. Близнюк Т. П. Вплив циклічності розвитку економіки на інноваційну діяльність підприємства: Монографія. Харків: ФОП Александрова К. М., 2008. 352 с
23. Богер О. В. Податкове регулювання становлення інноваційної економіки. Дис. ... канд. екон. наук. : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ : [б. в.], 2016. 195 с.
24. Бондар К. Л. Теоретичні основи державного регулювання інноваційних процесів в економіці перехідного типу. Автореф. дис. канд.

екон. наук. : спец. 08.01.01. «Економічна теорія» / Ін-т економ. та прогноз. НАН України. Київ : [б. в.], 2006. 20 с.

25. Бондаренко Л. А. Розвиток інноваційних процесів як основа зростання НІС. *Управління розвитком*. 2013. № 22. С. 77–79.

26. Борецька Н. П., Якимчук І. Ю. Оцінка ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2017. Вип. 26(2). С. 32–35.

27. Бугайова М. В. Інноваційний розвиток підприємства. Кіровоград, 2014. 315 с.

28. Бузько І. Р., Вартанова Е. В., Голубенко А. А. Стратегическое управление инвестициями и инновационная деятельность предприятия: Монография. Луганск : Изд. ВНУ им. В. Даля, 2002. 176 с.

29. Бутко М. Державне регулювання як інструмент підвищення конкурентоспроможності регіонів. *Економіка України*. 2007. № 6. С. 36–44.

30. Вакуленко В. Л. Особливості державного регулювання пільгового оподаткування в Україні (ТПР, СЕЗ, технопарків та індустріальних парків). *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 3. С. 25–29.

31. Василевська Г. В. Преференційне оподаткування: соціально-економічна діяльність та фіскальні наслідки. Дис. ... канд. екон. наук. : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Терноп. нац. екон. ун-т. Тернопіль : [б. в.], 2012. 251 с.

32. Василенко В. О., Шматько В. Г. Інноваційний менеджмент. Київ: ЦУЛ Фенікс, 2003. 440 с.

33. Васюта В. Б., Кулага М. О. Оцінка ефективності господарської діяльності підприємства та розроблення заходів щодо її підвищення. *Modern economics*. 2019. № 15. С. 41–48.

34. Вдовиченко А. М., Жовнер В. В., Онуфрик М. С. Оцінка ефективності заходів податкового стимулювання: основні теоретичні підходи та їх реалізація щодо національної економіки. Ірпінь : НДІ фінансового права, 2013. 48 с.

35. Вилгін Є. А. Сутність та зміст державної інноваційної політики на сучасному етапі економічного розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 22. С. 19–24.
36. Вейц В. Потенциальные и кинетические производительные силы мирового хозяйства. Москва: Ком. акад., 1927. 168 с.
37. Велика радянська енциклопедія. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. (дата звернення: 15.07.2017).
38. Власенко О. С. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 440 с.
39. Воблый К. Г. Производительные силы Украины. Техника, экономика и право. *Науч. записки Ин-та нар. хозяйства*. 1924. № 4. С. 126–149.
40. Водянка Л. Д., Підгірна В. С., Сироїжко К. В. Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційної діяльності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №9. С.77–82.
41. Волощук О. Л. Інноваційний розвиток та економічна безпека промислових підприємств: проблеми комплексного управління: Монографія. Одеса: Бондаренко М. О., 2015. 396 с.
42. Гальперин С.Б., Кеневич Е.С. Организация управления инновационным развитием в корпоративной структуре. Москва : Институт микроэкономики, 2007. 194 с.
43. Гаман М. В. Державне управління інноваціями: Україна та зарубіжний досвід: монографія. Київ: Вікторія, 2004. 312 с.
44. Геєць В. М., В. М. Кизим, Клебанова Т. С. Моделирование економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: Монографія. Харків, 2006. 240 с.
45. Герасимов О. К. Формування системи показників оцінки ефективності діяльності підприємства за фінансовим напрямом. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 24. С. 106–109.
46. Герасимчук З. В., Ковальська Л. Л. Виробничий потенціал регіону: методика оцінки та механізми його нарощування. Луцьк : РВВ ЛДТУ, 2003. 242 с.

47. Гільорме Т. В., Хрущова Т. В. Механізм пільгового оподаткування як чинник активізації впровадження енергозберігаючих проектів. *Економіка і регіон*. 2015. № 2. С. 85–89.

48. Глухова С. В. Методичний підхід щодо оцінки результативності інноваційної діяльності будівельних підприємств. *Ефективна економіка*. 2010. № 10. С. 5–10.

49. Гриньова В. М., Власенко В. В. Організаційні проблеми інноваційної діяльності на підприємствах: монографія. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2005. 200 с.

50. Головань М. М. Про реформування системи пільгового оподаткування. *Фінанси України*. 2009. № 11. С. 47–52.

51. Голомб В. В. Аналіз сучасного стану та проблем розвитку інноваційної діяльності у Запорізькому регіоні. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 11. С. 90–96.

52. Гомон М. В. Державне регулювання інноваційної діяльності в Україні. *Актуальні проблеми розвитку галузевої економіки та логістики: матеріали V Науково-практичної конференції з міжнародною участю (Харків, 20-21 квітня 2017 р.)*. Харків: НФаУ, 2017. С. 228 – 230.

53. Гомон М. В. Застосування податкових стимулів розвитку інноваційної діяльності у контексті світового досвіду. *Економічний потенціал сталого розвитку країни: сучасний стан, тенденції та проблеми відтворення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 22-23 грудня 2017 р.)*. Львів, 2017. С. 35 – 38.

54. Гомон М. В. Значення регулятивного потенціалу пільгового оподаткування у державному регулюванні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 3 (08). С. 43–46.

55. Гомон М. В. Зв'язок регулятивного потенціалу пільгового оподаткування з інноваційним потенціалом підприємства. *Управління розвитком*. 2018. № 2. С. 54–59.

56. Гомон М. В. Нормативно-правове забезпечення податкового стимулювання інноваційної діяльності в Україні. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 4 (09) С. 16–19.

57. Гомон М. В. Обґрунтування компонент оцінки реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 6/1. С. 6–10.

58. Гомон М. В. Оцінка ефективності пільгового оподаткування інноваційної діяльності в Україні. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 31 травня-1 червня 2018 р.). Харків: ХНЕУ ім. Семена Кузнеця, 2018. С. 39–41.

59. Гомон М. В. Оцінка результативності пільгового оподаткування інноваційної діяльності. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 38. С. 53–56.

60. Гомон М. В. Оцінювання рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. *Економіка та держава*. 2020. № 6. С. 220–224.

61. Гомон М. В. Оцінка рівня регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємства. *Науковий вісник УжНУ*. 2020. Вип. 29. С. 23–27.

62. Гомон М. В. Податкові стимули науково-технічного розвитку: світовий досвід. *Управління розвитком*. 2017. № 3–4 (189–190). С. 20–24.

63. Гомон М. В. Реалізація регулятивного потенціалу податкових пільг в інноваційній діяльності підприємства. *Вісник ОНУ*. 2017. № 4 (57). С. 41–45.

64. Гомон М. В. Регулятивний вплив податкових пільг на розвиток інноваційної діяльності в Україні. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 1-2 червня 2017 р.). Харків: ХНЕУ ім. Семена Кузнеця, 2017. С. 268 – 270.

65. Гомон М. В. Регулятивний потенціал пільгового оподаткування інноваційної діяльності. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: виклики постіндустріальної економіки*: матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 18-19 травня 2017 р.). Львів, 2017. С. 122 – 123.

66. Гомон М. В. Сутність потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств та принципи його реалізації. *Агросвіт*. 2020. № 12. С. 101–106.

67. Гомон М. В. Теоретичне обґрунтування структурних елементів регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 31 (70) № 1. С. 47–51.

68. Гомон М. В. Формування та реалізація потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. *Evropský časopis ekonomiky a managementu*. 2020. Svazek 6, Vydání 3. С. 23–30.

69. Гончар О. І. Управління потенціалом підприємства за умов євроінтеграції. Автореф. дис. ... д-ра. екон. наук : спец. «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Хмельн. нац. ун-т. Хмельницький : [б. в.], 2015. 40 с.

70. Гончаренко Л. П. Инновационная политика. Москва, КНОРУС. 350 с.

71. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>. (дата звернення: 10.06.2017).

72. Горблюк С. А. Стан та напрями формування регіональної інноваційної системи Житомирської області: управлінський аспект. *Державне управління: теорія та практика*. 2016. №4. С. 112–116.

73. Горобець Т. А. Теоретичні аспекти управління ефективністю діяльності підприємств малого та середнього бізнесу. *Економічний форум*. 2018. № 3. С. 91–98.

74. Горобець Т. А., Гончарук А. Г. Методичний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємств малого та середнього бізнесу. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 5(1). С. 77–86.

75. Городникова Н. В., Гохберг Л. М., Дитковский К. А. Индикаторы инновационной деятельности: 2015 : стат. сб. Москва : НИУ ВШЭ, 2015. 320 с.

76. Гринько Т. О. Щодо інноваційного потенціалу як складової інноваційної активності підприємства. *Економіст. Науковий журнал*. 2010. № 2. С. 56–58.

77. Гудзь Ю. Ф. Методичні підходи до оцінки економічного потенціалу переробних підприємств АПК. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. Вип. 15. С. 52–57.

78. Гуреев В. И. Налоговое право. Москва: Юрайт, 1995. 166 с.

79. Гусєв В. О. Державна інноваційна політика: методологія формування та впровадження : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2011. 624 с.

80. Давідов М. В. Шляхи організаційнофінансового забезпечення інноваційного процесу на підприємствах України. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 4(82). С. 130–134.

81. Демченко Г. В. Застосування апарату нечіткої логіки у формуванні комплексної оцінки організаційного забезпечення активізації інноваційної діяльності промислового підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 26(1). С. 79–85.

82. Демчишак Н. Б. Фінансове регулювання інноваційної діяльності в Україні. Дис. ... д-ра екон. наук. : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів : [б. в.], 2017. 460 с.

83. Дергалюк Б. В. Науково-методичний підхід до оцінювання державного регулювання структурних зрушень. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 19. С. 5–8.

84. «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017-2021 роки»: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 № 1056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 10.11.2018).

85. Дідківська Л. І., Головка Л. С. Державне регулювання економіки. Київ: Знання-Пресс, 2000. 325 с.

86. Должанська І. З., Загорна Т. О. Конкурентоспроможність підприємства: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної л-ри, 2005. 352 с.
87. Драган В. І. Управління інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання при реалізації екологічних проектів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. №8. С. 24–28.
88. Дубинецька П. П. Податкове регулювання в системі управління національним господарством . Дис. ... канд. екон. наук. : спец. 08.00.03. «Економіка та управління національним господарством» / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів : [б. в.], 2015. 254 с.
89. Дубровина Н. А. Метод оценки эффективности инновационной деятельности промышленного предприятия. *Вестник СамГУ*. 2013. № 4 (105). С. 137–146.
90. Дунська А. Р. Інноваційний механізм розвитку підприємств целюлозно-паперової промисловості : дис. ... д-ра. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського». Київ [б. в.], 2018. 551 с.
91. Дьомін О. О. Методичні основи регулювання потенціалу економічного розвитку регіону. Автореф. дис. ... канд. економ. наук. : спец. 08.02.03. «Управління, планування та державне регулювання економіки» / Харків. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. Харків : [б. в.], 2004. 17 с.
92. Дьячкова Ю. М., Токарева А. О., Дьячков А. М. Інноваційна активність промислових підприємств України в контексті їх сталого розвитку. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2017. № 1 (40). С. 14–19.
93. Євдокимов Ф.І., Мізіна О. В. Дослідження категорії «економічний потенціал держави» *Наукові праці ДонНТУ: Серія 6, економічна*. 2004. Вип. 75. С. 54–59.
94. Євсєєва І. О. Практика пільгового оподаткування акцизним збором у Європейському Союзі . *Фінансове право* . 2014. № 3. С. 39–44.

95. Ємельянов О. Ю. Сутність, чинники формування та послідовність оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств. *Причорноморські економічні студії*. 2018. 26 (1). С. 144-149.
96. Ємельянов О. Ю. Потенціал економічного розвитку підприємств: інструментарій та моделі оцінювання: монографія. Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2019. 280 с.
97. Ємельянов О. Ю. Принципи та методи оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації*. 2020. Т. 1. С. 32–34.
98. Єршова Г.В. Інноваційна діяльність в Україні: основні тенденції та проблеми. *Екон. прогнозування*. 2017. № 4: С. 137–148.
99. Єфименко Т. І., Гасанов С. С., Сороко С. І., Олейніков Є. В. Податкові пільги в контексті євроінтеграційних процесів. Київ: ДННУ «Акад. фін. управління», 2014. 54 с.
100. Завадський Й. С. Економічний словник. Київ: Кондор, 2006. 355 с.
101. Зведені звіти «Про суми задекларованих пільг по оподаткуванню у розрізі кодів пільг щодо кожного виду податку за КВЕД», 2009-2018 рр. ДФСУ. URL: <http://sfs.gov.ua/> (дата звернення: 18.02.2020).
102. Захарченко В. І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки : Навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 448 с.
103. Желізняк Р. Й. Податкове стимулювання інноваційної діяльності підприємств. Дис. ... канд. екон. наук. : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Нац. унів «Львівська політехніка». Львів: [б. в.], 2015. 225 с.
104. Желюк Т. Л. Аналіз використання фіскального інструментарію в розвитку інноваційної економіки. *Економічний аналіз*. 2015. Том 22. № 1. С. 117–124.
105. Жилінська О. І., Чеберкус Д. В. Пільгове оподаткування витрат на дослідження й розробки: теоретичні та практичні аспекти. *Фінанси України*. 2007. № 12. С. 60–73.

106. Іванілов О. С., Сиром`ятникова А. Г. Методичний підхід щодо комплексного аналізу інноваційної діяльності підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2013. Вип. 1(2) С. 76-82.
107. Иванова Н. И. Налоговое стимулирование инновационных процессов. Москва: ИМЭМО РАН, 2009. 160 с.
108. Іванов Ю. Б. Регулятивний потенціал податкової системи України. Монографія. Харків: ХНЕУ, 2009. 400 с.
109. Іванов Ю. Б., Віннікова О. С. Податки і раціональне споживання енергоресурсів: реалії та перспективи : Монографія. Харків : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. 256 с
110. Іванов Ю. Б., Крисоватий А.І., Кізіма А.Я., Карпова В.В. Податковий менеджмент. Київ : Знання, 2008. 525 с.
111. Іванов Ю. Б., Майбуров І. А. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій: навчальний посібник. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2010. 492 с.
112. Іванов Ю. Б., Пилипенко А. А. Інтеграційний розвиток суб'єктів господарювання: теоретичне обґрунтування та організація управління: Монографія. Харків: ФОП Александрова К. М.; ВД «ІНЖЕК», 2012. 400 с.
113. Іванов Ю. Б., Тищенко А. Н. Современные проблемы налоговой политики. Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2006. 328 с.
114. Іванов Ю. Б., Тищенко В. Ф., Остапенко В. М. Розвиток регіонів України в умовах формування економіки знань: Монографія. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2012. 392 с.
115. Ілляшенко С.М. Менеджмент та маркетинг інновацій : Монографія. Суми : Університетська книга, 2004. 616 с.
116. Ілляшенко, С. М. Управління інноваційним розвитком. Суми : Університетська книга, 2005. 272 с.
117. Ілляшенко Н.С., Смоляр Ю.Ю., Шипуліна Ю.С. Методологічні засади організаційно-економічного механізму управління стратегіями

випереджаючого інноваційного розвитку промислового підприємства. Розділ 3.4. монографії. С. 320–329.

118. Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Маркетинговий супровід комерціалізації інноваційної продукції підприємств. *Інфраструктура ринку : електрон. наук.-практ. журн.* 2020. Вип. 40. С. 447–453.

119. Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С., Ілляшенко Н. С. Управління розробленням орієнтованої на знання стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства: кол. монографія. Суми : Триторія, 2019. Розд. 5.2. С. 193–204.

120. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. Київ: НАН України, 2015. 336 с.

121. Інноваційний потенціал України. Симферопіль: ДИАЙПИ, 2010. 220 с.

122. Інструкція щодо заповнення форми державного статистичного спостереження №1-інновація «Обстеження інноваційної діяльності промислового підприємства» : Наказ Держкомстату від 01.10.2008 № 361. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws>. (дата звернення: 20.02.2017).

123. Іщенко М. І. Оцінка фінансово-економічних результатів операційної діяльності підприємств-центрів витрат під час впровадження інвестиційного проекту. *Інвестиції: практика та досвід.* 2014. № 8. С. 6–10.

124. Карінцева О.І., Матвеев П.С. Інноваційний потенціал підприємств: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2015. Вип. 12. Ч. 2. С. 109–112.

125. Карінцева О. І., Харченко М. О., Матвеев П. С. Науково-практичні засади оцінки розвитку інноваційного потенціалу регіонів. *Механізм регулювання економіки.* 2014. № 2. С. 70–78.

126. Касьяненко В. О. Зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом економіки та можливості його використання в Україні. *Маркетинг і менеджмент інновацій.* 2011. №4. Т. II. С. 200–204.

127. Касьянова Л. В. Аналіз ефективності податкової підтримки інновацій з урахуванням життєвого циклу. *Львівська політехніка.* 2012. № 722. С. 87-92.

128. Кашуба О. Податкове стимулювання інноваційної діяльності. *Управління інноваційними процесами в економічній системі України*. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Львів: 27-28 листопада 2015 р.
129. Квак С. А. Пріоритетні галузі інноваційної діяльності промислових підприємств України. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2011. № 6. С. 51–57.
130. Квасницька Р. С., Ардашкіна Н. С. Особливості інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. №6, Т. 3. С. 247–251.
131. Кизим М. О., Касьянова Л. В. Класифікація інструментів податкового стимулювання інновацій. *Проблеми економіки*. 2012. № 4. С. 23–29.
132. Кизим М.О., Пилипенко А.А., Зінченко В.А. Збалансована система показників: Монографія. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2007. 170 с.
133. Клейнер, Г. Б. От теории предприятия к теории стратегического управления. *Российский журнал менеджмента*. 2003. № 1. С. 31–56.
134. Кміть В. Особливості пільгового режиму оподаткування для вітчизняної ІТ-галузі України. *Світ фінансів*. 2012. Вип. 4. С. 33–40.
135. Ковалев В. В., Волкова О. Н. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. Москва: ООО «ТК Велби», 2002. 424 с.
136. Коваленко А. В. Організаційно-економічний механізм формування податкової політики промислових підприємств. Дис. ... канд. екон. наук. : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Зап. нац. унів. Запоріжжя: [б. в.], 2019. 228 с.
137. Ковтуненко В. М. Методичні підходи для оцінки ефективності та результативності діяльності підприємств. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2015. Вип. 51. С. 60–64.
138. Ковш Т. Б. Методичні підходи до оцінювання ефективності фінансового моніторингу в комерційних банках. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. №12. С. 334–343.

139. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254>. (дата звернення: 15.07.2017).

140. Кореняко Г. І. Порівняльний аналіз інноваційної активності підприємств країн ЄС та України за показниками CIS соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 3. С. 67–74.

141. Корнух О. В., Боякова А. Л. Роль пільгового оподаткування у стимулюванні інноваційних процесів на промислових підприємствах. *Агросвіт*. 2014. № 10. С. 61–66.

142. Корсікова Н.М. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком підприємства в сучасних умовах. *Економіка харчової промисловості*. 2009. №3. С. 8–11.

143. Косенко О.П., Кобелева Т. О., Ткачова Н. П. Система моніторингу рівня ринкового потенціалу технологічних інновацій. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2016. № 4. С. 180–190.

144. Костевко В.І. Методологічні питання оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства. Проблеми економіки та управління: збірник наукових праць. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2011. 340 с.

145. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2003. 504 с.

146. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навчальний посібник. Харків: ХДУХТ, 2004. 287 с.

147. Кризька Р. Ю. Використання податкових інструментів регулювання інвестиційно-інноваційних процесів у системі антикризових заходів України. *Вісник Національної академії державного управління*. URL : <http://www.nbu.gov.ua>. (дата звернення: 10.04.2018).

148. Крисоватий А. І. Податкова політика України: концептуальні засади теорії і практики. Дис. ... д-ра екон. наук. : спец. 08.04.01. «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Київ. нац. екон. ун-т. Київ : [б. в.], 2006. 485 с.

149. Крисоватий А. І. Регіональна фіскальна політика: теоретичні засади та практичні домінанти реалізації в Україні : монографія Тернопіль : ТНЕУ, 2012. 402 с.

150. Кувшинов М.С., Бажанова М.И. Сущность и структура механизма инновационного развития промышленной интегрированной структуры. *Вестник ЮУрГУ*. 2012. № 30. С. 50–55.

151. Кузьмін О. Є., Лакіза В. В. Економічне оцінювання результатів регулювання виробничо-господарської діяльності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2018. № 2. С. 99–106.

152. Кулинич Р. О. Статистические методы анализа взаимосвязи показателей социально-экономического развития : монография. Киев : Формат, 2008. 288 с.

153. Курмаєв П. Ю., Матрос О. М. Аналіз інноваційної діяльності підприємств та її обліково-аналітичне забезпечення. *Економіка. Фінанси. Право*. 2015. №10. С.21–24.

156. Ладонько Л. С., Мітал О. Г. Методичні підходи до оцінки економічного потенціалу регіону. *Ефективна економіка*. 2019. № 3. URL: https://economy.nauka.com.ua/pdf/3_2019/6.pdf_(дата звернення: 10.10.2018).

157. Лазарева Є. В, Попова А. О., Бутенко А. І. Зарубіжний досвід підтримки малого інноваційно активного підприємництва. *Економічні інновації*. 2014. Вип. 57 С. 188–194.

158. Лапін Є. В. Економічний потенціал підприємств промисловості: формування, оцінка, управління. Автореф. дис. ... д-ра екон. наук. : спец. 08.07.01 «Економіка промисловості» / Нац. техн. унів. «Харків. політех. інст.». Харків: [б. в.], 2006. 39 с.

159. Лапін М.І. Теорія і практика інноватики. Москва : Логос, 2008.

160. Лапко О. О. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання. Київ: Ін-т екон. прогноз. НАН України; Івано-Франківський держ. техн. ун-т нафти і газу, 1999. 253 с.

161. Лепетюха Н.В. Оцінювання інноваційної активності промислових підприємств регіонів України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 432–436.
162. Литвин З. Аналіз ефективності інноваційної діяльності підприємства. *Економічний аналіз*. 2012. Т. 11(2). С. 316–319.
163. Лопатинський Ю. М., Водянка Л. Д. Державне регулювання інноваційної діяльності: зарубіжний досвід. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 16. С. 31–39.
164. Лукинов И., Онищенко А., Пасхавер Б. Аграрный потенциал: исчисление и использование. *Вопросы экономики*. 1988. № 1. С. 12–18.
165. Лушкін В. А. Інвестиції та економічний розвиток: Монографія. Житомир : Житомир, 2002. 255 с.
166. Майбуров И. А., Иванов Ю. Б., Тарангул Л. Л. Экономика налоговых реформ: монография. Київ: Алерта, 2013. 432 с.
167. Малініна Н. М. Система показників оцінювання ефективності оподаткування у сільському господарстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 8 (5). С. 169–172.
168. Малярець Л. М. Вимірювання ознак об'єктів в економіці: методологія і практика. Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. 384 с.
169. Мартинов А. А., Мартинова Л. В. Нормативно-правові аспекти пільгового оподаткування підприємств, що застосовують енергозберігаючі технології в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 8(2). С. 20–23.
170. Марченко О. І. Потенціал податкового стимулювання інноваційної економіки. *Економіка та митно-правові відносини*. 2018. Вип. 5. С. 20–26.
171. Маслак О. І., Квятковська Л. А. Основні етапи оцінювання стратегічного потенціалу підприємства. *Регіональна економіка*. 2012. № 1. С. 91–97.

172. Маслак О. І., Квятковська Л. А., Безручко О. О. Особливості формування економічного потенціалу підприємства в умовах циклічних коливань. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 9. С. 36–46.

173. Масленніков Є. І., Якубовський С.О., Белякова В. В. Принципи державного регулювання національної економіки в умовах глобалізації. *Вісник ОНУ ім. Мечникова*. 2017. Т. 22. Вип. 2 (55). С. 65–69.

174. Матеріали щодо слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти з питання «Законодавче забезпечення розвитку Національної інноваційної системи: стан та шляхи вирішення». URL: <http:kno.rada.gov.ua/print/74391.html> (дата звернення: 11.12.2018).

175. Мельник А. Ф., Васіна А. Ю., Желюк Т. Л., Попович Т. М. *Національна економіка*. Київ: Знання, 2011. 463 с.,

176. Мельник М. В. Податкове стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності. Львів: Вид-во «Львівська політехніка», 2008. 221 с.

177. Микитюк П. П. Підходи до оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2017. Вип. 27(7). С. 107–111.

178. Микитюк П. П., Крисько Ж. Л., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Сковчиляс С. М. *Інноваційний розвиток підприємства : навчальний посібник*. Тернопіль : ПП «Принтер Інформ», 2015. 224 с.

179. Мікловда В. П., Шандор Ф. Ф., Кубіній Н. Ю., Мошак С. М., Шеверя М. Ю., Кубіній В. В. *Стратегічний потенціал економічної системи: інноваційні та інституціональні механізми його активізації: монографія*. Ужгород, 2014. 420 с.

180. Мікушева Т. Ю. Досвід стимулювання інноваційної діяльності в зарубіжних країнах. *Вісник Комі республіканської академії державної служби та управління*. 2010. № 8. С. 128–133.

181. Мінєнкова О. В. Оцінка діяльності підприємства на основі інтегрального показника якості збалансованої системи показників. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2017. Вип. 25(2). С. 187–194.

182. Міщенко Д. А., Павленко Л. А., Стороженко І. А. Інноваційна діяльність в Україні: стан та перспективи розвитку. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitsream/ntb/46988/2/2017_Pavlenko_I_A.Innovatsiina_diiialnist_215-217.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

183. Молдован О. О., Єгорова О. О. Щодо вдосконалення бюджетно-податкових інструментів стимулювання інноваційної діяльності в Україні. Аналітична записка. URL: <http://niss.gov.ua/en/node/1120> (дата звернення: 20.10.2019).

184. Молдован О. О., Медведкова Н. С. Щодо доцільності запровадження податкових механізмів стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку в Україні: аналітична записка. URL: <http://euroosvita.net/index.php/?category=1&id.=2891>. (дата звернення: 14.06.2017).

185. Мороз Ю. А. Пільговий режим оподаткування для сільськогосподарських виробників (застосування судами норм матеріального права, а саме п. 11.21 та 11.29 статті 11 Закону України «Про податок на додану вартість» в період 2008-2009 рр.). *Часопис Київського університету права*. 2011. № 1. С. 135–138.

186. Морозов Ю. Инновационный менеджмент. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. 446 с.

187. Мочалов Б. М. Экономический потенциал развитого социализма. Москва: Экономика, 1982. 280 с.

188. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія. Київ: Видавничий центр «Академія», 2002. 952 с.

189. Назаренко Ю. А. Концептуальні засади оцінки діяльності підприємств та їх капіталізації на основі доданої вартості. *Економічні інновації*. 2018. Т. 20. Вип. 3. С. 155–164.

190. Назаркевич О. Б. Оцінка ефективності господарської діяльності малих аграрних підприємств в умовах децентралізації. *Science Rise*. 2019. № 11. С. 6–12.

191. Найденко А. Е., Белосвет А. В. Исследование методов государственного стимулирования высокотехнологичных отраслей экономики. *Бизнес информ.* 2011. № 2 (2). С. 66–67.

192. Найденко О. Є Обґрунтування цілей податкової політики держави. *Економіка.* 2018. Вип. 2 (86). С. 13–23.

193. Наукова та інноваційна діяльність України: статистичні збірники за 2009-2018 роки. Київ : Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 10.03.2018).

194. Недосекин А. О., Фролов С. Н. Лингвистический анализ гистограмм экономических факторов. *Вестник ВГУ.* 2008. № 2. С. 48–55.

195. Немчинов В. С. Экономико-математические методы и модели. Москва: Наука, 1967. 207 с.

196. Новікова І. В. Інноваційний потенціал підприємства: оцінка та фінансово-інвестиційне забезпечення розвитку (за матеріалами підприємств алмазно-інструментального виробництва України). Автореф. дис. ... канд. екон. наук. : спец. 08.06.01. «Економіка, організація і управління підприємствами» / Київ. нац. екон. ун-т. Київ : [б. в.], 2003. 17 с.

197. Новікова Н. Б. Фрактальные методы и концепция экономически минимальных производственных систем в управлении инновациями. *Вестник ЮРГТУ (НПИ).* 2011. № 2. С. 162–166.

198. Одинцова Г. С., Селезнева Г. А. Деякі аспекти структуризації потенціалу підприємства. *Економіка регіону.* 2005. № 2. С. 74–75.

199. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка. Москва: Мир и Образование, 2011. 736 с.

200. Олейніков Е. А. Інноваційний менеджмент: навч. посібник. Москва: НДІ РІПКЦЕ, 2004. 78 с.

201. Олексюк О. І. Управління потенціалом акціонерних товариств (на матеріалах підприємств цементної промисловості України). Автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка підприємства й організація виробництва» / Київ. нац. екон. унів. Київ : [б. в.], 2001. 25 с.

202. Онокало В. Г. Оцінка ефективності діяльності підприємства: теоретичні аспекти. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2019. Т. 24. Вип. 5. С. 96–100.
203. Орлов П. А., Милов А. В. Координация управленческих решений в распределенных экономических системах: Монография. Современные модели моделирования социально-экономических систем. Харьков. : ФЛП Александрова К. М.; ИД «ИНЖЭК», 2009. С. 346–359.
204. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – URL: <http://ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 25.03.2020).
205. Павленко І. А. Економіка та організація інноваційної діяльності: навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2004. 202 с.
206. Паянок Т. М. Статистичний аналіз втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2013. № 3. С. 197–204.
207. Петровська І. П. Інструменти державного регулювання інноваційною діяльністю України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. №5. С. 58–62.
208. Петровська І. П. Податкове стимулювання як чинник активізації інноваційної діяльності машинобудівної галузі. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2014. №11. С. 185-192.
209. Пилипенко А. А., Литвиненко А. О. Потенціал розвитку матеріально-технічної бази підприємства: ідентифікація та оцінювання. *Економічний часопис-XXI*. 2016. № 5-6. С. 52–57.
210. Писаренко Т. В., Кваша Т. К., Карлюк Г. В., Лях Л. В. Інноваційна діяльність та її вплив на економічний розвиток в Україні: монографія. Київ: УкрІНТЕІ, 2015. 116 с.
211. Покропивний С.Ф. Інноваційний менеджмент у ринковій системі господарювання. *Економіка України*. 1995. № 2. С. 22–26.
212. Попова Е. В. Основные направления налоговой политики государства в целях стимулирования инновационного развития. *Инновации*. 2006. № 7 (94). С. 13–18.

213. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні : матеріали XI Міжнародного бізнесфоруму (Київ, 22 березня 2018 р.) / відп. ред. А.А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 200 с.

214. Продіус О.І. Проблеми та перспективи впровадження інноваційних проектів на вітчизняних підприємствах. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 19 (2). С. 91–95.

215. Податковий кодекс України. Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (поточна редакція від 14.10.2020). URL : <http://rada.gov.ua/laws/show/2755/17-вр>. (дата звернення: 10.06.2017).

216. Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо встановлення інвестиційних преференцій у виді інвестиційного податкового кредиту) Проект Закону України URL: <http://www.credo-audit.com.ua/ua/1590.html>. (дата звернення: 18.12.2019).

217. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності. Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. URL:: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>. (дата звернення 20.09.2019).

218. Про інвестиційну діяльність. Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 10.06.2017).

219. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. URL:: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>. (дата звернення 10.05.2017).

220. Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України. Постанова ВРУ від 13.07.1999 р. № 916-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/916-14#Text> (дата звернення: 10.06.2017).

221. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 28.12.1994 № 334/94-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/334/94-вр>. (дата звернення: 10.05.2017).

222. Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності. Проект Закону України від 07.06.2016 р. URL: <http://kno.rada.gov.ua/print/74578.html> (дата звернення: 7.04.2019).

223. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 № 3715-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17> (дата звернення: 10.05.2017).

224. Про рекомендації парламентських слухань на тему «Національна інноваційна система: стан та законодавче забезпечення розвитку». Проект Постанови ВРУ від 06.07.2018 № 8571. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc.2.nsf/link1/DH6M300A.html. (дата звернення: 20.10.2019).

225. Про систему оподаткування: Закон України від 25.06.1991 № 1251-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-12>. (дата звернення: 14.06.2018).

226. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків. Закон України від 16.07.1999 р. № 991-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text> (дата звернення: 10.06.2017).

227. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України. Стратегія від 10.07.2019 № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 14.11.2018).

228. Пуліна Т. В., Коротунова О. В., Адріковський Д. С. Визначення інтегрального показника інноваційної активності металургійного комплексу Запорізького регіону. *Агросвіт*. 2015. № 16. С. 40-46.

229. Пухальська Н.О., Гончаренко Л. М. Сучасний стан інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 20. С. 113–118.

230. Радєва М. М. Економічна ефективність діяльності підприємства: методичний і практичний аспекти. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 4(2). С. 94–99.

231. Радинський С. В. Інновації та інноваційна діяльність: дискусійні категорії. *Соціально-економічні аспекти розвитку економіки: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих учених (Тернопіль, 27-28 квітня 2017 р)*. Тернопіль, 2017. С. 37–40.

232. Радова О. В. Особливості пільгового оподаткування аграрних підприємств. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 5(2). С. 110–114.

233. Радченко Л. П., Шиловцева Н. В. Інноваційний розвиток як пріоритетний напрям макроекономічної політики. *Сучасний економічний розвиток: інноваційний аспект*. 2016. № 1. С. 43–49.

234. Ревуцкий, Л. Д. Потенциал и стоимость предприятия Москва: Перспектива, 1997 . 124 с.

235. Репіна І. М. Підприємницький потенціал: методологія оцінки та управління. *Вісник Української академії державного управління при Президентові України*. 1998. № 2. С. 262–271.

236. Римар М.В., Ликун Н. В. Етапи та принципи здійснення інноваційної діяльності підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка*. 2012. № 725. С. 360–365.

237. Романовський І. Г. Методика измерения инновационной активности предприятия. *Бизнес-информ*. 2010. № 5 (1). С. 88–90.

238. Рябченко О. П. Держава і економіка: адміністративно-правові аспекти взаємовідносин. Харків: Видавництво Університету внутрішніх справ, 1999. 304 с.

239. Свищук А. Методологічні засади податкового регулювання. *Вісник КТНЕУ*. 2014. №5. С. 89–104.

240. Серебрянський Д. М., Кармаліта М. В., Трубін І. О. Теоретико-прикладні аспекти інвентаризації податкових пільг. Ірпінь: НДІ фінансового права, 2013. 60 с.

241. Синиця Т. В., Осьмірко І. В., Топчій Г. С. особливості розвитку інноваційної економіки України: фінансово-економічний аспект. *Проблеми економіки*. 2011. № 14. С. 54–60.

242. Славкова А. А., Степура М. М. Оптимізація податкового навантаження та пільгове оподаткування в контексті зміцнення фіскального значення податку на доходи фізичних осіб. *Фінанси, облік і аудит*. 2012. Вип. 20. С. 156–174.

243. Смолінська Н. В. Методичні підходи до оцінювання рівня інноваційної спроможності підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 4. С. 215–221.

244. Смулка О. І., Черевко Г. В. Інноваційний розвиток: світовий досвід та рекомендації для України. URL: <http://conf.zhu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/09/210.pdf> (дата звернення: 1.10.2019).

245. Соколова Л. В., Соколов О. Є. Науково-методичне забезпечення оцінювання інтегрального показника ефективності діяльності підприємств машинобудування. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2015. Вип. 13(2). С. 74–77.

246. Сосненко Л. С. Анализ экономического потенциала действующего предприятия. Москва: Издательский дом «Экономическая литература», 2003. 208 с.

247. Статівка А. М. Проблеми правового забезпечення публічно-приватного партнерства в інноваційній сфері. *Економіка та право*. 2009. № 2. С. 11–17.

248. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки: навч. посібник. Київ: МАУП, 2007. 176 с.

249. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями. Москва: Экономика, 1989. 271 с.

250. Титаренко Аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання інноваційного розвитку та доцільність його використання в Україні. *Проблеми науки*. 2014. № 11-12. С. 44-45.

251. Титарь О. В. Ефективний виробничий потенціал підприємства як категорія ринкової економіки. *Цифрової репозиторій ХНУГХ ім. А. Н. Бекетова*. URL : http://eprints.kname.edu.ua/2493.pdf/file_download (дата звернення: 21.08.2018).

252. Тищенко В. Ф., Островський Д. М., Гомон М. В. Оцінювання регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємства. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. №. 1. С. 59–71.

253. Тищенко В. Ф. Формування базової системи показників для оцінки потенціалу публічно-приватного партнерства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. Вип. 1 (52). С. 277–283.

254. Ткаченко М. О. Методичний підхід до визначення впливу інноваційної активності на фінансово-економічний стан підприємств. *Комунальне господарство МІСТ*. 2014. № 115. С. 304–310.

255. Точиліна І. В. Формування в Україні нормативно-правового забезпечення державної політики пільгового оподаткування інноваційної діяльності. *Ефективна економіка*. 2015. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_7_22. (дата звернення: 22.05.2019).

256. Файчук О. М., Файчук О. В. Інноваційний процес як рушійна сила економічного зростання. *Бізнес Інформ*. 2013. № 10. С. 66–70.

257. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент : учебник. Санкт Петербург : Питер, 2004. 400 с.

258. Федонін О. С., Рєпіна І. М., Олексюк О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч-метод. посібник. Київ: КНЕУ, 2005. 261 с.

259. Федулова Л.І. Інноваційна економіка: Підручник. Київ: Либідь, 2006. 480 с.

260. Федулова Л. І., Сокирник І. Стадник В. В. Менеджмент організацій : підручник. Київ : Либідь, 2004. 448 с.

261. Федулова Л. І. Тенденції розвитку інноваційної політики та її вплив на економічне зростання. *Економіка і прогнозування*. 2011. № 2. С. 63–81.

262. Фигурнов Э. Б. Производственный потенциал социалистического общества. *Полит. самообразование*. 1982. № 1. С. 15–19.

263. Харів П. С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів. Тернопіль: «Економічна думка», 2003. 326 с.

264. Хаустова В. Є., Омельченко О. І. Інтегральна оцінка рівня життя населення регіонів України методом ентропії. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 2 (116). С. 137–146.

265. Хомяков В. І., Бакулін І. В. Управління потенціалом підприємства. Київ: Кондор, 2007. 400 с.
266. Чайковська М. А., Бузинник О. В. Оцінка ефективної діяльності машинобудівних підприємств України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2015. Вип. 11(3). С. 88–91.
267. Черваньов Д. М., Нейкова Л. І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. Київ: Знання, 1999. 516 с.
268. Черешнюк О. М. Оцінка ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств. *Економічний аналіз*. 2014. Том 15. № 3. С. 218–224.
269. Черноіванова Г. С. Аналіз стану інноваційної діяльності та розвитку інноваційної праці. *Технологический аудит и резервы производства* 2016. № 3/4(29). С. 8–12.
270. Черноіванова Г. С. Концептуальні засади оцінювання інноваційної активності на підприємстві. *Бізнесінформ*. 2018. № 7. С. 72–78.
271. Черноіванова Г. С. Показники ефективності інноваційних проектів. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 37. С. 260–263.
272. Черноіванова Г. С. Формування підходу до оцінювання макросередовища інноваційної сфери підприємств. *Бізнесінформ*. 2018. №6. С. 145–152.
273. Черненко О. В. Формування ефективної інноваційної політики підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. №7. С. 44–54.
274. Черчик Л. М., Коленда Н. В. Соціальний потенціал підприємства: поняття та складові. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2015. № 1. С. 39–45.
275. Чечель О. М. Принципи та механізм державного регулювання економіки. *Науковий вісник «Демократичне врядування»*. 2014. №13, С. 103–111.
276. Чистов С. М., Никифоров А. Є., Куценко Т. Ф. Державне регулювання економіки. Київ: КНЕУ, 2000. 316 с.
277. Чорна М. В., Глухова Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств : монографія. Харків : ХДУХТ, 2012. 210с.

278. Швайка Л.А. Державне регулювання економіки: навч. посібник. Київ: Знання України, 2006. 435 с.
279. Шевченко Л.С., Гриценко С.М., Макуха О.А. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування. Харків : Право, 2009. 312 с.
280. Шевченко Д. К. Проблемы эффективности и использования экономического потенциала. Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 1984. 86 с.
281. Шипуліна Ю. С. Методологічні засади формування інноваційно-сприятливого середовища на підприємстві : дис... д-ра. екон. наук. : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / НТУ «ХП». Харків [б. в.], 2018. 525 с.
282. Шипуліна Ю. С. Показники, критерії і методика діагностики інноваційного потенціалу промислового підприємства. Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку : Монографія. Суми : ВТД «Університетська книга». 2006. С. 321–349.
283. Шипуліна Ю.С., Савченко О.Ю. Теоретичний аспект управління інноваційною діяльністю на промислових підприємствах. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 9-2. С. 79–82.
284. Шипуліна Ю. С. Сучасні особливості розвитку венчурного інвестування на промислових підприємствах. *Економіка: реалії часу*. 2015 № 5 (21). С. 210–214.
285. Шматковська Т. О., Сосна Г. М. До проблематики підвищення ефективності діяльності підприємства на інноваційних засадах. *Фінансовий простір*. 2016. № 1. С. 114–120.
286. Шмігельська З. К. Зарубіжний досвід управління інноваційною діяльністю малих і середніх підприємств та можливості його адаптації в ринковій економіці України. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 2(3). С. 119–128.
287. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Исследование предпринимательской прибыли, капитала и цикла экономической конъюнктуры. Москва: Прогресс, 1992. 231с.

288. Шумська С. С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки. *Фінанси України*. 2007. № 5. С. 55–64.
289. Щекотурова С. Д. Анализ инновационной активности металлургических предприятий с использованием математического моделирования. *Научный журнал КубГАУ*. 2015. № 108 (04). С. 1–16.
290. Яковец Ю.В. Ускорение научно-технического прогресса: теория и экономический механизм. Москва: Изд-во «Экономика», 1988. 342 с.
291. Ястремська, О. М., Демченко Г. В. Активізація інноваційної діяльності підприємств : монографія. Харків : Вид. Лібуркіна Л. М., 2018. 229 с.
292. Ястремська О. М., Демченко Г. В. Фрактальний аналіз рівня інноваційної активності промислових підприємств Харківської області та тенденції розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 11. С. 186–190.
293. Ястремська О. М., Доуртмес П. О. Інноваційна діяльність промислових підприємств: результати оцінювання. *Бізнес інформ*. 2016. № 4. С. 161–168
294. Ястремська О. М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади: наукове видання. Харків : Вид. ХДЕУ, 2004. 472 с.
295. Ястремська О. М. Технологічне оновлення суб'єктів господарювання на основі інноваційного розвитку. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2014. № 1 (25). С. 4–14.
296. Яремчук Р. Є., Коломієць О. Г. Формування інституційного середовища розвитку інноваційної екосистеми України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. Вип. 3 (119). С. 9–14.
297. Cooke I., Mayers P. Introduction to Innovation and Technology Transfer. Boston: Artech House, Inc., 1996, 235 p.
298. Girma S., Görg H., Pisu M. Exporting, Linkages and Productivity Spillovers from Foreign Direct Investment. *Canadian Journal of Economics*. 2008. Vol. 41. Pp. 320-340.

299. Nataliia Gavkalova, Svitlana Labunska, Andriy Pylypenko, Olena Prokopishyna. Cognitive Instruments Of Public Management Accountability For Development Of National Innovation System. *Public Policy and Administration*. 2019. Vol. 18. No. 3. P. 114–124.

300. Oleksandra Karintseva, Raminta Benetyte. Estimation of Efficiency of State Regulation in Economic Restructuring Based on the Environmental Factor. *SocioEconomic Challenges*. 2018. Vol.2. Is. 1. PP. 91–102.

301. Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, 3rd Edition OECD. URL: <http://www.oecd.org/science/inno/2367580.pdf> (last accessed: 21.05.2019).

302. Silvia Appelt, Matej Bajgar, Chiara Criscuolo¹, Fernando Galindo-Rueda «R&D Tax Incentives: Evidence on design, incidence and impacts»: OECD, France. 2016. P. 8. URL : http://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/r-d-tax-incentives-evidence-on-design-incidence-and-impacts_5jlr8fldqk7j-en (last accessed: 21.05.2019).

303. 2017-2019 Survey of Global Investment and Innovation Incentives.. Deloitte. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/Tax/us-ta-surveyof-global-investment-and-innovation-incentives.pdf> (last accessed: 14.02.2020).

304. Innovation Union Scoreboard. Сайт European Commission. URL: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files_en.pdf (last accessed: 10.11.2018).

305. The Global Competitiveness Report. Сайт Всесвітнього економічного форуму. URL: <http://www.weforum.org/issues/globalcompetitiveness> (last accessed: 14.12.2019).

306. The Global Innovation Index 2013-2019. URL: <http://www.globalinnovationindex.org> (last accessed: 20.07.2019).

307. European Commission. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report>. (last accessed: 10.12.2019).

308. Shreyash Shah «BEPS and beyond BEPS: a brave new world in intellectual property taxation?». URL : http://fitindia.org/downloads/shreyash_shah.pdf/ (last accessed: 28.03.2019).

309. Total Intramural R&D Expenditure (GERD) by Sectors of Performance
URL : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (last accessed: 14.12.2019).

ДОДАТКИ

Додаток А

Групування наукових підходів до визначення терміну «потенціал»

Таблиця А. 1

Науковий підхід	Сутність підходу	Автор(и)	Визначення
Виробничий	сукупність виробничих сил або ресурсів, задіяних у процесі виробництва	Воблій К. Г. [262]	Потенціал виробничих сил – потенційна можливість країни виробляти матеріальні блага для задоволення потреб населення
		Вейц В. Г. [30]	Потенційні виробничі сили – не тільки матеріальні елементи, а також ті чи інші матеріальні умови, за яких здійснюється виробничий процес
		Анчишкін О. І. [9]	Виробничий потенціал – сукупність ресурсів, які в процесі виробництва набирають форми факторів виробництва
		Немцінов В. С. [263]	Потенціал розширеного виробництва – ресурсні можливості національної економіки для здійснення економічного зростання
		Шевченко Д. К. [233]	Потенціал – сукупність виробничих ресурсів, пов'язаних в процесі виробництва, що мають певні потенційні можливості в сфері виробництва та матеріальних благ
Ресурсний	сукупність ресурсів, засобів чи запасів, задіяних у виробничій діяльності	Абалкін Л. І. [1]	Потенціал – узагальнена збірна характеристика ресурсів, прив'язана до місця й часу
		Фігурнов Е. Б. [264]	Потенціал – це ресурси виробництва, характеристика їх кількісних і якісних параметрів, що визначають можливості максимального виробництва матеріальних благ у певний момент часу
		Лукінов І. І. [142]	Потенціал – кількість та якість ресурсів, якими має та або інша господарська система
		Шумська С. С. [240]	Потенціал – сукупність накопичених ресурсів та їх використаних і невикористаних потенційних можливостей у сфері виробництва матеріальних благ з метою найбільш повного задоволення потреб суспільства.

Продовження Додатку А

Продовження таблиці А.1

Науковий підхід	Сутність підходу	Автор(и)	Визначення
		Репіна І. М. [265]	Підприємницький потенціал – це сукупність ресурсів (трудових, матеріальних, технічних, фінансових, інноваційних тощо), навичок і можливостей керівників, спеціалістів та інших категорій персоналу щодо виробництва товарів, здійснення послуг (робіт), отримання максимального доходу (прибутку)
Структурний	сукупність ресурсів та можливостей, що формують собою структуру	Архипов В. М. [10]	Потенціал підприємства – узагальнена характеристика системи ресурсів, до складу якої входять виробничі фонди, кадри, ресурси управління та організації виробництва, а також науково-технічна інформація
		Краснокутська Н. С. [127]	Потенціал підприємства – можливості системи ресурсів підприємства, здатностей і компетенцій створювати цінність у вигляді вигід для споживачів.
		Авдеєнко В. М., Котлов В. А. [2]	Потенціал – система ресурсів виробництва, які знаходяться у взаємозв'язку та взаємозалежності
		Одинцова Г. С., Селезнева Г. А. [170]	Потенціал – система взаємопов'язаних елементів, які виконують визначені функції в процесі забезпечення виробництва продукції та досягнення підприємством своєї мети
		Мочерний С. В. [160]	Потенціал – наявні в суб'єкта ресурси, їх оптимальна структура та вміння раціонально використовувати їх для досягнення поставленої мети.
Факторний	система матеріальних та трудових факторів (умов, складових), що забезпечують досягнення мети	Олексюк О. І. [172]	Потенціал – поточні і майбутні можливості економічної системи трансформувати ресурси в економічні блага і таким чином, задовольняти суспільні інтереси

Продовження Додатку А

Продовження таблиці А.1.

Науковий підхід	Сутність підходу	Автор(и)	Визначення
		Клейнер Г. В. [114]	Потенціал підприємства – сукупність ресурсів і можливостей підприємства, визначаючих перспективи його діяльності за тих чи інших сценарних варіантів зовнішніх умов
		Титарь О. В. [207]	Потенціал – максимально можливий обсяг випуску продукції підприємства (надання послуг, виконання робіт), який може бути повністю реалізований протягом певного проміжку часу за оптимального використання наявних і прихованих можливостей
		Герасимчук З. В., Ковальська Л. Л. [39]	Потенціал – максимальні можливості об'єкта функціонування з урахуванням факторів впливу шляхом раціонального використання всіх видів ресурсів для досягнення поставлених цілей
		Черчик Л. М., Коленда Н. В. [228]	Потенціал – можливості окремих працівників чи колективу щодо досягнення місії, стратегічних цілей діяльності підприємства і задоволення власних потреб
Цільовий	здатність до досягнення поставлених цілей шляхом використання наявних ресурсів та можливостей	Лапін Є. В. [136]	Максимально можливий обсяг виробництва матеріальних благ і послуг в умовах, що забезпечують найбільш ефективне використання за часом і продуктивністю наявних економічних ресурсів
		Сосненко Л. С. [205]	Потенціал – система матеріальних та трудових факторів (умов, складових), що забезпечують досягнення мети виробництва
		Должанська І. З., Загорна Т. О. [71]	Потенціал – реальна або ймовірна здатність до виконання цілеспрямованої роботи

Продовження Додатку А

Продовження таблиці А.1

Науковий підхід	Сутність підходу	Автор(и)	Визначення
		Хомяков В. І., Бакулін І. В. [219]	Потенціал – джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути приведеними в дію, використані для вирішення певної задачі, досягнення певної цілі, можливості окремої особи, суспільства, держави, підприємства в певній галузі
Результативний	отримання результату шляхом використання наявних чи прихованих ресурсів та можливостей	Мікловда В. П. [155]	Потенціал - можливість досягнення можливих (майбутні вихідні дані економічної системи) чи реальних (фактично отримані кількісні та якісні підсумки роботи потенціалу) наслідків
		Євдокимов Ф. І., Мізіна О. В. [78]	Потенціал – сукупна здатність здійснювати виробничу діяльність, спрямовану на досягнення максимально можливого фінансового результату за умови забезпечення високого ступеня фінансової стійкості і платоспроможності
		Бачевський Б. Є., Заблодська І. В., Решетняк О. О. [16]	Потенціал – властивість забезпечити очікуваний суб'єктом оцінки позитивний чи негативний результат в існуючій системі зовнішніх обмежень з урахуванням здатності носія до розвитку
		Мочалов Б. М. [159]	Потенціал країни, галузі, підприємства характеризується обсягом виробництва робіт і послуг, які можна досягнути в перспективі, при оптимальному використанні наявних ресурсів

Додаток Б

Аналіз позицій України у міжнародних рейтингах

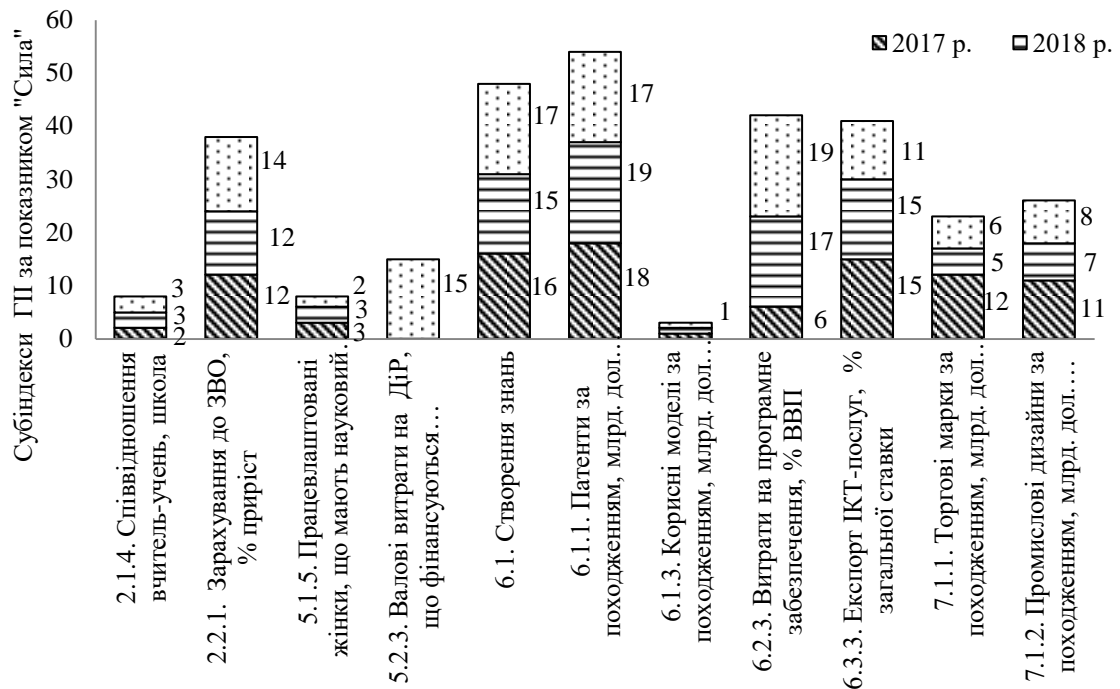

Рис. Б.1. Розподіл субіндексів ГІ за показником «Сила» для України, 2017-2019 рр.

Джерело: [306]

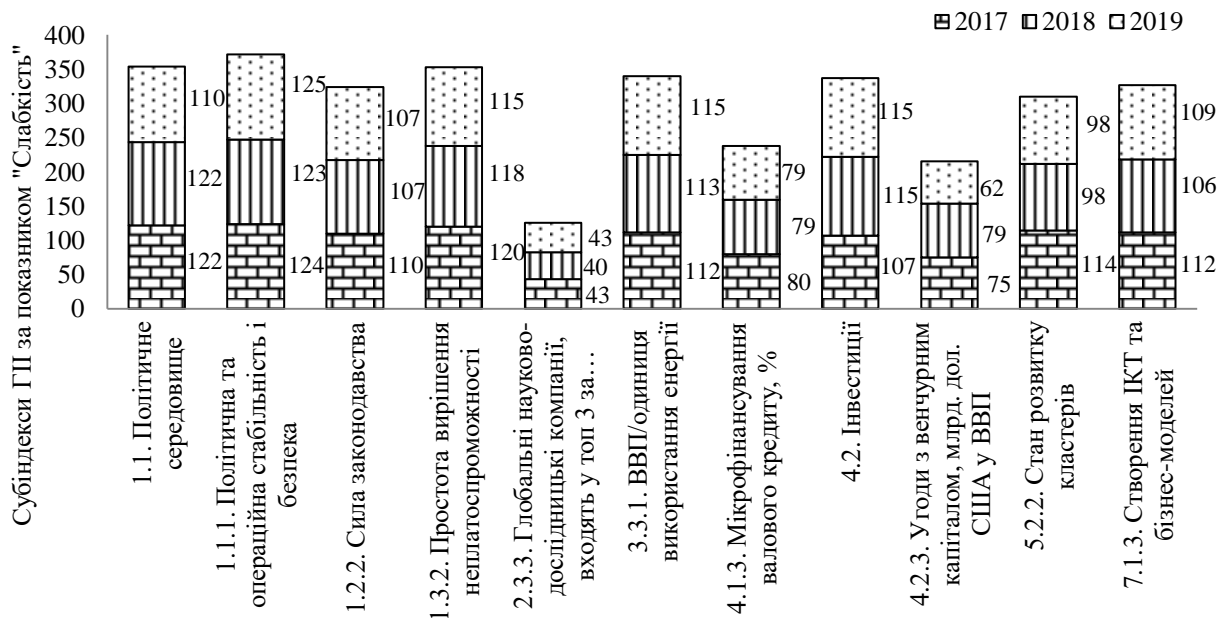

Рис. Б.2. Розподіл субіндексів ГІ за показником «Слабкість» для України, 2017-2019 рр.

Джерело: [306]

Додаток В

Оцінка субіндексів Глобального індексу конкурентоспроможності для України,
2013-2019 рр.

Таблиця В.1

Назва субіндексу ГІК (GCI)	Оцінка субіндексів ГІК України						
	Роки						
	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018	2019
1. Сприятливість середовища							
1.1. Інституції	137	130	130	129	118	46	48
1.2. Інфраструктура	68	68	69	75	78	70	70
1.3. Засвоєння ІКТ	94	85	86	85	81	51	52
1.4. Макроекономічна стабільність	107	105	134	128	121	56	58
2. Людський капітал							
2.1. Охорона здоров'я	62	43	45	54	53	72	66
2.2. Вміння та навички	43	40	34	33	35	69	70
3. Ринки							
3.1. Ринок продукції	124	112	106	108	101	55	57
3.2. Ринок праці	84	80	56	73	86	59	61
3.3. Фінансова система	117	107	212	130	120	49	42
3.4. Розмір ринку	38	38	45	47	47	63	63
4. Інноваційна екосистема							
4.1. Динамічність (розвиненість) бізнесу	97	99	91	98	90	55	57
4.2. Інноваційна спроможність	93	81	54	52	61	39	40

Джерело: [306]

Додаток Д

Динаміка і структура обсягу наданих податкових пільг за основними видами податків, 2009-2018 рр.

Таблиця Д.1

Назва податку	Обсяг податкових пільг, млн. грн.									
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Податок на прибуток підприємств	15755,75	30653,08	26991,14	47529,91	25868,41	68522,27	22135,09	27707,02	75462,92	60197,58
Акцизний податок	7361,87	9925,26	13223,76	15926,66	16241,4	43042,78	38179,52	31652,82	46538,2	62325,16
Податок на додану вартість	107726,6 5	112138,0 7	147984,5 4	84138,07	88321,52	78074,16	91198,48	141328,4 8	104984,8 3	122892,8 8
Плата за землю	2769,5	3084,67	3596,14	3415,92	3675,02	3952,74	8745,32	-	-	-
Податок на майно	-	-	-	-	-	-	0,01	4305,58	6170,02	7264,44
Державне мито	0,44	0,14	0,15	0,2	-	-	-	-	1,96	-
Усього	133614,2 1	155801,2 2	191795,7 3	151010,7 6	134106,3 5	193591,9 5	160258,4 2	204993,9	233157,9 3	252680,0 6
Частка обсягу податкових пільг до ВВП (пільгоємність)	14,6	14,4	14,6	10,7	9,2	12,4	8,1	8,6	7,8	7,1
	Частка обсягу податкових пільг за видом податку у загальному обсязі податкових пільг, %									
Назва податку	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Податок на прибуток підприємств	11,8	19,7	14,1	31,5	19,3	35,4	13,8	13,5	32,4	23,8
Акцизний податок	5,5	6,4	6,9	10,5	12,1	22,2	23,8	15,4	20,0	24,7
ПДВ	80,6	72,0	77,2	55,7	65,9	40,3	56,9	68,9	45,0	48,6
Плата за землю	2,1	2,0	1,9	2,3	2,7	2,0	5,5	-	-	-
Податок на майно	-	-	-	-	-	-	0,0	2,1	2,6	2,9
Державне мито	0,1	0,0	0,0	0,0	-	-	-	-	0,0	-

Джерело [101]

Додаток Е

Апріорне ранжування показників компонента «Інноваційна діяльність підприємств» ПДРІДП за згадуваннями у наукових джерелах

Таблиця Е.1

№ п/п	Показники	Литвин З.	Демчишак Н. Б.	Водянка Л. Д.	Пухальська Н.О.	Лазарева С.В.	Кореняко Г. І.	Іванілов О. С.	Касич А. О.	Горблук С. А.	Лептюха Н.В.	Пулдіна Т. В.	Черешнюк О. М.	Волошук Л. О.	Дьячкова Ю. М.	Голомб В. В.	Гесць В. М.	Єршова Г.В.	Продіус О.І.	Курмаєв П.Ю.	Жилінська О. І.	Корнух О. В.	Точиліна І. В.	$\sum_{j=1}^n \sum_{i=1}^m X_{ij}$ $\Delta = \left(\sum_{i=1}^m X_{ij} - \frac{\sum_{j=1}^n \sum_{i=1}^m X_{ij}}{n} \right)$	Δ^2	w	$\chi^2_{розр.}$	$\chi^2_{табл.}$	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22						
1	Кількість впровадженої інноваційної продукції (товарів, послуг), од.		10		10	10			10		10	10				10	10		10			10		100	23,08	532,69	0,35	92,40	3,07
2	Загальний обсяг витрат за напрямом інноваційної діяльності, млн. грн.		10		10		10	10				10		10	10					10	10	10	10	120	43,08	1855,89			
3	Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, од.	10		10	10				10		10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	160	83,08	6902,29			
4	Кількість підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, од.		10		10	10	10		10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10				160	83,08	6902,29			
5	Обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг), млн. грн.		10		10			10		10	10	10	10		10	10	10	10	10	10	10			130	53,08	2817,49			
6	Кількість організацій, що займаються НДР, од.									10	10			10		10	10					10		60	-16,92	286,29			
7	Кількість впроваджених нових технологічних процесів, од.			10	10					10	10			10		10	10				10	10	10	100	23,08	532,69			
8	Обсяг витрат на інновації за напрямом виробництва, млн. грн.	10						10															10	30	-46,92	2201,49			
9	Обсяг витрат за напрямом НДР, млн. грн.	10									10												10	30	-46,92	2201,49			
10	Кількість підприємств, що придбали та передали нові технології в Україні та за її межами, од.	10						10			10												10	40	-36,92	1363,09			
11	Кількість придбаних та переданих нових технологій в Україні та за її межами, од.	10						10						10										30	-46,92	2201,49			
12	Обсяг витрат на інновації за рахунок власних коштів, млн. грн.		10					10			10			10		10				10				60	-16,92	286,29			
13	Кількість працівників, задіяних в НДР, ос.															10	10							20	-56,92	3239,89			
сума	1040	50	50	20	60	20	20	60	30	40	70	70	30	70	40	80	80	30	30	50	40	50	50	1040		31323,32			
																								S					

**Перевірка показників компоненту «Інноваційна діяльність підприємств» ПДРІДП на наявність
мультиколінеарних зв'язків між ознаками**

Показники компоненту "Інноваційна діяльність підприємств" ПДРІДП (x1...xj)	Показники компоненту "Інноваційна діяльність підприємств" ПДРІДП (x1...xj)													Показники
	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10	x11	x12	x13	
x1	1,00	0,36	0,17	0,20	-0,11	0,23	0,35	-0,45	-0,05	-0,29	-0,06	0,33	0,23	Кількість впровадженої інноваційної продукції (товарів, послуг), од. (x1)
x2	0,36	1,00	-0,36	-0,39	-0,36	-0,36	0,80	-0,22	0,26	0,45	0,11	0,92	-0,16	Загальний обсяг витрат за напрямом інноваційної діяльності, млн. грн. (x2)
x3	0,17	-0,36	1,00	0,99	0,84	1,00	-0,08	0,24	-0,82	-0,56	-0,36	-0,61	0,75	Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, од. (x3)
x4	0,20	-0,39	0,99	1,00	0,80	1,00	-0,11	0,17	-0,85	-0,62	-0,33	-0,61	0,78	Кількість підприємств, що займаються інноваційною діяльністю (x4)
x5	-0,11	-0,36	0,84	0,80	1,00	0,80	-0,18	0,58	-0,59	-0,42	-0,21	-0,60	0,55	Обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг), млн. грн. (x5)
x6	0,23	-0,36	1,00	1,00	0,80	1,00	-0,09	0,20	-0,84	-0,57	-0,33	-0,61	0,79	Кількість організацій, які здійснювали НДР, од. (x6)
x7	0,35	0,80	-0,08	-0,11	-0,18	-0,09	1,00	-0,37	0,12	0,20	-0,48	0,63	-0,22	Кількість впроваджених нових технологічних процесів, од. (x7)
x8	-0,45	-0,22	0,24	0,17	0,58	0,20	-0,37	1,00	-0,25	0,31	0,34	-0,40	0,36	Обсяг витрат на інновації за напрямом виробництва, млн. грн. (x8)
x9	-0,05	0,26	-0,82	-0,85	-0,59	-0,84	0,12	-0,25	1,00	0,44	0,02	0,50	-0,92	Обсяг витрат на інновації за напрямом НДР, млн. грн. (x9)
x10	-0,29	0,45	-0,56	-0,62	-0,42	-0,57	0,20	0,31	0,44	1,00	0,26	0,43	-0,31	Кількість підприємств, що придбали та передали нові технології в Україні та за її межами, од. (x10)
x11	-0,06	0,11	-0,36	-0,33	-0,21	-0,33	-0,48	0,34	0,02	0,26	1,00	0,25	0,23	Кількість придбаних та переданих нових технологій в Україні та за її межами, од. (x11)
x12	0,33	0,92	-0,61	-0,61	-0,60	-0,61	0,63	-0,40	0,50	0,43	0,25	1,00	-0,38	Обсяг витрат на інновації за рахунок власних коштів, млн. грн. (x12)
x13	0,23	-0,16	0,75	0,78	0,55	0,79	-0,22	0,36	-0,92	-0,31	0,23	-0,38	1,00	Кількість працівників, задіяних в НДР, ос. (x13)

Додаток Ж

Апріорне ранжування показників компонента «Ефективність діяльності підприємств» ПДРІДП за згадуваннями у наукових джерелах

Таблиця Ж.1

№ п/п	Показники	Шматковська Т. О.	Горобець Т. А.	Радєва М. М.	Гончарук А. Г.	Васюга В. Б.	Чайковська М. А.	Борецька Н. П.	Назаркевич О. Б.	Онокало В. Г.	Соколова Л. В.	Микитюк В. П.	Ковгуненко В. М.	Назаренко Ю. А.	Толєнєва Ю. В.	Ткаченко С. А.	Міненко О. В.	Демченко Г. В.	Герасимов О. К.	Кузьмін О. Є.	Іщенко М. І.	$\sum_{j=1}^n \sum_{i=1}^m x_{ij}$	$\Delta = \left(\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m x_{ij} - \frac{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m x_{ij}}{n} \right)$	Δ^2	w	$\chi^2_{розр.}$	$\chi^2_{табл.}$
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20						
1	Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн.		10	10			10		10	10		10	10		10	10	10	10	10	10		130	62,31	3882,25	0,27	64,8	3,07
2	Кількість зайнятих працівників, ос.				10	10							10						10			40	-27,69	766,86			
3	Власний капітал підприємств, млн. грн.			10	10	10											10	10	10			60	-7,69	59,17			
4	Обсяг реалізованої продукції, млн. грн.	10	10	10				10				10	10		10	10	10	10	10			100	32,31	1043,79			
5	Чистий прибуток підприємств, млн. грн.	10				10	10		10	10	10			10	10	10	10				10	110	42,31	1789,94			
6	Рентабельність діяльності підприємств, %		10	10		10	10			10	10	10		10	10		10	10	10	10	10	140	72,31	5228,40			
7	Додана вартість за витратами виробництва, млн. грн.				10			10		10	10			10			10	10	10			80	12,31	151,48			
8	Капітальні інвестиції, млн. грн.			10								10		10						10	10	50	-17,69	313,02			
9	Витрати на виробництво продукції, млн. грн.			10										10				10	10		10	50	-17,69	313,02			
10	Оборотні активи			10											10			10	10			40	-27,69	766,86			
11	Витрати на оплату праці, млн. грн.		10				10							10								30	-37,69	1420,71			
12	Кількість найманих працівників, ос.							10			10									10		30	-37,69	1420,71			
13	Кількість суб'єктів господарювання, од.			10							10											20	-47,69	2274,56			
сума	880	20	40	90	20	40	40	30	20	40	50	40	30	50	50	30	60	70	80	40	40	880		19430,77			
																							S				

**Перевірка показників компоненту «Ефективність діяльності підприємств» ПДРІДП на наявність
мультиколінеарних зв'язків між ознаками**

Показники компоненту "Ефективність діяльності підприємств" ПДРІДП (x1...xj)	Показники компоненту "Ефективність діяльності підприємств" ПДРІДП (x1...xj)													Показники
	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10	x11	x12	x13	
x1	1,00	-0,47	0,33	0,58	0,14	-0,21	0,50	0,47	0,52	0,42	0,56	-0,48	0,75	Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн. (x1)
x2	-0,47	1,00	-0,57	-0,63	-0,21	-0,07	-0,56	-0,42	-0,52	-0,75	-0,46	1,00	-0,79	Кількість зайнятих працівників, тис. ос. (x2)
x3	0,33	-0,57	1,00	0,90	0,53	0,71	0,91	0,90	0,91	0,93	0,90	-0,58	0,42	Власний капітал підприємств, млн. грн. (x3)
x4	0,58	-0,63	0,90	1,00	0,57	0,62	0,98	0,96	0,98	0,95	0,97	-0,64	0,50	Додана вартість за витратами виробництва, млн. грн. (x4)
x5	0,14	-0,21	0,53	0,57	1,00	0,53	0,70	0,70	0,68	0,56	0,62	-0,21	-0,02	Чистий прибуток підприємств, млн. грн. (x5)
x6	-0,21	-0,07	0,71	0,62	0,53	1,00	0,68	0,72	0,69	0,63	0,65	-0,07	-0,23	Рентабельність діяльності підприємств (x6)
x7	0,50	-0,56	0,91	0,98	0,70	0,68	1,00	0,98	1,00	0,94	0,97	-0,57	0,41	Обсяг реалізованої продукції, млн. грн. (x7)
x8	0,47	-0,42	0,90	0,96	0,70	0,72	0,98	1,00	0,99	0,89	0,99	-0,44	0,30	Капітальні інвестиції, млн. грн. (x8)
x9	0,52	-0,52	0,91	0,98	0,68	0,69	1,00	0,99	1,00	0,92	0,99	-0,53	0,40	Витрати на виробництво продукції, млн. грн. (x9)
x10	0,42	-0,75	0,93	0,95	0,56	0,63	0,94	0,89	0,92	1,00	0,89	-0,76	0,53	Оборотні активи, млн. грн. (x10)
x11	0,56	-0,46	0,90	0,97	0,62	0,65	0,97	0,99	0,99	0,89	1,00	-0,47	0,40	Витрати на оплату праці, млн. грн. (x11)
x12	-0,48	1,00	-0,58	-0,64	-0,21	-0,07	-0,57	-0,44	-0,53	-0,76	-0,47	1,00	-0,80	Кількість найманих працівників, тис. ос. (x12)
x13	0,75	-0,79	0,42	0,50	-0,02	-0,23	0,41	0,30	0,40	0,53	0,40	-0,80	1,00	Кількість суб'єктів господарювання, од. (x13)

Додаток 3

Апріорне ранжування показників компонента «Державне стимулювання підприємств» ПДРІДП за згадуваннями у наукових джерелах

Таблиця 3.1

№ п/п	Показники	Шматковська Т. О.	Горобець Т. А.	Радева М. М.	Гончарук А. Г.	Васюта В. Б.	Чайковська М. А.	Борецька Н. П.	Назаркевич О. Б.	Онокало В. Г.	Соколова Л. В.	Микитюк В. П.	Ковгуненко В. М.	Назаренко Ю. А.	Троленева Ю. В.	Ткаченко С. А.	Мінцова О. В.	Демченко Г. В.	Герасимов О. К.	Кузьмін О. Є.	Іщенко М. І.	$\sum_{j=1}^n \sum_{i=1}^m x_{ij}$	$\Delta = \left(\frac{\sum_{i=1}^n X_{ij} - \frac{\sum_{j=1}^m \sum_{i=1}^n X_{ij}}{n}}{n} \right)$	Δ^2	w	$\chi^2_{розр.}$	$\chi^2_{табл.}$
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20						
1	Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн.		10	10			10		10	10		10	10		10	10	10	10	10	10		130	62,31	3882,25	0,27	64,8	3,07
2	Кількість зайнятих працівників, ос.				10	10							10						10			40	-27,69	766,86			
3	Власний капітал підприємств, млн. грн.			10	10	10											10	10	10			60	-7,69	59,17			
4	Додана вартість за витратами виробництва, млн. грн.	10	10	10				10				10	10		10	10	10	10	10			100	32,31	1043,79			
5	Чистий прибуток підприємств, млн. грн.	10				10	10		10	10	10			10	10	10	10				10	110	42,31	1789,94			
6	Рентабельність діяльності підприємств, %		10	10		10	10			10	10	10		10	10		10	10	10	10	10	140	72,31	5228,40			
7	Обсяг реалізованої продукції, млн. грн.			10				10		10	10			10			10	10	10			80	12,31	151,48			
8	Капітальні інвестиції, млн. грн.			10								10		10						10	10	50	-17,69	313,02			
9	Витрати на виробництво продукції, млн. грн.			10										10				10	10		10	50	-17,69	313,02			
10	Оборотні активи			10										10				10	10			40	-27,69	766,86			
11	Витрати на оплату праці, млн. грн.		10				10							10								30	-37,69	1420,71			
12	Кількість найманих працівників, ос.							10			10									10		30	-37,69	1420,71			
13	Кількість суб'єктів господарювання, од.			10							10											20	-47,69	2274,56			
сума	880	20	40	90	20	40	40	30	20	40	50	40	30	50	50	30	60	70	80	40	40	880		19430,77			
																							S				

**Перевірка показників компоненту «Державне стимулювання підприємств» ПДРІДП на наявність
мультіколінеарних зв'язків між ознаками**

Показники компоненту "Державне стимулювання підприємств" ПДРІДП (x1...x13)	Показники компоненту "Державне стимулювання підприємств" ПДРІДП (x1...x13)													Показники
	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10	x11	x12	x13	
x1	1,00	-0,02	0,34	0,78	0,73	0,81	-0,41	0,80	-0,43	-0,59	-0,46	0,72	0,78	Обсяги витрат на інновації за рахунок державних коштів, млн. грн. (x1)
x2	-0,02	1,00	-0,08	-0,38	0,02	-0,26	0,28	-0,18	0,44	0,16	0,23	1,00	-0,28	Обсяги державного фінансування пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, млн. грн. (x2)
x3	0,34	-0,08	1,00	0,29	-0,04	0,40	-0,51	0,45	-0,40	-0,52	-0,13	0,46	0,40	Обсяги наданих податкових пільг з ПДВ, млн. грн. (x3)
x4	0,78	-0,38	0,29	1,00	0,61	0,97	-0,67	0,90	-0,80	-0,81	-0,66	0,92	0,93	Обсяги грантового фінансування НДР, млн. грн. (x4)
x5	0,73	0,02	-0,04	0,61	1,00	0,66	-0,25	0,66	-0,24	-0,45	-0,44	0,57	0,58	Обсяг наданих податкових пільг з податку на прибуток підприємств, млн. грн. (x5)
x6	0,81	-0,26	0,40	0,97	0,66	1,00	-0,75	0,95	-0,83	-0,89	-0,62	0,97	0,95	Обсяг надання податкових пільг за основними податками, млн. грн. (x6)
x7	-0,41	0,28	-0,51	-0,67	-0,25	-0,75	1,00	-0,83	0,84	0,86	0,13	-0,87	-0,82	Пільгоємність ВВП, % (x7)
x8	0,80	-0,18	0,45	0,90	0,66	0,95	-0,83	1,00	-0,73	-0,85	-0,46	0,95	0,98	Обсяги податкових надходжень, млн. грн. (x8)
x9	-0,43	0,44	-0,40	-0,80	-0,24	-0,83	0,84	-0,73	1,00	0,92	0,41	-0,89	-0,75	Чисельність платників податків, тис. ос. (x9)
x10	-0,59	0,16	-0,52	-0,81	-0,45	-0,89	0,86	-0,85	0,92	1,00	0,38	-0,94	-0,81	Кількість наданих податкових пільг, од. (x10)
x11	-0,46	0,23	-0,13	-0,66	-0,44	-0,62	0,13	-0,46	0,41	0,38	1,00	-0,51	-0,51	Обсяг наданих податкових пільг, які є втратами бюджету, млн. грн. (x11)
x12	0,72	1,00	0,46	0,92	0,57	0,97	-0,87	0,95	-0,89	-0,94	-0,51	1,00	0,94	Доходи Зведеного бюджету, млн. грн. (x12)
x13	0,78	-0,28	0,40	0,93	0,58	0,95	-0,82	0,98	-0,75	-0,81	-0,51	0,94	1,00	Валові витрати на виконання НДР, млн. грн. (x13)

Додаток К

Розрахунок інтегральних показників компоненту «Інноваційна діяльність підприємств» ПДРІДП

Таблиця К.1

Рік	показники інноваційної діяльності підприємств					Евклідова відстань до точки-еталона	Значення інтегрального показника за компонентом ПДРІДП "Інноваційна діяльність підприємств"
	ІД 1	ІД 2	ІД 3	ІД 4	ІД 5		
2011	0,02	0,03	0,00	8,62	8,35	8,51	0,34
2012	0,00	0,00	0,49	7,71	8,64	8,42	0,35
2013	0,04	0,01	0,49	4,69	9,07	7,15	0,44
2014	0,28	0,10	0,53	4,02	9,60	7,27	0,43
2015	4,46	3,89	3,54	2,60	2,96	8,72	0,32
2016	4,29	3,80	7,77	1,07	0,00	8,47	0,34
2017	5,19	4,44	7,71	2,05	8,21	13,81	0,11
2018	4,24	4,29	3,89	0,00	5,10	8,76	0,32
2019	3,68	4,24	0,84	0,16	3,66	6,29	0,51

0,11

d0	8,60
сіґма	2,13
d	12,87

Додаток Л

Розрахунок інтегральних показників компоненту «Ефективність діяльності підприємств» ПДРІДП

Таблиця Л.1

Рік	показники ефективності діяльності підприємств					Евклідова відстань до точки-еталона	Значення інтегрального показника за компонентом ПДРІДП "Ефективність діяльності підприємств"
	ЕФ 1	ЕФ 2	ЕФ 3	ЕФ 4	ЕФ 5		
2011	7,23	7,65	0,66	5,67	6,81	14,01	0,40
2012	7,09	7,83	1,05	5,76	5,40	13,56	0,42
2013	7,41	8,15	1,63	6,03	5,86	14,54	0,38
2014	5,41	11,65	9,71	5,88	7,43	20,03	0,14
2015	4,75	10,24	3,77	4,10	6,00	14,43	0,38
2016	2,57	7,86	0,21	2,53	3,66	8,42	0,64
2017	0,99	7,11	0,02	0,81	1,70	5,31	0,77
2018	0,45	0,00	0,09	0,02	0,18	0,37	0,98
2019	0,00	5,37	0,00	0,00	0,00	2,69	0,89
							0,28
						d0	10,37
						сірма	6,51
						d	23,40

Додаток М

Розрахунок інтегральних показників компоненту «Державне стимулювання підприємств» ПДРІДП

Таблиця М.1

Рік	показники державного стимулювання підприємств					Евклідова відстань до точки-еталона	Значення інтегрального показника за компонентом ПДРІДП "Державне стимулювання підприємств"
	ДС 1	ДС 2	ДС 3	ДС 4	ДС 5		
2011	5,38	7,00	6,10	0,35	7,88	13,35	0,21
2012	3,86	5,84	6,01	1,17	6,29	11,58	0,32
2013	8,46	6,99	6,46	2,46	5,35	14,86	0,12
2014	1,95	3,11	3,36	0,00	6,65	7,54	0,56
2015	7,65	1,38	2,83	2,13	4,10	9,04	0,47
2016	4,75	3,61	2,49	5,91	4,73	10,74	0,37
2017	3,80	1,15	0,57	5,65	1,92	6,55	0,61
2018	0,00	0,03	0,00	5,91	0,14	3,04	0,82
2019	0,15	0,00	0,00	9,49	0,00	4,82	0,72
							0,23
						d0	9,06
						сігма	3,94
						d	16,93

Додаток Н

Розрахунок комплексного інтегрального показника потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств за основними компонентами у динаміці 2011-2019 рр.

Таблиця Н.1

Рік	Інтегральні показники компонента "Інноваційна діяльність підприємств" ПДРІДП	Інтегральні показники компонента "Ефективність діяльності підприємств" ПДРІДП	Інтегральні показники компонента "Державне стимулювання" ПДРІДП	Значення комплексного інтегрального показника ПДРІДП
2011	0,34	0,40	0,21	0,20
2012	0,35	0,42	0,32	0,23
2013	0,44	0,38	0,12	0,18
2014	0,43	0,14	0,56	0,22
2015	0,32	0,38	0,47	0,25
2016	0,34	0,64	0,37	0,30
2017	0,11	0,77	0,61	0,37
2018	0,32	0,98	0,82	0,50
2019	0,51	0,89	0,72	0,47
Ваговий коефіцієнт	0,11	0,24	0,23	

Додаток П

Аналіз сукупності принципів за виділеними складовими визначення потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств

Таблиця П.1

Складові визначення ПДРІДП	Джерело (автор)	Група принципів	Принципи
Державне регулювання	ЗУ «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності [217]	Принципи державного регулювання господарської діяльності	доцільність; адекватність; ефективність; збалансованість; передбачуваність; прозорість; інформування громадськості про здійснення регуляторної діяльності
Інноваційна діяльність підприємств	Драган В. І. [87]	Принципи управління інноваційною діяльністю на підприємстві	<p>принцип системності – взаємозв'язок елементів, що утворюють певну цілісність, єдність;</p> <p>принцип результативності відображає орієнтацію програми на результат, що формулюється у вигляді цілей;</p> <p>принцип адекватності – програма інноваційного розвитку, має відповідати реальному фінансово-економічному стану підприємства;</p> <p>принцип узгодження цілей державного інноваційного розвитку та стратегічних цілей підприємства;</p> <p>принцип наукової обґрунтованості – урахування економічних законів і наукових підходів до формування та реалізації програми інноваційного розвитку підприємства;</p> <p>принцип контрольованості – здійснення контролю за всіма етапами інноваційної діяльності;</p> <p>принцип зіставності – єдині підходи щодо формування звітних даних за результатами реалізації різних програм інноваційного розвитку;</p> <p>принцип точності – формування програми інноваційного розвитку з відповідним ступенем точності показників ресурсів та часу, необхідних для її реалізації, а також показників ефективності реалізації такої програми</p>

Продовження Додатку П
Продовження таблиці П.1

Складові визначення ПДРІДП	Джерело (автор)	Група принципів	Принципи
Державне регулювання	Податковий кодекс України [215]	Принципи податкового регулювання	загальність оподаткування; рівність усіх платників податків перед законом; невідворотність настання визначеної законодавством відповідальності за порушення податкового законодавства; презумпція правомірності рішень платника податку в разі, якщо норми законів або інших нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування; фіскальна достатність; соціальна справедливість; економічність оподаткування; нейтральність оподаткування; стабільність; рівномірність та зручність сплати; єдиний підхід до встановлення податків та зборів.
Державне регулювання	Свищук А. [239]; Федулова Л. І., Сокирник І. Стадник В. В. [260]	Принципи державного регулювання за допомогою податкових інструментів	цілеспрямованість – спрямованість на досягнення встановлених державою завдань, які ґрунтуються на цілях соціально-економічного розвитку країни; системність (комплексність) – охоплення всіх аспектів, функціональних напрямків, органів державної влади у сфері оподаткування, їх організаційних підрозділів, функцій та механізму управління; регламентація – функціонування державного податкового регулювання повинно базуватися на визначених, належним чином затверджених регламентуючих нормативно-правових актах; адаптивність – здатність органів державної влади в сфері оподаткування, оперативно пристосовуватися до змін в умовах ведення господарської діяльності в суспільстві та поза її межами; незалежність – від поточних ситуаційних потреб певних органів державної влади та платників податків; саморозвиток – оперативне виявлення перспективних завдань, що виникатимуть на майбутніх етапах розвитку економіки; удосконалення або розробка відповідних методів, інструментів та технологій оподаткування;
Державне регулювання	Масленніков Є. І. Якубовський С.О. Белякова В. В. [173]	Принципи державного регулювання економіки	пріоритет загальнодержавних інтересів над іншими; відповідності об'єктивним умовам і обліку обстановки – характер і ступінь впливу держави на економіку повинен визначатися найбільш доцільними діями влади, які надають прийнятний результат; стабільності – державний вплив на економіку має бути довгостроковим; врахування вимог ринку; суспільної ефективності державного впливу на економіку

Складові визначення ПДРІДП	Джерело (автор)	Група принципів	Принципи
Інноваційна діяльність підприємств	Аніскін Ю.П. [10]; Гальперін С.Б. Кеневіч Е.С. [42], Фатхутдінов Р.А. [257]; Кувшинов М.С. Бажанова М.І. [150]	Принципи інноваційного розвитку	сумісності– орієнтування на відбір певних елементів і зв'язків, завдяки яким їх сукупність перетворюється в систему; актуалізації – виявлення всіх можливих функцій елементів системи і зв'язків між ними, встановлення їх кількісної та якісної визначеності і свідоме підтримання даних зв'язків для досягнення поставленої перед підприємством мети; лабільності – свідоме підтримання процесу, що відбувається в розвитку системи, підвищення рівня її організованості; збалансованості – оптимальний розподіл обмежених ресурсів, необхідних для здійснення інноваційного розвитку; прискорення –інтенсифікація науково-технічного прогресу (появу нових видів продуктів, процесів, технологій і т. п.) під впливом зростання й ускладнення суспільних потреб; адаптивності – забезпечення гнучкості створюваного механізму інноваційного розвитку відповідно до динаміки внутрішнього і зовнішнього середовища господарюючого суб'єкта; економічної ефективності –створення економічно виправданого механізму інноваційного розвитку підприємства
Інноваційна діяльність підприємств	Ілляшенко С. М. [57] Захарченко В. І. [102]	Принципи інноваційної політики підприємства	цілеспрямованість; наявність теоретичної бази; комплексність; планомірність; ринковість; перевага стратегічних параметрів
Державне регулювання	ЗУ «Про інноваційну діяльність» [219]	Принципи державної інноваційної політики	орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України; визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку; формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності; забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності; ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері; фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності; сприяння розвитку інноваційної інфраструктури;

Складові визначення ПДРІДП	Джерело (автор)	Група принципів	Принципи
Інноваційна діяльність підприємства	Ілляшенко С. М [155], Черненко О. В. [273]	Принципи інноваційної політики підприємства	цілеспрямованості– спрямована на досягнення конкретних розроблених цілей, що не суперечать загальностратегічним цілям підприємства; стратегічної спрямованості– формування та забезпечення довгострокових конкурентних переваг підприємства; регламентованості– закріплення у відповідних документах, які регламентують порядок, елементи, механізм реалізації, доцільність та відповідність ринкової ситуації; відповідності ринковим умовам; комплексності– врахування всіх елементів інноваційної політики у процесі її розробки; адаптивності– забезпечення гнучкості інноваційних процесів у зв'язку з мінливістю зовнішнього середовища, створення можливості швидкого коригування реалізації конкретних інновацій; неперервності–здійснення інноваційної діяльності повинне бути частиною загальної політики підприємства, яка спрямована на підтримку та постійне покращення конкурентних позицій; наявність теоретичної бази.
Інноваційна діяльність підприємства	Римар М.В. [236]	Принципи інноваційної діяльності підприємства	економії– впровадження тих інноваційних програм, які в підсумку дозволять підприємству мінімізувати витрати (часу, коштів, праці тощо); принцип ритмічності, – постійне (чи періодичне) здійснення інноваційної діяльності підприємством; принцип адаптації– швидке реагування на зміни у середовищі та оперативне реагування на них з максимальною віддачею; принцип взаємоузгодженості– відсутності суперечностей між цілями підприємства, його стратегією, маркетинговою орієнтацією та інноваційною діяльністю; принцип поверненості та прибутковості– передбачає окупність та
Потенціал	Квасницька Р.С.[130] Костевко В.І. [144]	Принципи оцінювання потенціалу	наукової обґрунтованості; принцип комплексності– методика оцінювання повинна надати можливість комплексно розглядати отримані результати, а також розкривати всі причино-вонаслідкові зв'язки окремих елементів системи;

Складові визначення ПДРІДП	Джерело (автор)	Група принципів	Принципи
	Ємельянов О. Ю. [97]		<p>принцип об'єктивності– результати оцінювання повинні відображати об'єктивну реальність і базуватись на достовірній інформації й точних аналітичних розрахунках;</p> <p>принцип цілісності– потенціал та ефективність його формування і використання мають оцінюватись як цілісна система;</p> <p>принцип гнучкості– методика оцінювання ефективності формування потенціалу повинна передбачати можливість внесення в неї змін у зв'язку зі змінами внутрішнього та зовнішнього середовищ;</p> <p>принцип динамічності– необхідність дослідження динаміки показників за визначені періоди, так як об'єкти оцінювання не залишаються постійними, та змінюються в часі;</p> <p>адаптивності– необхідність постійного моніторингу й аналізу результатів;</p> <p>цілеспрямованості– оцінювання ефективності формування та реалізації потенціалу має здійснюватися відповідно до визначених цілей і завдань;</p> <p>критеріальної визначеності– оцінювання повинно базуватись на певних критеріях, котрі роблять оцінювання більш об'єктивним і вагомим;</p> <p>багатоаспектності– оцінювання має базуватися на різних аспектах, які характеризують об'єкт оцінювання з кількох сторін, що забезпечує в кінцевому підсумку оптимальність самого оцінювання</p>
Державне регулювання	Чечель О. І. [275]	Принципи державного регулювання економіки	науковість, погодження інтересів, цілеспрямованість, пріоритетність та доцільність, системність, комплексність, принцип гнучкості й адаптації, достатності, принципи організаційно-правового й економіко-організаційного забезпечення; принципи поступовості та етапності здійснення державного регулювання економіки, пріоритету права над
Державне регулювання	Іванов Ю. Б., Віннікова О. С. [109]	Принципи застосування податкових інструментів	рівності–відсутність індивідуального характеру; узгодженості інтересів–урахування інтересів всіх учасників відносин; наукової обґрунтованості–дія з урахуванням економічних законів; економічної ефективності–застосування повинно перекидати витрати на запровадження; правового регулювання застосування відповідно до встановлених нпа

Додаток Р

Допоміжні розрахунки прогнозу доходів бюджету залежно від обсягів податкових надходжень та обсягів надання податкових пільг, 2010-2022 рр.

ВИВІД ПІДСУМКІВ

Регресійна статистика

Множинний R (коефіцієнт кореляції)	0,92
R-квадрат (коефіцієнт детермінації)	0,85
Нормований R-квадрат	0,83
Стандартна похибка	156508,8
Спостереження	10

Дисперсійний аналіз

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>			
Регресія	1	1,11742E+12	1,11742E+12	45,62	0,000144			
Залишок	8	1,9596E+11	24495003400					
Всього	9	1,31339E+12						
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна похибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижня границя 95%</i>	<i>Верхня границя 95%</i>	<i>Нижня границя 95,0%</i>	<i>Верхня границя 95,0%</i>
a ₀	162849,13	113881,76	1,43	0,19	-99762,68	425460,94	-	425460,94
a ₁	1,84	0,27	6,75	0,00	1,21	2,47	1,21	2,47

Рис. Р.1. Розрахунок множинної лінійної регресії (податкові надходження) за допомогою середовища Microsoft Excel

ВИВІД ПІДСУМКІВ

Регресійна статистика

Множинний R (коефіцієнт кореляції)	0,919476474
R-квадрат (коефіцієнт детермінації)	0,845436986
Нормований R-квадрат	0,826116609
Стандартна похибка	159295,6156
Спостереження	10

Дисперсійний аналіз

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>
Регресія	1	1,11038E+12	1,11038E+12	43,75882496	0,000166753
Залишок	8	2,03001E+11	25375093157		
Всього	9	1,31339E+12			

	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна похибка</i>	<i>t- статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижня границя 95%</i>	<i>Верхня границя 95%</i>	<i>Нижня границя 95,0%</i>	<i>Верхня границя 95,0%</i>
a_0	229454,76	107222,4848	2,139987313	0,064777683	-151800,74	476710,25	-17800,736	476710,251
a_1	1,91	0,288545383	6,615045348	0,000166753	1,24	2,57	1,24335395	2,57412764

Рис. Р.2. Розрахунок множинної лінійної регресії (податкові пільги) за допомогою середовища Microsoft Excel

Додаток С

Трендові моделі залежності Обсягів Зведеного бюджету України (Y) від обсягу податкових надходжень (X₁) та обсягів податкових пільг, що є втратами доходів бюджету (X₂)

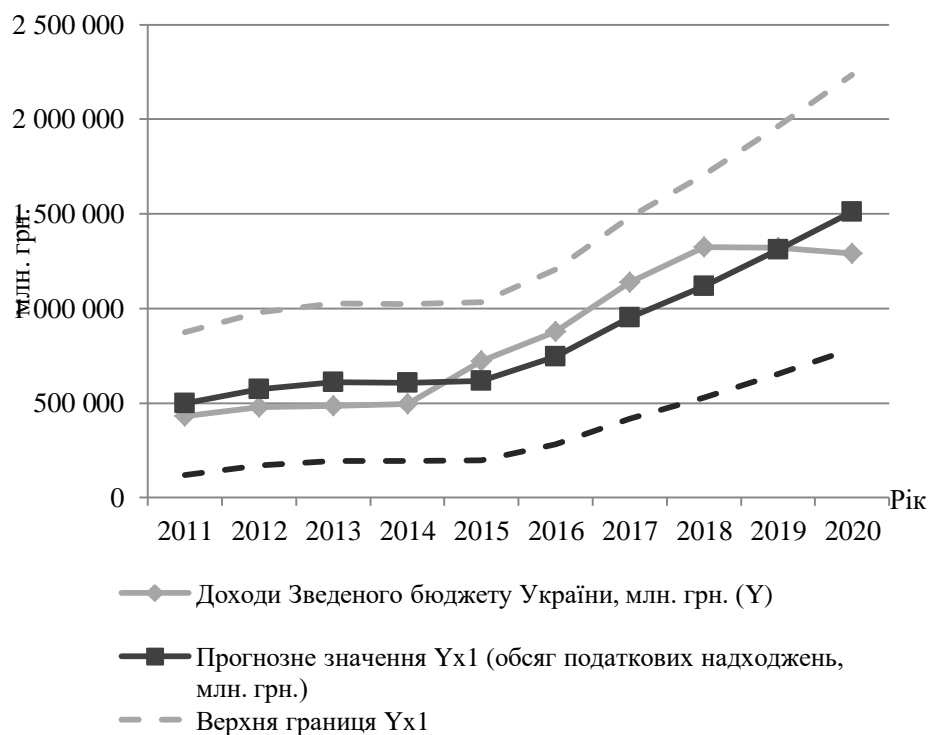

Рис. С. 1 Трендові моделі залежності обсягів Зведеного бюджету України (Y) від обсягу податкових надходжень (X₁)

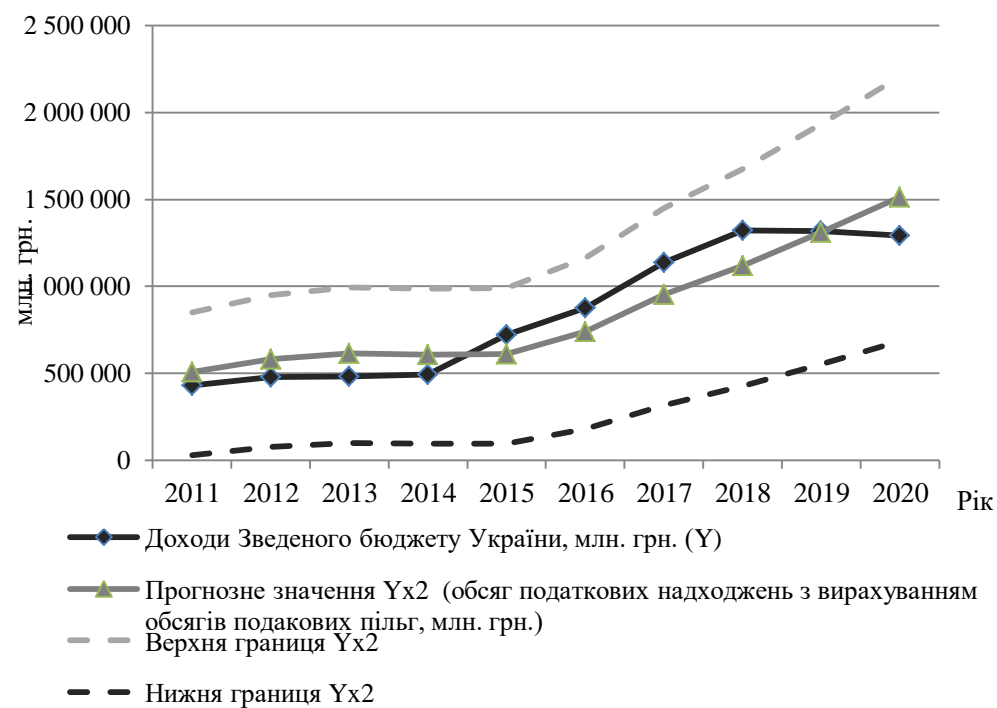

Рис. С. 2 Трендові моделі залежності обсягів Зведеного бюджету України (Y) від обсягів податкових пільг, що є втратами доходів бюджету (X₂)

Додаток Т

Розрахунок показника еластичності податкових надходжень від наданих податкових пільг, 2010-2018 рр.

Таблиця Т.1

Показники	Роки									
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Обсяг податкових надходжень до Зведеного бюджету України, млн. грн.	244326	277573	366770	393944	394613	405644	576041	745187	948219	1111636
Тр податкових надходжень до Зведеного бюджету України,%	-	113,61	132,13	107,41	100,17	102,80	142,01	129,36	127,25	117,23
Обсяг наданих податкових пільг, млн. грн.	113705,84	115900,88	191898,67	151011,6	134106,49	143792,74	160258,54	204993,93	233214,04	252587,68
Тр наданих податкових пільг,%	-	101,93	165,57	78,69	88,81	107,22	111,45	127,91	113,77	108,31
Епн	-	1,11	0,80	1,36	1,13	0,96	1,27	1,01	1,12	1,08

Додаток У

Розрахунок показників ефективності пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності, 2013-2020 рр.

Таблиця У. 1

КОД за КВЕД 2010	Вид економічної діяльності за КВЕД	станом на 01.01.2013			станом на 01.01.2014			станом на 01.01.2015						
		ПН	ПП	ЧПп	ПН	ПП	ЧПп	ПН	ПП	ЧПп				
A	Сільське господарство, лісове господарство, рибне господарство	4718,32	18200,59	14911,16	7142,85	16502	21391,37	8281,7	22060,71	101894,4				
C	Переробна промисловість	24504,02	10688,21	10920,42	40278,57	37442,1	142546,98	40769,6	63117,37	127625,24				
D	Постачання електроенергії, пару та кондиціонованого повітря	14600,51	1964,72	611,92	21704,93	1620,94	23823,38	20823,33	3096,18	35191,68				
E	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1827,39	404,59	1671,19	2464,67	151,6	2393,02	2274,47	486,01	2326,02				
H	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	9901,76	1233,97	1423,46	16342,73	11196,2	22591,57	15613,54	12593,07	17847,82				
J	Інформація та телекомунікації	5892,7	305,28	4881,53	11585,19	884,02	17137,09	11267,1	792,66	12590,23				
Всього		61444,7	32797,36	34419,68	99518,94	67796,8	229883,41	99029,74	102146	297475,39				
станом на 01.01.2016			станом на 01.01.2017			станом на 01.01.2018			станом на 01.01.2019			станом на 01.01.2020		
ПН	ПП	ЧПп	ПН	ПП	ЧПп	ПН	ПП	ЧПп	ПН	ПП	ЧПп	ПН	ПП	ЧПп
13621	12550,72	89788,76	28362,1	14483,23	68239,75	44671,51	9681,4	70419,57	47535,66	14525,98	90504,5	52013,01	15557,32	156,4
36888,4	78942,38	35229,37	62022,66	85391,2	8130,77	70589,02	121042,07	30935,95	87538,6	146166,64	139380,1	89336,97	141209,29	60877,01
22211,21	1930,41	5332,1	35099,74	3023,91	11066,17	43046,18	1368,79	4296,64	37441,15	2584,31	65934,7	51055,15	2148,7	1016,6
2690,98	693,16	2191,73	3316,34	865,52	793,37	4057,71	519,24	2511,09	4737,2	643,1	48060,5	5650,75	1390,2	625,6
23722,98	17199,48	7408,71	35366,57	15196,93	16796,74	41339,06	19110,55	24265,43	43616,68	24226,83	8369,5	28280,33	28420,24	26688,1
11757,41	992,75	1750,58	13905,6	2766,76	12029,28	17294,26	3183,92	14676,08	21203,03	4644,18	21758,9	25496,62	6521,26	467,9
110892	112308,9	141701,25	178073	121727,6	117056,08	220997,7	154905,97	147104,76	242072,3	192791,04	374008,2	251832,8	195247,01	89831,61

Продовження Додатку У

Таблиця У.2

КОД за КВЕД 2010	Вид економічної діяльності за КВЕД	станом на 01.01.2013			станом на 01.01.2014			станом на 01.01.2015			станом на 01.01.2016		
		Кеф.оп.	КПП	КПО	Кеф.оп.	КПП	КПО	Кеф.оп.	КПП	КПО	Кеф.оп.	КПП	КПО
А	Сільське господарство, лісове господарство, рибне господарство	0,32	0,79	1,22	0,33	0,70	0,77	0,08	0,73	0,22	0,15	0,48	0,14
С	Переробна промисловість	2,24	0,30	0,98	0,28	0,48	0,26	0,32	0,61	0,49	1,05	0,68	2,24
Д	Постачання електроенергії, пару та кондиційованого повітря	23,86	0,12	3,21	0,91	0,07	0,07	0,59	0,13	0,09	4,17	0,08	0,36
Е	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1,09	0,18	0,24	1,03	0,06	0,06	0,98	0,18	0,21	1,23	0,20	0,32
Н	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	6,96	0,11	0,87	0,72	0,41	0,50	0,87	0,45	0,71	3,20	0,42	2,32
Ж	Інформація та телекомунікації	1,21	0,05	0,06	0,68	0,07	0,05	0,89	0,07	0,06	6,72	0,08	0,57

станом на 01.01.2017			станом на 01.01.2018			станом на 01.01.2019			станом на 01.01.2020		
Кеф.оп.	КПП	КПО	Кеф.оп.	КПП	КПО	Кеф.оп.	КПП	КПО	Кеф.оп.	КПП	КПО
0,42	0,34	0,21	0,63	0,18	0,14	0,53	0,23	0,16	332,56	0,23	99,47
7,63	0,58	10,50	2,28	0,63	3,91	0,63	0,63	1,05	1,47	0,61	2,32
3,17	0,08	0,27	10,02	0,03	0,32	0,57	0,06	0,04	50,22	0,04	2,11
4,18	0,21	1,29	1,62	0,11	0,21	0,10	0,12	0,01	9,03	0,20	2,22
2,11	0,30	0,90	1,70	0,32	0,79	5,21	0,36	2,89	1,06	0,50	1,06
1,16	0,17	0,23	1,18	0,16	0,22	0,97	0,18	0,21	54,49	0,20	13,94

Додаток Ф

Статті, у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу

1. Гомон М. В. Формування та реалізація потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. *Evropský časopis ekonomiky a managementu*. 2020. Svazek 6, Vydání 3. С. 23–30. (Index Copernicus).

Статті у наукових фахових виданнях України

2. Гомон М. В. Реалізація регулятивного потенціалу податкових пільг в інноваційній діяльності підприємства. *Вісник ОНУ*. 2017. № 4 (57). С. 41–45.

3. Гомон М. В. Зв'язок регулятивного потенціалу пільгового оподаткування з інноваційним потенціалом підприємства. *Управління розвитком*. 2018. № 2. С. 54–59.

4. Гомон М. В. Нормативно-правове забезпечення податкового стимулювання інноваційної діяльності в Україні. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 4 (09) С. 16–19.

5. Гомон М. В. Оцінка результативності пільгового оподаткування інноваційної діяльності. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 38. С. 53–56.

6. Гомон М. В. Теоретичне обґрунтування структурних елементів регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 31 (70) № 1. С. 47–51.

7. Тищенко В. Ф., Островський Д. М., Гомон М. В. Оцінювання регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємства. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. №. 1. С. 59–71.

8. Гомон М. В. Оцінювання рівня потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. *Економіка та держава*. 2020. № 6. С. 220–224.

9. Гомон М. В. Сутність потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств та принципи його реалізації. *Агросвіт*. 2020. № 12. С. 101–106.

10. Гомон М. В. Обґрунтування компонент оцінки реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 6/1. С. 6–10.

Публікації за матеріалами конференцій

11. Гомон М. В. Застосування податкових стимулів розвитку інноваційної діяльності у контексті світового досвіду. *Економічний потенціал сталого розвитку країни: сучасний стан, тенденції та проблеми відтворення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Львів, 22-23 грудня 2017 р.). Львів, 2017. С. 35 – 38.

12. Гомон М. В. Державне регулювання інноваційної діяльності в Україні. *Актуальні проблеми розвитку галузевої економіки та логістики: матеріали V Науково-практичної конференції з міжнародною участю* (Харків, 20-21 квітня 2017 р.). Харків: НФаУ, 2017. С. 228 – 230.

13. Гомон М. В. Регулятивний потенціал пільгового оподаткування інноваційної діяльності. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: виклики постіндустріальної економіки: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Львів, 18-19 травня 2017 р.). Львів, 2017. С. 122 – 123.

14. Гомон М. В. Регулятивний вплив податкових пільг на розвиток інноваційної діяльності в Україні. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Харків, 1-2 червня 2017 р.). Харків: ХНЕУ ім. Семена Кузнеця, 2017. С. 268 – 270.

15. Гомон М. В. Оцінка ефективності пільгового оподаткування інноваційної діяльності в Україні. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Харків, 31 травня-1 червня 2018 р.). Харків: ХНЕУ ім. Семена Кузнеця, 2018. С. 39 –41.

Додаток X

Апробація результатів дисертації

№ з/п	Тип конференції	Назва конференції	Місце і дата проведення	Тип участі
1	Міжнародна науково-практична конференція	Економічний потенціал сталого розвитку країни: сучасний стан, тенденції та проблеми відтворення	Львів, 22-23 грудня 2017 р.	Дисанційна
2	Науково-практична конференція	Актуальні проблеми розвитку галузевої економіки та логістики	Харків, 20-21 квітня 2017 р.	Дистанційна
3	Міжнародна науково-практична конференція	Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: виклики постіндустріальної економіки	Львів, 18-19 травня 2017 р.	Дистанційна
4	Міжнародна науково-практична конференція	Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця	м. Харків, 1-2 червня 2017 р.	Безпосередня
5	Міжнародна науково-практична конференція	Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця	м. Харків, 31 травня-1 червня 2018 р.	Безпосередня3/2

ТОВ «УРСК»

вул. Алчевських 24, м. Харків, 61002
ЄДРПОУ 40808743 тел. 0954650503

№

На № 137/31 від 20.02.2019**ДОВІДКА**

про використання окремих пропозицій та положень, запропонованих
Гомон Мариною в дисертаційній роботі на здобуття
наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові
науки» за спеціальністю 051 «Економіка» на тему
«Оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності
підприємств»

Цією довідкою підтверджується використання окремих результатів
наукового дослідження Гомон Марини в діяльності ТОВ «УРСК».

Представлені в дисертаційній роботі розробки з питання дослідження
потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств були
виконані на підставі комплексного аналізу принципів реалізації потенціалу
державного регулювання інноваційної діяльності підприємств, що включають в
себе принципи реалізації фінансової, податкової та інноваційної політики, а
також принцип стимулювання, що дозволило визначити складові формування та
реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності
підприємств.

За активною участю автора було досліджено напрямки реалізації
потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств в
розрізі суб'єктивної складової формування потенціалу на макро- та мікрорівнях
для досягнення ефективної взаємодії суб'єктів інноваційних відносин.

Надані у дисертаційній роботі Гомон М. В. практичні та методичні
рекомендації мають практичне значення і використовуються у діяльності ТОВ
«УРСК», сприяють підвищенню ефективності підприємства та його подальшого
розвитку.

Директор
ТОВ «УРСК»

А. Т. Нестеренко

ТОВ «ХАРПРОД»
вул. Каштанова, буд. 10, м. Харків, 61035
ЄДРПОУ 39611822 тел. (057)736-00-11

№ _____
На № 200/1 від 10.06.2020

ДОВІДКА

про використання окремих пропозицій та положень, запропонованих
Гомон Мариною в дисертаційній роботі на здобуття
наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та
поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка» на тему
«Оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності
підприємств»

Цією довідкою підтверджується використання окремих результатів
наукового дослідження Гомон Марини в діяльності ТОВ «ХАРПРОД».

Запропонований в дисертаційній роботі методичний підхід до
оцінювання рівня потенціалу державного регулювання інноваційної
діяльності підприємств ґрунтується на підставі визначення інтегральних
показників за компонентами інноваційної діяльності, ефективності діяльності
підприємства та показниками державного регулювання що дозволяє
визначити проблеми застосування інструментів державного регулювання, які
негативним чином впливають на інноваційну діяльність підприємства.

Надані у дисертаційній роботі практичні та методичні рекомендації
мають практичне значення і використовуються у діяльності ТОВ
«ХАРПРОД», сприяють підвищенню ефективності підприємства та його
подальшого розвитку.

Директор
ТОВ «ХАРПРОД»

І. Ю. Добрускін

УКРАЇНА
ІЗЮМСЬКА РАЙОННА РАДА
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

пл. Центральна, 1, м. Ізюм, Харківська обл., 64300, тел./ факс: (05743) 2-12-39, E-mail: izyum_rayrada@ukrpost.ua,
розрахунковий рахунок №35416001044203 в ГУДКСУ у Харківській області, МФО 851011, Код ЄДРПОУ 24288164

25.06.20 № 128/01-31

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про використання окремих пропозицій та положень, запропонованих
Гомон Мариною в дисертаційній роботі на здобуття
наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та
поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка» на тему
«Оцінювання потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності
підприємств»

Цією довідкою підтверджується використання окремих результатів
наукового дослідження Гомон Марини в діяльності Ізюмської районної ради
Харківської області.

Представлені в дисертаційній роботі методичний підхід до формування та
реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності
підприємств, що базується на трьохкомпонентній моделі та становить його
функціональну та організаційну структуру дозволяє здійснити обґрунтований
вибір оптимальних інструментів державного регулювання інноваційної
діяльності підприємств.

Обґрунтування компонент оцінки потенціалу державного регулювання
інноваційної діяльності дає змогу запропонувати практичні рекомендації в
діяльність Ізюмської районної ради Харківської області, щодо підвищення рівні
потенціалу державного регулювання за рахунок коригування методів та
інструментів державної підтримки інноваційної діяльності підприємств.

Довідка видана без фінансових зобов'язань перед автором.

Заступник голови районної ради

Добрик 2-45-67

В.Сердюк